О сновима и зидовима

РАДЕ МИЉАНОВИЋ

СИНОПСИС

Ово је горка и иронична прича о успеху, љубави, жељама и мукотрпном путу до њиховог остварења.
Иако испричан у виду љубавне приче са неочекиваним обртом, ово је класичан социјални роман са једном од својих изворних тема, која се бави сталном борбом обичног човека, радника за егзистенцију и своје место у свету подељеном на богате, који имају много и сиромашне који немају ништа. (Неке сличности могу се препознати у Травеновим „Берачима памука“, делима Максима Горког, те наших бивших прокомунистичких писаца који су нашироко обрађивали ту тему, која остаје вечито актуелна јер се основни социјални моменти и неправде ни до данашњих дана нису много променили).
Током седам година колико траје радња романа приказана је врло реалистична слика Београда у време демонстрација, бомбардовања, те бунтовног преокрета власти двехиљадите, осликана су позната нам бурна времена која полако остају иза нас.

. УВОД

Град Београд. Као у претпразничним данима испред аутобуске и железничке станице кретало се много света. Путници са неизоставним торбама и пртљагом којег носе или вуку за собом мимоилазе се и пробијају кроз гомилу према својим одредиштима. У главама путника има свега: среће, несреће, жеља, намера, туге, заноса, разочарења и разних других утисака и осећања.

Време је за путнике увек важно, имали га довољно или не, они стално морају да имају представу о њему. Због тих мисли којима су преокупирани, пролазећи кроз станицу они често изгледају као хипнотисани, ходају по једном а припадају неком другом месту. Перони су симболи

путовања, они су сведоци свих одлазака и долазака, само они знају колико и каквих су их избројали,они посматрају лица путника и чувају их у сећању. И ја сам се нагледао многих лица путника међу којима је било и привлачних женских али сам их брзо позаборављао, стално срећући нова а не освежавајући стара она ми полако исчезну из памћења.Чекајући на станици више и не гледам лица око себе, не само због те бескорисности већ и зато што постоји нешто што не волим да видим: то је млади свет који долази у велики град са својим сновима и жељама.И младићи и девојке подједнако су ми глупи и одвратни са њиховим наивним представама о успеху којег су дошли да се дограбе. Нарочито када их видим у пару,како долазе загрљени спремни да храбро и весело закораче у лепшу и бољу будућност. Са ранчевима, коферима, торбама које пуцају од пренатрпаности стварима, које их својом тежином муче док их носе, ти незвани гости терају ме у мрзовољност као да ће управо од мене тражити помоћ у храни и склоништу и постати ми стални терет.

Убрзо по доласку, кад обришу блато и отресу сву прашину са одела, недраге остатке завичаја са себе почеће да предузимају све кораке да се што пре прилагоде великом граду.Настојаће да измене говор, одевање, понашање, размишљање, одрећи се свега прећашњег због магловите среће која им је обећана или су је сами измислили.Познавао сам неке који су најрађе избегавали и да помену завичај који су оставили иза себе или му се чак подсмевали и ругали како би тиме показали своју припадност новом граду и средини. Додатно сам умислио да сваки такав дошљак на поласку опсује и пљуне на родно место и због тога добијем жељу да им пакосно довикнем:

-Узалуд вам је, овде нећете добити оно чему се надате!

ПОЧЕТАК

Онога дана када сам ја требао поћи за Београд, док сам паковао у торбу као за излет мало одеће, мајка која се томе упорно противила рекла ми је:
-До данас сам се надала да нећеш отићи.
Одговорио сам јој да морам, све до сада сам тражио начин како да обоје преживимо од нашег малог имања и нисам га нашао.Тамо има посла, запослићу се да би нам зарадио нешто новца, како би имали за живот.
-Мене ћеш оставити саму овде?- рекла је тужно.
То је била истина, отац је умро пре четири године, обе старије сестре биле су удате, она и ја смо од тада живели сами.
-Требају нам паре, причали смо много пута о томе. Радили смо од јутра до мрака, трчали, патили се и штедели, остали свега жељни и опет не можемо да опстанемо. Ти си већ стара да не можеш да радиш, ја бих требао размишљати о

женидби, како ћемо даље без новца и у беди? Морам отићи да зарадим бар нешто, колико успем, добро ће нам доћи да се мало опоравимо. Можда ћу тамо остати само кратко време, морам се молити богу да посла буде за дуже време како бих више зарадио.
-Како да не жалим када ми син одлази међу непознате људе а мене оставља далеко од себе?
-Одлазе и други синови па се враћају, нећу те заборавити сигурно. Испраћала си ме и у војску па ниси толико туговала, шта ти је сада?
-Лако је било за војску, војска када узме некога она га врати на време и бољег него што је отишао, тебе ће узети велики град, одвести те погрешним путем и лошим људима. Због тога ћеш ме заборавити а ти ћеш настрадати.
-Не плаши се, знам зашто идем и ако тамо не буде хлеба одмах се враћам. Хоћу да радим не интересују ме ни град ни људи. Ако останем да радим за стално не постоји сила која ће натерати ме да на тебе заборавим. Обећавам ти и видећеш да ће бити како сам рекао.
Њени страхови потицали су од прича које је слушала, о томе како су неки људи који су отишли у велике градове занесени њиховим раскошима запали у пороке и упропастили се или други који су желећи тамо да на брзину дограбе се богатства непоштеним и разним незаконитим начинима још горе прошли. Нисам био ни од једне ни од друге врсте није морала бринути због тога,додатно и **сам** сам помало плашио се непознатог града да сам одлучио опрезно приступати свему. Пожурио сам да се опростимо, изашао из куће и већ доста одмакао када ме је она поново позвала:
-Владо, стани заборавио си личну карту.

Личну карту дотад никад нисам носио уз себе, увек је лежала у фиоци јер ми није била потребна, био сам је припремио, извадио на сто да је не заборавим али сам се у опроштајном тренутку помео и ту ми је остала.
-Немој се враћати ни корака назад, то доноси несрећу, ја ћу ти је донети. Прилазила је држећи личну карту у руци док су по лицу јој незадрживо лиле сузе које није могла да сакрије иако је то покушавала.
-Немој плакати, добро је да си на време видела пре него да сам отишао- говорио сам мада сам знао да се не ради о документу.
-Пази на себе- рекла ми је- када одеш и оставиш мене, нећеш имати никога ко би те чувао.
-Добро чуваћу се и нећу те оставити макар морао повести те са собом, где буде места за мене тражићу и теби.
Били смо блиски онако како син и мајка само могу бити, дао сам јој тада обећање које није било тешко испунити али га нисам испунио. Тај терет заувек ће остати на мојој души као грех према ближњем свом како се он назива у божијим заповестима.
-Само ти мисли о себи за мене је лако-био је њен последњи савет. Она као да је тада наслутила велику невољу у коју ћу упасти и ја бих поверовао да је било тако да се она није десила касније, у годинама одвојеном временском размаку.

ПРВА ИСКУСТВА

На посао за Београд повео ме је наш комшија Славко, он је већ годинама радио тамо и био је једини кога сам знао да је могао ми помоћи да дођем до посла. Он би ретко долазио својој кући у село и тада сам користио сваку прилику да га молим да поведе и мене са собом, да радим било шта. Стално сам га салетао и досађивао му док ме једном коначно није позвао да пођем радити са њим.
- Можеш поћи са мном ако хоћеш да радиш.
Рекао је то на начин из кога се није могло закључити шта ме тамо очекује, из равнодушног гласа нисам могао ништа препознати, а више ништа нисам смео да питам и да му досађујем. То ми је било довољно среће за почетак, другог избора ионако нисам имао.Он је човек који никада није говорио много и кад говори говорио је полако, тихо, скоро истим једноличним гласом и радосне и жалосне ствари.Само ко је провео дуго времена са њим, као што сам ја имао касније прилику, када га добро упозна научи да препознаје код њега ситне знаке разлике између та два потпуно супротна осећаја у души. Стар скоро четрдесет година, неожењен, по занимању зидар скоро цели радни век провео је по теренима. И он је као млад отишао од куће,отад је долазио у село у различитим временским размацима,остајао само на кратко журећи опет назад.

Први посао био ми је баш на Дедињу, тамо се код самог врха топчидерског брда радило реновирање једне виле која је сграђена још између два светска рата. За много година откад је постојала променило се више њених власника, како није била обнављана била је доста пропала и зато изгледала је још старија него што јесте. Споља ограђена високом зиданом оградом у пространом дворишту

та двоспратница изгледала је једва нешто већа од обичне куће а само обиласком изнутра могло се видети колико велики стамбени простор она поседује у свом приземљу са великом салом за пријем и широким степеништем које је водило на спратове. На спратовима опет ходници и много соба, свака пространа и лепо осветљена добро одабраним постављањем прозора у односу на сунце.

Њена купатила су била за мене највеће чудо јер никад дотад нисам видео већа, четворо њих намењених за добро уживање богатих власника заједно су била веће површине него многи станчићи у којима живе читаве породице. Оба спрата имала су велике, масивне балконе на које се излазило кроз широка двокрилна врата а који су били су са врло прегледним погледом на околину куће.

У приземљу врата на задњем излазу водила су на издигнути поплочани плато величине мањег игралишта оивичен жардињерама и малим степеништем које је силазило у башту. У башти велике површине била је посађена понека воћка и доста другог необичног дрвећа донесеног из далеких крајева света и ту засађеног ради веће разноликости. На самом њеном крају налазио се један помоћни објекат у којем су држане и одлагане све ствари којима није било место унутра у вили. И башта је била запуштена, непоткресана и зарасла у ниско шипражје личила је на шуму са разређеним дрвећем каквих је много у природи.

Подрум виле подсећао је на лавиринт са уским ходницима и мноштвом врата на собичцима који су некада кориштени за смештај послуге а у којима смо сада привремено становали ми радници. Спољни зидови куће сазидани од пуне цигле били су дебели као на дворацу, стара скоро цео век могла је

лако да потраје још један.Онај који је саградио сигурно је морао да уложи много новца да би изфинансирао грађевину и дан данас вредну дивљења.
Вила је управо била добила новог власника и радила се ,,адаптација“ за њега и његове потребе .Споља се задржавао стари изглед, обнављала фасада и постављао нови кров а унутра су избијане преграде и зидане нове са другачијим распоредом, вађене су старе инсталације, обијани зидови и плафони, плочице, вадио се паркет, врата, прозори и све се замењивало новим савременим материјалима и стварима којима се опремао простор по укусу садашњег газде.
Грађевински посао је био једино чему сам могао се надати,без заната или заиста ретке школске струке (уз неопходно искуство) за којима постоји потражња следовао ми је само посао физичког радника, сталног носача и чистача у опслуживању мајстора и послушности њихових наредби. То је природно био први корак за сваког ко започиње у том послу док једном не дође дан када ће се сам звати мајстором и наређивати другима.Шут и сав отпад који се износио из огромне куће био је мој посао као и осталих помоћних радника који смо у кантама из дана у дан у тонама износили напоље и утоварили њим много камиона за одвожење на депонију. Најпре требало је са зидова и плафона обити сав стари малтер по реду како нам је то задавао предузимач за кога смо радили.
По двојица распоређени у собама ударали смо чекићима окомито парче по парче зида и чистили га за ново малтерисање. Из старог малтера који је у оно време прављен без цемента, само од песка и креча, подизала се страшна прашина жућкасто-беле боје и падала по одећи,коси и лицу да су нам се само очи распознавале,

улазила у уста и нос и терала нас на суво кашљање. Гледали смо једни друге покривене прашином и згражали се при помисли да смо и сами такви као завејани у пешчаној олују. После је требало отпад изети напоље и ми смо га носили у добро натовареним кантама кроз ходнике и низ степеништа од чега су пуцале руке а нарочито ноге, преко ноћи будили су ме страшно јаки грчеви у њима. Очекивао сам да ће посао бити напоран, био сам у доброј снази, спреман да запнем и доказујем се да хоћу да радим али моја је орност под теретом зачас спласнула, свела се на једва издрживо пађење и ишчекивање краја радног дана.Потребно је било доста времена да преболим упале мишића и навикнем се да лакше издржавам посао који припада врсти најтежих и које избегава свако ко може наћи себи лакше радно место. Касније када сам се навикао могао сам лакше поднети те напоре, иако се и даље радило исто тешко, младе године у којима сам био, додатно су давале ми снагу без које се дуже време није могао издржати тај посао.
Радили смо на дневнице, плаћано нам је тада двадесет пет немачких марака за дан, рачунало се да је толико пара била добра плата за тај посао и што је још битније исплата је била поштена и редовна на сваких десет дана.
Около у суседству налазиле су се сличне виле и одмах на почетку упозорени смо од стране предузимача да због мира њихових укућана морамо бити нарочито тихи иначе би они нам могли зауставити извођење радова,довољно су моћни и опасни људи за оног ко им се замери. Те куће чиниле су се празним,сем понеког аутомобила који је нестајао иза отворених капија и високих ограда као да нигде није било живе душе.Иста наредба важила је и кад је у обилазак радова долазио нови газда куће на којој смо радили.Он је

имао седу косу и широке наочари за вид ,крупан у елегантном оделу и понашању по коме се без представљања одмах могло закључити да све то припада њему.Долазио је свака два, три дана у друштву мушкараца и понеком женом да би показивао им свој будући дом. Били су из истих богатих кругова, и као он у отменим оделима и изгланцаним ципелама кретали се по прашњавом поду и међу раскопаним зидовима док су се за њима мириси скупих парфема својом оштрином пробијали се кроз загушљиви унутрашњи ваздух. Власник је од приземља до врха проводио госте показујући и објашњавајући им како ће све изгледати онда када буде завршено.На нас раднике нису обраћали пажњу, пролазили су поред нас као поред непоспремљених ствари, знали су да морамо се склањати даље, да не засметамо куда пролазе и да не смемо да прилазимо близу њиховог круга стајања.Могли су да гледају кроз нас као да смо прозирни и причају слободно не марећи што чујемо и упијамо сваку реч када говоре о огромним сумама новца које троше на своја задовољства.Ко су били ти људи,чиме су се бавили, како и где су награбили се толико новца и где га још грабе нисмо могли знати. Први пут у животу тада сам видео врло богате људе ,боље рећи сусрео сам се са неједнакошћу између мене и њих,осетио тежину неправде, где су они имали исувише што ми не би сметало да нисам био без ичега и борио се против саме глади. Добијао сам јаку жељу да побуним се против свог положаја у прашини и мириса њихових скупих парфема ,осећао сам да они имају везе са неправдом у којој њих мало имају много док остатаку нас остаје једино да поделимо ситно парче хлеба.

Слично о њима мислили су и сви други радници али шта су могли друго осим да ћуте и раде,понеки пут само би иза леђа или кад ови оду назвали их лоповима, говорили да су туђе ојадили и отимали да би сада појављивали се преобучени у господу.
Предузимач код кога смо радили звао се Милорад или краће Мића, човек низак, сув и окретан попут чигре вртео се на све стране, био увек тамо где треба, издајући прецизна упутства сваком раднику шта и како треба урадити.
Допадао ми се због такве сигурности и тачности са којом води посао, разборитим и неусиљеним понашањем према сваком човеку поред Славка био је једини у кога сам имао поверења.Са другим радницима нисам ни покушавао да се спријатељим, као почетник у послу веровао сам да ми нису потребни, довољно је само радити а да ми никакво друштва неће требати.
Одмах после неколико дана почела је да ме хвата јака туга и жал за кућом и мајком коју сам оставио, недостајали су ми попут мирног склоништа, оно што ме је овде дочекало изгледало ми је у тим данима још горе него што стварно јесте. Питао сам се јесам ли погрешио и олако донео одлуку да одем од куће или можда да за пар дана са првим зарађеним новцем напустим посао и вратим се назад.Увидео сам колико времена протраћио сам не помисливши да сам тамо био бар делимично срећан, могао сам прикупити више лепих, драгоцених успомена и понети их са собом да на пут не крећем испразне душе. Остали радници који су такође већином били теренци али већ прекаљени, одавно су већ одрвенили на слична осећања и позиве из завичаја који су мене тих дана стално пратили. Осамљивао сам се у мислима,био неповерљив попут малог детета, на паузи коју

смо имали за доручак и након радног времена издвајао се у страну, сви изузев Славка били су ми страшни туђинци. Отворено о носталгији за кућом могао сам разговарати и поверити се само њему али и он је већ на свој начин био врло осамљен и ћутљив да би се могла отпочети иједна реч тог разговора.

Около виле намонтирана је скела на којој су мајстори фасадери отпочели стављати нову фасаду а ми смо користили лепо време, сунчане дане без кише, скидајући стари кров да би се од нових греда поставила јача кровна конструкција и прекрила посебним тамносмеђим бибер црепом.

Једнога дана попео сам се на врх крова и целом висином усправљен стао да разгледам наоколо. Одатле са врха топчидерског брда пружао се одличан поглед на скоро цели Београд. Стајао сам задивљен пред сликом града коју сам видео око себе, распоређеног по равници, брдима и удолинама, са насељима која су простирала се свуда докле је поглед допирао.Био је заиста велик, нешто ни приближно слично никад нисам видео: безбројне густо натрпане грађевине, куће и зграде подигнуте на спратове и спратове у правој прашуми од зидова изграђених од цигле и бетона. Колике године су само утрошене у раду да би он оволики израстао, колико руку је морало да ради како би се саградила насеобина чији крајеви се нису могли одатле ни видети и која се још ширила на све стране али и расла у висину. Удаљене, као шибице ситне зграде, њихови кровови, међу њима урезане танке улице сачињавали су бетонско пространство у кога се тада не бих усудио заћи без водича мада ме је неодољиво привлачило да прођем кроз целог њега, погледам изблиза и добро га упознам.

Величином града био сам задивљен највише што се може бити, осматрао сам га свакодневно кад год сам то могао, док лепотом панораме испред нисам био ни приближно толико очаран, није било ничега што би ми се нарочито свидело: многа насеља подигнута су без икакве симетричности или усклађивања са другим около,тесно натрпана скоро до нереда, реке се нису могле видети ,орнамент боја неправилан, понегде мало зеленила од дрвећа и доста сивила од голих бетонских зграда.Мало живописнијих боја било је на новоизграђеним насељима али уопште било је мало тога привлачног и угодног очима што би се назвало лепотом.
Славко и ја дошли смо у Београд у недељно предвечерје и тада нисам успео много видети, у мисли су ми се биле дубоко урезале само широке улице чији асфалт је био ишаран густим белим линијама и стрелицама, са честим саобраћајним знаковима и семафорима, аутомобиле, много високих зграда около, шаренолики свет који је пролазио и скоро ништа више. У подруму виле на којој смо радили у собичцима имали смо смештај и није било потребе никуда даље ићи.За два месеца једино место до кога сам одлазио била је продавница где смо куповали суву храну за оброке.Када су ми први пут објаснили где да могу да се снадбем догодило се да сам промашио тражену и пронашао једну другу даље и она је била једино место до кога сам излазио из дворишта где сам радио.

Једне вечери после два месеца придружио сам се радницима који су понекад излазили у шетњу по граду да мало проветре мисли и душу. Те сам вечери први пут видео центар Београда. Ходали смо најчувенијим делом, преко Теразија и Трга Републике почевши од Славије до краја

Кнез Михајлове и каламегданске тврђаве. Мноштво шетача чинило је праву реку људи у коју смо улили се и нас петорица, идући спорим кораком разгледали око себе лепе скупе излоге, загледали друге шетаче где је било највише младих људи, девојка и младића у паровима или групама. Било је уз пут заљубљених који су држали се за руке,странаца најразличитије одевених, уличних свирача са чудним инструментима, забављача акробата који су показивали своје вештине, циганчади која су се туда јурила и свега другог.

У центру за мноштвом столова изнесених напоље из угоститељских радњи и наткривених сунцобранима гости су опуштено уживали испијајући пића и пријатно разговарајући, из аутомата за кокице свуда се ширио њихов топли мирис, мешао са музиком,жагором и смехом који је лебдио изнад масе.

Тада још нисам знао да је та свечана слика нешто за шта сви дају душу да се као учесници прикажу на њој, фатаморгана лепоте за коју верујем да је само Београд такву има.

- Како је лепо- мислио сам- тако се живи достојанствен живот, због тога вреди радити и због тога морам бити врло вредан док једног дана и ја не будем могао барем мало засести овако.

Те блиставе вечери слика коју сам видео била је величанствена, под светлости белог града, у лепоти улица и људи чинило ми се да је срећа заједничка ствар и да је она свима лако доступна.Под тим што сам видео тада подразумевало се управо оно што се мисли кад се каже Београд, оно што се сваком допада, о чему сви говоре похвално, то је било и мене одушевило и освојило при првом сусрету. Слика је била лепа, нестварна и нисам имао

ништа против да постанем део те шарене масе која без нбрига и тешкоћа неуморно шета до касно ноћу, има новца и зна да ужива трошећи га.И радници који су били у мојем друштву били су у сличном заносу,нико од њих ништа није проговарао, само су са рукама у џеповима ишли напред и гледали око себе. Штедели смо паре и нигде ништа нисмо узимали да једемо или пијемо а пропричали смо тек на повратку назад на спавање.
Од те вечери, сваке наредне путем који сам био добро запамтио одлазио сам тамо у шетњу, прво обнављајући стазу коју су ми они тада показали а онда веће за вечером проширивао сам обилазак на остале улице у окружењу освајајући тако и упознавајући цело средиште града. Желео сам што детаљније да упознам цео тај простор и био срећан што научио сам да се сналазим и крећем по њему као по свом дворишту.Ни тежак радни дан није ме спречавао да по завршетку посла кад се оперем и обучем одмах кренем у обиласке целе вечери.Туга због туђине била ме попустила а чежња за завичајем нестала пред одушевњењем доживљеним у срцу великог града.Посебно су били ми драги нерадни дани који су били ретки (радило се и недељом) када сам могао лутати целог дана, највише по каламегданској тврђави где се могло и одмарати и шетати. Она је била право чудо за мене, грдосија сачувана из прошлих времена, одбрана кроз ратове који су се често и неуморно ту водили.
Иза тог из прошлости сачуваног дела света, на сасвим малом растојању налазио се модерни град,израстао и заблистао у човечијем напретку,он је био симбол савременог доба.

Предиван поглед на ушће Саве у Дунав је још једна лепота која ме одмах освојила, сате сам проводио седећи на тврђавином зиду и посматрајући широку и блиставу водену површину где су реке се спајале. Нисам одолео а да се спустим до обале и изблиза погледам бродове, радозналост ме вукла да их детаљно осмотрим док стоје усидрени. Пожелео сам и возити се на неком од њих или бар у чамцу али морао сам то одгодити за неко наредно време, да урадим то обавезно касније кад будем био у бољој прилици. Све уличне манифестације које су давале се у тим данима а поготову навече: концерти, дефилеји, разне изведбе, скупови, биле су ми омиљене.Са окупљеним гомилама света стајао сам и ја, посматрајући са великим интересовањем и предству и људе око себе. Дух радости и заједништва који би се тада осећао био је снажан, веселост и лепота коју стварају такве уличне приредбе и забаве повезивале су све гледаоце у један одушевљени хор који је требало видети и због тога сам нарочито радовао се свакој од тих забава.

Узбуђења сам доживљавао и у пролазу препознајући јавне личности на улицама, дотада нисам имао прилику уживо видети ниједну целој земљи познату особу а сада су њихова лица искрсавала на све стране, ту међу обичним светом могао сам их гледати до миле воље. Гледао сам у њих упијајући сваки њихов покрет и гест, желео да чујем сваку реч ако су нешто говорили, све од њих ми је изгледало важно.После тих сусрета у пролазу осећао сам се као да имам нека лична познанства са њима и то ми је због нечега пуно значило.

-Куда идеш сваки дан, јеси ли нашао неку девојку тамо-питали су ме други радници.

-Нисам.

-Зашто онда џабе идеш, лези одмарај се!
Дотад сам већ са интересовањем за детаљним откривањем града, дружељубиво отворен за познанства и можда освајања љубави неке девојке почињао да тумарам по разним местима, залазио свуда где ми је био дозвољен приступ. од биоскопа и галерија до коцкарница и ноћних локала са разноразним програмима.Није ми сметало што свугде идем сам, жеља да се приближим новом свету надвладала је све обзире, ја сам на важном путу, важном послу откривања новог света, према коме сам осећао јака занимања и имао отворену намеру да му се придружим.

У почетку нисам примећивао колико се у граду пуном отуђености већа важност придаје друштву него у крају из кога долазим, као према нарочитој обавези, колики је куриозитет са ким и у каквом друштву се налазиш ,са колико пажње води се рачуна да нигде се не одлази без друштва.
Због тога нисам одмах приметио да свуда где сам долазио чудно ме гледају, као оне од којих сви беже или очајника који тражи било кога коме ће се приклонити. Почео сам да примећујем како је наоко лако доступна близина људи била тешко достижна даљина до њиховог друштва, да су сви сувише затворени и заузети за непознате, без имало добре воље за њих ако немају никакве користи од тога.
Касније сам открио да сва друштва које се шетају улицама великог мравињака имају своју сврху: парови су дружили се да би делили нежности, пријатељи због заједничких прича и ствари, ортаци ради својих интереса,свако друштво под својим кишобраном где није било остављено места за друге.Лагана мирна шетња је уствари добро осмишљена и увежбана парада учесника ,мало тога догађало се из чиста

случаја и није било присутно толико среће како ми се по првим утисцима чинило.Било је и успостављања познанстава, виђао сам нека где су младићи из друштва прилазили девојкама из друштва и успевали да се упознају али усамљеника су сви се клонили.

Још горе уочавао сам све више самаца сличних мени како бесциљно лутају надајући се можда да ће им се посрећити са упознавањем каквог друштва у које ће се уклопити или неку душу којој ће се приближити.Као и ја нису уопште знали како ће то постићи али су упорно крстарили улицама и свугде тумарали. Због њих се моја одушевљеност свим градским лепотама одједанпут истрошила, изгледали су ми бескрајно очајно у стању које је горе и од најгорег самовања и затворености у подруму где сам становао. Тада је моја очараност градом почела нагло да се гаси,привлачност која је била тако снажна кратко је потрајала. Схватао сам колико ме је први утисак преварио, да осим посла због којега сам био дошао немам нарочито шта од њега да очекујем.Од тог тренутка ретко сам излазио у обиласке града чак и ради разведравња од грађевинске монотоније а нарочито при том избегавао сам да негде одлазим сам.

АВАНТУРА ПОСЛОВА

Кров и фасада на вили били су завршени затим је скела скинута и размонтирана.

Стигли су мајстори за фина уређивања унутарњег простора; керамичари, паркетари, гипсари (за украшавање плафона) и кренули да дотерују собе и ходнике до таквог савршенства да је још увек празни простор одјекивао од говора и корака док се кроз њега хода. Ми други који нисмо имали више посла унутра послани смо напоље где су радиле се нове пешачке стазе, рушена и изнова зидана околна ограда. За башту су дошли други људи, ботаничари који су је преуређивали и дотеривали засађујући цвеће и неке друге зељасте биљке. После две недеље рада, када су камиони почели да довлаче посебно изабрани луксузни намештај за опремање целе куће сви наши послови били су завршени а од стране предузимача исплаћене су нам све паре. Дошло је време да напустимо вилу коју нисмо ни стигли да видимо уређену и опремљену и у коју никад више нећемо имати прилике да уђемо.

Слично као и други радници, Славко и ја имали смо пред собом два проблема која је требало решавати: прво да нађемо ново место за становање а затим и нови посао јер предузимач Мића није имао у догледно време никакав нови посао.

Славко је раније становао по многим радничким баракама и пронашао нам је смештај у једним таквим на Новом Београду. Бараке су припадале некада успешној државној грађевинској фирми и служиле су за смештај њихових радника све док напокон она није са својим радовима завршила за свагда.У њима је становало још нешто тих радника а у међувремену се уселило много сличних нама који су свуда радили приватно а овде нашли кров над главом.За новац у износу од по педесет марака којим смо сваки појединачно месечно плаћали портирима и

управнику, у једној од барака добили смо собицу са два лежаја. Бараке су биле старе и запуштене и изгледале су као да ће се распадну али су собе унутра биле пристојне уколико се уредно одржавају.
За посао морали смо ићи да га чекамо код Вуковог споменика који је био врста најпримитивније берзе рада, места које ће ми постати полазишна тачка на коју сам враћао се више пута.Ту на тротоару поред ограде парка преко читавог дана стајало би се чекајући да наврате људи којима су потребни радници. Понекад и по педесет нас, разних година, обучени у радна одела или носећи их у торбама вртели би се у месту загледајући у пролазнике и свакога ко се приближавао да можда није неко ко има да понуди посао.
Међу онима који чекају посао постојала је подела на две групе: једна од оних који су која ту повремено долазила да чекају док не нађу запослење на дуже време а друга они стални који су себе иронично називали "вуковцима". Вуковци су углавном били преваранти који су гледали да са мало рада, за неколико дана зараде плату за коју се ради целог месеца.Они нису хтели сталан посао, варебали су људе који су били у журби јер им је радна снага била хитро потребна, на пример због хитнне селидбе, поплављеног стана, истовара угља или у Дунавској луци за робу која је касно стигла због закашњења камиона или томе слично.У таквим нужним случајевима они су увек зацењивали превисоке цене и узимали им добре паре. За разлику од обичних радника који пре или касније нађу посао и гледају да га задрже што дуже, вуковци су наплаћивали и своје нерадне дане тако што сачекају човека који не може да бира и затим га на брзину одеру у наплати. Због њих је то место

постало омражено код послодаваца који су раднике одатле узимали само у крајњем случају.
При појави неког послодавца увек се дешавао исти призор: десеторица првих који га угледају јурну према њему да мора помислити: у нужди су радиће за билокакве паре смо да раде. Није било тако, када ови чују шта треба да се уради први који је узео да преговара дебело зацени своју понуду док је правило било да кад се један наређује други се не смеју мешати се и спуштати цену. Ако он не постигне договор онда препушта погодбу следећем који има нешто нижу цену и тако редом док се не нагоде. Дешавало се и да се послодавац врати без унајмљених радника када се ови између себе сложе се и заинате на високу цену рада без попуштања.
Затим било је ту доста и пијаних који су једва стајали на ногама и иако нису били у стању да раде прилазили су да замајавају и малтретирају те људе као да хоће да раде. Свађе и туче избијале су се често међу њима, понеки су знали да добацују и засрећу пролазнике па би полиција долазила да их приводи, тако да је време проведено међу њима било непријатно и тешко јер дан за даном чекало се све трпећи око себе голог бедника и свакакву багру.
Славко и ја добијали смо неке ситне послове, зарађивали једва за храну да би издржали до већег посла.
Онда се појавио човек са комби возилом, звали су га Бане и имао је посао за више нас те је натрпао нас десетак унутра и одвезао у Батајницу на његово градилиште.Ту се за једну фирму градио велики магацин и огромна бетонска писта около њега. Рок за изградњу није постојао,тражило се да радови буду завршени што пре, од великог је значаја било да брзо буде пуштен у рад. Управо због велике површине

коју је требало избетонирати смо ту и доведени, целог дана мешали смо бетон или развозили га на ручним колицима, зависно који од та два посла се добије. Оба посла морала су радити се у трку и без предаха да се морало и јести на ногама. Једни камиони довозили су нам шљунак и киповали га сами, док је друге који су довозили цемент требало ручно истоварати, морали смо прекидати сав посао и на леђима носити џакове док се тај цемент не истовари, све на брзину да се не губи време. Погодили смо се били да радно време буде десет сати, међутим због захтева да се посао заврши брзо сваког дана остајали смо да радимо прековремено. Сваки сат прековременог рада уписиван је и плаћао се двоструко али нам је била мала корист од тога ,баш у тим сатима изнуривали смо се до последњег труна снаге да смо навече једва се одвлачили до наших преноћишта и потребног одмора за нови дан. Да би боље радили често смо добијали пиће, углавном пиво да нас оснажи али неки су пили неумерено од чега се у великој журби стварала непотребна гужва, припити радници у трци често су се сударали колицима, просипали бетон по земљи,то се стално дешавало.
Многи нису успевали да издрже, увече су узимали паре и више нису ујутру долазили да раде.Ја сам био на ивици издржљивости, Славко такође, сигурно би морали дићи руке и отићи да се радовима није већ назирао крај који нас је одржавао да останемо.
За мање од месец дана у мушевитом раду завршено је све како је требало, магацин и око њега широки равни бетонски простор могли су да се предају за кориштење а ми смо морали да кренемо у потрагу за новим послом.

Срећом ново чекање није потрајало дуже од неколико дана, Славко је преко човека са којим је некад радио нашао нам следећи посао. Радила се мања зграда на Звездари код предузимача који се звао Љуба. Када смо питали какав је човек тај предузимач, што је подразумевало услове рада, колико плаћа и да ли исплаћује редовно, одговорено нам је да је опасан, тера да се много ради а главнину оставља да исплати кад се посао заврши а њега исплате инвеститори. Испричано нам је и како су неки радници одлазећи од њега тражили да исплати им дотад зарађени новац али он није хтео да им га да, каже останите радити до краја ако хоћете да видите паре. Они су се побунили, било их је четворица, хтели су да им се одмах дају зарађене паре али је он тад иза паса извадио пиштољ, уперио у њих и наредио им да се губе док су још живи. Морали су побећи без пара.Он се не никада не одваја од пиштоља и стварно се не треба шалити са њим.

Нисмо могли пуно да бирамо, отишли смо да радимо код тог Љубе, спремни да по договору радимо до окончања посла,чинило нам се да ћемо моћи издржати само да он одржи своје обећање. Договорили смо се тако са њим да нам даје само један део за храну и плаћање смештаја, остатак на крају, када и њему плате други. Такав договор био је ризичан за нас двојицу, имало се радити око пола године и ништа нам није гарантовало да ће Љуба наплатити новац од инвститора или да ће хтети дати нам наш део када наплати, да и нас неће отерати са пиштољем као и оне претходне раднике. Пола године није било мало а једино што нам је било је да надамо се добром и поштеном окончању послова.

Љуба је био човек онижег раста али груди и леђа су били му набијени и широки, као да унутра себе има дрвену бачву, изгледао је округао са сваке стране и са бока и спреда.Имао је потпуно црну косу, иако стар само тридесет пет година због масивности изгледао је да се налазио у много зрелијим годинама и старијем добу.Топли и хладни дани стално су смењивали се а он је увек носио уске мајице кратких рукава које су показивале мишиће његових снажних, мањавих руку чији је стисак који сам искусио приликом руковања био натчовечки снажан и чврст попут клешта. И пиштољ као што нам је испричано носио је нераздвојно за пасом испод мајице.

По градилишту се кретао као харамбаша, пратећи посао понекад би незадовољан радом вриснуо на неког радника, понекад опет прилазио он лично да ради или припомогне у послу.

Љуба није имао новца, био је од оних предузимача који велики посао започињу уз свестан ризик, одлучан да га по сваку цену заврши, користећи претњу и силу ако треба, само да га приведе крају када може да наплати свој труд. Настала је јесен и отпочеле су кише које су прекидале радне дане напола или при крају а Љуба нам их је одбијао да призна за плаћену дневницу, сваки дан који није цео одрађен се брисао.Такав је био начин брзог богаћења код многих предузимача, спремни и да отимају само да успеју. Иза јесени је наступала зима са још лошијим временом за рад где му се отварао још већи простор за одузимање од наших зарада.

БАРАКЕ

Бараке у којима смо становали биле су смештај за много радника, грађевинаца свих профила, људи од свакога соја који су долазили из најразличитијих крајева земље.Неки од њих зарађујући за хлеб обишли су били пола света, неки као ја од Београда никуд даље нису отишли али судбина је у једном тренутку скупила нас све заједно у овим приземним објектима около окруженим вишеспратним зградама. Славко и ја смо ту били новодошли, други су у њима боравили годинама,трећи су их управо напуштали и одлазили даље на све могуће стране. Као пчеле у кошници устајали смо рано ујутро и сваки на своју страну журећи одлазили на посао, враћали се увече спорим кораком са купљеном вечером у кеси. Навече кад би је појели,окупљали би се по собама седели и причали свако своју причу о животу који је имао иза себе, породицама које су остале у завичају, коколностима које су приморала нас на теренски живот.
Права имена једни другима нисмо ни знали, звали смо се надимцима добијеним по местима из којих долазимо, као што су Ваљевац, Чачак, Сомбор, Ивањица и други.Уместо имена или презимена која ништа нису говорила, називи места лакше су се памтили и говорили понешто о понашању и обичајима људи према срединима из којих долазе.Славка су звали Златибор а мени су прилагођено њему дали име Златибор Млађи, и морам казати да ме под мојим правим именом Петровић Владан ни тада ни касније скоро нико од грађевинаца није ни познавао.
Бараке су биле и права берза послова, радници који су радили по целом граду размењивали су сазнања са другима

који нису где се може наћи запослење. Помоћ те врсте увек се могла добити без икакве накнаде само ако негде има посла.
Био сам међу најмлађим радницима, као нов у послу скоро да нисам имао права да говорим, само да слушам шта други говоре.Такав је био ред у друштву из којег нисам смео да се издвајам, иако ми се није имало много чиме допасти,схватио сам да се тако морам понашати. Видео сам да нико не воли уморне и мргодне људе који по доласку затварају се у собе и одмах легну да спавају.Увек сам био присутан у неком друштву на вечерњим окупљањима, то ми је помогло да ме запазе и почну да прихватају скоро равног њима иако сам још млад.Тада сам први пут чуо причу о судбини радника грађевинца, питали су ме да ли знам шта ради зидар на умору са последњим труном снаге. Нисам то знао,рекли су ми да пљуне на свој живот јер се стално мучио, тешко радећи лети се пржио на сунцу а зими се смрзавао по хладноћи док га рад није докусурио.
(Сви грађевинци су по једном били слични, лети су могли се препознавали по вратовима који су отпозади поцрнели прегоревши на сунцу које их пржи одозго док раде повијени.)
Насмејао сам се томе као доброј шали а они су ме упозорили да се прерано смејем, једног дана када сам доживим исто видећу да су говорили истину.
Погрешио сам кад сам пожелео пратити их и онда када су одлазили у кафане, да одуше од напора и разведре се од тмурности радничког живота, јер кад једном се ухватиш у такво коло они не пуштају лако из њега.Те кафане поред новобеоградског бувљака биле су најружнији приказ угоститељства које је постојало у граду, јефтине и намењене

баш за запуштене теренце. Неки од радника ту су долазили у радним оделима право са посла необријани и неокупани заседали да би што пре отпочели пити. Било је ту три кафане једна уз другу, направљене од монтажних плоча и иверице са импровизованим клозетима који су налазили се напољу иза задњег излаза. Пиво које се највише пило служено је и без чаша на искрњеним столвима, покривеним столњацима са рупама прогорелим цигаретама. Гости су били само мушкарци а конобарице и раскалашна певаљка која је наступала биле су свачија својина која се могла пипкати и покупити за плаћено пиће. Поред грађевинаца којих је било највише ту су навраћали још и шверцери, разни преваранти и лопови, они су ту седели недалеко од полицајаца који су завлачили се у кафану док им не прође смена и за које је било увек обезбеђено бесплатно пиће од стране власника како не би никога дирали.У ноћним сатима пијанство и бука су се појачавали, разбијале флаше,често избијале и туче, после чега се би се кафана нагло празнила а газда морао својим рукама да избацује пијанце који нису хтели да сами изађу.
Долазили смо и проводили вечери у тим кафанама уз пиће, причајући стално исте приче о послу и зарадама, плановима које смо радећи преко дана кројили у себи. Пиће је уносило ведрину и повећавало добро расположење, у њему су се започињале приче о томе како је у нашем послу могуће зарадити велики новац и дочепати се удобног живота, приче о начинима како од најамног радника постати моћан човек са пуно новца. Због утехе и куражи које је доносило пиће лако се и неразумно срљало у пијанство од којег би сутрадан целог дана болела глава и маглило пред неиспаваним очима.У том периоду живота пио сам како

никада нећу пити, пратећи друштво које је било навикло много попити и издржљиво подносити огромну количину алкохола. Говорило се да пиће стоји у опису сваког грађевинца без изузетака и да је грађевинац добар онолико колико може издржати у пићу.
Такође није се смело допустити да те пиће обори са ногу јер остали такође пијани радници нису волели да вуку или носе никога као терет, морало се сачувати кап снаге за повратак, макар се тетурајући пребацивао држећи се за зидове и бандере док не дођеш до барака. Кафане су имале јефтино пиће али због доста попијеног рачуни на крају нису мало износили, дељени су на равне делове и кад сам пио мање од других исто се плаћало. Како на послу нисам наплаћивао зараду морао сам да из залихе коју сам имао додатно издвајам за кафану што ми није пријало али друштво је тако тражило.
Не знам шта би се десило са мном да сам наставио стално пити, вероватно бих се претворио у алкохоличара.У баракама су постојали људи који су одали се алкохолу, заборавили куће и породице, трошили сав новац не шаљући им ништа.Срећом са доласком зиме дошло је до разиласка већине радника кућама а од мало нас који смо остали само су најзагриженији наставили да одлазе у кафане.
Зима је наступила после удара кошаве која је дувала данима, температуре су постале доста ниске а затим је почео да пада и снег.Снегови су прекидали извођење грађевинских радова, сезони је био крај, већина радника спаковала је торбе и вратила се кућама да тамо чекају до пролећа и новог отпочињања радова.Мањи део људи остајао је и преко зиме да завршава послове на унутарњим

радовима тамо где се имало радити унутра јер су могли бити закључени од снега.
Сви ми који смо радили код Љубе остали смо заглављени на пола посла у погодби да ћемо добити новац када зграда буде завршена и предата корисницима. Због тога нисмо могли да прекинемо са радовима због снега и зиме, морали смо и по хладноћама наставити гурати даље макар се поразболевали. Имао сам зимогрожљиве руке, шаке су ми ледиле и прсти кочили при хватању залеђене цигле или гвожђа које се лепило за кожу, мокар малтер квасио је одећу која би се затим смрзавала на мени.
Сваки слободан тренутак користио сам да дувам у руке да мало их загрејем како бих могао покретати прсте хладне као леденице, које сам осећао да ме пеку као на ватри. Ујутро по доласку на посао палили смо папирне вреће од цемента да угрејемо радна одела укрућена од мраза, дању док једемо седели смо на хладним даскама, навече умивали се и прали леденом водом.Кошава је и даље дувала, преко целог дана покушавали смо да се што више примакнемо и заклонимо за зидове где ветар слабије дува.
Увидео сам тако каква је лудост радити зими онда када је грађевинска сезона затворена, такав рад није погодовао ни предузимачу ни нама, давао је лоше резултате а ми смо се непотребно изнуривали и смрзавали. У октобру сам већ био прележао два дана у грозници али у тим условима ако би се поново разболео било би много опасније. Требало је да се вратим кући у завичај и сачекам док време отопли али како отићи без ичега зарађеног у џепу.
Зима је и у бараке донела беду и неприлике, од оних који су остали да ту презиме, било је оних који нису нигде радили а кући нису имали где или је уопште нису имали. Били су без

без новца а због завршене сезоне нису могли наћи посао.Целе дане су проводили затворени у баракама непрестално пијући. Куповали су да пију јефтину смрдљиву ракију од које су због зими затворених прозора баздиле све бараке. Новца за пиће морало је бити пре него за хлеб, позајмљивали су га где су могли, продавали личне ствари које су нечему вределе, искупљали на све начине да би имали пити.
Ми који смо имали посао у данима када нисмо могли радити због снега били смо принуђени да делимо њихову чамотињу и беду. Иако је број људи који пребивају у баракама био већински смањен, становање је постало далеко неподношљивије него лети, унутра на сваком кораку видела се беда преживљавања, како се на електричним решоима прже јаја, крмпир, сланина ,у лонцима који су кипели и прскали се кувао пасуљ и купус, пара се дизала и задржавала испод плафона, загушљиво и масно било је свуда.На одећи и обући споља је уношен снег који се растапао по поду због чега је он био стално мокар и однекуд блатњав чак и онда када је напољу земља била потпуно прекривена снегом.
Око ничије имовине какве су биле бараке нико није хтео да се потруди како би се оне почистиле и мало довеле у ред. Из ходника и купатила поизвртане су сијалице, као одраз беспарице почињале су да нестају иоле вредне ствари,ништа се није могло сачувати. Нервоза и заједљивост међу станарима стално су се повећавали, подела на оне који имају и немају посао створила је две врло супротне групе: оне који су имали обезбеђен хлеб и оне којима је претила глад.

Најјачи међу овим другима био је Борко, један јако пргав и опасан човек који је стално отворено претио да ће и отимати ако буде требало, говорио је:

-Нећу гледати гладан док други једу, отећу од онога који има па ћу јести.

Тешко је издржавати када се наоколо налазе такви људи присиљени да ураде најгоре ствари ради свог преживљавања.Био сам жртва баш тог Борка када је једном донео у рукама неки мали стари радио и рекао ми:

–Мали хоћеш ли да га купиш, да имаш да слушаш музику.

-Не могу нисам наплатио паре од газде.

Он ме погледао попреко, није му се свидело то што чује.

-А кад би ти дао га џабе онда би узео?

-Не очекујем да ми се ништа поклони.

-Онда купи да ти га не разбијем од главу, дај двадесет марака!

Морао сам да одвојим двадесеат марака од онога што сам чувао за последњу резерву.Узео је паре, оставио ми радио и рекао:

- Ви који радите пуни сте пара а сакривате их ко змија ноге!

Радио је постао мој само привремено, кроз неколико дана узео га је на моје очи и однео поново да прода неком другом.

Истовремено имао сам другу, већу бригу коју сам непрестално бринуо: хоће ли Љуба исплатити наше зараде када завршимо-мислио сам забринуто- шта урадити онда против наоружаног, опасног човека ако он не буде хтео да нам плати? Или ако инвеститори не плате њему опет исто остајемо без новца. Пола године рада није било мало укључујући хладну зиму и смрзавање које никад нећу заборавити, све је препуштено лутрији када дође дан да се

зна хоћемо ли наплатити или не. Ако не добијемо паре куда ћемо онда, како даље радити без воље и поверења у било кога? Олако смо пристали на неизвестан посао а било је касно за његову обуставу или сличне покушаје противљења, ништа нам ту није могло помоћи. Свако коме би испричали уз какву погодбу радимо сумњичаво би вртео главом не прогнозирајући добар расплет ситуације. Предлагали су да прекинемо рад и ради сигурности тражимо бар половину да нам се исплати да би наставили даље.
Само што они нису познавали Љубу, да он нема новца а и када би имао не би дозволио такву уцену, био би спреман и крваво да се разрачуна са нама да би остало по његовом. До завршетка послова имало је још доста да се ради али је приближавање тог дана доносило све већу забринутост и све слабије убеђење да не радимо узалуд.

Неожењени момци мојих и старијих година који су исто становали у баракама много новца трошили су на одећу и обућу коју су носили на изласцима у град.Они су на задивљујући начин знали дотерати све на себи чисто и уредно да се нипочему није могло видети да су грађевинци који дању раде у прашини и станују у запуштеним баракама.Доста времена проводили су сређујући се у купатилу пред малим огледалом прекривеним тачкицама корозије док се пажљиво не избрију и доведу сваку влас косе у ред као да су изашли из салона лепоте.Свежи и спремљени за излазак нимало нису личили на неког ко станује у бедним, ружним собичцима и спава на уским једноставним лежајевима. У џеповима су носили сав новац који имају и трошили га по скупим местима у потрази за девојкама.

Успеси младих освајача били су невелики, углавном се све завршавало са неким кратким познанством или везом која траје све док на светло не изађе права истина о њима: да раде послове којима нико није одушевљен, принуђени су да их прихвате из највеће нужности, да од новца који троше имају само онај у џепу, одело које носе једино је лепо које поседују. И чиста љубав ако се појави спласла би пред чињеницом да немају ни једну малу собу која је слободна и само њихова, ни најмањи кутак у коме могу проводити време са девојком насамо. Ни најскромнијим девојкама у таквом избору не преостане друго него да одустану и потраже некога ко има нешто више да понуди.
Друго нешто што су могли лако наћи за новац била су телесна задовољства за удовољавање потребама и нагонима мушке природе. За то се није требало много довијати, град је нудио широке могућности да се са нешто новца испуне све сексуалне потребе, поготову за мање пробирљиве муштерије.Ту са нама било је оних огрезлих у кориштењу могућности које су долазиле из света проституције, налазећи у њима заклон и орасположење од теренског живота.Проституција о којој сам некада у селу само слушао приче била је сада у пуном замаху око мене, због зараде жене које су се бавиле тим послом долазиле су у бараке, нудећи се својим простим вулгарним речником обећавале ниже цене за „више посла“.
Нисам могао ни појмити у својој свести како се неко може продавати за ситан новац сваком гадном створу који може да им плати. Постоји ли одвратнији начин зарађивања хлеба? Сматрао сам то тежим и много одвратнијим послом од нашег јер горе од продавања тела ту је било продавање

достојанства и одрицање од сваке вредности здравог, разумног људског бића.
Добијао сам стално понуде од тих жена да користим њихове услуге уз тако мизерну надокнаду да нисам могао наћи ни изговор да немам то платити али сваку сам одлучно одбијао иако сам био у пожудној младости у којој крв напросто кључа и даље нисам ни помишљао да прихватим се таквих задовољстава.
Не само што су оне оруђе најбеднијег заната већ и што сам држао се чврстих моралних начела која никако нису прихватала занемаривање поноса , чињење греха или приуштавање осакаћених осећања.Чврсто уверен у исправност својих поступка понављао сам у себи: ако не могу од женског рода задобити већу блискост и преданост ни оволико ми није потребно!
Зато сам увек настојао да се држим што даље када су те недоличне жене долазиле у бараке, чак и по цену сумљиве мушкости за коју су понекад знали пребацивати ми ради толико упадљиве одбојности према проституцији.

ТЕШКО ВРЕМЕ

Честа појава у Београду тих година биле су демонстрације које се нису могле избројати. По разним местима у средишту града зачас би се створила гомила од неколико стотина људи или више, већином студената који су свом снагом из мушких и женских грла скандирали и викали, звиждали и дували у пиштаљке, ударали у бубњеве и свакаква помагала правећи веома јаку буку.

Понекад су стајали на тачно одређеном месту, понекад марширали улицама кроз град носећи испред велике транспаренте са порукама да стање у земљи није добро и да хоће промену власти која је одговорна за све. Испред њих обавезно у плавим унифирмама стајала је полиција, понекад и оклопљени одреди са штитовима, палицама, помогнути оклопним возилима са укљученим ротационим светлима. Виђао сам их само у пролазу али увек су ме узнемиравали незадовољтво и бес који је маса носила и показивала код себе. Иако су говорили да се боре против неправде и сиромаштва целог народа плашили су ме толики немири, шта ће се догодити ако се незадовољство, које сваким даном све више расте, отме контроли, изроди још горе стање нереда и безакоња. Био сам од оних који увек верују у државу, какви су углавном људи који долазе са села, који не воле промене и нарушавање постојећег поредка и који у власти верују попут светиње.
-Стално су демонстрације, шта ће ово бити? –питали су се често и други радници међу собом.
-Биће рата, биће мобилизација, ето шта! -први је одговор који би се отргао неком. Нисам био једини који је помишљао најцрње.
-Боље и рат него се овако мучити, радити и ломити леђа да би се други богатио.У рату би се обрачунали са њима, расчистили чије је шта па кренули отпочетка!- било је нешто што се могло чути као решење за избављење ако наступи најгоре.
-Ниси у праву, у рату опет гине сиротиња док су они који имају новца заштићени и остају нетакнути- казао би други.
-Откуд ти знаш како би било?
-Увек је у ратовима тако било и остаће.

-Хоће ако сви буду размишљали као ти.
-И ти требаш да се замислиш над собом.Нико смо и ништа не можемо променити, помири се са судбином!
Ветар увек нешто донесе, тако су и немирни протести најављивали догађаје чији ће се врхунац збити три године касније а још горе испред је чекао и један гадан рат.

У мају завршавали смо радове на згради и напето очекивали хоћемо ли од Љубе добити зарађене паре.Срећом на крају није било проблема, убрзо смо добили сав новац и растали се на људски начин, измирених рачуна.Љуба нас је још додатно позвао да радимо код њега и следећег пута кад успе да погоди и узме неки посао сличан овом. Било је то лепо са његове стране али ми нисмо могли ни да чекамо ни да ризикујемо поново, нисмо желели да испочетка поново пролазимо кроз ту неизвесност и игре живаца па смо наставили даље са тражењем посла.
Предузимачима смо називали сваког код кога смо радили, већина њих и јесу то били али је било и оних који нису ни били за то регистровани, нити имали дозволу за рад као предузимачи већ се бавили извођењем грађевинских послова нелегално.
Понекад смо радили и код правих газда који су били власници некаквих мањих или већих на брзину отворених грађевинских фирми. Њихове фирме носиле су у свом називу разне скраћенице којима су придодате речи попут: градња, пројекат, инжењеринг и њима сличних. И оне су биле без стално запослених радника, за рад су унајмљивале сезонске који су их мање коштали.
Нисмо памтили имена тих фирми, ни презимена тих људи нисмо знали, знали смо им само имена и ликове. толико нам

је било довољно. Радити код предузимача или газде било је свеједно,исти услови, исто нам је бивало плаћано.
Следећи посао нашли смо код предузимача чије име је било Бобан, видели смо га свега пар пута, био је младих година и ретко када на градилишту. Уместо њега посао је водио његов отац Лука који је био у касним старим годинама.
И начин рада код њега био је застарео, радило се најпростијим алатом, без опреме и машина каква је најобичнија дизалица подизање терета, материјал се подизао на рукама помоћу котура и конопца ако се могао тиме подизати а онај који није могао морао се износити на леђима. Горе од тога било је то што је матори био врло напоран за раднике, непрестално је идући од једног до другог галамио на нас да би изфорсира посао, не дајући главе подићи покушавао притиском приморати да се уради прекомеран посао, преморити нас до падања са ногу. Целог дана гологлав, седе косе, незадовољан је ходао по градилишту безбожно псујући, није постојала урађена ствар која је по њему добро обављена мислећи при томе искључиво на брзину.Нарочито је прогонио нас физичке раднике које је хтео натерати да у трку обављамо наше послове непрестално вичући: брже, не вуците се!
Пред вече био је тотално пијан, увек је са собом имао малу флашу из које је криомице пио и тада је већ несвесно нападао раднике, однекуда на запрепаштење свих нас тражио да останемо надокнадити време које смо забушили преко дана. Брзо нам је постало јасно да се ту нећемо дуго задржати, колико успемо да га истрпимо толико ћемо још остати на послу.
Остали смо још краће, кроз неколико дана Лука се обрушио на Славка који је од свих радника био најмирније нарави

али када га је овај изнервирао бацио је алат из руку и на правди бога нападнут одмах је напустио посао. Да не би остајао ту сам ја сам истог тренутка пошао за њим, јер је он од почетка био мој водич од кога се нисам раздвајао.
Лука нам је претио да нас неће исплатити ако одмах одемо али је Славко, љут каквог никада нисам видео, запретио му да ће га задавити као уштву ако не изброји све до последњег новчића тако да је стари сав уплашен морао то учинити.
Наредни посао нашли смо на Чукарици где су исто радиле се зграде са становима, код предузимача кога су прозвали Мика иако му је право име било Драган.
Мика је био и растом и ширином крупан мушкарац са кратко подшишаном јаком црном брадом и строго зачешљаном косом исте боје, обраслом око његовог четвртастог чела.Увек обучен у светле уредно испеглане кошуље и панталоне, намирисан оштрим лосионом, много је подсећао на младожењу пред венчање.
Необично код његове снажне појаве био је мек глас и благ говор у опхођењу са радницима при чему би сваког ословљавао са „Мико“. Уз то био је врло намазан, слаткоречив у обећањима која је лако давао без намере да их некада испуни. Његов начин рада или боље рећи преварантски метод каквог нигде више нисам сусрео састојао се у томе да је увек примао више радника него што му је потребно, тако стварајући прекобројност која нас је страхујући да не будемо отпуштени као вишак натеравала да се међусобно надмећемо у раду доказујући ко је бољи радник да би сачувао се посао.
Додатно на све то он је у одређеном тренутку, негде првих дана при запослењу прилазио сваком раднику понаособ,

најпре срдачно га питајући како се привикао на посао и да ли се уморио. Затим би спустио своју крупну руку у чистој кошуљи на радничка плећа, не марећи што ће је тако мало запрљати својим благим говором започео нови преговор:
-Видиш Мико, сигурно си приметио да ја држим овде више радника него што ми је потребно, доста вас је вишак али ја немам срца да вас отпуштам. То су људи који имају породице, сиротиња, избеглице који зарађују за хлеб, куда ће ако остану без посла? Ја покушавам да истовремено задржим све на послу и покријем своје расходе, до сада сам некако издржавао у томе али даље тешко да ћу то моћи. Због тога мислио сам да мало спустимо цену твоје дневнице да би сви остали на послу, разговарао сам већ са некима, они су сложили се јер схватају у каквим сам тешкоћама. Био би фер и са твоје стране да као други пристанеш јер је овакав мој положај неиздржив нарочито кад остали раде по нижој цени.
Радник би се тада нашао пред незавидним избором, да пристане на смањење зараде за чак једну трећину колико би овај тражио или да мора оде са посла.Сваки од нас прошао је кроз такав разговор и бар у почетку пристајао. Мика би га због тога похвалио, потапшао оном руком по рамену и то би било последњи пут да срдачно му приђе и упита га за расположење. Тако је уместо десет радника на послу за исте паре имао петнаесторицу али који нису обављали посао само за десеторицу него су пуном снагом запињали за петнаесторицу.
Такође Мика се ни од пара није растајао лако, када дође дан исплате знао је ружно нас изненадити испруживши нешто мало новца и ласкавим речима хвалити наш рад обећавајући пуно боље дане и зараде а дотад да га мало сачекамо за

исплате док се не стабилизује. Гладан се не може нахранити речима, колико год да је он за себе веровао да је лукав и вешт, ми који смо добро га упознали знали смо да је слаткоречиви преварант који воли да закида свугде где може. Остајали да радимо само зато што морамо и због тога он се уопште није ни морао трудити и представљати се лажно финим и добрим човеком.
У јулу сам растао се од Славка који је отишао у Русију да би тамо радио. Много времена пре него што сам дошао у Београд са њим група његових колега отишла је тамо,он је тада желео поћи са њима али није било места за њега, зато их је замолио да га позову онда кад и за њега буде било посла .Чекао је тако две године док није добио позив који га је јако обрадовао и одмах је отишао. Русија је била далеко, имала је много хладнију климу и због тога теже услове за рад на грађевини него што су овде али је била и велико радилиште где су добри, вредни мајстори добро плаћани, они су тамо могли зарадити и уштедети лепе паре.
Славко је имао још један нарочит разлог за одлазак: причало се да руске жене нису биле избирљиве као наше у погледу друштвеног положаја мушкараца, нису бежале од грађевинаца, удају се за све оне који могу зарађивати и издржавати породицу од посла којим се баве.За Славка је то било јако важно,он је прешао четрдесету годину, стално радећи по теренима остао је неожењен, тамо ће моћи покушати да нађе жену за себе и заснује породицу. Верујем да је највише ради тога и отишао јер су вести које сам касније чуо о њему из завичаја потврдиле да се он тамо и оженио.
У завичај мајци, први пут сам отишао после три месеца и отада усвојио тај период као редован у коме сам је

обилазио. У приближно толиком временском размаку, ни кратком ни предугом уклапали су се сви важни датуми када сам морао бити у завичају.То су били годишњица очеве смрти, божић,ускрс и наша крсна слава. Зажелео сам се био села, његове познате брдовите слике да ми се учинило чудно што је тако мирно насупрот драгости која ме обузимала док сам улазио у њега. Свеједно ја сам се при поновном сусрету радовао довољно за обоје. Стигавши у кућу стао сам пред мајку и рекао:
-Ево ме живог и здравог, нисам се искварио, променио, нити те заборавио како си мислила.
Она није разумела ту шалу него је дуго испитивала ме шта радим, где спавам,шта једем, колико ми је тешко и непрестално томе слично. Мало сам је охрабривао улепшавајући одговоре које сам давао да би отклонио њену забринутост. Говорио сам да је почетак најтежи ,ја сам га добро пребродио, касније ће бити све лакше, а ако мп још мало крене набоље бићемо срећни људи.
-Није тешко само када се ради, пуно је теже док човека мучи главобоља што је без посла, пара и од чега да преживи.
Имао сам и новца да јој оставим, и то поштено зарађеног, што сам узимао за најбољу потврду да сам на исправном путу.
О исправном путу она је имала другачије мишљење, рекла ми је да док је отац био жив и док су њихове очи заједнички пазиле на мене могла је бити сигурна да сам на исправном путу.Сада кад она нема на мене више никаквог утицаја, док сам ходам непознатим светом остаје јој само да се брине. Поново она прича њена лошим предосећањем, морао сам најпосле затражити да не слути несрећу, не говори више ни

речи о својим стрепњама због туђег света.Заузврат желео сам да више знам, како она проводи своје дане, знао сам да је вредно радећи свакога дана покушавала да привредни одржању од онога што је остало од нашег имања.Питао сам је има ли каквих тешкоћа да бих помогао колико могу док сам ту још .Није се пожалила ни због чега, тешко јој је само што је стално сама.Ту нисам могао ништа помоћи, биће и даље сама не зна се колико још, мораће се навикнути на самоћу.
У свакој посети остајао сам тамо само два, три дана,што је било прекратко за обоје али журио сам да се вратим како бих наставио радити. Иако сам радио сезонски посао одлучио сам да док не прикупим одређену суму новаца не прекидам посао ни преко зиме ако то буде било могуће.

СЕЛИДБА

Између радника у баракама избила је тешка туча, двојица њих жестоко су потукли се и један је дограбивши нож ударио њим другог у стомак, тешко га пробовши да су у болници једва спасили му живот. Полиција је извршила истрагу, кад су дошли у бараке да испитају шта се тудогодило одмах су заинтересовали се и за то одакле толико људи који станују у њима, лако открившши да смо ту бесправно усељавани. Стигла је наредба да се сви морамо иселити, да се бараке затворе и запечате.
Неки су одмах смештај нашли у другим сличним баракама којих је било у околини града, ми други морали смо по огласима из новина тражити да себи изнајмимо приватне

станове. Понуда удобних, скупих станова које нису били за нас била је широка али чак и да смо били спремни плаћати их сумњам да би неко хтео да у добар опремљен стан прими грубе неуредне мушкарчине да му га упропаштавају.
Морали смо трагати за малим, јефтиним смештајима где је због средине сезоне владала права грабеж за свим ћумезима који су могли бити кров над главом.Свашта се издавало, празни сутерени, подруми, шупе, гараже су претваране у собе за издавање,све је то имало станаре који су их попуњавали.
У једном огласу писало је да се у кући издају“собе за раднике“ и тројица нас отишли смо Миријевско насеље, где је писало да се налази та кућа да би је погледали и разговарали са власником.
Кућа је била веома чудна грађевина, попут живог бића слична дрвету које стално је расте и увећава се. Место на коме се некада налазио избачен балкон зазидано је и искориштено да се на њему направи једна собица а после је и простор испод балкона претворен у још једну собицу за издавање.Уместо њега са друге стране куће наредне године,са озиданом собицом испод, направљен је нови балкон а како је потражња за собама расла и он је био зазидан у нову собу спремну за издавање. Комбинације су дозвољавале да се дужином куће могу поставити по два балкона са корисним простором изнад и испод који су се опет сами наметали да постану лепе собе. Кућа се ширила на све четири стране и постала непрепознатљива од свог некадашњег изгледа. Само у приземљу имала је три улаза, унутра су постојале собе у које дневна светлост више није допирала, и дању и ноћу у ходнику су жмиреле упаљене сијалице како би се човек могао снаћи при проласку. Газда,

који се звао Радош, и његова жена живели су само од издавања соба које је било исплативо па су желели да повећају тај посао што више. На првом спрату где су и они живели издавали су собе за понеког финог студента, изнад у поткровљу смештали су раднике који су имали стално запослење: возаче, конобаре, пекаре и све који су узимали стан на дуже време. Најпространије приземље било је намењено за раднике сезонце који су скоро сви су били од нашег грађевинског заната. Доле се нису како је у огласима написано, да би се привукли станари, издавале собе него само лежајеви за педесет марака а да би се добила цела соба требало је платити оба лежаја, са тим да се у већим собама налазило их чак по три.
Добио сам смештај у мањој соби са једним младим момком, скоро дечаком, који је већ дуже радио исти посао као ја. Звао се Дејан, мало је причао и стално у руци држао слику своје девојке која је остала у завичају и обећала му да га неће изневерити. Нова соба имала је доста заједничког са оном коју сам напустио у баракама, са шкрипавим старим креветом, подом од дасака, шифоњером који је однекле био избачен па се ту обрео и ниским сточићем на коме је само један могао поставити за себе да једе.
Једино купатило предствљала је једна просторијица са постављеном млазницом за туширање изнад зарђалог чучавца јер је оно уједно служило и као клозет. Било нас је премного за њега једног и скоро никада ујутру и увече није било слободно без чекања. Слично као у баракама људи су се мењали, једни су одлазили, други долазили ту да станују. После неког времена неколико нас се усталило и упознало, увече бисмо смо се састајали у једној већој соби да се дружимо, причамо о послу и свему другом. Исто као и у

баракама препуштали би се јефтиној разоноди нарочито ако је неко купио и донео пиће, тада би се окупљали и најуморнији да мало поквасе грло. Ако би се попило више редовно би се подизала галама која се као кроз олук спроведена одмах чула горе на спрату. Газда Радош тада би силазио да нас опомене, да морамо престати пити и галамити, па би се обично после тога и разилазили се на спавање.
Састајући се навече у тој соби упознао сам Крунета момка старог око тридест година који се истицао тиме што је био најпричљивији, од кога се једва могла добити слободна реч да се проговори, увек је о свему говорио највише он .Име му је било Крунислав али сви смо рађе звали га Круне , Крунча због његовог упечатљивог понашања и изгледа. Плавих трпавица и скоро исто таквих жутих обрва и чичкаве коврџаве косе упадао је тиме сваком у очи исто колико и својим набуситим држањем.Увек је био спреман да презириво и дрчно одбруси сваком ко му упути провокацију али и често да је види у ономе где је нема.У потпуно безазленој примедби знао је наћи реч од које би се брецнуо и оплео да грди и ружи недужна човека, црвен у лицу као да ће га одмах пребити. Срећом није се волео тући, никада га нисам видео да је на неког насрнуо, његови обрачуни увек су се завршавали само на речима. Ни хваљење себе није му било мрско, волео је представљати се као неко ко је врло способан и паметан, као и за човека који је доста прошао и видео кроз живот, иза кога наводно стоји неизмерно искуство.
Навече док смо окупљени у соби где није било столица полулежећи на креветима одмарали лећа, често би неко само да би се забавио намерно га изазивао да започне њему

својствене говоранције, хваљења и жучна препирања око било чега јер он би увек у свему видео само озбиљност.
-Зашто си напустио Горана, предузимача код којег си раније радио?-упитао би га за почетак.
-Ја не радим за сваку гологузију, какав је он газда ако нема у џепу пара више од мене, зашто да радим за таквога? Нашао сам другог човека који ме добро плаћа и често части понеки динар. Зашто да губим време са Гораном када ми је боље радити код човека који ме цени и награђује?-опширно би објашњавао Круне.
-Како си успео да пронађеш тако добар посао, како си убацио се ту?
-Када сам ја дошао у Београд ти си још ходао по свом селу и мислио си да другог света осим њега нема. Познајем доста људи и људи познају мене, знају да сам одличан мајстор. Ево, пре неки дан требале су да сеураде кружне,спиралне степенице.Сви мајстори тесари стали па гледају, не зна ниједан да их уради а неки раде по тридесет година и опет не знају како да их направе.
-Дајте мени- кажем- да видите! Зашалујем их лепо, онда их налијемо а када су биле готове шеф градилишта их све позове да погледају те степенице. Оне као сан, сваки степеник правилан, једнак, као раширена лепеза.Он им тада каже:
-Замолите Крунета да вас учи и показује вам како се ради а млађи је од свих вас. Сада он за све што треба да се уради прво се обраћа мени, са мном разговара.
-Ти си сад тамо исто што и шеф?
-Јесам али као главни мајстор.Данас људи за себе тврде да су мајстори док не знају обичан стуб зашаловати, распадне се кад га наливају. То се код мене никад не може десити. И

бржи сам од свих ,гледао сам како један зида осам квадрата косог зида цео дан, сутрадан ја урадим исти такав на другој срани пре доручка. Газди требају такви људи, зато ме најбоље плаћа, први сам човек код њега.
Обавезно се сваке вечери понешто говорило о девојкама и женама, често најжеће и најстрасније, и ту је Круне узимао да води главну реч,нарочито када га упитају како он толико способан не може да нађе девојку за себе.
-Девојке данас нису луде да гледају грађевинце поред момака који имају добар посао, стално запослење, друже се са финим и културним светом и увек су код своје куће, не мењају стално боравишта. Девојкама је због тога боље да дуже чекају него да се залећу према првом на кога наиђу. И мајке их данас уче да је боље не удавати се него узимати гологузије као што смо ми.
-Да, онда ће са мајкама и да спавају читавог живота. Видиш како не знаш ништа.
То би Крунета још више изазвало:
-Оне могу за те ствари могу да имају на сваки прст по једнога, могу да се проводе са богатијим који имају да приуште им све што пожеле и обиђу пола света.Оне када једном прошетају улицом могу се снаћи за те потребе и опет неће изабрати тебе прљавог и уморног колико год да си млад. Добра кондиција и добри мајстори траже се у сваком послу а ту су прохтеви највећи, какво умеће имаш да покажеш ти глупи дунђер који само радиш и спаваш?
-Кад све знаш како треба са девојкама, примени то да придобијеш неку за себе уместо што само причаш. Ти тврдиш да можеш све.
-Немам довољно слободног времена, када га будем могао одвојити онда ћеш видети да умем око лепих женских и

какве ћу да имам поред себе. Ја сам раније већ имао неколико добрих девојака које су отишле од мене јер се нисам ни трудио да их задржим. Могао бих да вам испричам о њима али нећу да изгледа као да ми је стало да се хвалим пред неким.
Ипак касније би и причао приче о тим својим девојкама и то много лепе и приче и девојке у њима да нису могле бити истините, није се знало да ли је све сам измишљао или је присвајао туђе које је негде слушао.
Докле се имало шта пити не би одлазили на спавање и ако би и поноћ прошла. Требало је да спавамо и одмарамо се за сутрашњи дан али полупијане неке је ту и хватао сан, други би опет ћутали док је Круне и даље неуморно причао своје приче .На крају би и он последњи, заморен посустајао али је и даље неповезано причао о нечему чему се више није знао почетак.Запамтио сам једино да је често причао о неким људима изузетно моћним које је негде виђао,говорио је:
-Ти људи не знају колико чега имају...ја најбоље знам колико таквих има данас...шта све могу да ураде ти људи...могу да добију све што пожеле.А ми овде...ми смо ти само једне гологузије...
Познанство са Крунетом било ми је од велике користи јер он ће убрзо потом у дужем времену које ћемо провести заједно преузети улогу мог искусног водича и заштитника у пословима и свим другим ситуацијама какву је некада имао Славко.
Спријатељили смо се брзо, он је због нечега на први поглед кратко и самоуверено закључио да сам ја сигурно добар и поштен човек, издвојио ме од осталих као да сам бољи од њих и да могу бити пријатељ каквог он жели да има.

Његово пријатељство донело ми је изузетну корист у послу, помогло ми да се исчупам из обесхрабрујућег положаја у којем сам био заглављен. Прво што ми је помогао било је да напустим намазаног Мику који је са исплатама почео отезати у недоглед, да бих почнео радити заједно са њим на месту где се озбиљније односило према радницима, плаћало боље и тачно на време.
Газда се звао Коста, узимао је велике послове, баратао са огромним парама баш као што је Круне причао о њему. Друга још важнија помоћ коју сам добио од њега било је учење заната.Дотад сам радио само најтеже физичке послове: копање канала,истовар цемента, мешање бетона,изношење џакова, гурање колица ,штемање и лупање бетонских плоча, све те теретне и прљаве послове, увек најмање плаћене,без икакве наде да ћу научити да радим нешто друго. Мајстори са занатом су преваљивали знатно мањи терет преко руку и уз постојећу одговорност коју су били дужни сносити били су плаћени двоструко више. Намера ми је зато била да научим се радити исто као и они али за то ми је био потребан учитељ који ће показивати ми како се све ради уз пуно обучавања из дана у дан.
Из чисте зависти и љубоморе, да не би постао мајстор као што су они, ниједан други који је то знао није хтео ни допустити ми да ухватим се за алат чак казати када бих упитао нешто да ми објасне зашто се нешто управо на такав начин ради.Они су одбијањем и ћутњом желели да сачувају свој занат од нових снага и повећања бројности људи који га раде, увек би себично чували такве послове само за себе. Славко је раније покушавао помоћи ми али нисмо далеко одмакли,у више наврата заустављала га је туђа пакост неодобрављањем и противљењем других му колега који су

бунили се предузимачима да их нема ко други опслуживати материјалом док се ја тамо учим. Поверио сам се Крунету, испричао му сва своја тужна искуства из претходних покушаја и он ми је одмах обећао да ће преузети на себе да ме обучи у доброг мајстора који зна да ради све послове на градилишту.
Прво смо отишли да купимо алат који ми је потребан. Накуповао сам пуну торбу доброг алата, у комплету све за зидање, армирање и тесарију да није ни чудно што ме то добро закоштало.
Од тада дан за даном стојећи поред Крунета који ми је показивао како се ради, отпочео сам да учим занат.Учење ми је добро ишло, имао сам лаку и прецизну руку за посао, те ствари се лако могу приметити по првој цигли спуштеној на зид,по начину на који се држи алат у рукама, способности да се одмах понови баш онако како је показано.У прилици која ми се напокон пружила, свом снагом упињао сам се да што више схватим и научим одмах од почетка брзо радим што је било врло важно. То су биле корисне предности у раду са Крунетом који није трпео да стално понавља и да ме исправља јер он као да није знао шта је то почетник, за ситницу би се јако изнервирао.Учење је текло у најбољем реду, ипак ни најобичнијим зидаром се не постаје преко ноћи, потребно је било времена да бих се добро извештио и усавршио јер као што пословица каже човек се целог живота усавршава, важно је било отпочети. Свако градилиште било је слично по људској зависти па тако и то, осталим мајсторима није се допадало што обучавам се да ускоро будем раван са њима или их једном још и надмашим али су и Крунета добро познавали да би усудили се мешати се у његове поступке. Само је једном

један постарији зидар покушао да омета нас у учењу, желећи да покаже како не зазире ни од чега довикнуо ми:
-Дечко нестало ми је блокова,иди дотерај ми овамо! На то Круне који је само чекао да неко нешто каже или покуша, мирно је испустио свој алат и рекао:
-Ја ћу ти дотерати.
Отишао је, наслагао пуна колица блокова, догурао, па их и истоварио и казао:
-Ево блокови, треба ли ти још нешто?
Овај се већ покајао што се мешао, зурио је немо у шефа градилишта надајући се да ће га можда овај можда подржати. Али шеф који је познавао Крунетову нарав знао је да ће најбоље бити не мешати се, немарно је ћутао и гледао на другу страну.
Круне ће онда на ћутњу:
-Добро ако вам нешто затреба господине, ту сам, позовите ме. Колико си спор могу да те опслужујем и опет радим свој посао, зашто те плаћају овде, да би забушавао?
Испред шефових очију и ушију, и свих осталих радника било је то велико понижење за старог мајстор, он је од тада морао још жестоко запети на рад да би доказао како не забушава.
-Џукела матора- мрсио је Круне када се вратио- одрадио је цео живот и сад би хтео занат понети у гроб са собом само да никоме другом не остане. Такви су најгори, гледали би те да умиреш од глади и не би ти трунку хлеба дали. Дође ми да их рукама давим једног по једног!
Под његовом заштитом и залагањем да ми пренесе знање, дани мога шегртовања били су каквим се само могли пожелети, он се није хвалио кад је говорио за себе да је способан и да уме добро радити, посао му је добро ишао од

руке и било је очигледно да иза себе има много искуства. Много пута он би плануо на мене, говорио да сам најнеспособнији човек кога је видео, како се узалуд мучи са мном, да до старости нећу научити како се ради. Све то би кратко трајало, настављали би даље и када љут није хтео да говоримо. Круне је био такав, вечито незадовољан свачим осим самим собом, увек налазио ми само мане и мада никада нисам добио његово признање, већ сам почињао правити прве кораке у самосталним пословима, добијао сам радне задатке који су захтевали одговорност и одрађивао их исправно. Шеф на градилишту почињао је да рачуна ме у квалификоване раднике, добијао сам и помоћне раднке који су ме опслуживали материјалом као што сам дотада ја радио за друге .Смешна страна тога била је да су неки помоћници били и дупло старији од мене, људи који су раније радили друге послове без којих су остали и били приморани да раде на градилиштима. Имао сам прилику радити тамо где су опслуживала ме двојица људи са вишим образовањем, један је некада био технолог, други комерцијалиста све док нису остали без посла и били приморани да прихвате се оних тешких јер другачије не би могли преживети.
Додатно на све стране многе фирме су се затварале, број незапослених се повећавао а они су нова радна места тражили у грађевини која се накако још држала. Радио сам посао који се и даље убрајао међу најтеже али у новом положају било ми је знатно лакше него у почетку.
Плата је и даље остајала иста, морало је још времена проћи да бих сртекаоправо да затражим повећање.

У касну јесен завршавала се моја друга грађевинска сезона, послови на градилиштима привођени су крају, свођени су завршни рачуни око зарада и исплата. Већина

радника грађевинаца који су били теренци враћали су се својим кућама и породицама да би презими тамо и остали до пролећа када ће се поново вратити у потрагу за новим пословима.

Нисам желео бити као они, није ми се допадао сезонски рад где се све зарађено по лепом летњем времену потроши зими седећи код куће и онда поново креће у неизвесност тражења новог посла уздајући се да предстојећа сезона неће бити слаба. Целе сезоне жестоко запињати, проводити време далеко од породица, по прљавим смештајима, штедети и од уста да би остало више за слање кући где би се преко зиме све истопило- то за мене није имало никаквог смисла. Нисам хтео помирити се са таквом судбином и из године у годину понављати ту игру преживљавања, целог живота уздајући се само у јадну срећу: да ће бити посла и да здравље неће попустити док једном не дођу старост и коначна немоћ. Таква судбина ме плашила, решио сам све да учиним како не бих постао као они те да када сакупим довољно зарађеног новца престанем да се бавим овим послом и потражим ухлебљење у нечем другом.
Направио сам и рачуницу: ако не будем био лоше среће или ометен од какве „више силе“, да бих у години могао да имам преко триста радних дана, рачунајући при томе останак на послу и преко зиме. Ако редовно штедим и поведем рачуна о свакој пари могао бих овако урадити: половину зарађеног давао бих за смештај и храну, за пут до завичаја, нешто нове одеће и обуће коју неожењен момак мора да приушти себи, као и за радна одела која ниоткога нисмо добијали а која су брзо се цепала и трошила да се нису могла надовољити.

Од друге половине требало је одбити новац који сам остављао мајци без примања, морала је имати за себе и за даће обележавања очеве годишњице смрти, још нешто за прослављање крсне славе и Божића.
Од истог дела би морао одвојити сваки луксуз који себи приуштим: попијено пиће, скупљи стан или девојку ако бих је имао и требао некуд да је изведем, свако непредвиђено трошење које искрсне, скидали су се са рачуна од штедње. На крају када се сабере све зарађено и одузму сви расходи, требало је за годину дана сакупим око две хиљаде марака. Са толиком сумом ништа значајно не бих могао постићи, требало је повезати више година штедње. За пет година остало би ми десет хиљада, што су за моју прилику биле солидне паре, са толико сам могао постићи нешто у чему сам видео једини излаз: желео сам да обновим наше пропало сеоско имање.
Пет година од најлепшег животног доба било би потребно да жртвујем раду али вредело би труда ако сакупим толико новца.
Оно што би било најтеже у тих пет година је да бих морао радити и преко зиме од које сам се грозио. Прве године зиму сам добро запамтио, намрзао сам се и издрхтао на хладноћи и кошави како никад раније нисам. Без обзира на то одлучио сам да останем радити и испод леда ако је потрбно само да не останем заувек грађевински сезонац и не делим њихову судбину.
Пет година је било и дуго време, у међувремену могло би се свашта непредвиђено догодити или можда закоштати ме скупо неки непромишњен потез који начиним или претрпети неку велику штету што би ме разочарало, можда и угасило вољу да издржим.

Али чврсто сам био одлучио да ипак покушам.
Много наде полагао сам у занат који сам изучио и наредно време када ће зарада морати да ми се повећа и изравна са осталима мајсторима који зарађивали двапут више.

ПАД

После првог важног напретка у послу за шта сам сматрао овладавање занатом, доживео сам несрећу при паду са крова и лом рамена који срећом није имао озбиљне последице, можда ће их само бити под старе дане у виду сталне костобоље.
У жељи да се доказујем и што више истакнем заборавио сам на опрезност, превише се ослободио ходајући по висинама, шетао се горе као по степеништу, поигравајући се са препрекама.
Био сам лак и брз као птица док сам пењао се свуда куда је опасно, високо изнад земље где падови постају сигуран одлазак у смрт.
Док смо радили на постављању крова једне зграде, неопрезно сам јурио и закорачивши неспретно, мало промашио бетонску греду, нога ми је склизнула са ње и следећег тренутка изгубивши равнотежу беспомоћно сам падао у лету. Срећа ми је била што сам пао са унутрашње стране зида, нешто веће од три метра јер се са спољне стране налазио осмоспратни амбис који се не преживљава.

Осетио сам страшан удар целим телом, пао сам на тврду бетонску плочу, цела десна страна тела ми је трнела као да ме ударио воз. Устајао сам полако и ухватио се за врх главе одакле ми је текла крв јер сам главом ударио у комад једне од цигала које су биле разбацане испод и расекао се.
Најгоре је заплатило десно раме којим сам првим ударио и сломио кључну кост. Морали су одвести ме у болницу да би ми се пружила лекарска помоћ која је била неопходна.
Здраствену књижицу и осигурање нисам имао, тражили су на брзину да неко од радника позајми ми своју како би примили ме у болници са подваљеном туђом књижицом.
Нико приближно мојих година није је имао па су на крају изнашли ми једну од човека који је имао уз себе али шеснаест година старијег од мене. Шеф градилишта сео ме у своје ауто и одвезао у ургентни центар.
Тамо док сам седео у чекаоници, видео сам колико често се увеликом граду, у сваком часу дешавају несреће, са свих страна довожени су тешко и лакше повређени људи, међу њима и двојица мојих колега са других градилишта. Један се повредио моторном тестером исекавши ногу која је била умотана у нечију жуту мајицу кроз коју је пробијала тамна крв. Други је довежен без свести као најхитнији случај, од људи који су га донели сазнали смо да је добио ударац у главу од даске која се срушила са скеле.
Име човека чију књижицу сам имао било је Савић Борислав и једва сам препознао да мене прозивају када су то име прочитали по други пут. Мој случај спадао је у лакшије, урађен ми је ренгенски снимак, због ударца главом узет ми је за проверу узорак крви који је био у реду. На крају доктор ортопед је једноставно са имобилизационм завојем провученим испод пазуха, пребаченим преко рамена и обе

кључне кости на леђима укрстио га на леђима и снажно затегнутог га везао у чвор. Рекао је да морам мировати и повремено затезати завој док кост не зарасте и онда да дођем на контролу.
Онеспособљен за рад морао сам на присилни одмор. Нисам желео да мајка ме види таквога, дане сам проводио далеко од ње лежећи у стану. Много сам мислио о стварима које су одмах на почетку лоше кренуле, после малог напретка дошла је и несрећа да га сасече и запрети да нећу лако успети са плановима за будућност.У вези са плаћањем боловања разговарао сам са управом у фирми, где су ми рекли да немају обичај да плаћају боловања, повреде се стално дешавају,само најгори случајеви добију нешто надокнаде. Мој случај не сматрају таквим, када оздравим моћи ћу се вратити на посао који ће ме чекати и то је све. Био сам упоран да је мој случај баш тежи, могао сам проћи знатно горе те су они на крају да би ме се решили дали ми неких стотину марака за надокнаду, уз обећање да то нећу испричати осталима. После сам се покајао што сам их узео, деловало је као да сам примио нечију милостињу.
Са опоравком приближавао се и дан контроле коју сам жељно чекао јер приметио сам да дотезање завоја није деловало како би требало, кључна кост била је зарасла са тим што је била је видљиво испученија од неповређене. Пред огледалом приметио сам и да је цело десно раме нешто ниже од левог, неуочљиво на први поглед али ипак ниже. Од почетка ми се није допадала идеја са тим завојем, плашио сам се да због њега не останем сакат. Шта ће бити ако по повратку на посао раме настави да се ми спушта, чекао сам на контролу само да сазнам колико је та ствар опасна. Одлазак на контролу показао се као нови проблем

због компликоване процедуре око упута.Требало је најпре да одем свом личном доктору да ми напише упут специјалисти.Човек чију сам здавствену књижицу користио добио је од бироа за незапослене и био је из околине Ниша, тамо се налазио и његов лични доктор. Био сам у неприлици, како се снаћи и шта да урадим. Док сам се тако мучио сеа тим проблемом Круне је искористио једну Костину посету градилишту да му приђе и затражи да он као газда фирме помогне ми да одем код доктора. Коста је пристао, поручио ми да га сутрадан сачекам на градилишту. Сутрадан у уговорено време сео ме је у његова кола и одвезао у клинички центар.Ушли смо унутра,он се осврнуо око себе и рекао ми:
-Сачекај ме ту, сад ћу да ти нађем неког специјалисту. Отишао је и кратко разговарао са двоје, троје њих обучених у беле мантиле који су га упутили до праве особе. Након тога вратио се са једном медицинском сестром, предао ме у њене руке и отишао својим путем.Она ме је љубазно повела уз степениште на спрат, горе кроз дуги ходник са многобројним вратима све док нисмо ушли у једну ординацију специјалисте ортопеда. Не знам колико је новца Коста дао им да их подмити али све сам прошао без упута и преко реда испред других пацијената који су морали стрпљиво да чекају. Доктор који ме примио послао ме да урадим нови снимак рамена и кад сам му га донео погледао је и рекао:
-Добро, ово је зарасло како треба, можете се вратити уобичајеним пословима.
-Али шта ми је са раменом, примећујем да је ниже од овог другог које је здраво?
На те речи он ми нареди:

-Подигните руку, високо, сада кружите њом.Можете ли, не боли ништа? Ето у реду је!
-Не боли,само бринем постоји ли опасност да једног дана не почне болети и тада не будем могао више радити.
-Тај дан је далеко,ти си млад и нарадићеш се да старих дана много. Кад дође старост онда кости и онако боле.
Било је очигледно да није хтео да говори о поступку свог колеге, видео је да се то могло урадити другачије и боље, са гипсом уместо завоја.
Онај лекар код кога сам после пада примљен као да је био нерасположен или при крају радне смене па ме се отарасио једноставним захватом.
-Ако постоји нешто што би накнадно могло се урадити да се не примећује да је кост ломљена, ви ми кажите, хтео бих наставити са лечењем.
Није му се свидело што свестан да сам оштећен остајем при свом и даље покушавам преко његове речи. Он је са своје стране имао више да ми каже о његовим искуствима у докторском послу, баш са лечењем грађевинаца.
-Слушај ме младићу, овамо долази толико ваших са многим тешким случајевима,сваког дана падају са висина као крушке, несрећама нигде краја. Некима ми ништа не успемо помоћи, остају трајно унесрећени у инвалидским колицима или без њих.Тако је годинама и ништа се не мења, само их довозе нама очекујући да направимо чуда, саставимо човека из комада. Ми не можемо да помогнемо у свим случајевима, неки кући одлазе као инвалиди и ко зна шта даље буде са њима. О сигурности морало се бринути раније, неко други је морао повести рачуна, доктори нису ти који увек могу да исправе туђе погрешке.Ти си прошао са благом опоменом и

убудуће се чувај висина, видео си како лако се слети доле. Завршили смо!
Изашао сам са његовим оштрим речима у ушима, зашто је такав мислио сам, мора да му се смучило гледајући несрећне судбине или је покушао озбиљним ауторитетом упозорити да се више чувам у наредном времену. Запамтио сам сваку његову реч из тог упечатљивог прегледа и говора али их нисам примио озбиљно како би требало, биле су ми нешто као необавезујуће упозорење.
Али по повратку на посао, поновни сусрет са висинама био је другачији осећај него раније. Први пут када сам попео се високо осетио сам како је нестала сигурност коју сам некада имао, сећао сам се пада на бетон, није ми било свеједно хоћу ли остати горе само сат или цео дан и увек бих се осетио срећним када сиђем на сигурно. На висини човек мора да буде опрезан али ако је превише опрезан онда је то страх који је опасан исто као неопрезност, требало је држати равнотежу између једног и другог. Прави страх, онај који отежава рад код мене још није постојао али је постојао онај блажи због кога сам настојао да се не крећем брзо као некад, не гледам пуно испод себе и више не делим висине на опасне и неопасне. Од тада све што је било изнад зидова приземља, висина је са које се лако може поломити врат.

НОВИ СМЕШТАЈ

Пиће никоме није добар пријатељ, у часу створи невољу тамо где је без њега никада не би било. Тако се догодило са нама који смо и поред сталних упозорења газде и газдарице од стана да не пијемо јер постајемо прегласни, због чега они и други подстанари не могу да спавају, једнако настављали окупљати се у приземљу и пили, само ако се имало шта.

Једне вечери попили смо премного, музику на радију који је био у соби појачали смо до краја, неки су певали и пидврискивали уз њу због чега је газдарица сишла доле, наредила да се музика одмах угаси и престане са галамом. Круне је одмах први устао да каже како треба допустити мало слободе за нашу душу, када се кратко проведемо сами ћемо угасити музику.Она је одбила:

-Не може мени и осталим станарима потребан је мир!

-Зашто ти остали станари силазе одозго и засеравају наш нужник да смрди, нека мало користе твој- одбрусио је он који је због тога мрзео станаре изнад нас свом снагом.

-Значи тако, сада ћу вам послати Радоша нека он са вама расчисти-окрене се и оде.

Круне тада затражи да му дају кључ од собе и кад га доби закључа врата да газда не може ући унутра. Недуго затим квака на вратима поче да се мрда, онда се зачуо Радошев глас који је викао споља:

-Отворите да уђем, чујете ли, отворите кад кажем!-рукама је ударао у врата.
Круне не дозвољава ником да отвори и покушава да појача већ до краја појачану музику
-Само нека лупа!
Лупање је убрзо престало, унутра се и даље пило и галамило а убрзо сви смо позаборављали на то да је газда остао испред врата. Много касније када смо полазили на спавање, отворили врата Радош је још чекао испред њих, љут и црвен у лицу викнуо је:
-За три дана сви да сте се иселили одавде!
На брзину смо сазнали да се изнајмљује једна стара кућу у Вишњици где би могли да се сместимо сви који смо избачени из дотадашњег стана. Кућу је издавао млађи брачни пар који је живео у свом стану на Карабурми.Они су одмах нам рекли да кућа више од годину дана није имала станаре и да је у лошијем стању. Када смо отишли да је погледамо, устукнули смо чак и ми који смо становали по привремено справљеним смештајима објеката у изградњи, разним собама које зјапе као јазбине и нисмо нимало били научени да бирамо где ћемо да ноћевамо. Била је то страћара стара стотину година, са кухињом, простим купатилом и две собице, сва запуштеназато што нико није становао у њој, из које је заударао неки болесни задах настао из мешавине мириса старости и беде. Зидови су били испуцали, поцрнели од гарежи и чађи пећи приликом ложења, на два места где је прокисивала плафон је био пред отпадањем а под нераван од искривљене натруле даске. Најгори утисак на мене оставили су прозори чији су и стакла и дрвени оквири ваљда паром од кувања унутра били замазани мрљама насталим од мешања масноће и

прашине.Спољa кућа је изгледала лоше али унутра је била још јаднија, пре нас многи који су долазили да је погледају редом су је заобилазили али ми нисмо могли јер нам је смештај био потребан одмах. Нашли смо решење са власницима да морамо прво поправити је колико се може, преуредити је бар толико да би се могло становати у њој. Договорили смо се да они купе материјал а ми да нашим рукама одрадимо све потребне послове. Потом смо отпочели са радовима где смо употребљавали сву вештину грађевинског заната да оронулу, истрошену кућу учврстимо и зауставимо њено даље пропадање, доведемо унутрашње наличје у ред како би је оспособили за наше становање. Знали смо после кратког разгледања да би најбоље било багером је срушити до темеља и онда зидати изнова уместо што ћемо је преправљати и крпити али опет у новосаграђену кућу сигурно не би примили нас за подстанаре. Када је стигао обећани материјал запели смо радити са јаким полетом и трудом, сложно и брзо да урадимо све што је у нашој моћи. По Крунетовом захтеву сва петорица смо одвојили по два дана да изостанемо са посла како би могли позавршавати радове што пре. Кренули смо рушити и износити изнутра све што је под ударцима чекића отпадало са плафона и зидова ,порушили стари димњак кориштен некада док се унутра ложио шпорет, подигли под да га изравнамо, срушили један зид од купатила кроз који је пробијала влага да би озидали други... Средили смо тако унутра све најбоље што се могло до коначног кречења и белине која је унутарњи простор учинила да изгледа већи и пуно пријатнији. На спољашњем изгледу имало се такође шта поправити само он није улазио у договор па га нисмо ни дирали, осим што смо пресложили цреп на крову који је

прокисивао. При усељавању поделили смо просторије, Круне је за себе изабрао кухињу, ми смо по двојица сместили се у собе. Целу реновирану кућу плаћали смо двеста марака неважно од тога колико нас станује у њој. У наредне две године колико смо остали ту, кућа је постала нека врста пролазне станице кроз коју се измењало много станара јер поред Крунета само сам још ја задржао се од првог дана њеног изнајмљивања.Углавном су то били радници који су остајали најдуже целу сезону али поред њих и невољници који тренутно нису имали стан и спавали су код нас док се не снађу или други у још већој невољи без стана и без посла, којима је требало помоћи док се не охлебе. Поред њих боравио је један Крунетов земљак који је у Беорад долазио на нека лекарска испитивања, затим двојица људи који су камионом овамо довозили дрва и продавали их по граду, они би понеку ноћ преспавали код нас ако је имало места. Круне је био надзорник над свим њима, он је доводио их и отказивао им када је постајало тесно или када му нису били по вољи , преговарао кад и колики део станарине ће плаћати ако су примали плату.

У тој кући дочекали смо бомбардовање, дане колективног безнађа нашег народа, дане опасности у којим ни имовина ни животи нису вредели много.До самог почетка бомбардовања и ја и људи са којима сам радио живели смо искључени од свих дешавања око нас, нисмо пратили политичку ситуацију, тако смо затечени неспремни, једва да смо осетили неку необичну узрујаност међу становништвом оне вечери кад се зачула сирена за ваздушну опасност и иза ње грунуле прве бомбе. Отпочела је наша немогућа борба против најјаче силе на свету, у којој није могло бити ни наде да ће се земља

одбранити, са најстрашнијим слутњама о исребљењу целог народа, до којег срећом није дошло.
Круне и још неки радници које сам познавао добили су позиве за мобилизацију и распоређени су по ратним јединицама. Очекивао сам да ће убрзо позвати и мене који сам недавно био одслужио војску али позив је због нечега изостао. За време војног рока служио сам на минобацачима који им изгледа тада још нису били потребни.
Као да се судбина потрудила да учини ме непотребним, да осетим се како не припадам нигде, био сам изостављен чак са списка строге војне евиденције и њеног ратног распореда .Сви послови на градилиштима су обустављени, са престанком радова сво моје време било је слободно и узалудно јер га нисам имао на ништа корисно трошити.То су били грозни дани у којима сам стално слушао нове потресне вести о разарањима по целој земљи и са њима свакакве непроверене гласине које су без контроле ширене на све стране.
Одлазио сам на Каламегдан, важну тврђаву свих некадашњих ратова који су се ту водили све до овог првог који се ње није тицао јер није могла послужити за одбрану, у рату модерног доба она је била непотребна. Седео сам тамо сатима у пуној жалости и дугим размишљањима постоји ли нешто корисно што појединац може учинити за опште добро себе и других. Шта паметни људи раде у оваквим ситуацијама, какво решење би имали да понуде за помоћ свом народу и земљи, чега да се домисле за спас од неба које је постало гневно, сеје смрт и руши по земљи. Чиме се могу обарати или отерати брзи авиони на великим висинама који делују тако свемоћни да им се не може ни перце откинути. Зашто нам бар наши свеци не помогну у

овој неправди, зашто допуштају да са њиховог неба бесни и огњем пали туђи човек по народу чији су они заштитници, зашто су нас оставили саме ?
Унутрашњи немир прелазио је у спољашњи који се одражавао у лутању, бесомучном пешачењу улицама, слабо осећајући глад заустављао сам се понегде поред јавних чесама да напијем се воде и мало поседим, ослушнем о чему се говори међу успаниченом народу који је био подложан немогућим гласинама.
Прве дане на почетку расула провео сам у Београду где ме рат затекао, онда сам вратио се у завичај помисливши да тамо припадам и треба да будем у њему као најпречем ми месту са којим треба да делим судбину.
По повратку на село увидео сам да је оно исувише мирно и заклоњено од дешавања да би моја напетост могла да издржи у привидно сигурној средини, заборављеној и никоме интересантној.
После неколико дана упркос мајчиним молбама да останем поново сам га напустио, дошао у Београд који је редовно сваког дана гађан бомбама и из којег се склонило мноштво становништва које је имало куда отићи. Преко ноћи када се огласе сирене излазио сам напоље да као многи посматрам ваздушни окршај од светлуцавих рафала наше противваздушне одбране и пламенове ракета које су долазиле уз подмукле звуке авиона негде на великој висини. Цело ноћно небо постајало је мутно море измешано звездама , пуцњавом и експлозијама које су као снажни громови погађале земљу све до сванућа. Сутрадан сам одлазио да погледам разрушене зграде и објекте погођене преко ноћи, посматрајући како се около грчевито настоји одржати функционисање живота у граду. Гледао сам како

све се чинило да погасе се пожари, оспособе покидане мреже за струју и воду, одрже саобраћане везе и обезбеди довољно хлеба за све. Ватрогасци, здавствене, полицијске и друге службе за очување реда радиле су до крајних могућности, упослене до последњег човека.
Ја сам ходао бескорисно и нигде употребљен, помислио сам да се придружим као добровољац некој од тих служби како бих помогао негде барем као додатна радна снага. Покушао сам пријавити се и ставити им се на располагање али њима су били потребни само оспособљени људи који знају задатке обављати стручно, мени су рекли да останем на чекању, позваће ме ако буде било потребно. Дани безнађа бивали су све гори, одбрана је попуштала, постајало је све болније слушати нове вести о губицима и жртвама, читава земља је стајала испред пропасти.
Најзад кад ми је све изгубило смисао и није се имало више ишта тражити и чекати ни у престоници, вратио сам се кући у село да би сачекао капитулацију.Тамо сам кроз пар дана дочекао вест о завршетку бомбардовања и потписивању мира.
На посао сам се вратио убрзо. Мучан и страшан период срећом је кратко потрајао и није био црн колико је могао бити. Током њега само су проницљиви и хладнокрвни људи могли мирно да посматрају рат као игру и средство политичких циљева, само су бескрајни оптимисти кроз целу ситуацију пролазили несмућено и ведро дочекали дане мира. Нисам био ни од једних ни других, уплашено сам веровао да ће бомбардовање портрајати дуго, дуго, све док ниједна цигла у овој земљи не остане читава.
Ипак снага земље била је угушена, у порушеним фабрикама, мостовима, прекинутим путевима и пругама

нестала је дотадашња економска моћ. Новца за обнову није било, посла је било мање и све теже било је доћи до запослења а за оне који су радили цена рада стално је опадала. Иако сам имао посао, половина једне сезоне била ми је већ прошла у рату, година деведесет девета била је таква, кризна за све, само живљење на минимуму, без могућности за зарађивање и штедњу.

СНАЛАЖЕЊЕ

Коста је био моћан преузимач, мали послови уопште га нису занимали,увек је имао отворена два, три велика гредилишта, по завршетку једног посла одмах је започињао са другим. Ако се изузме ратно стање, ниједан човек који је радио код њега није морао да брине хоће ли посла бити за стално а то је много значило јер је ретко где била обезбеђена таква сигурност радника по том питању. Поред тога он је био од оних који су редовно и боље плаћали, тако да се посао код њега добро чувао. Ја сам имао другачији проблем са њим који се састојао у томе да нисам успевао изборити се за повећање цене дневнице. Испочетка та цена ми је добро одговарала, био сам задовољан са њом али касније кад сам научио занат и прихватио се радити одговорних задатака постао сам незадовољан зато што сам био плаћан исто, што ми је било неприхватљиво мало. Провео сам и другу зиму чекајући да сами се сете да повећају ми плату али како се ништа се није мењало, на почетку нове сезоне морао сам затражити да коначно

подигну цену мог радног дана. Надлежни за то, шеф и рачуновођа нису прихватили да одобре ми повећање образлажући између осталог како морам да се одужим и за услугу која ми је направљена када сам обучавао се занату. Они су испоштовали првенствени договор да не смањују плате радницима ну у најкризнијем периоду кроз који смо прошли али држаће га се и кад се ради о повећању које се не добија лако. Речено ми је да за извесно време не могу се надати већој плати док касније (отприлике годину дана) сигурно ћу моћи добити изједначење са другим мајсторима. Мени је то „извесно време“ било предуго за чекање, због тога сам отишао и са тог посла. Решио сам покушати брже се изборити за повећање на неком другом месту, доказати се како способан сам свуда оправдати своје умеће и добар рад који завређују да се поштено плате.
Није ми више требао ни водич као раније када су то били Славко и Круне, довољно сам времена био у послу и у граду да бих знао и сам се снаћи.
Донео сам добру одлуку, већ од првог наредног посла радио сам за пуну мајсторску плату и нисам морао да жалим што сам отишао од Косте. Новац ми је имао најважнији значај, желео сам сакупити га што пре, пристајући и на теже услове само ради веће зараде.
 Било је тако места где се плаћало по сатници и тамо смо радили по дванаест, тринаест сати дневно, све док се напољу видело, онда пресвлачећи се падали од умора и понављали наглас речи да су паре проклета ствар.У даљем периоду наставио сам мењати послове, толико да се никада не бих могао сетити свих у једном набрајању а поготову поредати их по редоследу и навести временски период проведен на њима. Он се кретао од само неколико дана до

највише неколико месеци, успео сам једном у набрајању доћи до њих двадесет и шест које сам измењао за скоро седам година колико је трајала моја каријера грађевинца. Можда бих исписујући на папиру дошао и до већег броја њих.
Радио сам на толико разних градилишта да сам коначно детаљно упознао цели град и доста насеља са периферије, научио куда вози сав градски саобраћај и попамтио називе бројних улица чије памћење ми је лако ишло од руке.
Увек док бих радио на једном месту интересовао бих се или слушао добро нађулених ушију, изоштреног слуха, када се говори где има нових послова за могуће следеће запослење. Поред других градилишта увек сам пролазио пажљиво осматрајући их колико људи на њима ради, колико посла преостало им је још до завршетка, хоћу ли видети некога познатог ту, све је то могло бити ми важно у будућем периоду. Са торбом пуном алата на рамену, зидарским дорученком у кеси који се најчешће састојао од хлеба, саламе и парадајиза, лица поцрнелог од сунца постао сам препознатљива слика грађевинца каквих је на хиљаде по граду сваке сезоне бивало придошлих од свакуда да нешто зараде. Упознао сам мноштво и мноштво људи, и радника и газда, сретао се са свакојаким карактерима, људима лошим и завидним али и са искреним и поштеним.
Почеци међу непознатим људима увек су били тешки, првих дана свугде једнако ударао сам на хладне и чак мрзовољне погледе који говоре све осим добродошлице.Тако буде све док се не пробије лед, после кад се мало упознамо и навикнемо једни на друге постајало би лакше.

И касније током дужег рада бивало би незгода, догађале би се разне непријатне ствари, подметања и други злонамерни поступци због којих би зачас плануле свађе и хватање за вратове. Свакавих случајеви су се догађали: сплеткарења, сваљивања кривице и одговорности на другога, покушаја наметања команди од стране старијих и дужезапослених радника, држања стране ортацима, борбе око наклоности газде и сличног.

У таквим условима на градилишту настају узаврелe људске кошнице у којима све врви од тескобе и напетости живаца, где се могло свашта догодити и где се свашта и догађало. Понегде сам због тога, због људи са којима се радило а не због лошег опхођења газде градилишта морао напуштати посао и такав одлазак био би велико олакшање.

Било је и таквих ситуација где су баш због мене као доброг радника отпуштали другог, исто вредног човека, јер су од двојице желели да задрже само једног који је бољи.

Жалио бих га јер знао сам да се надао како ће још радити, негде имао породицу и обавезу да је храни, можда му је сваки динар био преко потребан али му нисам могао помоћи, морао сам мислити о себи.

Знао сам и како је изгледала његова немоћ у односу на мене јер сам радио и са правим змајевима од људи, са којима се нисам могао ни поредити, било да су они били вредни и јаки као медведи, било да су они били вешти и окретни у послу као чигре или они који се свом душом предају раду да је право уживање гледати их како раде. Пред њима сам осећао се слабим, безвредним али морао сам мирити се са тим, такву немоћност свако је бар једном у животу доживљавао.

У проналажењу послова био сам некад добре а некад слабије среће. Када ми је добро ишло, одмах по завршетку једног посла за њим би се везао други или би чак имао прилике да између два посла бирам који је бољи. Понекад опет више дана изгубио би тражећи посао, ишао од једног до другог градилишта питајући за посао или сам у најгорем случају враћао се међу „вуковце“ и чекао било какав посао. Сваки од послова био би и напоран и тежак, узимао ми доста снаге али као најгори испостављали су се они где се рад није могао наплатити. Ништа се не може упоредити са горчином када се уместо пара, нарочито када се накупи повећа сума, добије само обећање да ће они бити исплаћене касније што је обично значило никад. Тада није било никакве утехе, обично после таквих чекања дужник би нестајао негде где се није могао више пронаћи.

Па и онда када не би нигде нестајао али није имао да исплати паре које дугује никаква корист није била ни од сталног јурења за њим. На то се само губило време које је било корисније утрошити радећи на другим местима јер го човек се и онако не скида. Због тога се сматрало да је ненаплаћени труд најтежи и најгори посао.

Постојали су и омиљени послови које су волели сви грађевинци, у случајевима када би двојица или више нас непосредно погађали се са власницима кућа или станова о мањим радовима попут поправљања крова, постављања фасаде, зидања и преграђивања спратова, поткровља и слично томе, где се радило без посредства предузимача који узимају део пара и од нас и од власника.

На обострано задовољство лично би склопили посао и сами договарали се хоћемо ли брже или спорије да га одрадимо а притом би и боље зарађивали. Али таквих послова је

нажалост било мало па би се након њих морали опет враћати на служење код предузимача.

КРУНЕТОВЕ НЕВОЉЕ

Крунислав је за време рата у војсци много тога прошао, вратио се жив и здрав али није хтео одмах да отпочне радити, као да му је био потребан опоравак. Све што сам по повратку чуо од њега о томе рекао била је реченица:
-Ми смо сада осрамоћена земља, за два месеца остали смо без части!
Волео је увек пуно да прича, нарочито кад је имао више њих који га слушају али о ратним страдњима и поразима није хтео.
Он ми је био једини и изузетан пријатељ који је много пута помагао ми да никада не бих успео му се одужити када би ми то затражио. Да није било оне вечери када је међу свима који су били окупљени у оној Радошовој соби изјавио да у мени види доброг и поштеног човека и да сам вредан његовог поштовања, не знам којим путем бих сам наставио, од кога бих научио борити за своје место међу људима, нарочито када треба пробијати се дрско и оштро како сам то много пута видео од њега. Наше пријатељство никада није било оног префињеног карактера, оног са осетљивим уважавањем, оно је било искрено, мушки оштро и заснивало се на принципу хоћеш-нећеш. Он је старији, о свему

саветује и говори шта и како треба да урадим, за слагање и послушност нисам добијао похвале али зато за одбијање савета никад више не би ми га понављао, имао би само многе грдње за мене и гласна кајања за себе што се труди да ми помогне.

Нагло како се изненада развило, то пријатељство после три године се и угасило због следећег случаја: Крунетова невоља, као и већине неожењених грађевинаца у тридесетим годинама, биле су девојке којима нису успевали ни да се приближе, сама упознавања су тешко ишла а нарочито им је немогућно било да пронађу неку која би била вољна да се удаје за њих. Крунета то није обесхрабривало, његова упорност била је фанатична, снажно је веровао да ако добро потражи за трен ока може пронаћи себи не само девојку него младу готову за венчање и стварање породице. Са том намером био је спреман да сваке ноћи лута градом, ако треба ради више слободног времена био је спреман да напусти и посао, да не штеди новац који зарађује, потроши и онај који је сачувао само да коначно дође до своје жене. У том погледу очекивао је неку врсту помоћи од мене, мада сам и ја по питању девојака као и он био- на ничему.

Разлика је била само та што сам био млађи и нисам се морао оптерећавати проблемом женидбе. Уз то био сам још и одлучан да док бавим се оваквом врстом тешког посла сигурно не желим додатно у исто незадовољство везивати и жену поред себе.

У случају да некада постигнем нешто више у животу потрудићу се да заснујем породицу али у условима у којима сам тренутно се налазио нисам ни помишљао на жену и породицу.

Крунету је било потребно друштво за изласке, зато је хтео да идем свуда са њим, када сам хтео и кад нисам, морао сам, био сам му дужник јер њему је било немогуће објаснити када сам нерасположен или од умора немам снаге да пођем некуда са њим.
Заједно смо тако ноћу лутали градом залазећи по кафићима, баровима, кафанама, свуда да опробамо срећу, за коју ћемо увидети да му није наклоњена. Због разлике у годинама био сам изузет из те потраге, девојке које су биле Крунетова прилика биле су старије од мене и нису ме ни гледале исто колико ни ја нисам патио за њиховим годинама.
Крунислављева несрећа била је у томе да супротно од његовог карактера који је био нарочит и јачи од многих других, спољашњи изглед му уопште није био допадљив. У коси је имао већ дубоке залиске који су се даље ширили, његове жуте трепавице попут киселог лимуна одбијале су девојачке погледе.Толико сам могао ја да приметим, могуће да се девојкама још понешто није допадало на њему, оно у шта се не разумем код мушког изгледа а што је њима битно, углавном лако су окретале главу од њега.
Бројни изласци били су узалудни, време је пролазило а ништа се није мењало, чак без икаквог изгледа да би се нешто могло променити било је невероватно колико мало је постигао за неколико месеци изласка: пар реченица са две различите девојке.
Мени је наравно било јасно где је проблем али ипак само сам ћутао док он као да није увиђао или није хтео да увиди своју очигледну непривлачност ипак је наставља даље. Уместо тога извео је закључак да су обичне девојке само лаке уличарке са којима не треба имати посла и зато желео да зађемо у отменије локале где се само окупљају друштва

финих девојака. Такав покушај је био глуп сам по себи али и даље нисам хтео да опирем се помоћи пријатељу у невољи па смо посетили и нека од таквих места где су нам допустили да слободно уђемо. Унутра се налазио већином богат и отмен свет који пије скупе коктеле направљене по најновијим рецептима и разна страна пића за чија имена никада нисмо били ни чули. Круне је узимао за нас да и ми пијемо нека од тих пића егзотичних укуса док би седели у таквом нарочитом окружењу, посматрајући около фине, пристојне градске девојке са свом културом и манирима али смо при томе деловали заиста тужно. Били смо упадљиво игнорисани и подозрени од света којем нисмо припадали и којег смо посећивали непозвани.Чак су на тим местима и конобари који погледом умеју да прочитају своје госте држали се као да су изнад нас. Све је то био узалудан посао да је на крају и он сам се покајао што је помислио да међу тим људима има бољих шанси да наиђе на разумевање и прихватање.
Београд за којег је он тврдио да га због дугог боравка у њему добро познаје, у овом случају деловао је за њега као средина у којој се никако не сналази.
После свега једино што му је преостало било је да по најобичнијим местима тражи прилику за упознавње девојака, на аутобуским стајалиштима желео је да упознамо се са девојкама које чекају поред нас, позивао ме да прилазимо им пре наиласка аутобуса.
-Не можемо да их узнемиравамо- бранио сам се тиме већ уморан од неуспешних покушаја.
-Можемо малопре су гледале овамо.

-То не значи да им се допадамо, досадно им је, морају негде да гледају- имао сам муке одвратити га јер је увек тражио да прилазимо заједно.
Једном у великој продавници која је била врло прометна спазио је једну лепу девојку и понудио се да купи јој чоколаду јер је стајала поред полице са њима.
-Због чега хоћеш да ми купиш чоколаду? - питала је она.
-Волео бих то да урадим за тебе ако се слажеш.
-Може, слажем се- рекла је она и насмејала се.
Круне је онда купио чоколаду и поклонио јој је, она му се захвалила и затим продужила својим путем а он је никада више није видео.
Мени га је било искрено жао и колико год да сам га жалио нисам му могао помоћи али био сам и даље уз њега, иако је постајало врло напорно пратити га, давао сам све од себе да не изостанем. Постојали су случајеви када сам понекад стидео се његових покушаја или плашио се да нам не направи невољу али опет сам био уз њега.
На крају, он се загрејао једну за девојку која је радила у малом маркету недалеко од куће где смо становали. Она се звала Јелена, висока, дуге косе са извученим светлим праменовима и очима у којима је било примамљивог сјаја, врло причљива и љубазна са муштеријама, увек се трудила да буде допадљива сваком ко навраћа у радњу. Мојем другу, који је исто волео пуно да прича, била је то изванредна прилика да се упусти у дуге разговоре и наприча са њом колико жели а он када се није хвалио знао је врло допадљиво говорити. Стојећи поред пулта са касом где је стајала и она, остајао је да разговара читав сат после мене који сам са купљеним стварима продужавао кући. Он ми се сваког дана поверавао како има успеха и постаје близак са

Јеленом да је већ сматра својом девојком. Открио ми је да пре неколико ноћи кад су остали насамо опраштајући се пољубио је у руку коју му је она испружила на растанку. Она се тада насмешила томе и рекла хвала а он се већ потпуно заљубио у њу. Није могао трезвено да сагледа како је она лака девојка која флертује и са другим мушкарцима или да барем упита је да ли је заузета. Ја сам видео и више од тога, пошто сам тада радио далеко и врло рано ујутру полазио на посао, једном у време када је продавница требала да се отвори, Јелена се на моје изненађење довезла колима са власником да би онда заједно отворили радњу. Сумљајући у то што видим свратио сам да тобоже нешто купим и видео их да су на брзину се пољубили пре него што је овај отишао. Није било сумње да су њих двоје били љубавном односу па сам испричао сам Крунету за све осим пољупца.

Он је прво бранио говорећи како зна да је власник, кога и он познаје, ожењен и има децу, после кад сам рекао да су и пољубили се, признао је да не зазире од тога јер има озбиљне намере са њом. Био сам изненађен колико је од заљубљености затупео, он који је увек оштро на прву реч реаговао према било чему накарадном што чује и увек без попуштања остајао само при најчистијим принципима. Искрено сам навијао да успе да је задобије и кад је већ толико обожава одмах одведе пред матичара али ништа од тога.

Једне вечери изашао је сам из стана не говорећи ми куда иде, знао сам да хоће да је сачека у време кад завршава са послом, вероватно да би отишли некуда заједно.

Вратио се недуго затим, ћутљив и мрачан и без проговорене речи легао да спава, што је говорило да је био лоше среће,

да се сигурно није провео како је очекивао. Сутрадан није отишао ни на посао него остао је да седи у кући, претпостављао сам да жели поново отићи до Јелене када она дође да ради у поподневној смени.
Навече кад сам се вратио испричао ми је шта се догодило претходне ноћи и зашто је изостао са посла. Изашао јебио само да отпрати је до аутобуса али у продавници га је чекао власник са захтевом да се убудуће не задржава унутра дуже времена него што му је потребно за куповину.Ту су се онда мало објашњавали и он је да се покаже пристојним изашао вани да сачека затварање. По затварању радње девојка је направивши се невешта од свега самосела са газдом у кола и отишла му испред носа. Данас је он отишао да исчита јој у лице све што је знао да каже за њену дволичност и покварености али и стави до знања да ће једном зажалити зато што иде таквим путем. Проневерила је озбиљну прилику коју је имала код њега, љут је и огорчен оним што је показала и толико да му се смучила да је постала одвратна му и продавница у коју никад више неће ући.
-Требао си одмах је заобићи кад сам ти испричао да се спетљала са газдом од тог маркета- рекао сам му на крају да би се примирио али он тада изненада плану на мене:
-Ти увек исто говориш, само то и знаш да се склањаш и избегаваш! Доста ми те је, и ти си ми се смучио да не могу више да те гледам!
Грдио ме је затим скоро пола сата наводећи да је погрешио што је узео ме са собом, подсећао какав сам никоговић био када ме срео, да сам и сад безначајан, безличан и непоуздан човек и још свега другога чега се досетио.
Нешто слично говорио ми је и много пута раније, тог дана је доживео велико разочарење и био нервозан, могао сам га

разумети. Мислио сам проћи ће га кроз који дан, повратиће се и у томе сам погрешио. Спавали смо под истим кровом, јели за истим столом, пролазили један поред другога без упућене речи али он и даље није хтео да причамо, обраћао се само другим цимерима. Пуно раније откад сам напустио Косту а он наставио да ради код њега и на послу смо се раздвојили тако да више ништ нас нас повезивало. После неког времена напустио је нашу изнајмљену кућу и отишао да станује на другом месту. Није рекао ни где одлази, ни зашто одлази и никада нећу поверовати да је отишао због мене, пре ће бити да је разлог у оном маркету поред кога је пролазио сваког дана, да је желео побећи даље од њега.Убрзо су се изгубиле све вести о њему, где би могао бити и како се сналази иако то не би ништа променило,он и даље не би пристао на помирење, тако смо разишли се за свагда.

Игром случајности кроз пар година, на месту где сам најмање очекивао да ћу наићи на њега имао сам још један сусрет са Крунославом који ми је све мање био у сећању.

Ишао сам у Ресник, приградско насеље да погледам један полован аутомобил кога сам пронашао да се продаје преко огласа,чији је власник телефоном тврдио да је у добром стању и да вреди доћи погледати га и лично се уверити у то. Дао ми је своју адресу и како се нисам добро сналазио по тамошњим улицама, да би се распитао, пришао сам једној кући у чијем приземљу су врата и прозори су били поскидани јер се оно реновирало. Прилазећи чуо сам унутра глас који ми је био познат, пре него што сам сетио се чији би могао бити, завирио сам унутра и онда се забезекнуо када сам угледао Крунета. И он се изненадио што ме види

али много мање јер се одмах окренуо према жени која се налазила у истој тој просторији и рекао:
-Гледај овога, одакле се он створи овде?
Дознао сам тада да он станује баш у тој кући, и да се слично као онда у Вишњици,био погодио са власником око радова на преуређивњу приземља. Није се много променио од када сам га видео последњи пут, осим што је становао ту, био је и он напустио Косту и потом слично као и ја мењао послове. Није се оженио, жена поред њега била је газдарица куће и пуно старија од њега. Није се обрадовао што ме види, цело време док је преко воље причао са мном малтерисао је зид не прекидајући посао ни за часак. И даље је волео да се хвали, прво се мало сам хвалио а онда је лукава и препредена газдарица подстакла га говорећи ми:
-Имамо најбољег мајстора, погледајте само како лепо ради.
Он се под тим похвалама упињао да по зиду извлачи што прецизније и брже потезе.
-Лепо радим јер сам мајстор у свом послу, не као неки који остану дунђери целог живота- пребацивао је мени. Растали смо се без намере да се поново видимо, рекао сам адресу коју сам тражио и због чега идем тамо, жена ми је објаснила како да је нађем а када сам кренуо он ми се наругао речима:
-Пази да тим колима не убијеш некога!
Тих речи сећаћу се касније не као опомене или успомене од њега већ као пророчанских за које није могао бити свестан колико су предвиђале моју судбину.

СУДБИНСКО ОДРЕДИШТЕ

Кућа у којој смо становали продата је, због тога су власници нас који смо је изнајмљивали обавестили да се морамо иселити. Речено нам је да нови власник не жели станаре, купио је ову стару да би је срушио и саградио за себе нову. Нису нас пожуривали да то учинимо одмах али боље ће нам бити да не чекамо до задњег тренутка него потражимо нови смештај док имамо довољно времена. Одлучио сам да овога пута одвојим се од осталих и почнем становати сам . Потребан ми је био стан где ћу моћи имати своју приватност: где ћу моћи да се одмарам у тишини, да кашику коју оставим чисту не налазим прљаву, где ми неће замењивати чарапе ,где могу из џепова да повадим ситнице а да ми их не разнесу, да остављам уштеђени новац како га не бих увек морао носити са собом и због других сличних разлога. Осим тога у последње време много сам пио, становање у друштву обавезно је повезано са пијењем до касно у ноћ уз сталне мамурлуке од којих сам патио, време је било да се са тиме престане.

Морао сам приуштити себи мало мира и одвојеност од туђих сметњи, изнајмити неки кутак који ће припадати само мени. На трамвајској окретници док сам чекао превоз видео сам залепљен оглас „издајем стан за самца“. Запамтио сам број телефона који је био остављен, позвао га и добио обавештење где и када могу доћи да би га погледао и разговарао о изнајмљивању.

Стан се налазио у једној улици у мокролушком насељу које је састављено од приватних новоизграђених кућа, густо нанизаних једне до друге.

Нашао сам улицу и број на који ми је речено да дођем и најпре добро осмотрио кућу која је исто била новија и

солидна, само је била грађена немарно без осећаја за лепоту изгледа, додатно још није имала фасаду него је онако само грубо измалтерисана имала бело-сивкасту боју. Позвонио сам, отворио ми је проћелав човек усправног стаса, лица сличном младалачком, без бора, и представио се као Никола пензионер што никада не бих претпоставио. И он је мене пажљиво загледао док сам улазио унутра да погледам шта се нуди за издавање.У приземљу кућа је имала сутерен јер се налазила на прилично нагетом земљишту, косини која се спуштала дужином целог насеља које је било подигнуто на једној страни уздигнутог брда. Сутерен је личио на некадашње магазе, био је препун старинских ствари скупљаних годинама и одавно избачених из употребе а којих он није желео да се просто реши избацањем у смеће. Спрат изнад који је некада био целовит стамбени простор био је подељен на две јединице: једну за издавање и другу нешто већу у којој је он пребивао. Са леве стране улазило се у собицу која ми је била у понуди а опремљена је као спаваћа са вратима која су излазила на терасу. Уска тераса се пружала целом дужином куће и као много шта на тој кући било недовршена јер није имала постављену заштитну ограду. Њена висина није била велика али би човек могао опет добро да се разбије ако неопрезан падне са ње с обзиром да је уске ширине .Са терасе у двориште спуштале су се степенице, из њега се даље могло изаћи и на улицу која је пролазила са доње стране куће али је то био излаз који се ретко користио. Поред собе налазило се мало купатило, направљено од нечега што је некада вероватно био шпајиз, облепљено плаво-белим плочицама са туш кабином, лавабоом и нужником. Тако је представљено у једном минуту изгледао стан који се издавао.

Сели смо затим да се договарамо.
Никола се детаљно, до најмање ситнице интересовао за све у вези мене: да ли сам запослен, шта и где радим, колико дуго радим и уз то није био одушевљен оним што чује иако сам покушавао да представим све у најбољим описима. Имао је већ станаре од мојег занимања, правили су разне непријатности и није дозволио им да се дуго задрже.
-Не нисам од тих, са мном неће бити таквих проблема.
-Значи тврдиш да не волиш да пијеш?
-Са пићем неће бити никаквих невоља.
-Онда пушиш?
-Ни то.
-А друштво, имаш ли земљаке који ће да долазити да галаме и поткрадом спавају овде.
-Од друштва и бежим како бих био сам и комотан.
-Представљаш се мирним и финим као да ћу добити доброг станара а ко зна какву ману носиш са собом. Млади људи не могу да мирују, зачас изазову невољу.
-Хтео би само да будем миран док се одморам, то је све.
-Уколико се договоримо, ако имаш женску немој је доводити овамо, забављајте се по другим местима.
Станарина је износила сто педесет марака, напоменуо ми је као погодност да струју не плаћам, у кући постоји само једно бројило за које он плаћа уколико мислим да је та цена велика.
Посебно ми је скренуо пажњу да ни за дупло већу цену неће подносити ниједан проблем који му направим, одмах ће ми отказати. Обећао сам да ћу дисциплиновано се понашати и поштовати његов кућни ред, дао своје податке из личне карте, платио кирију и сутрадан доносећи торбу са стварима преселио се код њега.

Урадио сам паметну ствар, коначно добио мир који сам желео и који ми је требао барем када се одмарам.
Од првог дана стновања Никола ме стално држао под присмотром, пратио сваки корак неће ли приметити нешто сумљиво, нешто што сам изоставио рећи о себи а које би нарушило честитост и углед његовог мирног дома. Није ни покушавао да прикрије како ме чува на сваком кораку, пратио је да ли одлазим на посао редовно, увече сачекивао да види јесам ли пијан или долази ли неко код мене, дању проверавао палим ли цигарете, држим ли стан уредно, проветравам ли га, баш све до ситница. Упорно ме тако надзирао месецима да сам помислио како му се не допадам па тражи ситан разлог да би ме отерао или да никада неће престати држати стражу кад се коначно смирио, поверовао ми.
После тога је покушавао да ми се приближи како би успоставили међу собом пријатељски однос али ни то није ишло.Хтео је да разговарамо, када бих се вратио са посла позивао ме код себе на кафу, онда започињао причу питањима: где сад радиш, како ти је, је ли тешко- да би онда наставио пребацујући се у своје време и причајући о себи. До пензије је радио као угоститељ у једном хотелу на свим задужењима од конобара, спремача, рецепционара и уопште све послове који су били за обичног радника. Цео живот је поштено радио али данас у пензији живи прилично бедно .Жалио је што у време када се могло са нашим пасошем отићи у иностранство није отишао и он као многи други, обезбедио се за будућност која није морала бити оваква. Друго за чим је жалио било је зашто није на време оперисао проширене вене, радећи на послу је пуно стајао и тако су му страдале ноге. Морао је да оде на операцију док је био

млађи а затим на послу затражи да му дају лакше радно место, успео би тако да их залечи или би имао мање проблема са њима него сада. Остао је овако до дана данашњег да се мучи са боловима у отеченим ногама које је подижући ногавице пантолона показивао ми више пута. Остатак здравља добро га је служио, мада нисам веровао ни да га ноге боле толико због проширених вена колико зато што је стално био на њима, цео дан у покрету обилазио је безброј места.
Причао ми је доста о неправди приликом вођења предузећа која се ломила и на њему, заједничким крађама тадашњег директора и целог руководства који су велике паре покупили за себе, градили куће и викендице од туђег поштеног рада. Он се свега сећао до детаља, могао је бити сведок на суду када би се одржало такво суђење које би донело му коначну правду и умирење душе.
Готово све те његове приче потицале су из времена кад се још нисам ни родио, биле су одавно свршене да се ништа паметно није имало додатно рећи и једино са чиме сам могао да их пропратим било је отегнуто „Ааа“ које бих на крају изустио. У свакој је било превише његове огорчености да би ми барем када нисам биоуморан послужиле за прекраћивање времена.
Наша дружења стога нису потрајала дуго,одвојили смо се сваки на своју страну за својим пословима. Највише времена он је проводио поново стојећи у дугим редовима за уље и шећер испред продавница који су били врло јефтини само што их није било довољно за све. Он се добро обезбедио са њима , не пропуштајући ни једну распродају напунио кућу свим намирницама и због неизвесног времена

у којем се живело саветовао мени да урадим исто док не постане касно.
Жена га је напустила одавно, живела је са сином са којим се он ретко виђао иако не станује много далеко од њега, обојица су изгледа били исти чудаци. Никола је тврдио како је добио мирну кућу откако је жена изашла из ње, са друге стране мора да ни њој није лоше без њега када ниједном није покушала да се врати.
Није било сумње да сам постао постанар код човека који је био на свој начин чудак, помало напоран али и незгодан ако се не поштује његова воља.

Уска неограђена тераса коју сам имао на располагању представљала ми је лепо задовољство за одмор, ту сам проводио највише слободног времена када су то временске прилике напољу дозвољавале. Седео сам на једној дрвеној столици офарбаној белом бојом која се налазила ту, наслоном прислоњен уз зид са простором испред себе довољним само да би се испружиле ноге. Поред столице на голој тераси налазила се само једна саксија у којој није било ничега засађеног сигурно од времена откако је жена напустила кућу. На издигнутој тераси као са позорнице посматрао сам околину и комшилук на који сам имао леп и отворен поглед. Никола је око куће имао овеће двориште какво није имао нико у околини јер су у целој улици на толико простора трпане по две куће. И он је могао испод своје куће могао поставити још једну јер су постојала два прилаза, онај са улице која је пролазила изнад и онај са улице која је пролазила испод тако да оне не сметају једна другој. Међутим он је своју кућу поставио баш на средину дворишта тако да није остајало простора за подизање друге куће, за главни прилаз изабрао је горњу улицу мада је

постојао улаз и са доње стране кроз малу капију на ниској металној огради којом је оно било ограђено.
Преко улице поглед је, мало улево, скоро баш наспрам моје собе падао на велику двоспратну кућу, раскошно урађену са луковима као украсима изнад високих вишекрилних прозора и широким спољним степеништем које је водило на спратове са пространим улазним вратима. Кућа је била преголема и ширином и дужином, нова, са великим површинама зидова покривених белом пикованом фасадом, горостасна у односу на остале у улици које су такође биле велике и новије градње. Удесно, одмах поред ње налазио се празан неограђен плац, једини слободан простор у улицама унаоколо где су густе куће скоро наслањале се једна на другу. На плацу се налазила једна висока, разграната бреза и још неколико ситних воћки које су расле поред ње док је испод њих земља била утабана од стране деце која су сакупљала се на њему да би ту се играла (пошто је био неограђен), траве је било са по његовим ћошковима. За њих је то било једино игралиште јер како сам већ рекао поред кућа које су тесно грађене, бездушно није било остављено нимало простора где би она могла да се играју и забављају.
Низ улицу у даљину са обе стране низале као по концу поредане куће, према којима сам имао искоса ограничени видик, њихове су капије и ограде у даљини настављале се једна на другу сачињавајући тако неиспрекидани зид који се пружао целом дужином тротоара.
Аутомобила који су пролазили доњом улицом било је мало, горњом још и мање , кроз тај крај није пролазио прометан саобраћај према другим деловима града, кола која су наилазила углавном припадала људима који су становали у близини .Због тога што се налазио на периферији тај део

насеља био је миран да се никада не би помислило да је део велеграда. Ни пролазници нису много често наилазили, највише их је било изјутра када су одлазили на посао и пред вече кад су се враћали, остатак дана прошао би понеко на можда десетак минута размака такода ми они нису ми узимали велику пажњу.
Највише пажње радо сам придавао безбрижној игри деце на плацу, њих се ту преко целог дана окупљало много због игара са лоптом без обзира на засађено дрвеће које им је правило сметњу. Она су ме враћали детињству, весели и разнобојни дечији гласови носили су у себи безазлену срећност која је деловала и на мене, разигравајући ми у срцу одавно окончане и остављене игре којих сам играо се на селу онда када су мени и другој деци то допуштали послови. Човек никад потпуно не одрасте, знао сам да је тако и настојао да се и више уживим у њихову игру, пратећи ток и исход као да и сам учествујем у њој.
Нека правила од постанка света до данас остала су иста, и тамо у мојем селу и овде заједничко је било то да увек старији и јачи заузимају простор, млађа деца морала су чекати да им се дозволи улазак у игру или сачекају кад ови заврше своје, док најмлађима није преостајало ништа друго него само да гледају или да возе бицикла по улици док се остали играју. Њима је игралиште било доступно само у јутарњим часовима када остали нису били ту.
Било је ту и скоропроходале деце која ништа нису разумела, утрчавала су у игралиште где стигну, страшно се драла и плакала када их ови избаце напоље или их случајно погоди лопта из игре.

Лети у поподневним сатима сунце би се налазило заклоњено изнад куће, тада је испод надстрешнице на

тераси преовладавала дебела хладовина у којој је било јако угодно седети. Навече кад је време напољу било пријатније него унутра седео бих под ведрим небом пуним звезда до касно у ноћ.
Већина кућа дуж улице имала је такође терасе али они као и Никола ретко су користили их за седење напољу, као да нису имали довољно времена, излазили су само кратко на њих, бацили неколико погледа унаоколо и затим се враћали у кућу. Ја сам међутим у просеку проводио напољу довољно времена за све њих: све вечери по повратку са посла, у време нерадних дана када нисам имао посао или одмарао због црвеног слова, датума у црквеном календару које се но градилиштима строго поштовало као нерадни дан.

МАЛА РЕВОЛУЦИЈА

Октобар двехиљадите године започео је са улицама затрпаним демонстрантима који су устали против крађе гласова на управо завршеним изборима. Њихова воља да се супроставе последњој и најгорој врсти пљачке човека, његовог гласа за слободно опредељење као најважнијег преосталог избора у људским правима била је одлучна. Београђани који су изашли на демонстрације нису више били сами, из свих крајева Србије масовно је пристизао

народ да помогне у побуни, нико се није хтео враћати назад док се не признају покрадени гласови и стара власт смени. Ако не буде могло мирним начином рушиће је силом. Крупан догађај био је на помолу, средиште града закрчиле су велике народне масе, саобраћај је једва функционисао, на све стране вође протеста држали су окупљеним масама говоре припремајући и усвесрећујући их коначном циљу од кога не желе одустати. Протести су одвијали се преко дана и преко ноћи, били су већи и снажнији од свих који су одржавани годинама уназад. И полиција је окупљала своје најјаче снаге, правих сукоба између две супротне стране још није било али предвиђала су се најгора дешавања, бројни су и једни и други, како ће када јуришну и судare се бити пуцњаве, крвопролића у коме ће мртви падати на све стране. После тога настаће нове поделе у народу а непремостив јаз поделе остаће за сва времена.
Изгледало је да зло и несрећа никада неће напустити ове просторе и земљу у којој живимо јер најгоре прогнозе никад се нису могле искључити и одбацити као немогуће.
Ми на градилиштима и даље смо радили не обустављајући радове, нисмо ни излазили да гласамо кад је требало јер једноставно нисмо веровали да од нас нешто може зависити. Веровали смо да само ако радимо и завршавамо послове за које смо унајмљени можемо се надати да ћемо примити плате, друго ништа не може нам их донети. Настављали смо тако да радимо са стрепњом у себи да не дође до најгорега, настојали да о текућим догађајима сазнамо новости из прве руке, некога ко је гледао протесте. Добијали би тако разна необјективна виђења ситуације која су само још више нас узнемиравала да смо ради очувања мира већина нас

подржавали власт и навијали за полицију да ће растерати демонстранте кућама, само да се не просипа крв.
Најзад када је вечери петог октобра уз незадрживу гужву од стране ових других, извршен пробој у скупштину и извршен преобрат власти без крвопролића и братоубиства, са олакшањем могли смо знати да мир више није угрожен.
На трговима народ је славио до касно у ноћ па су неки од радника ишли тамо да се нагледају и осмотре новонасталу ситуацију. Сутрадан један од њих живо је причао нам о народном весељу које је оставило допадљив утисак на њега.
-Јеси ли и ти славио Зарија? –питали су га.
-Јесам, попио сам два пива из лименки за џабе и било ми је лепо. Требали смо и ми сви отићи тамо да се укључимо у акцију од првог дана, можда би успели од нове власти добити боље послове, заменити се да мало други дођу радити наш посао. Могао је ово постати преокрерт и за нас.
-Јел мислиш, да узмемо своје судбине у своје руке?
-Да то.
-Не причај глупости –праснули су на њега- наш положај и стање се не мењају. Док се ми уздигнемо у бољи полажај, добијемо добре послове, стекнемо пуне куће, кола, други ће имати дотада дворце и авионе.
-Можемо ми без чекања на друге пробати да се изборимо за себе, зашто да чекамо-покушавао је да настави Зарија.
-Зато што смо ми на дну, не можемо се издићи одоздо када смо притиснути другима који су над нама.
Упрошћено гледано ствари су стварно изгледале тако. По том мишљењу сви су били сложни, нису желели порицати тако горку истинитост јер су на властитој кожи осећали непромењивост ситуације у којој смо се налазили.

СЕЛО

Исповест о селу и животу који сам пре тамо проводио морам започети говорећи о сиромаштву, тачније о непресталној борби са сиромаштвом. Наше имање које се налазило на обронцима Златибора било је мало парче брдске оскудне земље, довољне да се некако прехране две краве, стадо од педесетак оваца и нешто ситне живине. Сви наши приходи долазили су од то мало стоке коју смо узгајали и тако се из године у годину некако преживљавало. Године које су се смењивале делили смо на добре и лоше. Добре су биле само оне обичне, када је узгој и размножавање стоке пролазио како треба, без штета и подбачаја, док су лоше доносиле неограничен број штета, малих и великих.

По врелим, сушним летима траве која је главна храна редовно буде мало, гладна и мршава стока тад се слабо размножава, лако обољева и липсаје.

По хладним зимама овце које се баш у то годишње доба јагње, на ниским температурама губе јагњад јер се она смрзавају пре него што окусе прву кап топлог млека. Јагње остаје залеђено на снегу поред овце која стојећи изнад њега још не схвата да је мртво.

Дешавају се и друге штете, једне године гром нам је запалио сакупљено сено, изгорело је све, морали смо задужити се да би га купили и обезбедили прехрану преко зиме.

Затим дешава се да наиђе година када су откупне цене меса ниске јер је потражња слаба, цена стоке се мора поцабити да би се она продала а зарада испадне смешно мала.
Или деси се да звери из шуме или чопор паса луталица упадне у стадо и крволочно покољу много већи број грла него што могу да поједу.
Сусрет са таквим призором није болан само због начињене штете, тада пред сликом покоља, крви и ранама на недужним бравима срце задрхти, како за мртвим тако и за смртно подераним која издишу у тешким мукама.
И змије узимају свој данак, од њихових уједа овце или јагњад натечене по неколико дана умиру у страшним боловима. Иако човек из користи узгаја стоку, код њега према животињи ипак постоји саосећање као да је она људско биће и погођен је када она тако настрада.
Шта сељаку остане у таквим невољама него да диже главу према небесима и уз вапаје проклиње судбину која му је наменила да се дуго радећи добро испати а затим за једну ноћ толико штетује.
Година за годином су тако пролазиле, преклапале се добре са лошим и штете се некако надокнађивале, када се надокнаде једне одмах затим дођу друге, све креће испочетка али живот је опстајао. Сељакова трпељивост позната је као скоро непотрошива, са урођеном мирнодушношћу он се не обазире много уназад, све што предузима је молитва богу и светитељима да човека здравље не изда, да служи га док једног дана бар мало набоље поправи свој кукавни живот. На селу људи свој живот називају чемерним али га се не одричу, прихватају га као судбином одређеног и да се стога ту ништа не може значајно променити.

Тако и наша кућа, једнако смо настављали даље да вредно радимо, сточарство којим смо се бавили вероватно је најзахтевнија област пољопривреде јер је без иједног слободног дана у години.
Око стоке потребно је радити целог дана, ујутру је хранити пре него што сам једеш, навече вечерати после ње, чак и кад је човек болестан мора пазити да му се стока не мучи жедна и гладна.
И више од тога она је живо биће,све осећа и тражи да јој се приступи са искреном пажњом јер узгајати је и односити према њој само као према послу увек за последицу има слабе резултате. Само труд проистекао из најискреније жеље да буде добро узгајана помаже да она буде напредна и брзо се множи.
Од сеоске добити нема нарочите среће, уместо тога постоје другачија задовољења: сељак на свом имању, у свом властитом кутку света има склониште и сигурност, у окружењу где се најбоље сналази, где наслеђује традицију, може да живи животом на какав је одувек навикао.
Поред тога оно што не треба никад изоставити да је везан и за природу, можда не уме ценити њене лепоте али код њега постоји јака потреба за сталним боравком у њој.

Одједном, након толико година испостави се да ни скроман начин живота на селу не може више да опстане, дошла су нова времена која траже промене. Село мора напредовати, давати више него што је дотад давало јер новац је постао важан као никад пре а живот прескуп да би село успело подмирити нове прохтеве. Потребно је више производити, потребна су већа стада, већи пашњаци и ради свега тога доста новца да се уложи у проширење и развој имања који нисмо имали од кога добити. Стално се

говорило како је држава дужна да нам помогне, она је морала да нас заштити онако како је то урађено у другим развијеним државама. На жалост наша држава није мислила тако, она је од села навикла била само да оно даје а она да узима, од помоћи која нам је била неопходна није било ништа. У овој држави реч сељак одавно је израз за општу заосталост, дуго већ све што је ружно: понашање, простачка дела и изглед називају се сељачким, обавезно све одвратности се повезују са сељаком. Бавимо се пољопривредом и уместо назива пољопривредник, радије нас повезују са нашом средином и положајем говорећи да смо,,сељаци који узгајају стоку“ или ,,сељаци који обрађују земљу“ као да хоће да нагласе како смо примитивни и ми и послови којима се бавимо.

Оно у чему је село стварно било заостало је благостање и лепо живљење а додатно на све то било је још изостављено са спискова било какве државне помоћи.

Пропадање нашег имања постајало је све извесније, мада су и ранијих година постојали знаци који су указивали да ствари не иду добрим током. Беда је била одувек присутна на сваком кораку, још док сам ишао у школу, заједно са сестрама били смо међу најлошије одевеним ђацима, уместо правих торба за књиге имали смо ручно исткане од вуне које су носили само они који нису могли да купе праве. Књиге сам половне наслеђивао од годину дана старије сестре, о екскурзијама које је организовала школа нисмо могли никада помислити ни оне ни ја, све због малих прихода које је наше имање давало.Увек су постојала многа разна одрицања слична тим, која су морала се подносити и која опет ништа нису променила.

У исто време често се дешавало то да други власници истих мањих имања, један по један буду приморани да дижу руке од пољопривреде и одлазе у град да пронађу друге начине зарађивања за преживљавање. Из године у годину пропаст се као зараза ширила и на већа имања и приближила се нашем као неизбежна. Успевали смо одолевати све до очеве смрти, срећа за њега била је да није могао да види како смо упали у неприлике из којих се нисмо могли извући.У тој кризи брзо је збрисано наше стадо, прве године распродали смо више него што смо смели,оставивши за следећу мањи број за размножавње, да би друге године још лакше отишло скоро све што је преостало. Тако је убрзо наша штала испражњена, остали смо без стоке, имали смо само пусте ливаде. Ја који сам вративши се из војске био тек стасао у одраслог човека нисам имао другог избора него да исто као онај који нема својег имања постанем најамник, како су некада звали оне који су радили по туђим имањима, само у нешто савременијем облику. Морао сам пронаћи посао добро знајући да нећу моћи нимало бирати , него да ће још срећа бити ако га нађем. Очекивао сам да ће то бити неки тежак, незахвалан посао у прљавштини а под тим се подразумевао и овај који сам радио.
Са пропашћу имања нисам се могао лако помирити. Одласком са села и претварањем себе у обичну, голу радну снагу још више сам схватио колики губитник сам постао. Због тога обећао сам себи да морам једном покушати обновити своје газидинство, кренути испочетка кад сакупим довољно новца. Урадити све што буде било потребно: докупити или закупити још земље, набавити велико стадо, радити и борити се свом снагом да не доживим нову пропаст. Знао сам да ће требати доста новца како би

остварио свој план али и то да кад нешто себи обећам, то је као кад се зарекнем, не одустајем олако.
У почетку сматрао сам да не треба журити, да има довољно времена да све тачно осмислим, прорачунам и разрадим до детаља пре него што кренем са првим потезима за остваривање плана. Можда ће проћи и десет година које ће требати ми да сакупим довољно новца.
Али са сваким новим даном проведеним мучећи се по градилиштима и у понижавајућем положају радника којег искоришћавају до задње трунке снаге постајао сам одлучнији у намери да учиним све како би убрзао повратак кући и подизању имања. Због тога није било дана који нисам проводио у тешким рачуницама како да што пре сакупим довољно новца, због тог сам био решен да будем беспоштедан према себи само да на поштен начин дођем до њега.
Поред напорног рада морао сам наметнути себи и строгу штедњу, пазити на сваки зарађени динар, прво три пута размислити пре него што одлучим на шта смем да га потрошим.
Било је рецимо радника који целу зараду за коју су радили седмицу или две потроше за ноћ, онако као што то раде расипници са туђим парама, иако су тешко зарадили те паре. Они нису умели сачувати новац, негде тамо код куће њихове породице чекале су да добију нешто за преживљавање док ови нису имали шта да им пошаљу.
Исто тако постојали су велики шкртари који су прецењивали величину сваке своје паре, чували их као закопане не само од туђих погледа него и од себе самих. Они су стално штедели и од уста, купујући најефтинију храну живели на само на салами, паштетама и џему, иако су

радили напорне послове за које је потребнао много снаге, само да кући породицама однесу више новца.
На њихов рачун стално су прављене многе грозне шале, редовно су им се подсмевали и изругивали као да они раде то због тога што тако воле а не зато што су приморани.
Био сам спреман придружити се таквима који шпарају свугде где могу, радити полугладан само да бих пре постигао оно што желим. Међутим и за штедњу ми је била потребна вештина јер трошкови које сам имао нису били велики и као такви били су неопходни, требало је оне незаобилазне свести на још мању меру.
Изгледало је да управо на храни могу се постићи највеће уштеде и ту сам водио рачуна да трошкови буду што мањи. Парче хлеба које преостане на крају дана ако нисам могао појести га прекомерно, замотавао сам и остављао за сутрадан ма колико тада да буде тврдо. Слично тако и са другом храном ништа није било за бацање чак и ако је постојала могућност да буде покварена ја сам је јео зато што нисам имао фрижидер. У вези са храном окретао сам се мишљењу само да стомак не сме да буде празан како бих могао несметано радити на послу а за пуњење могу послужити и јефтине неукусне намирнице.
Убрзо сам увидео да са тиме не смем претеривати како сам испочетка покушавао, након дужег периода уздржавања од доброг оброка дошао би тренутак када сам жељан свега наједанпут попуштао, правећи изузетак на један дан увек би претрошио, сравњујући уштеду који сам сакупио протеклих дана.
Још горе било је са воћем кога сам због штедње био избацио као луксузну храну а онда сам слично као зими и преко лета почео да патим од прехлада, разболевао се по лепом

времену што ми се раније на селу никада није дешавало. Схвативши да је то због недостатка витамина успео сам решити се таквих проблема али сам воће повремено морао куповти.
Са штедњом на храни зато сам морао поступати опрезније, она је морала бити умерена и према рецепту који сам током времена усавршио тако да сам касније стварно успевао постићи одређене уштеде.
Доста често посећивао сам кафане које се због трошења новца нису уклапале у план штедње, оне су биле највећи луксуз који сам себи дозвољавао али тамо сам најмање ишао ради сопствене разоноде. Морао сам одлазити тамо да бих одржао везу са људима преко којих сам долазио до нових послова, они као радници једини су могли ми помоћи тако што би по својој препоруци запослили ме на местима где они раде као што сам и ја чинио исто њима онда када сам то могао урадити.
Због тога понеки пут ваљало је частити их пићем и проговорити коју срдачну реч како бих им се допао или барем ме запамтили по столу за којим смо седели заједно. Заобилажење кафане никуда ме не би одвело и у односу на новац који сам оставио у њима корист је била далеко већа, мудро сам то схватио врло рано. Никада ми се није десило да као неки други препијем се и трошим у незнању новац све док имам га код себе, тога сам се увек нарочито пазио. Сигурно би било боље да нисам имао никаквих издвајања за кафану, највише бих тако и волео, али она се једноставно нису могла избећи.

Одувек ми је велика жеља била да имам пуно нове одеће и обуће, да не оскудевам ни са летњом ни са зимском гардеробом поготову зато што сам био млад момак, имао

потребу да као остали младићи највише трошим на облачење. Уместо тога, како је штедња захтевала имао сам је мало и приликом куповине пажљиво сам водио рачуна да будем сигуран шта купујем, да се касније нећу предомислити у вези укуса и да оно што купим може се што дуже времена носити. Трудио сам се да нову одећу коју сам пажљиво чувао и држао уредно сложену што ређе облачим, носим је само у изузетним приликама при чему сам пазио да је што боље сачувам од прљања, прејаког сунца и штетног прања.
За радну одећу која се брзо цепала и трошила морало се издвајати скоро као за нову што сам ја прихватао са великом жалошћу. Нарочито је требало одвојити за обућу јер је због кретања по висини и сталног гажења по нерашчишћеним гомилама крша, отпада по градилишту, била потребна она која је јако издржљива. За то би најбоље одговарала нова али уместо ње која је била скупа, као и други грађевинци нисам пропуштао прилику да на бувљацима купујем половну која ми се чинила добром иако је можда била негде украдена или раније припадала неком покојнику. Војне униформе које су биле одбачене од стране многобројних демобилисаних резервиста при повратку из рата или долазиле из похараних војних магацина, исто су препродавале се по бувљацима као тражена роба. Војничке чизме и цокуле најдуже су издржавале да се не распадну и због тога су сви радници тежили да их набаве као да су били у ратним а не радним јединицама.
Једном десило ми се да идући улицом поред канте за смеће видим пар дубоких зимских ципела који је изгледао као нов и био још прилично модеран. Постоји свет који ме је одувек чудио тиме како има много новца а још више са својим

разбацивањем, да може да одбацује тако нове, очигледно скупе ствари јер већ има пуно других да те никада више неће носити на себи.Тај пар ципела је био баш намерно ту остављен да га узме неко коме је потербан, те спазивши их одмах сам пожелео их зграбити , мислио сам како ће добро користити ми за градилиште. Осврнуо сам се да погледам има ли некога да ме види и угледао две дотеране девојке које су међусобно причајући управо наилазиле па сам због тога застао и укочено сачекао да прођу. Затим сам пришао ципелама и не пазећи више да ли ме неко гледа брзо се сагео, узео их и носећи у руци мирно продужио према стану. Испробавши их тамо видео сам да ми број одговара, уз то биле су тако чисте и лепе да је ми је било жао одмах однети их на градилиште. Због тога дозволио сам себи и такву понижавајућу бедност, да најпре свакодневно идући на посао носим их по граду и тек касније кад су већ се излизале почнем их користити на градилишту за рад. Неким људима би било испод достојанства да узму их поред канте за смеће и после носе као своје купљене али мени је најбитније било да су ми дуго издржале а због тога што добио сам их бесплатно био сам и врло срећан. Штедња на коју сам се одлучио подразумевала је практичност сваке врсте, плашио сам се само тога да после за стално не постанем шкртица и цицијаш.

ПРЕВАРЕ

Свака три месеца редовно сам путовао у завичај, постојала је једна јутарња аутобуска линија којом сам увек тамо путовао. Једанпут док сам је чекао, до поласка аутобуса имало је око двадесетак минута, купио сам карту и пошто ништа од јутра нисам био још окусио,отишао сам до киоска са роштиљом да купим пљескавицу. Момак који је радио у киоску, на моје разочарење, тек је распаљивао роштиљ, ипак упитао сам га за колико најбрже може испећи ми нешто за јело. Он ми је рекао да пљескавица сигурно може бити готова за десет минута. Наручио сам једну и одмах платио да после не би губили време око раскусуривања. Изгледало је мало сумљиво да ће успети да је испече за тако кратко време али нисам ништа говорио, веровао сам да он зна свој посао и да се добро сналази у оваквим ситуацијама. Било је супротно, није имао никакве посебно брзе захвате, најобичнијим редом извадио је месо из фрижидера а жар од ћумура који је полако тињао дајући слабу топлоту покушавао да распали махањем картоном изнад њега. На тако неугрејан роштиљ ипак је ставио месо које нимало није зацврчало на незагрејаној решетки. Прошло је десет па петнаест минута, морао сам поћи и он хтеде да ми спакује само мало напечену пљескавицу. Нисам је хтео узети, питао сам га зашто ме је преварио,требао је казати да неће бити готова сигурно ни за двадесет минута уместо десет како ми је рекао.

-Да сам рекао колико стварно треба чекати ти сигурно не би наручио да је купиш.

-Журим због аутобуса, он ме неће чекати.

-Извини али сви тако раде, морам и ја да се прилагођавам да бих опстао.

Превара већих од плаћене а непоједене пљескавице или других трговачких када они за једини комад одеће који имају у понуди тврде да по величини баш мени одговара, било је свуда .У сваком кутку великог града, ако се добро не пази, постојала је опасност да ти преваром испразне џепове до последње паре, опљачкају без оружја и присиле, то сам добро искусио.
На првом послу, док сам радио на топчидерској вили био сам жртва прве преваре зато што сам човеку поверовао на реч. Радио сам са неким Сашом који је био бравар, и то солидан мајстор, млад и вредан а уз то деловао ми је као поштен човек. Био је ожењен и имао је дете, живели су као подстанари, жена му је такође била запослена, зарађивали су колико им је било довољно да мирно живе.
Једног дана он ми се пожалио како су обоје претрошили и остали са мало пара, обоје су нашли се у раскораку са платама које треба да добију следеће седмице док сутрадан код њих долази газда да наплати станарину. Потребно му је било да од некога позајми стотину марака па је замолио мене да га спасим тако што му их позајмим. Сада не верујем да је случајно од свих радника изабрао баш мене, пошто сам био новајлија јасно је да сам деловао глупо и наивно.
Дотада као стални сиромах нисам имао прилику да позајмљујем новац људима и ради тога нисам доживљавао новчане преваре, мислио сам да то што изгледа ми поштено довољан је разлог да му и позајмим. Када сам ми их позајмио,он ми се захваљивао и рекао да ће обавезно вратити ми идуће седмице кад добије плату.
После три дана он је завршио сав његов посао, узео паре и отишао одатле не рекавши ми о одласку ништа. Питао сам предузимача да ли је можда оставио код њега сто марака

које ми је дуговао а он ми је рекао да је овај узео све до последњег динара, мене уопште није спомињао. Ожалошћен и скоро плачним гласом ишао сам од једног до другог радника распитујући се где и како би могао да га нађем. За њих је било смешно то што покушавам ући у траг дужнику који је нестао у непрегледном градском лавиринту. Сваки од њих ми је саветовао да се овде новац не позајмљује осим ако не желим да се опростим од њега.

Тако преварен и ојађен две ствари нисам могао схватити: како је он могао продати своју част за толико мале паре, наставити живети тако пред самим собом непоштен, и друго, у какву срећу кроз живот се могао уздати не плашећи се правде, да га она неће на другом месту због тога казнити.

Ни једно ни друго размишљање није ми вратило паре, морао сам отада добро пазити како не бих поново пострадао од стране неког сличног преваранта. Надаље због таквог човека нисам се усуђивао позајмљивати новац ни онима који би поново када га зараде.

Јасно био сам наиван али не и баш толико глуп да некада наседнем на замке сличне онима које направе шибицари и слични преваранти. Гледао сам их како постављени на прометном стајалишту, уз помоћ њихових људи унаоколо гурају паре људима у руке да их увуку у своју игру из које ови после могу изаћи само опељешени. Видео сам случајеве где наивним људима узимају последњу пару и остављају несрећнике у сузама да се јадају и моле за помоћ посматраче око себе. Неки су били толико заведени да су тражили паре на зајам да наставе варљиву игру у којој су добијали све до последње партије у којој се налазио сав новац и тада одједном губили све. Надали су се да још могу

повратити своје док су преваранти један по један већ негде далеко побегли.
Нисам био ни неопрезан да би џепароши користећи гужве по јавном превозу могли да украду ми новчаник као што стално чине жртвама које поред новца остављају и без важних докумената.
Под мојим немирним оком којим сам имао обичај да пратим све око себе, нису се усуђивали приближити не само мени, него ни завући руку у џепове свих ближњих особа око мене. Али опет све то није ми помагало да заштити ме од оних највештијих, превејаних лопужа.
Следећи пут прешли су ме када сам на улици размењивао девизе за динаре. Немачка марка у којој су нас најчешће исплаћивали била је због своје стабилности свуда омиљена валута али у неким продавницама и другим установама које су биле у државном власништву била је забрањена, морало се плаћати само у динарима.Због тога били су ми потребни и динари а како у то време нису постојале мењачнице морало се мењати код дилера на улици.
Једанпут био сам припремио стотину марака и пришао једном од њих који су диловали поред познате пијаце, окретали се унаоколо и полугласно понављали: девизе,девизе!
Он ме упитао колико мењам, рекао понуду која је важила тог дана и затим ме издвојио у страну, иза једног киоска, где ми је зветрећи около пред очима избројао све динарске новчанице, онда пружио их мени, узео моје марке и у секунду нестао, наводно пре него што би могла наићи полиција.
Преварио ме тако што је вероватно приликом бројања пресавио новчанице преко прста и двапут бројао исте јер

касније кад сам их поново пребројавао од суме коју је требало да ми изброји било је тачно пола .Са другом половином је збрисао, педесет њему, педесет мени, то је био његов плен. Широм отворених очију насео сам на лоповску мајсторију узалудно пазећи да ме не пређе.
На све стране могли су се срести преваранти и од горе врсте, они који се усуђују слагати како скупљају новац болесном детету за операцију и лекове, цигански преваранти који су вешти да направе страшне подвале, наркомани из чијег извитопереног мозга често излазе провидне намере преваре али понекад и врло препредене.

У послу којим сам се бавио преваром бих могао сматрати сваку лаж предузимача да немају новца за плате, да треба сачекати док га они не добију док са друге стране увек имају новца за набавку материјала и друге потребе посла. Гледајући како су радници на задњем месту, као неважни, колико често се одступа од првобитног договора о послу увек сам се осећао мање или више превареним. Најгора превара која може бити у послу ипак је када на крају не добијемо оно зарађено. Можда би се то требало подразумевати под отимањем али било да је једно или друго, осећај озлојађености је исти.
Догодило се једном да нас предузимач дуго није имао да исплати након обављеног посла, због тога смо у име свих нас, да не би уморни губили време, стално слали код њега кући једног човека да тражи паре. На крају кад их је добио у руке, побегао је са њима од нас, изгубио се као у земљу пропао.Био нам је колега али због новца се одметнуо од нас, постао невидљив као игла у пласту сена.

Једну незаборавну превару доживео сам док као обичан радник чекао послове код Вуковог споменика.Тамо се појавио један млађи човек тражећи вредне раднике на један дан. Двојица одмах оду са њим да погледају шта има да се одради и одреде цену рада.
Вратили су се и испричали како су погодили се да расчисте неко старо двориште за двеста марака.Тај човек је због камиона који долази само један дан тражио да се расчишћавање истог дана заврши. Потребна су била четворица, међутим ако се добро запне то су могла да заврше и тројица која би зато зараду поделила на веће делове.Трећи са њима кренуо сам ја, сутрадан рано отишли смо тамо и нашли се са власником. Двориште је било зарасло у високо шибље, усред њега налазили су се остаци неке куће која је пре много година изгорела до темеља.Требало је порушити те остатке, разлупати около плочник од бетона, исећи шибље, потоварити све на камион и онда изравнати све рупе по њему. Одмах смо прионули свом снагом на посао, рушили остатке зидова који су били још чврсти, нарочито тврд био је бетонски плочник који је био изливен преко крупног камења па се тешко ломио. Добро сам запамтио те ударце мацолом по бетону од којих звони у глави и ушима а руке боле од вибрација металне држалице. Када је стигао камион товарили би шут на њега а док је одвозио настављали смо са разбијањем и расчишћавњем јако вољни да на време све завршимо. Постизали смо све како треба, онда увече кад смо утоварили последњи камион који се имао да одвуче, власник се некуда изгубио. Нисмо одмах ништа посумљали јер је преко целог дана ћутећи мало нас надгледао, мало лутао около.

Падао је мрак, завршавали смо посао финирајући ситну земљу, развлачећи је као песак по плажи. Све је било изравнато попут свеже засејане њиве, није било ни трага од јутрање рушевине обрасле шипражјом које смо затекли.Чекали смо још само да власник дође да би нас исплатио али се он није појављивао а нико од нас није се усуђивао да каже „неће доћи, преварени смо“.
Чекали смо више од сата у мраку, надајући се како ће показати се да га је дотад задржала каква неприлика, неспремни још да прихватимо да је то био дан преваре. Морали смо на крају отићи без ичега, сутрадан смо свраћали ту да га тражимо и поново га нисмо нашли, па прекосутра и наредних дана али тамо није било ништа сем дворишта онаквог каквог смо га оставили.
Касније смо закључили да је могуће да се радило о рђавој шали пре него превари због новца, он и није био толико велик колико је иза позадине свега избијала комична прича. Некоме је изгледа било до шале са неупосленим људима, имао је у близини ружну слику нечијег напуштеног дворишта, около су биле све нове и велике куће, па се усудио поиграти са нама и туђом имовином. Можда само да би направио двоструку шалу каква је ретка и у овако великом граду или можда за опкладу да ће лако успети рашчистити ругло у свом комшилуку. Ко је био он,з ашто је стварно то урадио никад нисмо сазнали, остао сам уверен у закључку да је хтео у свакодневној досади направити забаван подвиг и успео, због њега су смејали нам се сви који су чули причу о овом догађају.
За крај остављам највећу превару која ме погодила, према којој су остале ситне и за поменути. Дошла је као усамљени глас, један радник причао је свима на градилишту како су

неки његови пријатељи, исто грађевинци, нашли начина да легалним путем добију посао у Шведској где се добро зарађује и то на дуго време.
-То су срећни људи- слушајући га, говорили смо му сви до једнога
-ми смо овде осуђени да стално радимо за ситне паре.
Кроз неколико дана када је прича о шаци срећника почела да се заборавља, понови исти тај човек саопштио нам је радосно да ће и он отићи у иностранство као они људи о којима је причао. Све нас је интересовало како је успео пронаћи начин да оде тамо, он нам је одмах испричао о фирми којој је потребно око хиљаду грађевинских радника, вредних и искусних, где без намештања бирају само најспособније људе а да на тај конкурс може да се пријави свако ко жели.
Код свих се појавила жеља да опробамо срећу, тражили смо да нас упути где да одемо да би се пријавили на тај конкурс.
Из најбоље намере рекао нам је за једну канцеларију близу центра у коју смо потом отишли да се распитамо.Тамо је један службеник све нам потанко објаснио о њима; да су они фирма која сарађује, не само са Шведском како нам је онај рекао, него са целом Скандинавијом, која има потребу за радницима свих грађевинских заната, да су неке већ упослили и траже још велики број њих.
За конкурисање било је потребно испунити пријаву, израдити пасош, сертификат за рад и купити авионску карту.
За сертификат за рад з никад раније нисмо ни чули.
Објаснио нам да је то уверење како је радник оспособљен

за рад по најновијим стандардима у модерној градњи, да је за њега потребно полагати испит теоријски и практично. То је већ био нам проблем, нисмо имали сертификате.
-Скоро нико од пријављених није га имао и потребно је дуго времена чекати на њега- рекао нам је тад службеник.
Због тога постојало је решење које они нуде да би изашли у сусрет како би се проблем превазишао. За оне који су сигурни да умеју добро радити, они могу да испослују у својој организацији да се сертификат добије тамо у Скандинавији. Уколико се покаже да не задовољавају њихове стандарде градње, који нису ништа посебно у односу на наше, сносиће ризик да буду враћени назад. Цена њихове услуге заједно са авионском картом износила је хиљаду и шесто марака, толико морају да плате сви који хоће да уз њихову помоћ дођу до добро плаћеног посла. Уколико се неко предомисли пре него што отпутује они ће вратити му новац назад, на нама је да се одлучимо.
Пуно новца су тражили, требало се добро испразнити да би се стигло до тих далеких земаља. Знали смо да за годину рада тамо може јако добро да се заради, са две престали би да будемо сиромашни људи а после три године били би мање или више богати.
Са друге стране постајала је сумња да могу преварити нас, покупити новац и нестати без трага. Распитивали смо се постоје ли какве гаранције, какав је уопште њихов интерес у тим пословима. Речено нам је да већ постоје задовољни људи који су раније отишли тамо да раде, могу нас повезати са њима како би се уверили да је то истина а да они свој интерес остварују са тамошњим послодавцима преко уговора које склопе са радницима.

Смемо ли веровати тој агенцији, питали су се једни, док су други одмах тражили да се у истину увере из уста оних који су се тако запослили. Када су добили потврде, истина малог броја њих, да заиста нису преварени него да раде у иностранству, препрека и чекања више није било. Настало је стање слично златној грозници која као ретко шта за кратко време може променити животе на боље. Одмах смо махом сви дали се на вађење пасоша, сакупљање новца и пријављивња за одласке.

Број кандидата је растао, белика већина људи који су радили са мном планирала је била да оде тамо тако да се предузимач питао хоће ли ико остати да ради код њега. Када сам и ја одлучио се да пођем са њима, мислио сам нико се не сме усудити преварити хиљаду људи, толико је превише за сваког преваранта. Ако се заиста иза свега крије тако масовна јавна превара, мислио сам нека настрадам и ја као један од толико њих , тако да због примамљивости могуће зараде постао сам спреман да ризикујем. Израдио сам пасош, уплатио новац и чекао када ће нас позвати.

Онда су кроз неко време позивали све нас и тражили нам да уплатимо још по стотину марака за додатне трошкове које имају око организације. Морали смо да додамо и те паре иако нам поново нису рекли тачан датум поласка. Правдали су се да он не зависи од њихове воље већ од захтева послодаваца.

Касније су саопштили нам да једна група треба да крене следећег месеца док ће друга морати сачекати до пролећа идуће године. Настала је гужва, ко ће бити у првој групи а ко ће морати да чека, од чега зависи које људе ће изабрати? Дошаптано нам је „у највећом поверењу“ да за стотину марака може се наместити сигуран улазак у прву групу.

Свако за себе пожурили смо се осигурати, плаћали смо само да не би још марали чекати. Уз то крили смо се једни од других тако да нисмо одмах могли открити да су од свих узели те паре.
Идућег месеца уместо поласка дочекало нас је гадно изненађење
-затворена канцеларија.
Нигде службеника, нигде никога ко би знао где су нестали. Број ојађених који су прошли кроз ту канцеларију био је огроман, далеко је премашио оних хиљаду о којој су говорили, уписивали су много већи број људи, паре које су нам узели биле су огромне.
Љути и бесни неки од окупљених поразбијали су стакла канцеларије, развалили врата и ушли у празну просторију где више није било ниједне ствари, ниједног папирића. Дошла је полиција и избацила их напоље као да су они покрали нечије паре.
Нако тога морали смо разићи се свако на своју страну, ко је имао посао журио је да би наставио радити док и њега не изгуби, остали су морали дати се у потрагу за њим пре него што сасвим не закризе. Због преваре покренута је истрага али она никада није вратила нам новац, никад нисмо чули ни да је неко окривљен а камоли затворен због тих противзаконитих радњи. Неко је пажљиво смислио како да све изведе као чисто пословање, вероватно удружен са неким ко му је помогао да избегне закон, тако да нису могли га шчепати ни за главу ни за реп.
Међу превареним било је људи који су дали последњу пару да би отишли, неки су и позајмљивали, било је запослених који су напуштали свој посао да би припремили се за тај нови, незапослених који су живели у тешком сиромаштву и

којима је то била једина нада, било је много разних, тешких случајева и сви остали преварени. Шта је касније било са њима, куда су даље отишли да траже спас нисам знао.
Сам сам потрошио скоро две хиљаде марака од уштеђевине, уз то упуштајући се у ризичан подухват за којег сам надао се да довешће ме до брзог успеха био запустио и посао који сам имао. Због тога имао сам још дуго да се опорављам од најгоре преваре коју сам искусио.

ГРАДЊА

На неким местима пре започињања градње прво је требало порушити неку стару кућу или истрошени објекат који се задесио на земљишту купљеном за подизање нових грађевина. То су обично били кућерци који су пред обрушавањем, одавно се из њих иселио и последњи станар, унутра ни мачке нису више улазиле, чекали су само да буду уклоњени. Около њих свуда су већ биле модерне зграде из новог доба које неће више да чека, време је да се и тај простор искористи за изградњу савремених здања. Бивши власници који нису имали никакву корист од њих, пошто узму паре за земљиште препуштају их нама на рушење и уклањање.
Искуство које сам стекао гледајући како их руше показивало је да су оне по периферији биле слабије чврстоће, сграђене од земље, дрвета и трске која се некада користила у градњи. За њих је било довољно на једном ћошку упрети багером и оне би се смешно строваливе на земљу претварајући се у хрпу бескорисног отпада. Оне које

су биле сграђене у средишњем делу града биле су жилавије, зидане од камена и пуне цигле, после читавог века старости још су стајале постојано.
Постојала је и још једна разлика између њих: за оним које су са периферних делова нико није жалио док за ове друге увек би се нашао неко ко би се интересовао зашто се оне руше, имамо ли одобрење да рушимо, ко стоји иза свега? Понекад од стране самоорганизованих грађана буде и покушаја да се оне заштите као наследство и успомена из прохујалог времена. За такве грађане увек смо долазили као непријатно изненађање, нарочито за староседеоце који су срасли са окружењем, целога живота очију навикнутих на исту слику улице или дела града, чак и када је то ружна зграда са поцрнелом фасадом, понегде са њеним великим отпалим флекама испод којих се виде узидане цигле и крова који је улегао под теретом патином обраслог црепа. Навикли су очи да годинама их гледају такве и њиховим нестанком нешто им буде окрњено, као да губе део краја у коме се осећају сигурно. Знају да уместо старих грађевина нићи ће нове са другом наменом, доселиће се нови људи ко зна одакле и колико њих а можда ће бити и незгодне комшије,много промена одједном. Најгоре изненађење било им је када смо долазили да рушимо без претходне најаве рано изјутра, поготову ако су мало дуже спавали и пробуди их лупање, изаћу напоље и виде како је нестао најстарији симбол улице, сравњен је са земљом.
Да су нешто начули о рушењу, сакупљали би потписе ,жалили се, можда телима спречили нас да приступимо и обавимо тај посао.Овако кад се нађу пред свршеним чином, надмудрени, преостаје им једино да прилазе и јадају се да су остали без успомена на детињство, младост и љубав, онога

о чему ми ништа не знамо а рушимо га.
- Постоји ли неки квадрат који ће остати слободан, кога нећете зазидати? -питали би.
-Саградиће се ново, лепше и боље, и опет ће те бити задовољни-одговарали смо ми.
-Не треба нам боље, волели смо такво како је било, ако саградите све ново, то више неће бити наш град него неки други. Туђа рука руши и гради, нас ништа не питају, никада новији град не може бити нам лепши од оног који памтимо из наше младости.
Изгледало је као греше и противе напретку који је незаустављив, међутим наш посао није имао везе са напретком јер ми смо били само оруђе новца. Могло је градити се и на другом, већем простору који лежи празан али новац је одлучио да се гради баш ту где се добро зарађује и нагомилава, тај разлог је био пресудан. Сви компромиси због емоција и успомена бивају одбачени без размишљања, пут према заради пробија се силином багера који раскопава и равна сваку препреку.
Мир и све што је мирисало на прошла времена ишчезавају попут стогодишњег мрака који се крио у подрумима и под крововима од црних чађавих греда а који рушењем одједном остане без пребивалишта.
 Понегде у неким забаченим и слепим улицама било је по неколико старих кућа, уџерица једна уз другу. Иако су у њима су још становали људи оне биле потпуно пропале од старости, већ крпљене и поправљане опет су се распадале, њихови комади отпадали су около од чега је настајала прљавштина и неописиво ругло.Оне су сигурно заслуживале да буду брзо срушене и било шта што се сагради на њиховом месту сигурно је велико побољшање.

Друге за којима је највише стари свет жалио нису, оне су заиста у себи носиле снажне успомене, сам сам имао прилике да се у то уверим.

По подрумима и таванима расчишћавајући наилазио сам на заборављене, одбачене предмете који су некад у време док су били нови служили укућанима. Скромни креденац изобијане фарбе и без вратанаца, без наслона проста, нелакирана столица од пуног дрвета, прашњава флаша од дебелог стакла која се котрља по поду, празни чивилук који виси откачен са једне стране, издрољана дебела завеса кроз коју не пробија светло, пожутели листови новина одштампаних у давно време, однекле и дрвена бачва која је чувана у кући, све су трагови живота остали од породице којој је то у прошлом времену био дом. Сваки од тих заборављених предмета чувао је у себи део исчезле прошлости и успомена на живот.

Добро је познато како су некад породице имале пуно чланова али су ипак сложно живеле у малом простору и у тешким временима. Истина скромније али опет су осећали се срећније него ове данашње. Светиња дома чувана је као највећа драгоценост, част и углед куће стицани су и најстрожије брањени годинама а у овоме времену остали су препуштени забораву и мени који у часу пред рушење вероватно је последњи који саосећа са њима.

Због нечега имао сам навику да између голих зидова потражујем и призивам исчезле сенке несталог живота, упирао се се из све снаге да некако помоћу давно загашене пећи осетим нешто од његовог некадашњег топлог присуства.

Питао бих се куда су пошли даље бивши укућани, каква судбина им је била намењена, постоји ли у близини неко

баш од њих или је кућа будзашто допала у руке далеком туђинцу који о њима ништа није знао и којег ништа сем користи није везивало за њу.
Брзом изградњом брисани су трагови старог Београда прављеног између два светска рата за који сам имао веће интересовање него за данашњи. О њему сам понешто слушао, гледао га на црно белим сликама и графитним цртежима уметника тамо где сам сасвим случајно наилазио на њих. То је био Београд на калдрми, нижи са крововима и по простору мањи него садашњи, уз то другачији по људима и духу у којем се живело, више сличнији вароши у близини мога села него данашњем милионском граду.
Некада су по њему шетала господа са шеширићима и лакованим штаповима, даме са сунцобранима којима су чувале белину лица, на пијаце у граду долазили сељаци и сељанке у њиховим ношњама, радници са капама у облику качкета и њихове жене у јефтиним и дуго ношеним капутима. Око њих радње другачије од данашњих: дућани, бакалнице, магазе, крчме и многе друге са занатским услугама у којима су мајстори и шегрти радили на опслуживању потреба становника града, занати који ће у каснијем времену кренути да изумиру.
По улицама од калдрме тресући се возили су тада спори и крхки аутомобили, равноправно са њима људе и робу превозила су кола која су вукли коњи.
Куће су око себе имале већи простор, вртове и баште са воћкама пријатне за мир и одмор. Босоногу дечурлија много живахнија од вршњака данашњег доба била су свуда јер по лепом времену нису улазила у кућу него су целог дана трчала по прашњавим сокацима и јурила за лоптом.

На улицама на ред су мотрили жандарми, ту поред њих Роми и просјаци беднији него што су данас, важни официри у униформама и разни беспослени мангупи.
У граду је тада на престолу седео краљ, насупрот њега били су и у то доба бунтовни студенти.
Навече палиле су се електричне светиљке које су давале нејаку жуту светлост, грађанство излазило у шетњу и свраћало у гостионице из којих је допирала музика и чули певачи који певају без озвучења, чисти гласови и инструменти брујали су и одзвањали улицом позивајући на дружење и веселост.
Колико је само истинитих прича лепих и оних других из тих времена остало неиспричано и заборављено.
Ни у то доба нису могли знали шта будуће време доноси, какав страшан рат предстоји, да ће он разорити домове и немилосрдно посејати смрт међу њима као ниједан пре.
Према пострадалим и несталим осећао сам необично поштовање како се осећа према свим невиним жртвама које мученички окончају живот.У мојој свести на неки чудан начин они су били посвећени кроз дуго време које је отада протекло иако су још само у њиховим грађевинама били сачувани њихови последњи трагови некадашњег присуства на овом свету.
Када су градили за себе чинили су то надајући се најбољем, да ће то дуговечно трајати, зидови су временски постојанији и издржљивији од људи, потрајаће генерацијама за одржање живота у њима.
У новом веку оно што је преживело рат и одолело времену одбројавало је последње дане због нове градње која ће отпочети на њиховом месту.

За кратко време од годину дана, уместо порушеног нићи ће савремени објекат, бити предат за кориштење у сврхе за које је намењен и од истог тренутка и он ће отпочети одбројавање до свог последњег дана. Ништа није вечно, како смо ми рушили туђа дела тако ће једном и други рушити наша. Промене су сталне, смењивање почетака и крајева светова у којима се градило и у којима ће се градити је незаустављиво.
Људски живот је најпролазнији од свега и призори рушења које сам гледао редовно су ме посећали на његов тужни нестанак који је сигурно неизбежан.

Градови су попут дрвета, расту докле год су живи, када стану са растом онда почињу да одумиру.Знао сам често размишљати и о томе докле ће овај град имати потребу за грађевинцима, до када ће се изграђивати и повећавати. У којем правцу ће ићи његов раст, хоће ли расти у још веће висине од ових које постоје, пењати се до под небо?
Или ће лакше само наставити да се проширује около по слободном простору, заузимати нова пространства прекривајући насељима равницу и брда којима је окружен. Можда ће се и продубљивати у земљу, изградњом подземних спратова за које сам слушао да се већ испробавју тамо по развијеном свету а из кога искуства која се потом преносе даље стижу и код нас.
Могуће је да ће он расти у сваком од тих праваца али докле? Постоји ли врхунац коме се стреми? Колико још треба да се ради на изградњи, доградњи и новим плановима,хоће ли икада престати потреба за усавршавањем? Хоће ли густа градња затворити небо изнад њега, претворити га у мравињак просечен испреплетеним пролазима и тунелима

којима ће муњевитом брзином струјати саобраћај и функционисати нови начини живота.
Колико ће за сто, двеста година задржати од свог садашњег изгледа, да ли ће ишта преостати од свега овога када прође читавих хиљада година?
Какви би могли бити будући грађевинци, којим вештинама и техникама ће располагати, са каквим материјалима ће градити, хоће ли успети позлатити га да буде као у причама о измишљеним краљевским градовима.
Хоће ли га једном направити од чиста стакла, као кристалну куглу, савршеног по облику и изгледу, са тако блештавим осветљењем да се сија као смарагд.
Какав живот ће се унутра проводити, хоће ли тежња за бољим живљењем коначно претворити се у чисто уживање ако је оно по ономе што се може наслутити крајњи циљ свега.
Човек је сићушно биће у поређењу са грађевинама које подиже али је у њима приказана његова моћ, у њиховој величини је и његова величина, у њиховој лепоти је и његова лепота и он ће сигурно наставити да превазилази постојеће творевине стварајући нове и кроз њих изграђујући и своју славу.

МЛАДИЋИ

Од првог дана доласка и Београд занимало ме да видим шта су и какви су младићи Београда, највише вршњаци или приближно мојих година, посматрао сам их и као пред

огледалом упоређивао колике су разлике између наших живота. Увидео сам како има немали број стварно финих и пристојних младића који су одмакли далеко испред мене, напреднији у сваком погледу али на жалост нисам имао прилике ни дружити ни боље упознати се са неким од њих, што бих сугурно волео. Којим везама или којим послом сам могао се упознати са њима када сам налазио се међу светом са којим ке мало ко волео да има нечег заједничког.
Уместо њих на све стране могао сам срести момке од друге врсте, које сам подводио под називом уличари, самоуверено сам себе сматрао сигурно бољим од њих и које сам увек отворено избегавао. Знао сам да ништа добро се не може очекивати њих који су без посла, воле да се скитају и увек варебају прилику да без рада лако дођу до новца. Не би могао узети себи за право да говорим о њиховој умешаности у криминалне послове мада са непрестално осећао да постоји њихова повезаност са бројним неделима која су дешавала се иза сваког ћошка.
Мрзео сам њихов прости и намерно изврнути говор са најновијим уличарским фразама, одвратно ми је било слушати како тим језиком називају рецимо девојке „рибама“ и како све около изравнајући са собом ословљавају са „брате“. Тим начином уличарског обраћања најбоље су показивали да никога и ништа не поштују, да дрско се не стиде свог безвредног положаја.
Слично њима постојала је јјош една врста једнако ми неподношљивиа, коју сам исто сматрао уличарима јер су ме нервирали, иако то нису буквално били. То су били разни разметљиви типови, лежерни и ни од чега опуштени, који се шепуре вукући ноге кад корачају, они који разголићени у кратким пантолонама шетају се по јавним местима

показујући мушке кврге и длакаве ноге. Неки су набилдовани, они су обавезно шетали у гимнастичким мајицама, волели да показују претерано нагомилане мишиће од којих ходају погурени као гориле. Ти су, крећући се градом и трагајући за сексуалним задовољствима као врхунцем своје среће највише волели да се размећу на све стране.
И трећа група коју нисам волео мада ми нису имали због чега нарочито омразнути, били су млади људи без орјентације и без циља који ни сами не знају каква корист свету може бити од њих. Држао сам до тога да човек у младим годинама мора бар нешто да ради, као мушкарац мора бити способан да се бори и зарађује док су они узалудно проводили време не показујући вољу да се прикључе било каквом корисном послу. Већином су били непорочни и питоми младићи који никоме нису чинили штете али ја сам делећи људи на оне који раде и доприносе и оне бескорисне који живе од других увек имао строге осуде за ове друге.

ДЕВОЈКЕ

Од свог доласка много лепих девојака виђао сам сваког дана, све лепша од лепше, број им се све више повећавао како време пролазило. Заиста би било тешко

изабрати и определити се за једну као најлепшу од свих. Када бих угледао једну и био спреман да се одлучим за њу, друга која се појави терала би ме да се предомислим, после друге трећа и тако редом. Памет да се заврти од толико лепоте, могле би срце да располове или распарчају га у делове вукући свака на своју страну, поремете ти при избору разум да посумљаш у себе како не знаш шта тачно волиш и каквој врсти лепоте тежиш.
Гледањем у њих могло се уживати сваког дана и ја сам добро искоришћавао ту могућност. Нагледао сам се неизмерне лепоте око себе, задовољавао жељне очи покушавајући да се навикнем на њихово окружење колико сам могао као на уобичајену појаву.
Од све лепоте које сам нагледао се код девојака добро сам запамтио четири изузетне које су својим остављеним утиском толико снажно деловале на мене да их никада нећу заборавити.
Прва, она која је у преподневној гужви на Теразијама међу ћутљивим пролазницима идући испред две другарице гласно певала веселу химну:

Avanti popolo, alla riscossa
Bandiera rossa, bandiera rossa
Avanti popolo, alla risscosa
Bandiera rossa trionfera

Затим другу, која је у новогодишњој ноћи, тачно у поноћ под ватрометом ракета које су праском шарале небо, док су испод људи у слављеничкој еуфорији љубили се и честитали једни другима нову годину, сама ишла улицом и плакала.

Трећа која је савршено лепа попут виле љубазно разговарала са старијим човеком, некој врсти просјака или бескућника, не обазирући се што је дроњав и прљав и што се сви држе подаље од њега гледајући у њу зачуђени што му поклања пажњу.
Четврта која је навече, прелепо дотерана са великим букетом цвећа, била кренула на неки рођендан или сличну прославу и којој су два младића у аутобусу, задивљени прелепим утиском којим је очаравала, ослободила целу столицу, једно место за њу, друго за цвеће.
Свака од тих девојака постајала је моја опсесија, у сваком од тих кратких призора заљубљивао сам се у њихову посебност и природност наступа који се ретко виђају.
Данима после тога нисам се растајао од њих, биле су поред мене попут стварних, у сновиђењу као да сам разговарао и дружио се са њима .
Деловало би као да се познајемо већ дуго и предуго и да смо незамењиви једни другом у сваком погледу.
Обожавао сам их, свака од њих имала је своју „епоху“ дуго време опседнутости у коме би владала мојом душом. И касније кад нису доминирале над мојим осећањима остајале су незаборавне. Заједничко за све њих било је да оне нису ни знале за моје постојање поред њих, у кратком временском трајању сусрета нису ни крајичком ока стигле запазити ме како их гледам.
Заједничко им је и то да ниједној нисам знао име и то да их никада ниједну нисам поново видео, пролазио сам много пута поред истих места кратког познанства са њима, присећао се и надао се чуду да ћу можда поново их видети али било је немогуће да се двапут понови исти сусрет.

Њихова лица добро сам памтио и покушавао препознати их по другим деловима града ако бих пуком случајношћу наишао на њих. Ништа друго осим малих сличности на другим девојкама нисам успевао пронаћи, као да су све биле посакриване од мене.
Био бих срећан да сам барем једанпут срео неку од њих, можда бих успео искористити прилику те прићи и упознати их баш зато што су биле јединствене.

У прво време нисам ни имао намеру тражити себи девојку, желео сам посветити се само послу и штедњи да бих што пре сакупио новац. Онда је прошла прва, друга па трећа година, чекање се и даље одужило на још непознато време. Ни ја нисам могао бити јачи од људске природе како сам првобитно желео, почео сам да попуштам под притиском младости која не жели више да чека. Због усамљености одлучио сам да потражим неку девојку, за стално или кратко, колико она буде хтела остати поред мене.
У стварности и положају којем сам био, доћи до изузетних девојака било је скоро немогуће. Био сам бедни радник а у сиромашном сталежу којем сам припадао ни љубав није могла остати чиста и неокаљана условима које је диктирала немаштина.
Потрага за женским полом код нас обичних радника сводила се на девојке које су такође биле раднице по трговинама, кафанама и другим мањим радњама где би смо имали свакодневни приступ за познанства са њима. Свуда наоколо дале су видети се слике покушаја мушкараца да придобију нешто љубави од тих госпођица које се налазе на дохвату руке; како поред киоска код отвореног прозорчета иза којег налази се продавачица увек стоји неки удварач

наслоњен на његов пулт, расположен да је забавља; како месарки у месари док из њених замаштених руку узимају куплјену кесу деле јој комплименте; како у кафанама се туку око конобарице; како поред уличне тезге прилазе продавачици да упитају је о цени робе и још понешто о имену,телефону и такве сличне ситуације.
Све се сводило на насумичну потрагу, са циљем дочепати се првог слободног женска пре осталих.
Очекивања да се љубав спонтано појави сама од себе зато што би требала свакоме да се догоди била су промашена, исчекивање је могло да потраје вечито. Схватио сам то после дужег чекања и надања да ће можда срећа хтети да будем изузетак по том правилу. Онда сам као и остали укључио се у трку која је подразумевала и спремност на подвале и остале непоштене методе према сличним конкурентима који ни сами нису имали много шта да понуде.
Прва боља прилика која се указала звала се Маја, конобарица у малом кафићу од свега неколико столова, у којем се управо због ње навече окупљао искључиво мушки свет, са очима стално прикованим на њој и сталним покушајима скретања пажње на себе. Била је лепа и згодна црнка, имала је мачкасти облик лица, онај са израженим јагодицама лица, очима са косим и зашиљеним угловима које је још више истицала јаче нанешеном шминком. Иако нисам био љубитељ такве врсте лепоте, у младим годинама у којим је била све је то изгледало јако лепо да је привлачила пун локал мушкараца. По њеној тврдњи била је слободна девојка, стално је понављала да нема никога и због тога је сваки од нас гајио наду да ће можда постати његова. Због ње су трошили новац остављајући добре

бакшише, чашћавали друге, хвалили се и препирали да би показали се као нарочити пред њеним привлачним очима. Она је на том терену знала да вешто владала ситуацијом, поклањајући своје заводљиве осмехе у многима је подстицала наду како кроз њих одаје своју приступачност и позива на ближи однос.
И ја сам долазећи сваке вечери са другима био одомаћио се као редован гост, исто тако добијао важне погледе и заводљиве осмехе који су тако лепо пристајали њеном симпатичном и несташном лицу.
Брзо сам колико једни другима сметамо, да због присуства осталих нико не може ништа постићи па сам смислио план да прићем јој насамо ујутру када замени вечерњу смену. Смене је мењала сваке седмице са колегиницом, једном великом радодајком, која је такође на свој начин била популарна међу гостима. Због те друге говорило се да кафана има везе са проституцијом као што се то говори и за сваки други јефтини локал.
Одлучио сам доћи ујутру као први гост када је могу наћи саму, онда у миру попричати отворено са њом, после тога зависно од среће какву будем имао барем ћу знати на чему сам.
Сачекао сам одговарајући дан и самоуверено кренуо код ње али поново ујутру нисам био први гост који је стигао. Испред локала стајало је полицијско возило које је припадало интервентној јединици, момцима који су свима познати као нестрпљивији и опаснији од обичних позорничких полицајаца. О њима сам слушао опасне приче да умеју болно пропустити кроз шаке кога дохвате насамо ако их изнервира.

После малог оклевања ушао сам унутра и видео их четворицу, двојица су седела за столом мирно пијући пиво, док су двојица стајала поред шанка причајући са Мајом. Очигледно су је добро познавали, свратили су са истом намером као и ја, онда када нема гостију. Нисам очекивао да и полицајци могу бити заинтересовани за омиљену девојку грађевинаца, они су ипак важили за неког ко је угледнији од нас.
Сео сам за сто и посматрао их, она се тог јутра између њих увијала и смешкала не препознавајући ме и не придавајући пажњу према мени чак ни као према госту. Шта жене виде у униформи можда никада нећу схватити, углавном истински се трудила оставити утисак пристојности и заводљивости, ни трага од јефтиних осмеха којима се поигравала са нама простим радницима.
Кад сам већ био ту нисам хтео да попустим и повучем се лако, чекао сам да оду али њима се није журило, колико сам схватао управо су враћали се из ноћне смене која је била завршена.
После неког времена које је прошло у чекању и они су прозрели разлог мог доласка а онда пожелели да покажу своју надмоћ тако што ће користећи се својим овлашћењима малтретирати ме на свој начин.
Нисам могао знати да ли и после дужности могу то чинити али на миг оних који су стајали поред шанка, друга двојица испила су пиво, затим пришли мени и затражили исправе. Извадио сам и дао им личну карту, они су погледали је и без икаквог размишљања и оклевања позвали ме да пођем са њима до тоалета.

Тај тоалет, мушки и женски уједно, био је скучено смештен испод степеништа која је водило на горњи спрат да су врата једва могла се затворити када смо сва тројица ушли унутра.
-Извади све ствари из џепова и стави ту- показао је на лавабо један од њих.
Извадио сам новчаник, кључеве од стана,т аблете за главу и сав ситан новац који сам имао код себе
-Јели то све?
Потврдио сам да јесте, они почеше да претражују ми џепове тражећи да можда нисам нешто изоставио и не нађоше ништа.
Онда су наредили ми да скинем обућу, затим изујем чарапе. Како ни ту није било ничега затражили су да скинем одећу. Тражили су наводно нешто за шта су знали да неће наћи, то је био њихов метод да понижавају и малтретирају, очекујући да се можда успротивим или кажем нешто што би навело их да употребе силу и зажалим што сам дошао.
Стајао сам само у доњем рубљу мислећи да ће се ту зауставити.
-Скини и гаће-било је следеће наређење.
Свукао сам и последње парче крпе са себе и остао наг под њиховим погледима који су ликовали због изведене тортуре. Био сам посрамљен више пред собом, што доспео сам у такав положај, него прд њима према којима сам осећао страшно презрење и мржњу која се тешко савладава.
-Спусти руке низ себе!- и даље ми нису дозвољавали да се обучем.
Држећи ме голог, незаштићеног достојанства, редом су испитивали о свему: Где станујем? Код кога? Јесам ли запослен? Где и шта радим?
Подсмевали су се кад су чули које занимање.

-Ти си зидар,зашто ниси боље учио школу?
Хтели су сваким начином па и таквим понизити ме, све учинити да се осетим мање вредним.
Посао који сам се бавио био је поштен а они су више желели да сам прекршилац закона или још боље криминалац кога могу туђи, хапсити и затворити. На крају упитали су зашто сам дошао јутрос овде.
-Ако си због конобарице шта кажеш да ти је убацимо овде и затворимо вас на неко време заједно-смејали су се обојица.
Нисам имао шта да кажем, они су онда изашли оставивши ме да се на брзину обучем и покупим ствари из лавабоа желећи само да се што пре изгубим са тог места.
Отворио сам врата и чуо смех, она двојица вероватно су већ причала како су свукли ме и како сам мирно стајао пред њима одговарајући на питања као на рапорту, што је овима било забавно и много смешно. Са њима и Маја, куја се смејала свом снагом њеног женског гласа који се чуо међу њиховим. Прошао сам поред њих не окрећући се на страну, журећи до врата и слободе, бежећи што даље од места своје осрамоћености као да ме вуци гоне.
-Покварена конобарица, била је гора од свих најружнијих прича које постоје о њима. И полицијска олош, обична банда против које би требало покренути истрагу, истерати са посла и послати на улицу да просјаче.
Колико је све па и љубав ружна међу најнижом грађанском класом, ружно место, ружни трикови. Савез конобарице и полицајаца и ја изгубљени грађевинац међу њима, прави бувљак, одвратан без правила, достојанства и обзира у понашању.
Са Мајом се никада више нисам сусрео, отад сам замрзео је свом снагом али сазнао сам да је због нездравог односа који

је изградила својим искваренim дволичним понашањем, једне вечери међу њеним удварачима избила велика туча. Полетеле су флаше и столице, настао је русвај у коме су лупале се главе и био разбијен скоро цео локал. Уплашена можда само од те вечери или од друге која би се могла поновити она је збрисала без трага негде на страну. Касније кафић је поново прорадио са истим посетиоцима и другом конобарицом, где се и даље наставила стара прича надметања за њену наклоност али без мене који нисам желео да ми се опет понови иста прича.
Модерне девојке јесу лепе али изузев лепоте других вредности ни нарочитих особина немају, код њих као да се није могла пронаћи скоро ниједна врлина која их посебно краси. Ново доба избрисало је различитост у понашању и размишљању, довело до сестрински пресликаног схватања ствари и света око себе.
Највише у погледу љубави, најбитнијој области младог животног доба која је данас добила ново тумачење и намену.
Далеко од тога да оне нису веровале у љубав, да она за њих нема важности, него насупрот томе, претеравале су у очекивањима која љубав треба да испуни. По њиховим схватањима она би требало да је попут великог добитка на лутрији који ће променити им цели живот. Новац на који се помисли када ово кажем није најбитнији јер би се потреба за њим донекле могла и разумети. Колико год да је он моћан и важан, он им је само једна од постојећих жеља а љубав мора да донесе још више: узбуђење, лепоту, уживање, забаву, углед, славу, све могуће.
Од љубави се очекује да надокнади сва задовољства пропуштена пре њеног појављивања, одужи пропаћене

тренутке, надвиси све постојеће љубави и друга чуда која су много већа од њеног изворног смисла који је, по мени, био само спас од усамљености и уточиште у неприликама.
Због љубави која много потражује и веровања да је она достижна, модерне девојке отпочну и превише младе да се упуштају у потрагу. Често виђам девојчице које, желећи да опонашају праве девојке, на млада и осетљива наносе шминку да би се ставиле у улогу заводљивих жена.
Још више запрепаштавају када облаче провидну и голишаву одећу на крхка и неформирана тела желећи да код мушког пола подражавају сексуалност као што то раде одрасле жене.
 Због тога се таква потрага за љубављу на крају претвара само у телесна задовољства, кратка и бројна као и везе које се са тим поводом дешавају, где се не зна када се једна завршила а друга почела, број места на којима се оне преплићу, све гора од горе.
Од великих очекивања и сањаних лепота ниједна се не појављује на видику али се ипак на скромност не пристаје.
Све ово говорим због тога што има везе са оним што следеће имам да испричам.

Ивана је радила као продавачица у малој продавници намештаја , натрпаној разним столовима и столицама које су од својих ножица на итисону испод себе правиле малу густу шуму.
На страни, поред зида биле су поредане мале софе и фотеље изложене са натписима имена и цена. Продавница на којој је писало да је салон имала је слаб промет, по цели дан је зјапила празна тако да је она имала на располагању доста слободног времена да седи и премешта се по свим тим

седељкама, по слободној вољи да ли хоће оне са мекшим или тврђим подлогама.
Ми који смо радили на преуређивању приземља, на задњем делу зграде где се налазила и та продавница, морали смо у почетку уз дозволу њених пословођа улазити и излазити кроз тај салон јер је други излаз био накарадно зазидан а просторије биле испрегрђиване новим унутрашњим преградама које је требало вратити на стари распоред.
Захваљујући том проласку и упознао сам се са Иваном.
Имала је плаву косу и изванредно дотерано лице коме је, видело се одмах, посвећивала велику пажњу у срећивању мада је оно и без тога било неодољиво лепо.
На крају дана када сам завршавао са послом а она имала још два сата да остане радити, позвала ме да правим јој друштво и мало причамо како би себи прекратила радно време.
Јако сам обрадовао се том позиву, био сам срећан и због тога посебно поносан на себе, она ми се свидела од првог погледа и зато ме одушевило што је прва хтела да прича са мном. Разговор није значио ништа одређено али проводити време у друштву толико лепе девојке је ласкало, нарочито касније кад сам уверио се у њену избирљивост.
Због тога сваког пута када сам правио јој друштво осећао сам слатко задовољство чак и онда када су долазила непријатна разочарења каква су уследила касније.
У почетку због различитости између живота које смо иза себе имали и својим учвршћеним схватањима нисмо се одмах најбоље спопразумевали.
Ја сам, на пример, желећи да покажем јој разумевање, изразио жаљење због малог броја муштерија и слабе продаје коју је продавница остваривала али ми је она одговорила да

је то баш најбоља страна посла који ради, не треба јој још то да се замучава радом.
Исто је било у вези породице коју сам одувек сматрао незамењивим ослонцем, уточиштем и подршком која је део саме личности сваког човека јер је окружење најмилијих нешто што је најважније.
Када сам при бољем упознавању упитао је кога има од породице она је, без мени разумљивог разлога, рекла за родитеље и сестру да су небитни, занемаривајући их као да нису ни вредни помињања.
И она је имала чудна питања за мене, питала је чега има привлачног у послу којим се бавим. Наравно да није било ничег привлачног у њему, би је теретан, понекад и опасан и то је све.
-Зашто се онда бавиш њиме? -хтела је да зна.
-Ништа друго није ми преостало,то је највише што сам успео постићи, лакше и боље послове раде други људи-одговарао сам.
Касније је наше споразумевање постало лакше, опуштено сам седео и слушао је када се распричала о стварима које она воли. Била је обузета изласцима, музиком, друштвом, проводима, причала о догађајима које је пратила и људима које је сретала. Везла је причу за причом које сам слушао жељан да чујем шта све воли и изнад свега покушам из прича наслутити постоји ли и неки младић у којег је заљубљена. По ономе што сам закључивао из мноштва њених прича изгледало је да не постоји, због тога ослободио сам се да за потврду упитам је директно има ли некога кога воли.
Одговорила је да нема никога и додала да је данас мало правих мушкараца.

-Какви су ти прави мушкарци? -упитао сам чувши нешто што се могло односити и на мене.
-Они који у љубави дају све за жену, воле је толико да би све учинили за њу.
-Да ли сам то и ја ако бих учинио све за тебе, спреман бих био на много тога.
-Не знам, можда, само ја их замишљам другачије. Ипак хвала на комплименту.
-Како их другачије замишљаш?
-Нећеш се наљутити што их ваздижем изнад тебе?
-Нећу, кажи ми.
-Па добро, за мене су то мушкарци који увек знају владати ситуацијом, моћни и успешни, отмени у друштву и онако у неку руку мушки опасни.
-Уз то су лепи и паметни -додао сам из најдубљег разочарења што то чујем.
-Сигурно не ружни и глупи- осмехнула се она.
Такви су заиста ретки, мислио сам у себи, требаће ти пуно среће да га пронађеш.
Пре ће доћи дан када ће морати прихватити се обичног момка уместо тог о коме сања. Волео бих да се баш у том тренутку помирења са стварношћу задесим поред ње.
Свиђала ми се од првог дана и поред њених отворено нескромних жеља почињао сам да се у њу заљубљујем.
Њено друштво о којем је причала било је већином састављено од мушкараца, другови и пријатељи, како је говорила за њих.
И они су долазили у радњу на дружење где сам их сретао и пажљиво одмеравајући каква врста младића су они.
Били смо сличних година, и или сам ја био преозбиљан за своје године или они неозбиљни, углавном деловали су ми

незрело и лакомислено, превише су се шалили, нису имали ничега нарочитог у себи.
Непотребно је било много говорити о томе колико је сметало ми што су и они ту долазили. Ипак питао сам се какав је њихов прави однос са Иваном, нису припадали онима какви се њој допадају али неки од њих опходили су се сувише слободно у говору са њом, идући до граница непристојности.

Када је рекла да данас има тако мало правих мушкараца, она је заиста тако и мислила, говорила је више пута о томе, схватио сам да она стварно проводи дане седећи на новим, меким софама маштајући о срећи, надајући се посебном изабранику који ће поклонити јој нови свет и дати све што пожели. Чежљиво сањарење било би и романтично да не очекује превише, немогуће, нестварне мушкарце за које и она сама каже да их има мало, можда само један на овоме свету са којим би била спремна поћи стазом љубави.
Истовремено према мени је показивала нешто стварног интересовања, приупитајући ме понекад са искреним занимањем имам ли какве боље планове у припреми или неке крупне намере, куда ћу сутра са самим собом, какав будући живот желим да изградим.
Нисам имао ништа од онога што би њу привлачило, признао сам да се борим за преживљавње и она је седела поред мене хладна и непопустљива као стена.
Можда би лаж која делује обећавајуће загрејала је, орасположила да се препусти нежнијим осећањима али нисам био од оних који помоћу лажи добијају оно што пожеле, био сам превише поштен да то не покушам.

Са друге стране мене је и даље исто мучило питање какав је стварни однос између ње и њених другара који је стално опседају, шта подразумева то савремено другарство.
Из прича које сам од ње чуо знао сам да она понекад спава код њих, што ме наводило на закључак да ту нису чиста посла, да постоји и ближа, телесна страна њиховог дружења.
Морао сам напокон онако посредно упитати је шта мисли о девојкама које из разоноде спавају са момцима који су им другови и уопште о онима које се олако дају. Она је свакако разумела да питам то управо због ње али није пуно узмицала, ни хтела да се оправдава, рекла је:
- То је данас појава уобичајена, ту нема никог ко је преварен, ни повређен, зашто би било онда препрека. Ако двоје немају среће да буду са оним кога воле, они су и даље млади, могу се одлучити на све кораке у којима се међусобно разумеју.
Разочарала ме и наљутила одобравајући површне, неморалне односе, потврђујући тиме скоро отворено да се сама тако понаша. Очекивао сам од ње пуно више, замишљао да уз њену лепоту пристаје озбиљност, недостижност тела и свега осталог за смртнике и мушкарце који нису они прави.
Слабо сам знао проценити жене, леп спољашњи изглед био ми је довољан да о њима помислим све најлепше, што би касније показивало ми колико лако се преварим тиме.
Збуњивало ме откуд онда код ње толико надања и чекања правог,савршеног човека бољег од толиких других када се сама спустила на ниске гране, када њене описне особине нису баш нарочите.

Помишља ли можда да ако га сретне да ће успети уграбити га преваром, представљајући се бољом, чистом у сваком погледу, не дозволити му никад да сазна истину о јефтиној девојци коју други нису ценили тако да ће је он тако преварен задржати поред себе. Њено чекање на њега сигурно није било тешко када је изнашла начин да без одрицања прекраћује своје време.
Треба ли онда његово савршенство да буде награђено лажима и обманом од њене стране или од стране неке друге веште преваранткиње која лови крупан плен?
Све је то запетљано и мутно, требало је да оканем се ње и заборавим је али под утицајем њене женске привлачности настављао сам редовно долазити и онда када сам завршио са послом на том месту и радио далеко одатле.
Сваке друге вечери био сам код ње, често се сусретао са њеним друговима беспосличарима који су и је и даље опседали, а све без јасне ми намере шта би хтео да постигнем тиме.
Можда сам очекивао да се испуни моја велика жеља, да убрзо дође дан када ће боље схватити разлику између својих заблуда и стварности а ја да се тада нађем поред ње. Можда само да је и ја одведем у свој кревет, попут осталих да се ниско окористим добром приликом када коначно прихватим да је то једино што могу добити од ње.

Посећивао сам је све до дана када је без икакве најаве престала ту да ради. У радњи сам затекао старијег човека који је био привремена замена, мислећи да сам можда муштерија он је услужно устао са столице да се стави на располагање и помогне ми.
Упитао сам га за Ивану а он ме је презирно погледао као још једног у низу оних који долазе ту да досађују му због

бивше продавачице и кратко рекао да она више не ради ту. Због нерасположења које је показао нисам га упитао ништа више, одговор је звучао ми јасно и строго, највероватније је по казни добила отказ и одмах била најурена.

Пошто никада није ми рекла где тачно станује тако се изгубио сваки њен траг који је могао ми користити ако бих се одлучио да је потражим.

Моји наредни дани припадали су њој, жалио сам што је вероватно никада више нећу видети, размишљао сам како је губитак посла могао утицати на њу, куда је могла поћи даље и много тога што није могло ничему користити.

Добро је да то стање није потрајало дуже јер је личило на неку врсту потиштености која ме мучила неколико дана. После сам све мање мислио о њој, док најзад нисам почео да је заборављам као драгу навику и сећао бих је се само у пролазу поред оне продавнице намештаја у којој је радила.

Дотада сам о девојкама имао другачију представу, био сам убеђен да би свака девојка требала бити спој младости, лепоте и вере у љубав или нешто барем слично томе. Гледао сам на њих само као на нежна, осетљива бића која зарад љубави спремна су да украшавају се свим добротома и врлинама, спремне на сваку скромност и подношење невоља само да им осећања у срцу не буду нарушена или избрисана.

Уместо тога доживео сам романтични слом, суочио сам се са другачијом стварношћу која није остављала наде да може се доживети искрена љубав и осетити њена чудесна, божанствена природа.

Далеко од тога да сам очекивао да девојке плету венце од цвећа и везу гоблене, био сам само један од оних који су веровали да је женска страна привржености искреним

осећањима више од нас мушкараца баш због тога што умеју јаче да воле по чистој вољи срца.
Ново доба променило је њихова размишљања и понашање, мислио сам да се осећања не мењају као времена, да су она у сваком свету иста и грешио у томе јер ништа није било непромењиво.
Штета за толико лепоте која остаје само заводљива варка, у којој нема ничега племенитог, коју просипају у празно а могле су са њом помоћи да овај свет буде пуно бољи.

Моја љубавна авантура кроз неколико месеци наставила се на следећи начин:
По препоруци једног пословође добио сам прилику да заједно са једним старијим мајстором који се звао Стеван привремено одем са градилишта и на другом месту одрадим мали послић који се боље плаћао. Посао ће потрајати свега неколико дана, за то време имаћемо његово покриће да одсуствујемо од текућих радова који су се изводили.
Он нас је одвезао до једне луксузне куће са двориштем у којем је требало сазидати малу баштенску кућу, пола од украсне цигле док би друга половина била од стакла јер ће служити као стакленик за цвеће. Власник куће, нових кола и свих вредности у том раскошно опремљеним простору била је жена и то суседкиња нашег пословође којег је замолила за услугу да јој пронађе раднике који ће одрадити тај посао са зидањем.
Пословођа је са комшијским обзиром преузео на себе да помогне све што буде могао, укључујући у то и надгледање радова које није било захтевно јер му је било успутно.
Ујутру пред полазак објаснио би нам шта треба урадити, увече по повратку погледао би шта смо завршили. Из

његове главе потекла је и рачуница о цени рада којом смо могли бити задовољни и ми и власница.
Она се звала Оливера имала је до рамена смеђу равно подсечену косу, тело танко као у девојчица иако је како сам касније сазнао ушла у четрдесету годину. Ипак у лицу које је грубо губило лепоту није заостајала за тим годинама. Била је модерно обучена жена са скупоценом гардеробом коју су носиле само отмене жене али ипак на наше изненађење није окретала главу од нас, нити се суздржавала да одмах првог дана прилази нам и без устручавања разговара са нама.
Причала нам је да много воли цвеће, срећна је што ће напокон добити свој стакленик, стога се много радује овим данима и нама као драгим гостима. Понудила нам је на располагање сво пиће којег је у својој богатој кући имала много, говорећи нам да се без устезања служимо колико желимо и рекла нам да одредимо време у које желимо да добијемо доручак и ручак што нисмо нигде доживљавали. Глупо сам замишљао да ће тај доручак и ручак она спремати својим рукама док је само телфоном позивала ресторан у близини из кога су у речено време доносили нам направљене оброке.
Другог дана било је још лепше, храна и пиће су обилато послуживани пред нас док је Оливера љубазна и расположена долазила сваког часа, саветовала нам да не претерујемо са радом јер она не жели да гледа уморне раднике пред својом кућом, то је превише грубо за њене очи.
Осећао сам да у њеном приступу постоји нека симпатија везана за мене, да се оне не труди узалуд да одклони постојећи однос и обзире између радника и газдарице,

желела је да допусти слободније понашање у којем би могли да будемо само мушкарац и жена.
То сам осетио скоро од првог тренутка као и то да ће у данима који предстоје сигурно бити ми понуђена и већа блискост која ме, искрено, веома узбуђивала јер она је у себи носила набој неке женствености који се ретко сређе. Оно што сам схватао нисам ничим показивао, нисам се усуђивао.
Радни дан нам је обојици пролазио брзо и лако, мало радећи, мало причајући са њом о цвећу и цвећарнику, уз то стално се гостећи, нарочито Стеван који је волео да попије, користећи указану прилику непрестално се наливао.
Навече, после прегледа урађеног посла, пословођа би нас питао зашто тако споро напредујемо са послом и говорио нам да морамо пожурити да би вратили се назад на градилиште.
Једне вечери док је мој пијани колега, љуљајући се преко дворишта већ ишао према излазу, Оливера ме позвала да вечерамо у кући без његовог досадног присуства.
Претходно ми је понудила своје лепо опремљено купатило у којем сам могао искупати се колико год желим.
После изласка из купатила на столу ме дочекала постављена вечера од специјалитета каквог не умем ни описати и мислим да ничиме нисам могао га заслужити. Ниједно од двоје деце које је имала нису били код куће, сели смо за сто сами, у тишини која нас обавијала, деловала свечано и осетљиво како само могу бити тренуци мушкарца са женом који остају насамо препуштени једно другом. Постављена вечера била је укусна, имао сам добар апетит да сам све поједем и сигурно се преједем али ситуација у којој сам се налазио није била за натрпавање и уживање у храни.

Поред мене Оливера је седела и не марећи за вечеру гледала у мене не спуштајући поглед од чега ме је после неколико залогаја обузела непријатност да сам спустио виљушку и одустао од јела.
Покушали смо да разговарамо и нисмо успели да као преко дана успоставимо дужи разговор, он се прекидао после неколико изговорених речи, онда би остајали да седимо у потпуној тишини. Неизбежни тренутак страсти проистекао из свог досадашњег гостопримства и љубазности домаћице према мени је надолазио, непомично сам седео чекајући само да он наступи.
Она је осећала слично узбуђење, њено дисање које се могло чути у тишини око нас постајало је све дубље и спорије, од њега није могла даље говорити, нити га сакрити.
Следећег часа усред тишине за коју нисам више могао одредити колио дуго је трајала, она своју руку полако и нежно спусти на моју која је лежала на столу.
Отворено искрен потез, топли и нежни додир мале руке који сам осетио покренуо је унутар мене јако узбуђење. Подигао сам њену руку до усана и држећи је у својим обема, једном а затим више пута страсно пољубио и притискивао је на образ.
Потом она извуче своју руку, благо прође ми њом кроз косу, спусти је преко потиљка и обухвати ми отпозади врат а онада приви своју главу до моје и поче љубити ме по слепоочници, око очију, спуштајући се низ лице све док нам се усне нису спојиле у велики пољубац.
Након пољупца размакли смо главе, погледали се дубоко, право у зенице а онда поново пољубили.

Не чекајући дуго придигла се са столице и села у моје крило, страствено смо загрлили се обома рукама и почели да горимо свом снагом.

Горели смо тако целе ноћи, у њеном кревету и свиленој постељи где смо врло брзо се обрели, ту горећи у страсти која је пламтила свом снагом коју су измогла наша тела. Тако сам изненада без развијања осећања, без чежње и обожавања, без иједног драгоценог тренутка, највише Оливериним директном вољом доспео одмах до кревета. Нисам могао рећи да се кајем или жалим због тога, у тим данима вероватно је мени више било потребно женско него што је њој био потребан мушкарац. Била ми је добродошла у мојој усамљености као и ја њој, у најбољем заједничком интересу постали смо љубавници.

Кревет је био оно највише што је могло да састави по годинама и много чему другом две потпуно различите душе као што су биле наше.

Следећих дана наставили смо радити на баштенској кућици, уз исто гостопримство и гошћење једнако споро као да не желимо да радови икада буду завршени. Навече ја сам одвајао се и остајао на вечери у дружењу са Ољом како сам је тада звао а потом проводио ту и ноћи које су постајале све ватреније.

Тако је било и када смо завршили свој део посла. После нас дошли су стаклоресци да застакле велику отворену површину остављену за улазак сунчеве светлости. Унутра је постављен сто са клупама, просторија је убрзо напуњена цвећем сваколике врсте, а ја сам и даље настављао долазити сваке вечери које би ме она позивала да дођем код ње.

Оља ми је искрено испричала како се развела од мужа, било је то по његовој жељи, он је желео да отпочне живот са

другом женом са којом је био у вези и док су њих двоје били у браку.
Тако су разводом припали јој обоје деце, та скупа кућа и још пуно новца за издржавање.
-Скупо је платио развод, морао се одрећи великог новца и доста тога- рекао сам њој за утеху.
-Како слобода може да буде скупа, добро је када се још може откупити.
-Каква слобода када се опет везао, креће испочетка и требаће нови дом.
-И за љубав мора да се плати, нема ничега бесплатног данас.
-Чиме се бави твој бивши супруг?
-Он је хирург.
-Зар хирурзи толико зарађују?!
-Не али имају пацијенте који их обожавају. Ако воле живот, морају да воле и свог хирурга и добро га награђују.
Ту се усиљено и гласно насмејала.
Мени није био духовит начин на који он зарађује новац на шта је, приметивши то, она додала:
-То је требало да испадне смешно.
Стеван који је све дане радећи са мном ту се гостио и опијао, није пропустио прилику да по повратку расприча целом градилишту новости о мени. Одмах сам постао мета за неприличне и грубе шале, изругивања осталих радника који су користили добру прилику да се насмеју на мој рачун.
Говорили су ми да сам најсрећнији човек на свету, на послу сам добио жену, децу, кућу, кера за шетњу, све за само једну ноћ. Ко још може то да уради?
Говорили су да ми од сада посао више није ни битан, треба само да радим како бих зарадио за бомбоњеру или неки

слаткиш жени како бих њим одобровољио жену. Ипак сам у њеној кући, незгодно ће бити ако је не одобровољавам. И када полазим да шетам кера обавезно да понесем кишобран, ако изненада падне киша, морам га држати изнад пса да не покисне и прехлади се, то би сигурно наљутило његову газдарицу да ме истера напоље.

Једва сам издржавао да останем миран и не покажем колико ми смета да говоре толике измишљотине, глупе као и они сами. Због велике разлике у годинама Оливера никада није ни помишљала да бих ја могао постати јој муж, од самог почетка то је било јасно као дан и тако је остало до краја. Она јесте имала пса али крупног и љутог вучијака који никуда није ишао у шетњу, свој животни век је проводио чврсто везан за кућицу која се налазила у углу дворишта. Ни са једним од двоје њених деце нисам проговорио ниједну реч сем оних најосновнијих које се нису могле прескочити.

Старија од њих двоје, кћерка Ана била је у раним тинејџерским годинама где је због обичне ситнице знала се својим мутирајућим гласом раздрати на брата да се кућа тресла.

Син Марко у предшколским годинама проводио је време занимајући се за сва могућа знања и науке, имао је у глави и превише тога. Био је поприлично угојен и са знањима којим је баратао држао се тако гордо да му је то давало некако надмен изглед.

Оливера се строго трудила да ме држи подаље од њих тако да нисам тачно знао ни за кога сам био представљен пред том децом. Уосталом после месец дана, потпуно ме одвојила од те куће и одвела ме једну у зграду у другом делу града, где је имала празан стан.

-Убудуће ћемо се састајати овде где нам нико неће сметати- рекла је.
-Јеси ли и овај стан добила од развода? -питао сам изненађен новим открићем.
-Не овај стан сам наследила, одувек је био мој.
Од тада састајали смо се у том стану сами, он је постао наше љубавничко гнездо.
Ипак тамо где смо били сами једно поред другог она би се увек трудила да задржи свој полухладан став, са мном разговарајући веома површно, понекад и шаљиво као са дететом које пуно тога заиста не може разумети. Били су то обични, дневни разговори који би се могли причати са сваким пристојним пролазником, слично онима о времену, какво је било јуче, какво би могло бити до краја дана и сутрадан.
Схватио сам да она не жели отвореније и присније разговоре, жели да останемо даље од истине која је говорила да између нас не може постојати никаква разумна веза, да нам предстоји разлаз због тога што ће он једног дана бити неминован.
Постојала је и реченица коју ми је она током времена више пута понављала:
-Ја сам старија, ти мораш да ме слушаш.
Изгледало је да једина ствар којом је она била задовољна је та што има младог љубавника а то је била прилично непоуздана спона која нас је одржавала заједно. Није ми то никада признала али сам знао по томе што је врло често ме позивала да дођем у тај стан, зато што и поред времена које је пролазило све је било скоро као у почетку, не би прошло више од три дана да се не видимо.

Увек би се потрудила да је не видим опет исту, дочекивала би ме са неком променом у одећи, фризури, другачијом шминком за шта је требало одвојити новца и времена али и што је показивало да не жали због тога само да би ми деловала привлачно.
Сваки пут тела припијена уз моје питала је да ли ми је лепо, допада ли ми се нежност коју поклања.
Јако је волела и уживала када бих лагано масирао јој леђа и рамена све док не утоне у сан. После, не будећи је, заспао бих и ја, тако све до раног јутра кад сам полазио на посао, тада би ми рекла када можемо поново да се састанемо и остајала још да спава.
Тако је изгледала лепша страна нашег односа, остало су били односи као између домаћина и госта или да не претерам ако кажем газдарице и радника, био сам у њеном стану, долазио по њеној вољи, слушао њену реч као главну.
Од почетка навикла се на такав однос и желела је да он стално остане такав верујући да ни мени ништа не смета у таквом положају где она води бригу и одлучује о свему.
Покушавао сам више пута променити такво стање желећи показати да сам више од голог мушког тела које лежи поред ње и није ишло. Када сам дуреће се због тога одлучивао се да ћутим она је лако прихватала ту тишину, није налазила ничег неприродног у њој.
Једном сам нерасположену упитао је да ли примећује како никада се не шалимо и не смејемо и доживео грубу шалу коју се не заборавља.
-Хоћеш да се шалимо- рекла је- добро да те упитам нешто: јеси ли нашао какву цурицу за себе, неку младу, важну и врцкаву, пун их је град? Лепе се за ожењене, луде, маторе,

ружне и одвратне, није ваљда да ти не можеш ниједну да уловиш?
Подругљиво мишљење које је имала о данашњим девојкама било је ниже и много горе од мојег, каква неподношљивост према њима осећала се из тих речи али је са друге стране наругала се и мојем несналажењу и неуспесима код њих. Изабрао сам стога да ће боље бити нам без шала ако су такве.
Једне недеље, на моје изненађење, позвала ме да опет дођем код ње у кућу и цео дан проведем тамо.Требало је да те недеље радим, међутим она је упорно захтевала да се појавим, па сам морао тражити да на послу допусте ми слободан дан.
Како је хтела био сам у њеној кући већ од раног јутра, где поред ње и деце није било никога више. Изгледало је као сасвим обичан дан, ми смо седели у дневној а деца у својим собама. Негде пре подне у посету деци дошао је отац, разведени хирург лично. Донео им је поклон, из кола је извадио НЕКИ велики музички стуб, који је за њих био посебан јер су му обоје јако обрадовали иако су већ сличан имали.
Због његове посете био сам и позван тада да дођем, због ината којим му се светила бивша жена.Осећај нелагодности прелио ме целог када сам схватио ко је он и зашто сам ја ту. Могу га описати као човека господинског изгледа, у добрим годинама, лепо обученог, снажног и бујне лепоте која је објашњавала одакле потиче његова заврзлама са женама. Нисам имао другог излаза него да седим на једном крају троседа у његовој бившој кући и дрско не трепнувши гледам у њега сваки пут када би он погледао у мене. На остатку троседа Оливера је лежала на леђима ногу

пребачених преко мога крила нимало не марећи за овога откад је ушао.У себи мора да је била необично срећна што му је приредила такав дочек.
Он који је одавно престао да гаји било каква осећања везаности за њу, потврдивши то и разводом, свеједно је опет био непријатно изненађен што види двоструко млађег мушкарца од себе поред ње, и то у моменту кад је био сигуран да му баш ништа не би могло засметати, младић је ипак био исувише.
Али ништа није рекао, цело време је провео са децом, касније када је одлазио за разлику од доласка отишао је не осврћући се према нама.
Оливера је напокон једном била задовољна, био је то њен ситни успех. После неког времена поново смо имали сличан сусрет у коме је уживала са истим осветничким утиском на доктора.

Пролазили су месеци а како је време од кад смо били заједно бивало дуже незадовољство у мени се повећавало толикоа да сам почињао да се осећам искоришћаваним и ништавним.

И даље сам само њеном вољом, од које је све зависило, постојао поред ње, и даље сам изигравао само празну мушку фигуру, био у улози у којој је било много теже боравити и издржати је него што то изледа када се говори о њој. Хтео сам нешто, бунио се у себи иако ни сам нисам знао шта би то могло бити, хтео сам само да се нешто промени. Моја сујета и его нису били јаки али су ипак били разрушени.Уз сву приступачност и могућности које сам имао отворене током времена, нисам успевао нимало да смањим хладноћу њене душе, да доспем ни до првог

степеника отопљења или мало признања за доследност што је било више него поразно, осећао сам се губитнички. Олибера је остајала једнако непопустљива, видела је сву напетост на мени, знала је шта ме мучи и опет ме препуштала самом себи да се замучавам и ломим.
Једне ноћи посматрајући са високог прозора њеног стана густо попаљена светла града, мноштво које је било згрожђено на сваком длану простора, питао сам се колико у тој даљини и целом том простору постоји неприродних односа између двоје људи сличних том нашем. Колико дуго они могу да опстану и кад долази знак да је било доста. Уместо одговора у глави ми је синула мисао:
„Она те се већ надовољила, не требаш јој више, жели да те се отараси и зато тако поступа са тобом. Све на то упућује, морао си и много пре сетити се тога да није само незадовољство у питању, она такве као ти брзо одгурне ногом од себе.“
Пожелео сам да одмах разговарамо о томе, истерати истину на видело каква год да је она, изабравши при том тренутак када је и она била прилично зловољна.
-Не говориш скоро ништа данима, да ли је то намерно тако?- упитао сам је.
-Шта би то требало да ти говорим?-рекла је сасвим мирно.
-Делујеш и незадовољно, не схватам зашто си незадовољна.
-Тера ли те неко да схватиш зашто сам незадовољна?
Ово је изговорила љутито и изазивачки да се предстојећа свађа више никако није могла избећи.
-Могу да питам оно што ме интересује, нећу да трпим твоје лоше расположење, хоћу да ми кажеш да знам.
-Када одеш у своје село тамо захтевај колико хоћеш и од кога хоћеш, од мене не можеш.

-Остави сад моје село, тамо бар кажу шта имају. И ти треба да кажеш ако ти нешто смета, мислиш ли да ћу увек бити задовољан свим што долази од тебе.
-Добијаш и више него што заслужујеш, посматрај то тако!
-У почетку ниси била таква, постала си много важна.
То је избацило из равнотеже, није више могла да се обуздава и пази шта говори, говорила је све што би долазило јој на ум, није се суздржавала ни да вређа.
-Сељачка сорто, коме говориш да је постао важан, ти који не знаш ко сам одувек била говориш ми каква сам сад! Ни годину дана ниси са мном а узимаш себи за право да критикујеш моје понашање! Не знаш да у твојим годинама такве као ти нисам хтела ни погледати. Око мене су надметали се најбољи момци овога града, моје име је било им важно, мени је најтеже било одлучити се кога да изаберем. Такви као ти били су ми на последњем месту. Била сам градска девојка у свом родном граду. Шта можеш знати о томе ти који си године проводио дружећи се са кравама и за другом стоком трчао по селу.
Изненадило ме колико пута помиње село, колико је сметало јој моје сеоско порекло.
Имала је изгледа исувише ружно мишљење о њему које је користила покушавајући да ме понизи и постиди ме својим узвишеним пореклом.
-Довољно си проста да би могла да живиш на селу.Ти као да отуда и долазиш.
-Једино што сам икада имала са селом си ти. Питаш ме још зашто сам незадовољна, требало би можда да будем пресрећна овим временом које ми донело тебе?
-Ако ниси знала, прошло је време које је било твоје. И муж те оставио зато што ово више није време које је теби

одговарало. Због тога данас и не постоји нешто што би могло учинити те задовољном.
-Одмах да одеш одавде! Из ових стопа да кренеш и не враћаш се никада више!- вриштала је она .
Обуо сам се, обукао јакну и без речи изашао полако затворивши врата за собом. Са великом журбом спустио сам се низ четворо степеница и нашао напољу међу зградама и светиљкама.
Враћао сам се назад у своју изнајмљену собу за коју сам мислио да ће те ноћи остати празна.
Најпре био сам љут и увређен што сам допустио јој прилику да ме избаци и заврши са мном када је била њена воља. Морао сам раније пресећи и окончати наш неприличан и одавно већ незгодан однос и то без икаквог покушаја разумевања према њој.
Зашто ли је толико сметало јој моје село, никада јој нисам причао о њему ни какво је, нити рекао како се оно зове, поменуо сам само да долазим отуда и она га је натоварила самој себи и мени као тежак терет. Да сам слагао како потичем из неког скромнијег градића и да је поверовала, да ли би бар упола било јој са тиме лакше?
Или можда није имала ничим другим да ми пребаци због својег незадовољства па је село испало добродошло као изговор?
После десетак минута свађе, после првог сукоба, отишао сам и никада се више нисам враћао иако је након тог растанка остало много шта недоречено. Можда сам требао још једном отићи код ње, разрешити све растанком уз извињења или се можда још жешће посвађати за крај. Могуће да је и она очекивала да се још једном појавим, могуће да је и сам жалила и кајала се што је након толиког

ћутања толико жустро планула на мене највише због цога нерасположења и лошег дана. Када сам изашао остала је изнервирана, последње речи којим ме терала изговорила је тресући се целим танким телом, вероватно је и заплакала кад је потом остала сама. Познато је како људи често кажу и ураде ствари због којих се касније кају и жале, мислим да се и у овом случају радило о томе. Имао сам довољно времена да је упознам, сигуран сам да је жалила и да је навикнута на моју попустљивост и привржености веровала да ћу се вратити и још дуго сама ме чекала.
Нисам се враћао, без обзира на моју а још мање њену самоћу коју сам доживљавао само као обичну досаду. Имала је пуну кућу и у њој своју децу, добро обезбеђена, управљала је својим временом и собом, све што је потребно да буде довољно срећна у себи.
Тада самоћу нисам сматрао озбиљним проблемом, веровао сам да се одлично лечи вредним радом и да никако да може бити велика патња која човеку застрани и огорча живот.
Касније када сам почео да боље и озбиљније разумевам многе животне ствари другачије сам гледао на њу и схватио да је требало још једанпут отићи код ње.
Нисам могао ни сазнати да ли сањала да ће још једном стварно стећи велику љубав, можда поново вратити мужа себи или пронаћи човека са којим ће се волети како је волела у најбољим данима. Можда се надала поновној срећи коју је стрпљиво чекала само да жељени мушкарац однекле се појави. Можда је била уморна од чекања, посматрајући време које брзо пролази, предосећајући да се то стварно никад неће догодити због тога стално била онако незадовољна.

Као она и ја сам оскудевао са срећом, након свега схватио колико сам заиста далеко од праве љубави без обзира на дуго време које сам имао пред собом.

ЗИДОВИ

У послу највише сам радио на градњи зграда са становима, доста ређе радио и на разним пословним објектима: радионицама, халама за производњу, магацинима, понекој кући и томе слично. Зграде за становање градиле се највише, оне су увек биле сигуран и исплатив посао, њиховом градњом бавио се свако и зато су ницале свуда по граду. Станови су продавали се по доста високим ценама, од једне до неколико хиљада марака за квадратни метар, тако да је само један стан вредио читаво богатство. Израчунали смо да ми грађевинци целу годину требали да радимо да би зарадили за само један тај квадрат. Израчунали смо и то да када би неким случајем успели да сачувамо све паре на гомили, да би нам за празан станчић од четрдесет квадрата било потребно радити цео живот. Иначе исти тај станчић својим рукама би сазидали за мање од месец дана.
Из године у годину цене станова су стално расле достижући невероватне висине и чинећи грађевинарство најуноснијим послом.
Станове су куповали и сиромашни и богати људи. Станови за сиромашне су познавали се по бројним компромисима направљеним да буду јефтиније цене, грађени по удаљеним крајевима града, малени и тесни, у сутернима и

поткровљима, без добре изолације, без лифтова, прилаза згради, без свега на чему се могло уштедети а да при томе послуже намени. И за такве станове годинама је штеђено, распродавана разна имовина, понекад и позајмљивано да би се они могли приуштити.
Други станови, за оне који немају проблеме са парама били су посластица за грађење свим предузимачима јер су зарађивали огромне паре већ продајом сваког појединачног стана. Такви станови познавали су се у градњи по раскошном простору и удобностима које морају да пруже будућим власницима, све се градило по најскупљим стандардима да би их задовољило.
-Како ће овде да се слатко блудничи и оргија кад се газде уселе-говорили би радници често међу собом гледајући сав луксуз и раскош.
Богати људи већином су до пара долазили тиме што су знали снаћи се у мутним временима, волели су оно што је добро и нису се двоумили због цене. Од онога што сам успео видети на луксузу не само да се није штедело, него се и претеривало толико да сам и ја неистанчаног укуса примећивао кичерај у урнебесном шаренилу и натрпавању непотребних ствари које скупо коштају само да се боље покаже моћ и богаство. Радио сам на кућама-вилама које су споља и унутра пресликавале дворчеве или замкове, наводно унутра би требало да живи посебна врста људи, ново племство.
Они су уосталом већ и раније имали куће и станове вредне милионима, улагање у некретнине било им је осигурање за будућа времена и само део њиховог располагања новцем. Њихов новац је највише покретао и одржавао градњу, за послове које смо добијали требало је још да будемо

захвални баш њима. И они би због јефтине радне снаге требали бити захвални нама, она им је сигурно смањивала цене градње ма колике да су оне.
Међусобно нисмо имали пуно прилика да се упознаје мо, наша повезаност била је преко предузимача а они су одвојено радили са њима и са нама. Понекад када су станови при крају градње они би долазил да из даљине погледају место и изглед зграде.
Виђали смо их како стоје са предузимачем док овај са испруженом руком према нама показује спратове са нераспродатим становима, објашњава какав ће бити коначан изглед и када ће бити све завршено. Ако је са њима долазила и нека жена она би обично из радозналости волела да уђе унутра и изблиза погледа али када се нађе унутра остане збуњена међу голим неоматерисаним зидовима, непоспремљеним кршем, прашином и промајом која удара са свих страна. Потребна је јака машта да се међу голим, празним зидовима представи себи слика удобног луксузног стана.
Касније пред коначан завршетак радова, када мајстори других заната отпочну да дотерују и улепшавају унутарњи изглед, посете купаца и обиласци станова постају чешћи. Дотада ми зидарски радници одлазили смо даље својим путем за новим пословима.
Само у незгодним приликама могли смо упознати власнике тих станова, онда када су они незадовољни бунили се због лоше одрађеног, збрженог или прескоченог посла, тада су враћали нас да поправљамо оно што се може поправити. Власници би своје незадовољство испражњавали над нама, викали и псовали због подвале за добро плаћену и преплаћену цену да добију квалитетну и потпуну градњу.

Радили су то иако су добро знали да су тај новац дали предузимачу, са њим се договарали како треба бити урађено, да без његовог знања и одобрења ниједна ситница није могла сматрати се завршеном, упознат је био са свим добро и лоше одрађеним пословима. Ако је грађено од јефтиног, лошег материјала- он га је набављао, ако је штеђено на материјалу то је било ради његове користи- он је тако наређивао,ако је због брзано- он је пожуривао раднике да тако замазују како би заварао их тиме као добро урађеним послом, зашто смо ми морали да испаштамо? Ни тако нисмо волели те људе са згрнутим огромним новцем а због таквог опхођења према нама још више би нам омразла њихова богата врста.
У таквим ситуацијама падао ми је на памет обичај који се код нас на селу јако поштовао, био је заснован на веровању да кад се гради кућа власник не само да мора поштено да плати раднике, него их добро частити и гостити због среће будућих укућана. Ако се радници зидајући кућу измуче и напате, однесу лошу успомену на њу , у кући ће остати несрећа која ће пратити чланове породице која живи у њој. Зато се водило рачуна да радници оду задовољни, да се на крају растану као пријатељи иако то раније нису били, учествовали су у изградњи и напретку домаћина те се стога сматрају се за пријатеље.
Помишљао сам како такво веровање може бити тачно, можда је одговор да сви несрећни људи Београда и целог света живе у домовима у којима је остала несрећа и напада их по једног или све заједно ничему криве. Просторије у које су уселили се, док су грађене, остале су испуњене патњом и клетвом која не дозвољава да се заборави.

Нарочито у зградама прављеним у тешким и кризним временима, оне обавезно носе болне и ружне приче о озлојеђеним радницима, измученим немаштином и безнађем, које остају узидане и незаборављене иако су невидљиве.
Прави верници имају обичај најпре обавезно освештати своје нове домове па након тога уселити се у њих.
При градњи храмова и цркви радници су ујутуру најпре молили се за божији благослов па кретали да раде, свештеници су освештавали темеље, после стално вршили молитвене обреде да све буде по вољи свевишњег бога.
Пажљиво се бринуло да се божија кућа сагради чиста и неукаљане светости, без једне речи свтогрђа и грешних дела ако је могуће.
На градњи каламегданске тврђаве морао се обавити огроман посао, радници су у лошим условима, на слабој храни терани на брз и напоран рад, често пребијани и кажњавани другим казнама али тврђава је грађена због ратова.
Предодређена је била да постане проклето место за погибије и колико ратова, битака, смрти је она избројала, коликом крви је заливена пре него што је успавана.

Постоје градитељи и грађевинци. Градитељи су велики људи, моћни да стварају лепа и раскошна здања,задужбине од опште користи,чије ће име по њима остаје заувек упамћено.
Грађевинци су мали људи, попут мене и друге ми сабраће, гола радна снага која ломећи леђа зарађује хлеб за себе и своју породицу и увек су неважни за помињање. Њихова имена неће остати упамћена ма колико вредни и вешти били,мколико год пута падали са висина, повређивали се

ломећи руке, ноге, вратове, губили животе, то ништа није мењало.
У коначној подели заслужности и доприноса обавезно остају без ијединог признања, сва њихова плата је новац који избројан и дат им на руке.
Из солидарности са њима стојећи испред неке зграде, нарочито ако је висока и велика, развио сам осећај у себи који је могао да ми врати и дочара њихово присуство као да гледам ту градњу како тече испред мене. Време у којем се градила нисам знао али могао сам тачно претпоставити себи слику радника како раде на њој у свим етапама градње. У почетку како у својим грађевинским запрљаним оделима, дроњавијим од наших данашњих, газе по смеђежутој иловачи и блату у дубоко закопаним темељима. На средини градње видео би их како подижући зидове слажу хиљаде и хиљаде цигли. При завршетку како покривајући кров ходају по његовој конструкцији. На крају како на скелама намонтираним около зграде завршавају фасаду. Као да сам могао да их чујем како се довикују, звукове и ударце њиховог алата који су исти као наши данашњи, сличне разговоре које воде, слично размишљају док у свему вековима делимо сличне судбине.
Стекао сам честу навику и да добро осматрам и процењујем дела некадашњих мајстора, старих зидара не марећи много за слабо одрађене детаље, колико дивећи се савршенству идеално равних површина и беспрекорно извученим унутрашњим и спољашњим ивицама зидова пре тако много времена. Поседовао сам способносст и да откривам одступања која неизвежбано око никад не би приметило, имао сам добар осећај за правост и димензије који се могао поредити са лењирима и висковима. То је природан дар који

нема свако, понеко цели живот проведе размеравајући и нишанећи контролним алатима при томе не развивши никакав осећај за мере и простор док сам ја међутим њим врло рано овладао.
Чекајући по разним просторијама тамо где се морало сачекати, стојећи или седећи поглед би ми одлутао по зидовима, испод њихове боје која ми није била занимљива јер ме привлачила њихова дебљина и чврстоћа коју пружају, положај и распоред под којим су постављени да преграђују и деле унутарњи простор како би најбоље послужио намени. Лежећи у кревету своје собе погледом би толико пута претраживао просто прекречен плафон, педаљ по педаљ целом површином прелазио до граничних ивица, трудећи се да пронађем некакав пропуст зато што сам једноставно такав професионално постао.
Изненадило ме што нисам успео открити ниједну омашку која би ми бола очи сваког јутра када их отворим, сметала као флека на одећи. Мајстор који је то одрадио био је за похвалу, знао свој посао ко год да је био.
Питао сам се где ли се он налази сад, у каквом је здрављу, да ли још ради? Можда сам га негде већ сусретао или ћу сусрести са њим на неком од будућих послова. Ако је уопште жив. Каква је могла бити његова прича, како је добар, вешт зидар дошао да ради код Николе, цепидлаке у свему, и у прохтевима и у плаћању. Колико је задовољан отишао одавде, какав благослов је оставио пре него што је отишао на следећи посао.
Све и ако је празно веровање да зидови у себи чувају благослов или проклетство, сигурно је да носе успомене на животе људи, оних који су зидали и оних који су потом боравили међу њима.

Између људи и зидова у којима живе, постоји присност чак и ако ови први никада ниједну мисао према њима нису одвојили, ни ону обичну која је о градњи зато што су засигурно сиромашни духом.
Разумљиво, због посла којим сам се бавио моји опажаји у том погледу били су веома изражени и чести. Навече када би пролазећи улицом кроз прозор под упаљеним светлом угледао окупљену породицу обавезно би део значаја у њиховој сигурности приписивао зидовима. Породици је дом најосновнија потреба, оно што се некада звало огњиште, који је више него заштита од хладноће, ветра, кише и снега, он је споља штити од туђих људи који знају нанети зла незаштићенима, он изнутра чува породичну близину и топлину да се не расплине и изветри. Волети и пазити породицу је и обавеза да јој се обезбеди склониште, обавеза стећи у поседству четири најобичнија зида која ће да заклањају је са ветрометине несигурности.
Ту сам, у тим зидовима, проналазио и своју улогу корисности на овом свету, учествујући у градњи станова који ће постати нечији дом. Она је била мање важна у прављењу великих а више важна у прављењу малих станова које су куповали људи дајући све што имају само да би се унутра скућили. Ако је било неке племенитости у мисији на којој сам био, онда је то у њеној стваралачкој страни. Све док он буде трајала и колико дуго будем могао издржати у њој могао сам бар за утеху осећати се корисним због удела у изградњи корисног породичног простора.

Прво сам слушао једну жену, наизглед госпођу, како чистаче улица, раднике комуналце назива ђубретарима а после ње чуо сам то и од многих других да их овде у граду

тако зову. Сматрао сам да би ђубретарима требало да се називају они који праве ђубре и остављају га иза себе а не они који га чисте и уклањају. Како она и сви други који их тако ословљавају, могу без срама да називају раднике који познају нечисту страну, прљавштину целог града, пред којима сви можемо да поцрвенимо или у најмању руку да нам буде неугодно погледати их и саме неуредне од поспремања толиког одбаченог смећа. Пожелео сам тада довикнути јој онако чистој и дотераној да се ђубретарка налази међу њеним ногама јер је ко зна шта у њу трпано, да ђубретари нису људи који поштено раде сакупљајући ђубре.

У времену које је наступило човек-радник је тако омаловажен, на њега се гледа као на ситну душу која слабо зарађује и према томе не вреде много ни он ни његов рад.

„Поштеним радом новац се не зарађује макар се радило и дању и ноћу“ тако гласи најраширенији мишљење и човек који се прихвата напорног рада сматра се за мученика слабе памети, без труна сналажљивости, којем су само добро позанти умор и проливање зноја.

У односу на раднике чак и лењи забушанти и вечити нерадници цењени су више због наводног достојанства које чувају не дајући се на искоришћавање. Посао којим сам бавио се важио је за тежак и прљав, да га се прихватају само прости и нешколовани људи јер за друго, боље нису ни били.

Градња усред цивилизације имала је посебан вид тежине, изградња урбане средине подразумевала је понижења према неимарима који су је спроводили. Урбана култура која се на све стране толико хвали стварно не воли грађевинце и не стиди се да то покаже, грађевинске руке запрљане и пуне

жуљева редовно су разлог за потцењивање и прилика за прављење лошег хумора.
Код такозваног финијег грађанства само помињање занимања грађевинца изазивало је осећај сличан згражању, та средина баш нас није прихватала као обичне и нормалне људе.
Понекад ме до избезумљивања љутио такав однос према нама да сам говорио у себи:
-Једном ћу се домоћи иностранства, отићи ћу да радим по Бечу, Минхену, Франфурту, тамо где добро плаћају за овај посао и сигурно мање потцењују а ви изволите па вашим финим рукама градите свој град!
То није била ретка жеља, и други грађевинци стално су говорили да имају исту жељу, да бар неколико дана на своје место поставе те префињене лупеже, после би сигурно другачије мислили о нама и нашем послу.

МАЛА

У слободном времену користећи Николину тераса за одмор и посматрање околине, приликом једног од првих излазака на њу догодио ми се необичан сусрет. Одмарао сам једну слободну недељу како се најбоље може; ујутру спавајући до касно, доручковао тек око поднева а сам затим изашао да још седим напољу.
Иако је била дрвена, удобно се сестивши на столицу посматрао сам околни видик са многим кућама који је тада био ми још нов.

Недуго потом на степеништу велике куће, која се налазила наспрам мене, силазећи са горњег спрата појавила се одрасла девојчица
и угледавши ме на тераси одједанпут застала. Стојећи у месту неколико тренутака држала је поглед уперен право у мене.
Јасно је да био сам нов и непознат станар у њеном комшилуку, седео сам на кратком растојању али тај поглед није био обичан какви бивају при таквим сусретима, био је више од радозналости и љубопитљивости, као да је откривао очараност детета нечим што му се свидело.
Не претерујем и не хвалим се собом, у том првом погледу оглѐдала се чиста и јасна истина, указивала на привлачност која се није могла прикрити. Он није трајао дуго али трајао је довољно да покаже како сам на њу оставио допадљив утисак какав никада раније ни на кога нисам остављао.
Потврдило се то и нешто касније када је изашла и села за баштенски сто који се налазио са десне стране куће, седећи ту још неколико пута се окретала да поново ме погледа, само ових других пута трудила се да то буде неупадљиво и опрезније него први пут. Држала је пред собом књигу са великим странама и доста слика која је била сличну часопису и површно је прелиставала, заустављајући се повремено на неким местима, јер је више била заокупирана терасом на којој сам седео.
Имала је светлу косу и нежнобледу боју лица са најлепшим цртама словенске лепоте, сјајно округло чело које се среће само код младих девојчица. Све на њој упућивало је на чедну благост и осетљиву нежност која у најтананијем светлу обасјава девојчице њених година.

Претпоставио сам да је могла имати око тринаест, четрнаест година, превише млада да би њена пажња значила ми ишта више од малог комплимента који накратко прија, поправи расположење а онда се загаси са првом променом мисли која наиђе.
Долазио је са погрешне стране, од праве девојке лепо би ме обрадовао али оне се уосталом не понашају тако детињски наивно, не одушевљавају се лако и имају стално уображено и извештачено држање.
Нисам знао како се девојчица зове, виђао сам је често напољу и у почетку за себе назвао сам је „Мала из велике куће“ по њеној кући која је била огромне величине и без сумње добростојећа, пуна благостања сваке врсте.
За ту девојчицу имао сам грозно предвиђање које није била ничим заслужила:
Јесте она лепо дете само што ће доћи дан када ће постати само једна од девојака која ће разуздано јурити за проводом, телесним задовољствима, наслађивати се у смицалицама и преварама које почини. Једног дана она ће заменити данашње опаке девојке на тај начин што ће надмашити их у наопакости, бити гора од њих.
За улицу у којој сам становао могло је рећи се да је девојачка, свака друга кућа имала је одраслу девојку које сам познавао само из виђења, понекој случајно чуо име и запамтио га. Заједничко за све њих била је ретка појава да су могле се видети преко дана, њихови животи као да су одвијали се само ноћу у изласцима.
Са доласком вечери и падом мрака започињале су њихове активности, излазиле су из куће и кретале према граду или су по њих долазили момци са аутомобилима да их поведу у ноћне проводе и уживања.

Не знам колико су те девојке могле знати о било чему повезаним са стварношћу и животом око њих када је изгледало да их то и не занима. Целе дане и сунчеву светлост пропуштале су ваљда спавајући, да би навече оживеле и припремале се за свој наступ ноћних звезда у најлепшој гардероби, одабраној шминци и парфему које нису купиле од свога зарађеног новца. Из куће су излазиле журно као да увек касне на строго заказани састанак, по бетону и асфату чуо се одјек њихових потпетица док се удаљавају.
Сличне слике понављале су се скоро сваке вечери, једном сам видео како испред две суседне куће чекају два аутомобила, истовремено на обе куће отворила су се излазна врата и кроз њих изашле су девојке које се комшински познају сигурно од детињства. Угледавши једна другу у истом послу гласно су праснуле у смех а онда се уозбиљиле, после неколико направљених корака ушле у кола и одвезле се са тим типовима који су дошли по њих. Враћале би се ујутро, после целе ноћи проведене у скитњи, уморно прилазиле кућним вратима и увлачиле се унутра. Преспаваће цео дана и следеће вечери вероватно ће поновити се исто. Како је данас женско празно и јефтино-мислио сам-све наликују једна на другу! Нису толико ни младе да не размишљају озбиљније, морале би имати више интересовања за живот око себе а умеју само да скитају и банче. Биле су ми одвратне, мрзео сам такав поглед на живот, бесан и разуздан, нисам знао ни шта те младиће привлачи код њих, вероватно су били од сличне врсте.
За девојчицу из велике куће био сам уверен да ће поћи истим путем када порасте. Зашто би она била другачија од других, различито размишљала, трудила се да остане

озбиљна, скромна, лакше ће бити јој да се препусти постојећим таласима разузданости и тако постане нова ноћна блудница.

ГАЛИЋИ

Из радозналости упитао сам Николу о породици која живи у великој кући, не само због величине куће и те девојчице већ и због једне друге ствари која ме зачудила.
-Видео сам јуче да је полиција долазила код куће преко пута нас, тражили су некогаали он није био ту. Распитивали су се где могу наћи га а затим сели у кола и отишли даље да га траже, ко то може бити?
-Код Галића они често долазе -био је одговор који сам добио.
Испружио је руку у правцу њихове куће.
-Ова кућа је најбољи пример каква несрећа родитељима могу бити њихова деца. Тај човек, Душан се зове, колико је мени познато поштен је и примеран господин. Радио је на разним важним функцијама, како је тамо радио и да ли је нешто мутио не знам, углавном још ради а овде се нико није пожалио на њега. Највећи је у овој улици, постигао је и новац и углед, све како се само пожелети може. И супруга му је добра жена док су деца права пропаст, страшно разочарење. Како другачије да назовем него људским пропалитетом те распикуће и ништарије. Најстарија кћерка пажена и мажена, поред свега што је имала бежала је од

куће толико пута, где је све лутала и са киме је нису налазили. Пронађу је, моле је да се врати кући да би је спасли јер женско је куда ће сама кадаопасности су на све стране, настрадаће негде. Узалуд је све то ,врати се мало и онда поново оде, лута докле год може, када нема више где врати се кући. Врати се па опет побегне да узврати им захвалност што су је примили. Излутала се колико је жељела, касније се удала за неку пропалицу, нерадника који ништа не зарађује тако да новац за живот морају да обезбеђују им њени родитељи како би они опстали у њиховом јадном браку.
Син, млађи од сестре, као и она одувек је добијао и имао све осим памети, од беса почео је стварати проблеме још док није био пунолетан. Полиција га добро познаје, јуче су и долазили због њега, за половину гужви и недела и у овом крају њега првог посећују. Намерио се против људи, против закона, прави нереде и улази у сукобе без икакве користи јер нема другог посла.
-Је ли то онај момак краткоошишане жуте косе којег виђам код њихове куће?
-Јесте, то је будала која мисли да се тако доказује, верује да ће намећући се и мешајући тамо где му није место његово име прочути и да ће постати познат као опасан момак. Разбојници и лопови барем имају своје користи од тога што раде а он који има новаца ради све беспотребно, стекао је само лежање у затвору. Належао би се пуно дуже да отац није исплаћао све оштете и казне које је зарадио. Да сам уместо оца окренуо бих леђа од њега, нека плаћа како је заслужио али он као и већина родитеља сажали се, помогне му надајући се да ће престати и променити се. Међутим, овај би после са слободе не променивши се нимало одмах

настављао по старом. Ето како деца уништавају родитеље који посвете цели живот подижући их и настојећи да им све обезбеде. Она им узвраћају неделима, ругајући се и срамотећи их пред људима.
-Остала им је још само једна девојчица, најмлађе дете у коме су положене све њихове наде али како им је кренуло, тешко да и она постане изузетак и искупи прво двоје пробисвета.
Чуо сам ружну причу какву нисам очекивао, несрећа са децом била се угнездила у великој кући, споља чврстој а изнутра пуној потреса и немирних духова. И по Николином предвиђању, које се слагало са мојим, од те девојчице постаће једном обесна кћерка, преступница и размажена богаташица која ни за кога не мари и ни од чега се не устручава.

ЛЕТЊИ ДАНИ

Током времена које сам провео станујући у Николиној кући а које ће бити дуже од пет година, живео сам у првом суседству „Мале из велике куће“ упознавши је и више него што је моја радозналост желела да је упозна. Без проговорене речи, посматрајући само са терасе испред себе, у времену које сам имао на располагању, сазнавао сам многе појединости везане за њу од којих је неке она се сама потрудила да ми их предочи.

Прво сам сазнао њено име, чуо сам га из уста њеног оца када је дозивао , звала се Мирјана. Са презименом звучало је овако- Галић Мирјана.
По завршетку школске године скоро цео месец од распуста,она и родитељи проводили су на летовању. Као и већини других који су имали новца, лепи месец јун био им је још лепши на неком од мирних одмаралишта, поред мора са широким и бескрајним видиком на пучину, поред њене тишине. Сунчање, пливање, уз најбољу удобност и разне друге угођаје, био је начин којим су родитељи награђивали своју мезимицу после сваког завршеног разреда. И за њих су то били драгоцени, непроцењиви тренуци проведени утроје негде насамо, далеко од куће и обавеза, дани које су могли да проводе посвећујући се себи самима. Остајали су тамо много дуже од осталих који иду на кратка летовања, све док им је трајао одмор, управо зато што им је заједно било толико лепо да су га целог трошили тамо.
Породица се са летовања на плажама враћала потамнелог тена и освежена у свој дом који би добивши назад своје укућане поново оживео. Родитеље су тада чекале бројне обавезе, послови које су чекали да се позавршавају и они су одмах кретали за њима док је кћерка до краја распуста имала још много слободних дана.
Својим слободним временом она је располагала сама, остајала бу у кући која је била напуњена до крова свим што жели, која је била и ризница њене сигурности јер је ту била заштићена од скоро свих неугодности, могла је да проводи га како жели.
Имала је обезбеђено безбрижно детињаство какво се само могло пожелети, све је било подређено њеним потребама а

да је захтевала више од оног што има, сигурно би и то добила.
Међутим приметио сам да је скромна, упркос свом луксузу који је окруживао, удобностима у којима само мали број људи има срећу да ужива, није било никаквих трагова размажености или уображености у њеном понашању. Њена скромност најбоље се огледала у слободном времену које није проводила као њени вршњаци који су тражећи забаву лутали и тумарали свуда по граду, искоришћавајући слободу од школе и родитеља правили лудости, стално испитујући колико далеко могу да оду у претеривању. Закључио сам из тога да је врло паметна јер скромност и памет имају тесну повезаност. Колико сам успео видети и схватити она је слободно време трошила сама са собом, посвећена самој себи ако није глупо тако рећи. Постојала је само једна црномањаста девојчица која је посећивала, која је вероватно живела недалеко у другој улици и са којом мора да је ишла у исти разред. Иако су заједно лепо се слагале, проводећи дуго времена у њима интересантним разговорима, посете те другарице нису биле ни ретке ни честе, можда зато што их је Мирјана са своје стране ређе узвраћала.
Предност младалачких дружења и јесте се баш у таквом незахтевном и необавезном односу заснованом на доброј вољи, да све што се пружи буде лепо примљено а због неузвраћеног нема замерања ни помињања дуговања. Описујући је овако можда би некоме изгледала усамљено али из моје перспективе није се могло приметити ништа по чему је деловала усамљена. Уосталом усамљеност и јесте ствар личног доживљаја, онај ко се осећа усамљено може бити усамљен у гомили људи а онај ко носи у себи осећаје

самозадовољства и скромности слабо кад пати од усамљености.
Њен дан ма колико да је празан по обавезама био је попуњен ситним активностима, послићима и забавама које је сама налазила. Најпре би јутром одлазила у продавницу по хлеб и остале дневне намирнице потребне целој кући. После тога остатак дана могао би се подвести под наслов „кућа и она“ , било је по свим њеним деловима, ходницима и бројним собама, шетала се по њој у улози младе господарице и спремачице која успут поправља све оно што није било на свом месту. Могао сам то видети по ролетнама које нису мировале, редовно су на почетку дана подизане и спуштане пред вече.
Њена соба налазила се на спрату наспрам терасе где сам седео, била је само померена нешто удесно и благо издигнута у односу на место где сам увек седео. У њој је проводила највише врмена, по топлом дану прозор је увек стајао отворен, преко њега је била навучена прозирна завеса која се подизала под лаганим дувањем лахора. Кроз прозор се често чула музика, лагане забавне ноте са радија од нежних и чежљивих песама које су толико омиљене девојчицама њених година.
Понекад бих угледао је примакнуту прозору, како нагнутуа над пеглом њом пажљиво прелази преко неке одељке, сва предана извлачењу правих ивица или у неком томе сличном послу.
Учење и дружење са књигама преко распуста, као код сваког исправног ученика, имало је такође свој временски удео у њеним данима.

Можда се све то чинило досадно али ипак она се чврсто придржала правила понашања добрих девојчица која су тако некако и требала да изгледају.
У кратким цртама, за време дана у којима су родитељи били на послу распуст је проводила у таквим занимацијама, за викенд кад су и они били код куће била је друга прича, заједничко време је било им је другачије испуњено, тада је било више забавнијих и интересантнијих садржаја.
Једина изнимка у њеном свакодневним распоредима био сам ја, само када би приметила да сам изашао напоље одмах се показивала и она, врзмајући се вани давала је све од себе да буде примећена. Најпре би тобоже неким послом на спрату и у приземљу по неколико пута пела се и силазила низ широко степениште које је најбоље гледало према мени. Чинила је то неки пут лагано елегантним кораком полако померајући главу и бацајући поглед око себе, док би других пута веселим корацима устрчавала или слетела низ њих при чему би од тврда мермерна степеништа ритмично одјекивало клепетање њених летњих папуча.
После тога седала би за сто, који се налазио са десне стране куће која је већим делом дана правила изнад њега хлад, поставила испред неку књигу, чашу сока или воде и остајала ту све док се ја не бих повукао унутра.
Седећи за столом била је на ни превише блиском ни превише удаљеном растојању од мене, на простору где се могла између поставити једна већа кућа, можда још за ширину улице већим.
По подневном јаком сунцу, када су пролазници и кола која пролазе постајала ретка, остајали смо насамо скоро очи у очи. Она се тада прихватала улоге девојчице-заводнице која је наивним и у том послу невичним потезима покушавала

држати ми пажњу, заиграти на неку карту женске неодољивости и подстаћи ми симпатију према својим чарима.
Нагнута над отвореном књигом прво би је неко време задубљено читала, онда почела убрзано да је прелистава тражећи неко место којем би се враћала, проналазила га и читајући га изнова упоређивала са претходно прочитаним текстом. Потом би дизала главу са књиге и наслањала се на столицу, размишљајући о прочитаним стварима, са погледом који је давао до знања да је пронашла оно што је цело време занимало. Књигу би онда насађивала усправно на корице, цупкала кратко њом од сто, затварала је и затим одлагала у страну стола.
Забацивши главу уназад, обема рукама би хватала своју праву и заиста лепу косу, сакупљала је и шналом или гумицом везивала у реп, целом дужином провлачила прстима кроз њега и пуштала га на леђа. Само мало касније опет би је распуштала распоређујући њене праменове широм леђа и опипавајући њихове крајеве.
Онда када је другарица била у посети код ње, увек би је изводила напоље ако сам био тамо, седале би за сто, она обавезно на своје место окренуто које је према мени. Причала би са њом веселим гласом, стално се упадљиво гласно смејала као да позива ме да сво троје учествујемо у разговору.
Тобоже важни разговори телефоном вани, поливање сунцем ужареног плочника око куће водом из црева, мирисање цвећа у жардињери поред куће, све је то био уобичајени део представе коју би изводила предамном као јединим гледаоцем.

Често пута, добивши нову идеју, улазила би у кућу и након краћег задржавања појављивала се потпуно пресвучена, долазила да поново седне за сто. За време лета носила је танке женске дуге и кратке панталоне и уске мајичице кратких рукава којих мора да је имала товарима накупованих, мењала их је стално, чинило ми се да никада двапут није облачила исте. Све што је облачила било је потпуно ново, познавало се то по јаким, нимало избледелим текстилним бојама. Засигурно није се пресвлачила да би приказала богатство које има у одећи, радила је то само да боље прикаже и истакне властиту привлачност, мада би можда посегла и за тим методом када би знала да би користило јој у завођењу.
Било је луцкасто са њене стране што се служи тим провидно наивним начинима али младе године у којима се налазила нису ни знале другачијег начина. И озбиљни, зрели људи, у наступима сличног заноса, да би добили оно што желе праве лудости које их начине глупим и излажу подсмеху. Она је тако упорно испољавала своју жељу да ми се допадне, да сам питао се шта јој је на мени толико привлачно, како ли изгледам гледан њеним очима, имам ли нешто чега нисам ни свестан.
Летњих месеци имао сам мало слободних дана, понека недеља и већ поменуто црвено слово у црквеном календару којег смо се ми грађевинци много плашили, настојећи да га по сваку цену избегнемо провести у раду ради несрећа које би нас могу због гнева светаца могле погодити. Те дане користио сам за одмарање и сваког пута она је била ту испред мене као да је чекала. Једино што нисам успевао одредити код ње било је да ли сам јој се само допадао или је већ била и заљубљена.

Једном сам нашалио се са њом, повукао сам се у кућу и заклоњен иза прозора посматрао шта ће она урадити. Чекала је неко време и закључивши да више нећу излазити на терасу вратила се унутра у кућу. Онда сам ја поново изашао и за трен ока изашла је и она.
Њен труд да ми се допадне био је симпатично смешан али из своје позиције јасно сам у томе видео опасност за њу, колико њени покушаји да подиђе под кожу старијем младићу потпадају тиме под могућност да буду злоупотребљени, чак и на прагу рођене куће, ако би се нашла у власти лошег човека. Ја нисам био лош човек ни толико да би помислио нешто слично томе, онда када сам осуђивао девојке које се премладе упуштају у такве ствари имао сам на уму баш сличне случајеве који су стално се дешавали.
 У другој ситуацији те ствари су могле бити јако опасне за њу, срећом док сам ту неће имати неприлика јер и ја сам осећао дужност да сачувам је од њих. Она је ипак била, једина у целом овом граду којој сам био драг, неко ко ме је чекао барем када изађем на терасу.

ГРАД

Напоменуо сам већ да ме Београд као град, није задивљавао лепотом онако као што је могао својом величином. У његовој грађевинској лепоти, сем каламегданске тврђаве, није постојало нешто што би ме

нарочито очарало, ништа за шта би се само лепило за око. Са друге стране неизбројиве високе зграде, широке улице и булевари пуни саобраћаја, масе људи и цело широко пространство које је заузимао својим величином, задивљавали ме као чуда тог велеграда. У првим данима доласка оно што сам видео, превазилазио је сва очекивања која сам имао о њему када се говорило да је велик, све ми је изгледао толико невероватно као да не може бити творевина само људских руку. Било је и страха од те величине, бојао сам се и добро пазио, да се случајно не изгубим у његовој унутрашњости јер без икакве орјентације не бих се знао снаћи, морао би молити за помоћ да ме спасвају, што би већ било јако глупо.

Касније са временом које је пролазило, невероватно ми је изгледало нешто друго у њему: како је на малом простору успевао да функционише живот толиког броја људи? Постављао сам себи дечија питања, како они не засметају једни другима. Суштина тих питања била је у нечему што ми је остало нејасно, због чега људи пристају да проведу цели живот у толикој тескоби и сталној гужви. У само једној великој згради налазило се више станара него што је моје брдско село имало становника. Али са друге стране у поређењу са величином слободног простора који тамо у селу имају на располагању, они би могли градске људе сматрати затвореницима. У пренатрпаном граду простор је заједнички, свака стопа мора бити максимално искоришћена да не би дошло до загушења. Човек је стално са са свих страна опкољен људима, за остајање са самим собом и мир мора се служити затварањем у станове као склоништа. Слобода на отвореном простору је луксуз који ниједан новац не може купити, густина изграђених насеља не

оставља ништа више сем најпотребнијег минимума за одвијање свакодневног живота. Лоше планирање града које је неко направио, сигурно би довело до правог хаоса, када би сви становници града у једном трену јурнули напоље на улице које су претесне да приме толику масу људи, сигурно би настрадало много њих.
Савремена изградња морала би се разликовати од некадашње, која је груписала објекте и људе на малом простору, требало је да се престане са тиме. Морале су се искористи предности новог брзог саобраћаја, за повезивање делова града који су могли се изградити се на пуно ширем простору, тако би за све било боље. Уместо тога дижу се вишеспратнице, људи живе једни другима изнад глава и испод ногу, висећи у ваздуху високо изнад тла.
И без сударања на степеништима, гужви у ходницима, никад не бих могао живети тако лебдећи у ваздуху, у просторијама оивиченим зидовима иза којих се воде други животи, паралелна дешавања а не осећати њихову сталну присутност. Видети само зидове и живети без размишљања ко је и шта са друге стране, било би ми теже него постојати у неком имагинарном свету. По мојем схватању, човек мора да се роди за такво што или да никада не осети раскош великог простора да би лако пристао на такву тескобу, те прихватао је као природну и ничим ускраћену. Станчићи по зградама личили су ми на коморе за животарење, попут фиока у комодама где су људи послагани као чарапе.
Уколико је зграда још била стара, ружна са оронулом фасадом какве понегде виђам (које по терасама имају окачен веш за сушење и натрпани вишак ствари за које нема места унутра), одакле избијају јаки мириси запршке а испред на клупи у чамотињи седе старци, утолико ми је све

изгледало још црње. Гледајући све то нисам могао ништа друго помислити, сем да људи који ту живе сигурно стално пате.

Они за време годишњих одмора могу да негде на кратко отпутују из свакодневне скучености и градске вреве али то им је све, после се опет морају вратити у исту теснoћу.
На асфалту и бетонском окружењу нисам могао чути цвркут птица, још горе нигде ни тишине, наместо тога уши су напуњене буком саобраћаја, чији хук ни ноћу не престаје да се чује и изгледало је да осим мене то никоме ни најмање не смета.
У завичају био сам навикнут на слободу у широком простору и велико празно пространство ,имао сам обичај да издвајам се од свих људи, останем сам испод плавог неба, имао би поред себе само ветар који дуне из даљине, около зеленило шума и ливада. Отицање времена тада би престајало, исчезавала би свака стегнутост, нестајале бриге и утихнуле жеље, постојала је само чиста слобода и осећај да сам неограничен као небеса. Без стида могао сам бити поново дечак, горски цар, могао сам бити шта пожелим, никог није било ко би се успротивио или одао ту моју тајну. И сваког пута приликом посете завичаја, морао сам бар на кратко потражити тренутак у самоћи, да осетим неограниченост простора и слободу који би ме изнутра опорављали.
Иако у граду простора и тишине нема, него су људи су толико стешњени, да понекад у коси на потиљку може се осетити њихов дах, док у дугим колонама један иза другога пробијају се кроз јутарњу гужву, душе су им удаљене бескрајно далеко. Предалеко су отишли у гледању својег

посла и безобзирности на дешавања око себе, преобразили се у свет глувих и немих, неспособан за најједноставнија споразумавања.
Времена и разумевања за друге одавно већ немају, нема ничег изузев гледања самих себе, постоје само неразумевање, мрзовоља и облак ћутње који се спустио над свима. Знам да би било превише када би сви истог часа замлели као млин али знам да не би шкодило кад би се некоме упутила покоја учтива или љубазна реч, њихов недостатак увелико се осећа.
Не кажем то само ја, говоре тако и други са којима сам причао о томе, жале се и критикују што је стање такво, само нико није знао рећи како решити се те појаве.
Виђао сам људе, углавном старије, који не могу да издрже стално ћутање, крену сами да говоре. Када око себе имају слушаоце који су везани за место, принуђени да чекају неког или нешто, ови одјендапут прокину тишину говорећи пуним гласом: „људи данас низашта не маре, људима је свеједно за друге...“ и отпочну грдити и критковати данашњи отуђени свет који нема обзира ни сажаљења према човеку.
Око њих и даље цело време само ћутање а они настављају да говоре трошећи много речи. Покушавају да искажу незадовољство које као запостављени осећају, губе се у тој својој неповезаној причи, делују као да да су пореметили памећу и не знају шта причају. Не постижу ништа, нико се не осврће на оно што чује, ћутање се наставља, само је можда њима лакше јер су рекли оно што им смета на души.
Самци су свуда наоколо, невероватно колико их има и како остају у изолованости у овако густо насељеном простору. Познају се по безвољном држању док бесциљно лутају по

граду и упитним, скоро преклињућим погледом гледају око себе желећи нечије друштво. И ја сам спадао у самце, усамљеност сам све више осећао у себи мада нисам нарочито друштвена особа. Волео сам тих, повучен живот али нисам желео да ме усамљеност у срцу потпуно поклопи и постане видљива на први поглед.
Приче о загађености градова су ретка ствар где су се сви већински слагали, када се говори да градови нису средина која је добра за здравље људи, у лошим условима лако се разбољевају јер су изложени болестима узрокованим загађењима околине.
На селу сам био навикнут пити чисту изворску воду и дисати свеж планински ваздух и некада раније веровао да претерују и цепидлаче они који причају о лошој води и нечистом ваздуху у градовима. Мислио сам: вода коју пију није им ни запрљана ни мутна, ваздух прочисте ветрови, зашто су онда толико незадовољни када нема ништа неподношљивог у мирису и укусу ваздуха и воде. Онда са временом и сам сам својим чулима почињао да осећам бљутавост воде и обојеност ваздуха, због њихове нечистоће постајао сам тегобан и са те стране. На пролеће, у време када цветају липе којих у Београду има у прилично великом броју, пријатни мирис њиховог цвета покрива многе делове града, од чијег удисања обузима милина, само кад би још био здрав. Помешани са мирисом липе осете се и опасни гасови из мотора возила који по топлом времену, неохлађени, још врући улазе у плућа и разарају их. То је невидљиви отров који убија и од кога се не може заштити. Зими кад се због притиска и влаге у ваздуху ионако тешко дише, из свих постојећих димњака покуља огроман дим, настао од ложења угља и задржава се испод облачног неба,

правећи смешу смога од којег сам био болестан при самој помисли колико је густ. Нови снег који падне не остаје дуго чист, запрља се и поцрни од загађења али за снег је лако, озбиљна прљавштина остаје унутар људи нарушавајући најдрагоценије што имају -здравље.
Стално и на све стране жале се плућни и срчани болесници, да им је лоше, да губе дах, вапе за чистим ваздухом а добијају га само у крајњим случајевима, у болницама. Виђао сам много младог света бледог и слабуњавог који болује од градског живљења, лошег ваздуха и мањка кретања, које се јасно примећује на њиховим слабим телима, у годинама када треба да су у најбољој снази. И прегојазни људи такође због мало кретања, седења и лежања у затвореним просторијама прерано занемоћају. Једва су у стању подићи се са столице, када ходају тужно се љуљају и муче, пењући се уз само три степеника, морају се помагати рукама и хватати за ограду са стране, споро напредују а при томе су задихани до гушења.
Нисам потпадао међу такве физички ослабљене људе, напоран рад добро ме је развио, додатно сам био и у годинама када човек стално напредује, у себи осећао снагу која човеку природно надолази све до тридесетих. Али због животних услова у кризном времену и других разочарења којима ми је живот био загорчан, почео сам патити и од тескобе, нечистог ваздуха, лоше воде, плашећи се да не оболим у таквим условима. Лети када из авиона и са земље крену да запрашују комарце помислио бих: трују комарце и нас неприлагођене којима треба само мало, колико и комарцима, да нас посмичу.
Дубка побожност и одани патриотизам са којима сам са села дошао, овде нису били на цени, чак су били и непожељни за

поменути у средини са новим, савременим вредностима где главну реч води и одређује капитал. Новац и његове вредности су једине које долазе до изражаја, да није било паметно појединачно покушати променити их. Било би то као да старе песме и мелодије из мога краја, које овде сматрају примитивним. супростављам новој модерној музици.

Некада у школи учили су нас да је Београд, као наша престоница највиши и по много чему најбољи град, нарочито у културном погледу,да су он и његови житељи далеко изнад нас и да га као таквог једноставно морамо поштовати и волети.

И без тога ми као деца желели смо веровати да је наш главни град посебан, блистав и раскошан, бољи од свих на свету управо зато што је наш. Упознавши га изблиза видео сам да је он уствари један помодарски град, који лако заборавља и одбацује своја наслеђа да би прихватио туђа и нова.

Најбоље о његовој склоности ка помодарству знају увозници новотарија, који за кратко време узимају велике паре, доносећи новоправљену робу која одмах налази своје потрошаче, оне који не жале дебело платити само да се покажу као први корисници.

 У време када сам дошао у град, најчешћа појава била је разметање и шепурење са мобилним телефонима, који су били истом пуштени у рад код нас као најновији проналазак. Корисне стварчице које су то доба биле много скупе, најпре су служиле за хвалисање. Ретки власници нових играчака трудили су се да их што више показују, нервирали ме качећи их око врата, непрестално их ваљајући по рукама, важно разговарали и сијали од среће

телефонирајући неком саговорнику коме можда и досађују. Знали су да их држећи их руци користе као на пример показиваче правца, уместо упереног прста упирали су врхове антена који су вирили из апарата, само да би савременом справом боли очи неког посматрача.
Одећа и други новитети који су тренутна мода негде у свету, ма колико необична и сулуда била, када дођу у Београд брзо и масовно налазе своје поклонике спремне да за њих плате високу цену. Бити први који себи приушти оно што нико нема, даје могућност за показивање и издвајање од осталих, потреба коју је тако тешко задовољити другим позитивним начинима, какви су рецимо успех или лепота. Због тога проверен и користан начин за привлачење пажње је модерна одећа или само један њен део, који стварају утисак да се ради о особи истанчаног укуса, савремених погледа а бити савремен добродође за прикривање недостатка властите памети и мањка сопствених вредности. Када бих имао са чиме и знао како се то ради, најбрже бих се обогатио увозом новотарија, нечегачега у Београду нема,то је проверен начин за успех.
За оне који немају новца од велике важности је и шетња по граду са службеним дознакама, које носе као запослени у познатим фирмама и разним организацијама и установама .Са својом сликом и именом закаченим са на грудима, носе их намерно изван њихових службених кругова, служе им као један од начина за привлачење пажње.
Виђао сам и оне који велико задовољство проналазе када су у друштву познатих имена, личности за којима се приликом проласка градом осврћу сви пролазници. Бити у пратњи и друштву таквих особа многи прижељкују, када ови то желе и не желе, немогуће је не приметити озареност на лицу

њихових пратиоца, док стоје раме уз раме са познатима, примећује се колико им години магичност туђе пажње. Показивање на истакнутим местима још је један начин за издвајање појединца из гомиле, бити на местима на којима другим нема приступа, велика је привилегија, коју има само шака људи, утолико већа што више њих гледа их са интересовањем и покушава да се угура међу њих.
За обичне смртнике као места доступна за показивање, користе се
сва места поред којих пролази река људи, она се могу искористити за показивање бар пред онима који су слични њима. Зато је отварање кафића са добрим погледом пролазника на госте, са столовима где се гости могу показати како седећи уживају док пријатно разговарају и испијају пића, уносан посао. Таква места где гости су постављени у излог највише се траже, у баштама избаченим испред, где они само што не запињу о ноге пролазника. Посетиоци се отимају за столице на којима могу да се прикажу како удобно заваљени или свечано посађени, проводе време испред очију света који нема ни новца ни времена за то.
Понегде се до одвратности претерује у излагњу, као у пекарама и радњама са брзом храном, постављеним тако да може се на присној близини видети како муштерије унутра окренуте стаклу жваћу своје оброке, иза којег одмах са друге стране улицом пролазе људи.
Богати свет има многе неограничене могућности у скретању пажње на себе, са новцем допиру до најбољих места на јавној позорници, исказује се скупим колима и другим луксузним стварима, које привлаче завидне погледе посматрача који целе своје животе проводе у оскудици.

Обични, већином млађи свет који не може да приушти сличне скупоцености, довија се како зна, они шарају тела необичним тетоважама и украшавају их бушењем минђушама по свим могућим местима. То су им ипак најјефтинији начини.
Да не употребљавам грубље и ружније речи, помодарством би назвао и појаву коју виђам код појединаца обучених у бермуде, танке кошуље и мајице са заставама и бојама далеких земаља са тропском климом, морем и плажама. Славе и обожавају егзотичне крајеве у којима би да ништа не раде, шетају полуголи искљученог мозга, коме не треба ни знање, ни образовање, могу без обичаја, без културе, без свега, да живи попут животињске, без свести и о себи самима. За њих је живот овде, како су тврдили, био трајање времена, туђе земље деловале су им драже од њихове домовине, што је по мени био неопростив грех. Нису смели то да раде ни због привлачења пажње или исказивања себе кроз сањарења, чак и ако постоје такве земље, ниједна им не би смела бити важнија од ове у којој су рођени.

У туристичким водичима Београда, видео сам како су за њега написали да је гостољубив град, он и његови становници љубазни домаћини, али сам са друге стране читао и за друге градове по целом свету који за себе тврде исто. У помодарство сам убрајао и такво хваљење самохвалење, јер сàм сам сведок да путника намерника или залуталог странца, у мањим местима која знам по унутрашњости земље, дочекују срдачније и са већим занимањем него овде. За странца са парама сваки град света је гостољубив јер он купује гостопримство за себе, такве сви желе и радо примају у госте. Како изгледа, какав дочек

добија странац без пара, не бих волео да сазнам ни у најгостољубљивијем граду на свету. Говорити сàм за себе да си добар домаћин на основу сумљивих уверења, горе је од обичне нескромности, то је претеривање у властитој уображености.
Истина је да код наших људи постоји донекле добра пријемичивост за стране посетиоце, радознали су да се сретну са човеком из другачијег света, хоће да разговарају и чују под каквим обичајима и какви животи се воде на другим местима. Такође имају жељу да представе себе, покажу оно своје што имају вредно и то је све, остало је прича о туристичком пријему и дочеку који је увек из користи и зараде.
У истом туристичком водичу за Београд, прочитао сам да пише „град за добар провод, лепе девојке“ где је било несумљиво о каквом проводу са њима се ради. И пре тога знао сам да су данашње девојке разочарајуће посрнуле, свеједно било је превише то што се продају за новац странцима и као такве још су уврштене у богату понуду коју има главни град.
Време које је пролазило није помогло ми да се навикнем на град, уместо тога како је која година пролазила, развијао се другачији однос, отварала се нова димензија патње за мене која ме увлачила у сукоб са градом али и са људима, који ми је био најтежи због њихове немиле добродошлице.
Код Николе у кућу долазила су само два суседа, обојица из ближег комшилука а код којих је понекад и он одлазио у посету. Оба су били редовни посетиоци иако нису долазили често, два или три пута месечно, када их је Никола навече позивао на седељку уз скромно послужење: кафу, чашу две ракије или пиво. Пошто седељка није имала домаћицу и они

су долазили без својих жена, тако да се друштво се састојало од тројице мушкараца у које сам позиван да се придружим као четврти јер се није остајало до касно. Двојица суседа међусобно су по годинама а нарочито по карактеру били врло различити људи. Старији се звао Предраг, имао је близу педесет година, са свим описима изгледа које доносе те године: седа коса, одебљали образи и трбух, тромост у куковима и ногама, док му је глас био благ као и његова права нарав. Како сам га више упознавао, схватао сам да је по свему узор поштеног човека који никоме неће ништа лоше помислити. Био је запослен у градском саобраћају, понекад радећи и као контролор, много незахвалан посао где се по цели дан мора опходити са нељубазним и дрским путницима који избегавају плаћање вожње. Једном када је хтео да контролише неке младиће уместо карте добио је жестоке батине, тешко се опоравио од удараца а од страха није никада. Од тада сваки пут када иде у контролу страхује да од стране неких насилника не буде поново испребијан али мора да ради јер тако зарађује хлеб, од тога храни породицу.
Млађи сусед имао је око четрдесет година, сувог стаса, већ је имао проседу косу коју је остављао нешто дужу, у левом уху носио је увучену малу округлу минђушу, намерно неговао мангупски изглед и понашање. Звао се Небојша и то име носио је изврнуто у надимак Шоне, како су га звали сви који су га познавали. Као Предраг и он је живео од градског саобраћаја, радио је са својим колима као таксиста, возећи понекад дневну, понекад ноћну смену. Седећи са нама углавном се понашао уљудно и пристојно, јер код Николе само такво понашање долази у обзир, али понекад би бар на кратко из њега проговорио бивши уличар, онда када би

почео причати о својој младости и прошлим временима. Био је од оних који за себе воле да кажу како је „дете са београдског асфалта“, што је требало да има неку посебну важност значења, и некад један од познатих звездарских мангупа.
Он је говорио како је у његово време град личио на град, знао се ред, одакле је и шта је ко, и због тога је у њему било простора за миран живот. Данас се тај град више не може препознати, он је овде постао странац, тврди да су туђинци преузели све и сада управљају како хоће. Они који нису рођени у овом граду хоће да истисну оне који јесу, окупирали су све што се може, хоће да преузму његов и остале домове а себе прогласе староседеоцима, они који су рођени у провинцији.
Онда би се обратио мени:
-Ти и твоји сељаци свуда се натрпавате, има вас више него нас, све би да нам узмете колико сте гладни и похлепни. Ми би овде много боље живели када би вратили вас одакле сте дошли. Једном ћу због вас оставити и свој посао само да ми не улазите у кола, возите се коњским кочијама како сте навикли.
Никола и Предраг би га тада почели прекоревати, говорити да претерује када са те стране гледа на људе, лоши су одсвакле исти, село или град, свеједно је.
-Сељаци су увек гори када се домогну града -закључивао је он и потом би се најчешће враћао својим младим данима. Причао би о томе како је изгледало некада када су он и његови ортаци господарили својом улицом и целим крајем. По њему били су закон, када једном од њих затреба помоћ, тридесет њих одмах се окупљало спремних да се туку до последњег труна снаге не гледајући на кога ударају. Сви су

били из истог краја, заједно су одрастали, иста сложна браћа у својој склоности према насиљу и доминацији силе где је она пролазила.
-У то време није могао странац-дођош подизати главу, шепурити се, присвајати наше девојке и све остало, као сада што се дешава, него је морао је бити миран, обазрив да би ми били мирни према њему. Са нама ни полиција није волела имати посла, знала је да смо сложни, колико нас има и колико смо луди, потребна би им била цела њихова станица да би носили се са нама и зато су најрађе нас заобилазили.
Причајући о прошлим временима тврдио је да су они бранили част свога краја, били заштита сваког грађана који је од рођења настањен у њему.
Од кога су баш они тада чували свој крај и зашто су пружали заштиту, коју нико није желео да има уз себе јер су је се људи плашили? По чему је било боље, док су они у чопору малтретирали около све што би нашло им се на путу, по овдашњим улицама које су тада биле обични сокаци?
Као да ми се већ није дешавало да налетим на сличне групе олоша, које траже жртву за пребијање ,од којих сам морао се склањати.
Бесмисленост његових прича настављала се преласком на доживљаје у обрачунима са другим бандама сличних њиховим.
Са супарницима из других делова града имали су честе сукобе и жестоке туче, са Вождовчанима ,са Дорћолцима, са онима још даљњијим од њих... И међу њима је постојала расправа који су где домаћини а који уљези.

За њега су таква времен била добра, права времена. Данас када се толико тога променило, када се као зрео човек морао борити радећи за преживљавање, таксирањем сваког дана у седмици, незадовољан као и многи други, кривио је дошљаке да су они узрок лошег живљења у граду.
Никола и Предраг нису прихватали такве приче, уопште нису волели ни када почне говорити мени у лице да имам кривице у његовом незадовољству, брзо би га остављали без речи.
У кризној ситуацији до које је био доспео, иако се никада нисмо ни прекоречили, због очигледне несимпатичности према мени он ниједан сусрет није пропуштао, да не каже ми нешто слично или бар пребаци ми како сам дошао са осталима да га угрожавам пред његовим прагом.
Непријатно изненађење које сам по коме се Београд није разликовао од наших планинских села, било је да неко попут Шонета зачас негде искрсне и претећи упита: знаш ли у чији крај си дошао, знаш ли ко је овде главни? Познавао сам такав обичај по нашим селима и тамо ми је много сметао али сам се гадно изненадио када сам у градским насељима, за које сам веровао да имају бољу културу понашања, видео исто. У том погледу град и село нису се много разликовали, појединци и њихове дружине присвајали су за себе сва права над местима као њихова наследна. Ако се за село, због заосталости, то могло разумети које оправдање је онда постојало за градске момке? Биће пре да за насиље ни једним ни другима разлог уопште није био потребан.

Један други човек којег сам упознао са сличним погледима звао се Павле Марковић-Паја, за разлику од Шонета који је

само уличар, био је интелектуалац. Некада је радио као новинар дописник по страним земљама, годинама је живео у иностранству,упознао многе државе,градове,народе и научио њихове језике.
Од њега сам чуо, да научити један страни језик заједно са целом његовом граматиком, исто је што и изучити један факултет а он их је знао пет. Упознали смо се једне вечери када смо нас тројица радника, свратили на пиће у једној некада познатој старој кафани, која је падала у заборав. Обично су од нас уморних и брзим пресвлачењем на градилишту неуредно сређених радника, клонили се и одвраћали погледе сви гости сем конобара али је он наступио другачије: желећи да нам се придружи.
Само што смо сели за сто, када је он седећи за својим, обратио нам се:
-Како сте радни људи, јесте ли се уморили данас?
Изненадило нас је што је пред нама био човек господски обучен, уредних проседих бркова,са наочарима на лицу које је имало учен израз, који примерено и лако приступа људима.
После неколико искрених и пријатних речи које смо разменили за почетак дружења, као отменом човеку част нам је била направити му место и позвати га да седне са нама, што је он одмах прихватио.
Од тренутка кад нам се придужио па током целе вечери, слушали смо само њега. Задивљени и очарани његовим гледиштима и размишљањима, занети остали смо пуно дуже него што смо планирали, време је летело а нама се није устајало.
Исте вечери смо се спријатељили, наредних дана обавезно свраћали смо у исту кафану само ради њега, жељни његових

речи и прича а он нам је имао понудити свега, као да је читава енциклопедија била у њему.
Павле је на свом дугогодишњем позиву упознавао људе, присуствовао важним догађајима, обилазио необична места, пратио разноразне друштвене појаве о чему је могао причати нам непресушно. Све то је говорио течно као да чита, гласа јасно чиста, у једном тону, какав се може чути при слушању радија. Слушајући га, загледали једни у друге помишљајући смо исто:како је његов живот занимљивији и искуствима богатији него свих нас заједно, који своје време само трошимо узалудно.
Посебно нам је било интересантно, како је он са својег становишта проницљиво видео функционисање света, од постанка подељеног на богате и сиромашне људе, поделу коју је он презирао. Тврдио је да су сва научна открића, све велике корисне проналаске, богати присвојили за себе да би постали још моћнији. Испред напретка човечанства стоји интерес и корист моћних, који баш из науке извлаче највећу зараду, за мало или нимало уложеног новца, први су којима на располагању стоје сви нови изуми да их искористе. Оно што створе генијални умови, за нас су права чуда пред којима стојимо задивљени, тако да ми славимо величину људског ума и то нам је све, док је за богате то још један нови корак ка повећању границе властите моћи.

Генији су њихови најбољи радници, каквих би они волели да имају што више да би радили у корист њихових моћи. Данас су оне веће него икада и са временом које долази, оне ће све више да се појачавају.
Некада су робове држали везане и чували под стражом, силом их натеривали да раде, данашњи човек сам долази

код богатих да би радио и зарадио исто колико роб, само да преживи. Од постанка света до данас скоро се ништа променило у подели на богате и сиромашне, напредак је само привидан.
-Видите сами како су вас лепо одвојили од ваших њива и ливада и довели овде да за њих радите. Све су то извели не изговоривши ни реч, сами сте схватили шта морате.
У данашњем добу већа од свих неправда је та што су људи препуштени условима које диктира капитал. Судбина обичног човека је подређена законима зараде који су немилосрдни. То се није смело дозволити.
Објашњавао нам је због чега је у нашем, као и сваком сиромашном друштву које је упознао, помама за богаством утолико већа што је оскудуца новцем страшнија, зашто новац постаје свемоћан.
У друштвима која имају више новца, за велико чудо он нема толику моћ, није пресудан у сваком погледу, до изражаја долазе друге, истинскије вредности. То је истина ма шта код нас причали и тврдили супротно, да се тамо у богатим земљама душа продаје за паре.
Рекао је и да нам је судбински предодређено да увек останемо сиромашна земља и народ, из његових прича увиђали смо колико је мала наша снага. Причао је како сваки пут након боравка у иностранству, враћајући се у домовину, најпре од свега, осећао беду мале неразвијене земље, у којој живи један, као тачкица ситан, народ на мапи света. Не само економија него и култура, које му је било најжаливије, је остала на ниском степену развоја.
Због сталних ратова и недостатка слободе, није се ни имала када развити, него је позајмљивана од туђих народа. Под

тако измешаним утицајима туђих култура, на крају није ни остало јој простора да се самостално развија.
Пре свих, наш циљ требао би бити да трудом и радом у својој земљи створимо услове за лепо живљење. Сигуран и добар живот је највише што можемо постићи, за себе и са тиме би требало да будемо највише срећни.
Уместо тога ми хоћемо би туђу пажњу, наша срећа није срећа ако је други не примећују. Желели би да се доказујемо оним што немамо, да по величини која нам недостаје, будемо раме уз раме са великима, егзибиционизмом да привлачимо пажњу, стекнемо нешто што велики и културно развијени народи имају већ самим својим постојањем .Жеља нас малих за доказивањем је утолико већа што имамо мање да покажемо, за нас оно што није за показивање као да и не постоји. Ко ће хтети да нас цени ако ми који имамо тешко уочљиво постојање сами не ценимо и поштујемо своје а имамо тако изражену жељу за светским ширинама.

Он који је обиласком великих светских градова упознао њихову архитектуру и видео величанствене грађевине, пред којима се залеђује поглед и застаје дах, казаоје да овде нема ничега сличног што би могло да некога задиви, као то што имају чувени градови. Ту је пропуштена прилика да успехом у градитељству, области која значајно показује каква су достигнућа једне земље, забележимо неке резултате. Уместо тога и даље се подижу јефтине, лоше осмишљене зградице, једноличне и досадне као поредане домине.

-Приметио сам неке које могу послужити као примери промашаја и ружноће, као да су их циркузанти

пројектовали, није ми јасно шта су покушали са њима да постигну.
Ваша је несрећа што радећи целог живота, нећете учествовати у градњи ниједног капиталног дела, за које би са поносом могли једном рећи: јесмо занатлије, наш посао је тежак али смо и мајстори уметници који су улепшавали Београд градећи велелепна здања. Ви нисте такве среће да доживите такво искуство.За ово што данас градите, никада неће доћи дан када ће неко пожелети да ваше ружне грађевине сачува као споменике из нашег доба.
Редак изузетак са којим он није био још упознат, био је како овде богаташи граде за себе, са коликом новцем све позлаћују да добију за себе раскоши које су по свему раване оним светским. Испричали смо му неколико најновијих примера о томе, он нам је признао да је му понешто било познато, али за њега то што чује је ипак било запањујуће. Рекао је да то опет не мења ништа, јер иако они имају огроман новац, очигледамо је да немају истанчаног смисла за стварање лепота.
Паја је имао решење и за проблеме нас радника грађевинаца. Причали смо му за тешкоће и невоље са којима се сусрећемо у свом послу а он нам је саветовао да морамо да се сложимо и организујемо. Потребно нам је да се удружимо, будемо чврсти и непопустљиви у својим главним захтевима: да се одреди најнижа цена рада испод које нико не сме радити, обавезно због тежине посла тражити пензионо осигурање са бенефицијом, са газдама на лошем гласу који не исплаћују зараде и рђаво поступају са радницима обрачунати се одбијањем рада код њих... Тако би истиснули их и омогућили поштеним и хуманијим предузимачима да преузимају њихове послове, ширећи

своје. Само удруженим наступом можемо побољшати свој положај, требало би да нађе се неко промућуран и повеже вас у један синикат који ће функционисати макар и на најнижем степену организованости..
-Не чинећи ништа трпите велику штету, стање које имате сада логична је последица тога. Крајње је време да покушате променити нешто. Колико сте спремни, ви који седите за овим столом, заложити се у борби за бољи положај радника?
Када смо на брзину размотрили могућности, испоставило се да нисмо нарочито спремни за тако велики подухват јер је захтевао много труда и одрицања до постизања циља.
-Е због тога вам и јесте толико лоше- рекао је закључујући он.
Било је угодно слушати га док тако прича о свему, као да је умео у дубини душе пронаћи нешто што нас боли због друштвених неправда и неједнакости, које је он толико добро познавао и знао нам их увек лепо описати и растомачити.
Почињао сам да га обожавам и прихватам као неког идеолога, са праведним критичким погледима на свет али он изненада окрену други лист , мени непожељан, који нисам ни најмање очекивао од њега.
Говорио је нешто у вези радничког смештаја, како би близу градилишта морали нам најпре подићи бараке или кампове па после тога кренути са градњом. То би каже, спасило нас да не плаћамо станарину, да не губимо време путујући уморни до посла и назад.
-Тако би спречили вас да не лутате и расипате се по граду. По завршетку посла онај који вас је довео, дужан је и вратити вас да не остајете овде.

Питали су га коме сметамо овде, не правимо штету никоме. Рекао је:
-Не правите штету али боље је да не остајете, ваше су њиве и ливаде пусте и необрађене посветите се њима. Ви нисте за град, немате манире, немате у себи његовог духа, наследства које се добија само рођењем у њему.
Споменуо је, као и Шоне, обавезно оно како је „он одрастао на београдској калдрми“, да је то оно што ми немамо, због чега никада не можемо постати његова права деца. Граду су потребни људи са изграђеном културом и понашањем, људи од укуса који у том смислу имају шта да пруже, ми би у њему само повећавали малограђанштину. Сем новца ништа нас друго не би интересовало, ми град видимо само као полигон за прављење пара, у жељи да што боље зарадимо, били би суровији од газда за које радимо.
Моје колеге који су огуглали на много чега, није пуно погађало изречено омаловажавање, додали су само да они нису дошли овде из беса, него их је нужда довела овамо.
Паја је тада за мене рекао:
-За вашег младог колегу говорим, њега ће град појести ако се дуже у њему задржи, заборавиће и где се родио.
-Да ли си сигуран у то?- упитао сам га заједљиво.
-Потпуно сигуран, зашто би било другачије?
Такве речи биле су ми добродошле да кажем оно што желим:
-Мени се град не допада, бићу срећан што пре одем из њега и оставим вас да уживате у њему.
Тиме сам га изазвао, није му се допало како говорим о граду за који је он сматрао да пружа ми гостопримство, одмах је пожурио да узврати исто.

-Ти си значи од оних који би желели од овог града направити себи село, то већ неће моћи.
-Не, теби смета што се не дивим твом граду, не поштујем твоју калдрму као свету, не видим никакву лепоту у оваквом велеграду.
-Слепи нигде не могу да виде лепоту, шта би ти могао да знаш о савременом животу и цивилизацији, примитивни људи увек су им се противили, они се плаше од тога. Кажи ми, јел ти се не допадају ни градске девојке, можда не примећујеш ни њихову лепоту?
-Оне поготову, њихова лепота је празна.
-Можеш ли ми онда описати како ти доживљаваш овај град?
Био је спреман да потанко се расправља, да користећи своје интелектуалне способности учини све како би доказао и натерао ме да признам како гадно грешим. Да бих избегао супростављање уму који је у сваком погледу надмоћнији од мојега, уместо истине која је била, да сам незадовољан својим положајем, да осећам се скучено и помало изгубљено у простору без ослонца и поверења у људе, одлучио сам рећи му нешто о чему сам често размишљао, мисли неиспитане и непроверљиве као тачне, баш зато да би забуниле човека који мисли да све најбоље зна.
-Сваки човек је грешан, овде је много људи и грехова сакупљених на малом простору, они притискају и гуше исправан живот, немогуће је остати чист и сачувати душу под таквим окружењем. Грехови се гомилају и расту високо до под небо док једном не покрију сунце и замраче живот испод себе. Тога се гадим .
-Пази демагога! - рече он љутито подижући глас- ово ти није Вавилон и његова кула греха, своје празноверне приче однеси у родно село и брини се о његовим греховима. Ово

није претпотопско доба него доба напретка, овде је центар културе и развоја хуманости, нечега о чему ти немаш представу шта је то јер се не гради лопатама, прави од цигли и не купује новцем. Изузетно си глуп за младог човека и чудим се да си и зидање успео савладати а гостопримство овог града ниси заслужио.
-Дошао сам на кратко не треба ми гостопримство.
-Не заслужујеш га ни за кратко, иди тамо где ти је лепше.
То вече је било последње које сам долазио да будем у његовом друштву, остали радници су још неко време после, наставили након посла одлазити да седе са њим у истој кафани, где више нисам хтео ни да привирим. Док је седео тамо са њима частећи се пићима која су му плаћали, он је гледао са подозрењем у њима дошљаке које не сматра достојним лепоте његовог града. Он је тако мислио најозбиљније, његов локални патриотизам није много марио вређа ли друге који нису припадали његовом граду, потцењује их само зато што су родили се на другим местима.
Разлика између њега и таксисте Шонета била ми је огромна. Шонета сам слушао толико пута да говори како му сметам ,једноставно не воли нас који долазимо са стране и опет ме није много љутио. Разумео сам његову заблудом погрешну уплашеност за властито преживљавање, велико незадовољство странцима који непрестално долазе и потом богато успевају, често и кроз мутне послове што никоме није лако за поднети.
Паја је био учен човек са јаким интелектом, годинама је боравио по познатим светским градовима, искуством и држањем одавао слику светског човека. Зато ме запрепастио својом бескрупулозном надменошћу, колико се

уздизао својим београдским пореклом којег смо били недостојни ми из провинцијског света, изјави о лепотама града које су превише добре за нас. До тога момента мислио сам како ме више ништа везано за град не може увредити ,чак ни дотаћи али је ипак снажно ме погодило толико понижавајуће држање које је одузимало нам од вредности човека.

Павле ми више није наличио на човека господина, него на обичну протуву, такав надимак сам му и одредио назвао сам га: Паја Протува. Појавила ми се велика одбојност према његовом извештаченом господству, његов интелект постао ми је сумљив и шупаљ јер је био је далеко од изванредног човека, онога какав ми се учинио на први утисак. Али заборавити га нисам могао, иако се никада више се нисам ни сусрео са њим, он је стално био присутан свугде око мене, не знам зашто сам толико мислио о њему, као да ме је он ме свуда прогонио. При сваком новом нерасположењу и сукобу са градом искрсавао би ми пред очи говори: нисте рођени овде, нисте за овакве лепоте, граду су потребни бољи људи који више вреде.

Нисам успевао ослободити га се као што кривац не може да се ослободи своје савести, са тим изузетком што се нисам осећао пред њим ничим крив. У мени је постојала неутољена јака жеља, да кажем му пуно више него што сам рекао оне вечери. Он је мене споменуо још два пута код радника који су дружили се са њим, оба пута говорећи слично ономе, да се млад а толико глуп човек попут мене не среће често, да са таквом памећу се нећу добро провести кроз живот. И ја сам имао жељу да узвратим, кажем му да би требао имати паметнија посла од глуварења по кафанама. Био је пензионисан и то превремено, вероватно је и у послу

правио проблеме, трабуњајући и лупетајући свашта стварао невоље својој новинској кући, па су безболно га се решили слањем у пензију. Штета што се нисам сетио то упитати га кад сам могао, подсећање на професионални пораз од стране једног глупака сигурно би га добро изнервирало, оно што сам ја баш и желео.

Био сам међу усамљеним случајевима, масовна већина људи желела је да живи у граду, што већем то боље, међу њима многи моји земљаци, од којих су неки већ за стално били се настанили у Београду. Један од њих био је Божидар, долазио је из суседног села које се налазило недалеко од мојега, он је пре десетак година био доселио се и подигао себи кућу. У почетку нисам ни знао да смо земљаци, био је старији од мене, нисмо се познавали док је живео у нашим крајевима ,случајно смо кроз разговор открили то онда кад је дошао у групи мајстора који су разводили парно грејање у згради на којој сам радио. Сусрести се са земљаком који је поштен човек увек је лепо, такви сусрети увек много значе, јер било је и оних који нису хтели да се јаве када би се случајно сусрели.
Наредних дана он и ја смо много разговарали, о завичају највише, одлазио је у завичај много ређе него ја али говорио како увек му је увек лепо када се тамо сусретне се са родбином, пријатељима и свим које познаје од најмлађих дана. О завичају смо скоро само и причали, он је био пола нашег света, добро се споразумевали када смо говорили о његовим добрим и о лошим странама. Он је недалеко имао кућу, једне вечери позвао ме код себе у госте, да покаже ми

како се сместио преселивши се у град и уз то упознам његову породицу пошто су и сви они моји земљаци. Кућа се налазила у свеже изграђеном дивљем насељу, састављеном од многобројних таквих које су себи подигле придошлице, подстанари који су бежали од газда и кирија, избеглице стигле одсвуда одакле се бежало током последњих ратова да се спасе голи живот.
Није постојао ниједан план, нити папир на коме је уцртан план тог насеља и чекаће се годинама док се то не уради. У међувремну насеље ће, на дивљој градњи, расти све више. Лепих улица за шетању или бар нормалних никада неће бити, немогуће их је уредити јер је свака кућа била постављана и окретана по слободној вољи, међу њима је било могуће поставити само уске и кривудаве путеве, са слепим завршецима као у лавиринту. Ниједна од тих кућа није била потпуно завршена, без фасада на њима, цело насеље црвенело се бојом цигле од којих су зидане.
Таква је била и кућа мога земљака Божидара, новоизграђена са једино завршеним и усељеним приземљем, опремљена новим, јефтиним али само најпотребнијим стварима. На сваком погледу из ње је избијала оскудност, по којој се видело да се једва сакупило и за толико. Међитим, он је није видео тако, за њега она је била читаво царство, више од властитих зидова и стамбеног простора, била је и доказ успеха да је постао део Београда, великог и скупог града са безбројним могућностима за напретком и лепим животом. На мала врата је ушао и постао његов становник, свеједно је био бескрајно срећан, причао ми све од почетка, како је прво дошао само као радник, станујући по баракама, отпочео да гради кућу док су жена и двоје деце цело време боравили у нашем крају. Довео их је када је кућа била

спремна за усељење. Потпуно срећан биће онда када заврши све радове на њој, цене свих некретнина стално расту, када цела кућа буде готова, њена вредност биће огромна према ономе од чега је почео и у односу колико зарађује.
Запослен је у градској топлани, то је добар посао јер град ће се увек грејати, за њега је хлеб ту сигурно обезбеђен.
Раде се дневне и ноћне смене па тако стигне и да употребљавајући занат, додатно заради радећи на приватним пословима, попут овога на згради где смо се срели.
Изнад приземља у коме је живео налазио се празан спрат који је стајао неуређен. Предлагао ми је да се удружимо, ако уложим нешто новца и своје руке за рад да оспособимо га за становање, после бих ту могао јефтино становати, све док не наплатим назад своје. Поред тога у околони постоје плацеви који могу да се купе повољно, за уштеђени новац могао би купити један и отпочети градити кућу за себе, без журбе својим рукама, сваког дана по једну циглу ако будем доносио да је уградим, једном ће бити завршена. У насељу има много људи који морају да се довијају како знају, живе у кућама без крова, под равном плочом међу хладним и влажним зидовима и опет им је лепо када знају да су у својем, нема плаћања станарине, нама газдиног сталног надзора. Уз то добро ће ми доћи и он који је ту у близини да припомогне ми, тамо где може, да исто као што је он, на мала врата убацим се у град. То је по њему био изванредан и спасоносан план за мене јер ако мислим на будућност, немам се зашто враћати у завичај, тамо је сигурно не може бити.
Питао сам га, зар не мисли да је већ било ризично и ово што су он и остали урадили, без дозволе за градњу коју се

уопште не издају за то подручје. Мисли ли да постоји опасност и за њихове бесправно сагрђене куће ако једнога дана неко из градске управе покрене акцију расчишћавања са дивљом градњом и насељима као што је њихово.
-Не, нико се не сме усудити дирати наше домове и наше породице. Сви до последњег спремни смо да животима бранимо своје, никада неће имати толику храброст и снагу да нас надјачају. Мораће омогућити нам да накнадно доставимо планове градње и после када то урадимо, уцртати нас као део града.
Дакле, они би били спремни до погибије да бране свој део београдског света.
-Неће да руше сагрђено али ако бих започео градити, могли би послали багере да ме затрпају у темељу, за опомену осталима да више не покушавају ту да граде куће. Не бих да настрадам као опомена градске власти да више не допуштају дивљу градњу.
-То јесте мало ризично али када сам почињао ја сам такође ризиковао и на крају се исплатило, успео сам сградити ово (ово је значило пуно, кућа у Београду). Познајем људе који раде у општинским службама, помоћу њих можемо обавити све што је потребно ради твоје сигурности.
- Нешто новца морао би и њима дати, потплатити их, ти сигурно знаш како се све то данас завршава.
Нисам желео објашњавати му да ја ту не видим срећу, оно чиме се он поносио, за мене је било неприхватљиво као коначно решење. Моје жеље биле су другачије и окренуте ка другом месту, оном које је он лако напустио. Иако нисам ни помислио да прихватим ћутао сам да му не противречим. Убеђивао би ме да тамо није остало ништа, да немам где да се враћам. Не би ме разумео а ја нисам хтео да делујем

незахвално када је тако лепо дочекао ме у својој кући и истински се трудио, помоћи ми да станем на своје ноге.
За изговор рекао сам само да не бих ризковао и никоме веровао. Нисам прихватио ни понуду о уређивању његове куће, до које му је било толико стало јер његова највећа жеља била је да му кућа буде коначно завршена. Казао сам да посао не допушта ми довољно времена да би успео све то одрадити, док у себи мислио сам како се толико дуго се не намеравам овде задржавати, да би ми се уложено стигло да отплати кроз станарине.
Једном сам сусрео се и са земљакињом коју сам познавао из школских дана. За њу као и за мене било је изненађење што се видимо у Београду, није знала да сам као и она дошао овамо због посла. Звала се Ана, имала је завршену трговачку школу али се показало да има вредне и веште руке, па се обучила за фризерку. Радила је како каже на улепшавању људи, мада би се то могло назвати и одржавањем уредности и хигијене становништва, јер нисам баш уверен да се маказицама може пуно тога улепшати. Некада је имала дужу светло смеђу косу, која је сада била замењена краћом црном, из које је сијало неколико црвенкастих праменова извучених напред и са стране. То је било нешто модерно, фризуром која мора да се много ценила више у њиховом фризерском свету.
Лице јој је било нешто ситније, са оштрим носићем и два привлачно плава ока, сада лепша него онаква какву сам је некада познавао. Обрадовао сам се кад сам је срео, она је била девојка, могла би да буде и моја. За разлику од осталих девојака, она ми је још и земљакиња са којом би се могао лакше разумети, могли би стати једно уз друго, заједно се чувати се и делити љубав, одмах ми се у мислима указала

цела прича о свему томе. Веровао сам да и она после три године боравка, није задовољна великим градом, да га се презаситила да би остала за стално, како и код ње постоји жеља да се једнога дана врати у топли завичај.
Преварио сам се, Ана је била врло срећна што се налази у великом граду, без намере да га напушта због било чега, најмање због топлине завичаја. Њене најозбиљније намере били су да ту остане, па какав год да буде јој живот који успе изградити. Рекла је да се већ због самог доласка у Београд, осећа срећном и да ужива у свом времену од када је овамо дошла, боље од тога сама не би умела пожелети. Осећала се као рођена у њему, град је гостољубив и више је срасла са њим него они који су стварно рођени на његовим асфалтима и калдрмама.
Помислио сам да је можда пред удајом, заљубљена и већ верена очекује свадбу, због њене среће изгледају јој фантастични град и људи јер живот тада може бити богат и леп и без новца ако он недостаје. Упитао сам је отворено да ли је нашла човека за себе, одговорила ми је: ништа озбиљно.
Занимало ме је шта онда налази толико привлачно код града где ја не успевам пронаћи ни трун радости, ништа што би осветлило ми тмурна нерасположења.
По ономе што ми је одговорила, чинило се као да град у коме смо обоје налазили се није био исти. Она је била одушевљена свим: овде су сва дешавања и никада не може бити досадно, увек може да оде у неки провод и испразни се, много тога има у понуди и скоро све јој се допада. Увек се труди да ништа не пропусти, да без ње не прође ниједан већи забаван догађај и није разумела шта се мени толико смучило, као да сам у затвору.

Знао сам да сигурно зарађује упола мање од мене, и за крај сам је упитао како са новцем постиже да стигне на толико места. Признала ми је да новац јесте проблем, тешко је имати га колико треба али некако развлачи то што има, само да не пропусти оно што је занима.
„Њу занима само разврат“ мислио сам у себи, шта друго може да налази за интересантно она која није била нешто посебно паметна ни у школи, а ево ни дан- данас није нарочито напредовала. Није још схватила да фризерског посла, са којим је она срећна, овде се само прихватају пропале ученице, приморане да по казни родитеља обуче се занату.
Својим магнетизмом град страшно привлачи људе, једнога дана када их све прикупи у себи, наставиће да их вуче ка свом језгру, онда их натерати да зидају га у висине и пењу се једни другима на главе, само да буду што ближе средишту.
Мало је оних који стварно лепо живе у граду, већини време пролази само у гледању оних срећних и у надама да би једног дана могли придружити се тој мањини.
-Егзистенција, егзистенција-поручује град –ја сам од бетона и никоме нисам ни отац ни мајка да му удовољавам!
-Егзистенција,егзистенција- певуши град –ја сам од бетона и одржање живота у мени је тешко, нека се свако довија како зна!
Изгледало ми је да уместо људи да господаре градом, он господари и храни се њима. Људи као ја служили су да га зидају ,други да га греју,трећи да га чисте и редом тако, слуге до слуга само је он потпун господар. А од служења сам посебно желео побећи, од послодаваца, од шефова ,од

свих надређених који стоје изнад главе и говоре да су они у праву и увек ти који најбоље знају.

Простор, лепа кућа на зеленој ливади, недалеко од шумарка у којем стално цвркућу птице, наоколо мир у времену које изгледа као да је заустављено, живети заклоњен од свих невоља које нису моје, то је био сав мој сан. Желео сам побећи од саврменог брзог живота, сталних промена, непресталне борбе међу људима, грабљивости која је у порасту и од свега тога, склонити се у селу. Тамо још има мира који ми је потребан, тамо могу дисти плућима слободног човека чак и кад бих тамо морао мање јести.
И наравно, далеко од највеће неправде која постоји: поделе људи на богат и сиромашан свет. На селу смо сви живели слични једни другима, тамо су разлике скоро неприметне. Знао сам да тај сан није нескроман и тешко остварљив, требало је само вредно запети, имати довољно стрпљења и он ће једном бити испуњен. Био сам зато спреман радити дању и ноћу и још много чему прибећи ради тога, само да су то поштени начини.
И када би имао леп живот у граду, новчано обезбеђен да лагодно живим, постојале су успомене и осећања која су ме везивала са завичајем и мајка која ме тамо чекала- довољни разлози да се обавезно вратим, због којих сам пуно разликовао се од свих осталих који нису размишљали тако. Разумео сам да је село своју битку са градом изгубило пре много векова, онда када је човек кренуо путем наглог напретка село је остало да тиња и полако се гаси. Моћ градова показала се погубна за села, приморавајући сиромахе попут мене да напуштају огњишта и покушају изградити живот из почетка. Нисам волео размишљати када би се могао догодити његов коначни нестанак и колико би

он био исправан, знао сам само да онима који ће тада заувек изгубити завичај, неће бити лако.
Село сам волео али га нисам идеализовао као савршено за живљење, довољно добро сам познавао све напоре и муке које оно задаје. Знао сам како оно доводи у ситуацију сељака да проклиње свој живот и верује да је осуђен да живи на уклетом месту. Рада и труда од јутра до мрака никада није доста, мукотрпан зној се пролива само да би се преживело.
Али село је пружало барем неку могућност независног живљења, без страха од незапослености, високих цена и глади. Од рада се нисам плашио, навикао сам се одавно на њега. Само да надређених и оних који искоришћавају туђи рад да немам над собом, то сам тешко могао да истрпим. Желео сам слободу: да сам размишљам за себе и управљам собом, без обзира где би ме то одвело.

ПУНОЛЕТСТВО

У великој кући нешто се славило, враћао сам се са посла и видео остављену, широм отворену капију. Испред се налазило неколико паркираних аутомобила, унутра у кући били су гости, вероватно доста њих јер се кроз кућна врата, која су такође стајала отворена могли чути њихови гласови и јак жамор. Цела кућа је тог дана одисала на слављеничко расположење, понеки од гостију у свечаним оделима излазили су у двориште, стајали и у миру

фамилијарно разговарали, по чему сам закључивао да се морало радити о великом породичном окупљању. У почетку нисам могао наслутити шта се славило, нагађао сам да се слави нешто што је важније од обичног рођендана или обележавања неке годишњице, радознало сам пребирао по глави, шта би то могло бити и ничега се нисам успевао досетити.
Сам никада не бих успео погодити да се касније није једноставно показало да слави се пунолетство девојчице из суседне куће, за коју сам већ рекао да се зове Мирјана. Схватио сам то увече када се на горњем спрату почело да искупља њено друштво, највероватније вршњаци са којима је ишла у школу. Долазили су у групицама, она је у уској црвеној хаљини обучену за ту прилику, можда првој у животу, излазила у сусрет да их дочека. Прилазећи сваки од њих честитао је слављеници, у рукама су имали ситне поклоне донете за ту прилику, са којима су заједно пели се степеницама на спрат да их
унутра уруче и погледају. Убрзо се скупило двадесеторо или тридесеторо њих, напунили су цео спрат и зачас се њихов смех и радост уз пуштену музику, претворио се у једногласну песму и честу вриску из свег грла. Весело друштво у најлепшем добу, још неосетљиво и неначето првим бригама, уз музику појачану да се најјаче чује, осећало су се бескрајно весело и срећно. Музика и слобода ту или неком другом месту, неважно којем, чинили су њихову највећу срећу. Заједно, младићи и девојке давали су све од себе да проведу незаборавно вече.
Како је време одмицало веселье се појачавало, старији, озбиљни гости који су дошли по дану и седели у приземљу, опраштајући се једни за другим одлазили су кући. На крају,

остали су само родитељи који су стојећи у дворишту, неко време слушали весело друштво и онда задовољни вратили се у кућу.
Бучно друштво било је помало необично за слављеницу тихе и мирне нарави али такав дан прославља се једном у животу и могао је бити изузетак у коме је све допуштено.
Нарочито неочекивано за мене било је само пунолетсво, живео сам у уверењу да је млађа, да до пуних осамнаест година има да сачека још две, можда три године, све до овог дана када сам увидео колико је лако погрешити у проценама код доба младости. Највише ме је заварала њена младоликост, са округлим сјајним челом и лицем, нежних црта, које је остављало утисак да се ради о девојчици, у добу када је већ била пристала у девојку.
Заборављао сам и како време пролети, више од три године прошло је како сам становао код Николе и од када сам је угледао први пут. У међувремену ако код мене није било никаквих промена, и ако нисам постизао никакав напредак за то време, она и генерације које израстају јесу. Одједном схватио сам да су и деца, коју виђам сваког дана како се играју на малом игралишту у сусетству, доста порасла од времена када сам се доселио. Нека од њих која су већ поодрасла, престала су да се ту појављују, јер их дечија игра није више занимала, док су појавила се нов,а која су вероватно била истом рођена када сам се доселио ту.
Чудно је како до те вечери нисам успео запазити такве промене, и како чинило ми се да је прошао само часак у коме је свет испред очију изгледао ми непромењив.
Овим се свему изненада појавио другачији смисао.
Мирјана је сада девојка, требаће некога ко ће да је воли и кога ће волети.

Иако је било несумљиво да сам јој се допадао, занемаривао сам то сматрајући њена осећања детињастим, незрелим и неукусним којих се човек често постиди кад сазрене. Упркос симпатичности коју је поседовала, увек сам одбацивао сваки њен покушај којим је желела да је приметим, који је изводио напоље сваки пут када сам био тамо, читаве напоре да се стално показује. Све то иако је било очигледно искрено са њене стране, подводио сам само под лудости младалачког доба. Признајем да сам био навикао се на пажњу коју добијао од њене стране али једино чиме сам на то узвраћао, било је посматрање без речи. Уз то помало ме и разочаравала моја привлачност за младалачки неукус који је увек наиван у избору, веровао сам потрајаће тако само док она не одрасте и боље сазри. Ове ноћи када постало ми је јасно да имала је више година него што чинило се да има, увидео сам да њена осећања нису била баш толико безазлена и пролазна, у тим годинама може се волети необуздано јако и да избор оног кога ко јој се допада, не мора сваког пута бити погрешан.

Осим благе симпатичности нисам себи допуштао ниједно признање о јачим осећањима према њој, истину да сам је већ заволео, бежао сам од тога као од своје слабости, потискивао заљубљеност која је сигурно постојала, кријӯћи је од себе као почињени грех.

Те ноћи постао сам необично узбуђен, пунолетством она је улазила у свет одраслих и ако и даље будем допадао јој се као и досад, могао бих се безгранично заљубити. Поред лепоте, имале је све одлике једне фине и пристојне природе, срећом ни трага од проблематичних очекивања које је могла наследила од сестре и брата.

Пожелео сам да могу отићи и честитати јој овај важан рођендан. Нисам знао која је њена рођенданска жеља али сам знао да је она постала моја и да би било дивно кад би и она слично пожелела.
После поноћи гласна хорска песма је престала да се чује, музика је стишана, забава је била завршена и друштво вршњака је опет у групицама одлазило кући.
Испративши и последње другове, испред куће је стајала лепа слављеница и још неколико пута махнула им руком. Затим је оставши сама, погледала горе у Николину кућу. као да гледа јесам ли ту, да ли сам можда из музике и све свечане буке схватио шта се славило, колико је тај дан значајан у њеном животу.
Није ме могла видети заклоњеног иза прозора и светла угашеног много пре тога. Чинило ми се непријатним показати се како као туђи подстанар надгледам нечију кућу. Онда не видевши ништа, окренула се и вратила горе на спрат, где су кратко после тога погасила се сва светла, легла је да спава.
-Лаку ноћ мила, лепе и слатке снове ти желим, нека ти цели живот буде попут одсањаног сна, само такав поклон желео бих да ти подарим од себе, када бих могао за овај велики дан.
Њено име Мирјана звучало ми је сувише обично за прекрасну и нарочиту девојку као што је она, дао бих јој неко нежније и племенитије име попут Катарина, Кристина, Маријана или барем Марина, то су имена која су за мене увек суптилно и женствено звучала. Имена и њихова звучност тако су често у нескладу са карактерима који их носе. Она је своје вероватно добила везано за неку родитељску успомену или сличан разлог, само што у

данашње време то име није остављало тако допадљив дојам као што је некада.
Тецимо, Владан име које ја носим звучи дечачки безбрижно и весело, родитељи су ми дали га баш из тога разлога по једном очевом рођаку који се целог живота неокрзнут провлачио, не осећајући невоље и неутучен бригама, због чега је дуго на себи задржавао младалачку ведрину и сјај. Али мени као да није било суђено да будем такав Владан, постао сам онај који се већ подоста намучио, оптерећен бригама постао сам одавно преозбиљан за своје године.
Раније за мене ниједно девојачко име Мирјана, од свих које сам познавао, није носило важност или било какву примамљивост и мислио сам да никада неће али одједном оно више није било тако обично, већ је постало најбитније од свих.
Приметио сам како на саму помисао тог имена, јавља ми се повезаност са само једним, њеним ликом, како одмах осетим благу устрепталост, услед музикалности коју ми оно оставља у ушима. Тако то значи бива са заљубљенима: почињу да обожавају обична имена и ствари које раније нису волели.
Разлика у годинама није била мала, сазнавши датум њеног рођења могао сам израчунати да сам био старији осам година. Али на све стране постојали и драстичнији примери разлике мушког над женским добом а који су опстајали заједно, при томе још се добро разумевали и слагали.
Оправдао сам се и незрелошћу данашњих младића, који сами не знају шта би хтели, неспособни су да прихвате одговорности, који нису у стању да се брину чак ни о себи самима. Касније када се број година код обоје буде повећао, та разлика би постала мање упадљива.

Ни после пунолетства није се ништа променило, наставила је да према мени показује исто занимање. Много пре тога била је престала са луцкастим покушајима привлачења моје пажње, попут оне са клепетањем папучама по углачаним мермерним степеницима или мењањем одеће. Сада је волела појавити се који пут више у пролазу ако сам седео напољу или излазећи на врата или лагано силазећи низ степениште кратко и не превише упадљиво погледати према мени.
Много више променио сам се ја, под њеним погледима постајао сам танак и провидан као стакло, направљен од крхког кристала који може да се распрсне у безброј ситних комада. Довољно је било да само једном у дану окрене се, погледа у мене да цео свој напорни дан проведем сав весео, тако све до увече, када бих затворен у соби маштао и лудовао од среће док ме сан не савлада. Ујутру бих се будио добро расположен, пун осећаја вредности и важности због тога што је цело време, поред толико других душа, баш уз мене било чисто срце једне девојке у близини.
Желео сам посматрати је из што веће близине, како бих могао у потпуности видети њен изглед лица као слику лепоте, сваку ситницу на њему, коју сам нажалост, добро могао осмотрити само у пролазу, врло неупадљиво, када бих сусрео је на само два корака раздаљине од себе. То је кратак тренутак који се нестварно распрши као мехур од сапунице док би се она корачајући удаљавала. Из обзирности и пристојности, не бих се одмах окретао за њом,ч инио бих то са веће удаљености, тада би угледао само њену познату прилику како одлази све даље.
Из близине могао сам боље погледати оно што се није примећивало издалека, извесне промене на њеном

младоликом лицу, где су благе и нежне црте девојчице, полако почеле да прелазе и претварају се у танке, фине линије девојачког лица. Достизала је и просечну девојачку висину, за коју је већ сад било сигурно да је неће прерасти. Приметио сам да њена светла коса најпре расте нешто тамнија, да би касније израстајући постајала светлија добијајући своју коначну боју невиности као код малих девојчица. Очи које су јој имале тамносмеђу боју, биле су извор топлог сјаја, од чијег погледа могло би се одмрзнути и најхладније срце.
И у одевању је почињала је да показује изражен преображај, слично причи о Пепељуги код куће навикао сам је виђати обучену у једноставној одећи, угодној и згодној за свакодневне послове, чистог лица без труна нанешене шминке и косом која је позади сапета шналом. Такође када је требало за неку прилику да буде дотерана, како би се показала у пуној лепоти, могла је да очара до застајања даха. Са добром одећом није оскудевала, верујем да је од оца добијала све што би пожелела, уз то можда је имала добар укус за облачење или је можда пажљиво пратила најновије савете за улепшавање изгледа или све то није ни било потребно за дотеривање младе згодне девојке, углавном правила је прекрасне бравуре и сваки пут чинило се да ради то све боље. Познавао сам је добро са оба та изгледа и ма колико да је онај за изласке из куће био лепши и неодољив, мени се више допадао онај обични на који сам већ дуго се навикао и који је ближи њеној правој слици скромности.
У кратком опису знао сам о њој најважније што се имало знати:

Главна преокупација била јој је школа, највише времена посвећивала је учењу, које је по мојем суду прихватала преозбиљно, можда само зато што је волела да учи или зато што је схватала велику важност образовања у данашњим и будућим временима. Изузев школе никаквих других обавеза није имала, одрастала је лепо негована у богатој и раскошној кући, у којој је од родитеља добијала све што се може приуштити, уз њихово велико задовољство да је могу награђивати. Одрастајући у пажњи и свој нежној бризи, примила је и лепо васпитање и пристојност, који су лажни и бескорисни ако не проистичу из скромности.
И њену за скромност верујем да је била део родитељских настојања да постане таква, преношена јој је жељама и саветима кроз изливе њихове љубави. Све то заједно је утицало да се створи дивна слика њених унутрашњих особина, истих каквих је и њена спољашна лепота.
Породични живот у великој кући, био би савршен да га нису нарушавали проблематични брат и сестра који су је брукали и потресали њен мир, били страшно родитељско разочарење којима је као последња нада остала најмлађа кћерка. Туга и секирација родитеља, сигурно су били и њена најгора брига, растуживали су је сигурно много пута и у том погледу ништа је није могло заштити да не буде несрећна.
Саосећао сам са њом у вези тога, желео сам помоћи, одвратити је од бриге, рећи јој како је свако одговоран за себе, одрасли су и имају све животне изборе пред собом. Било им је све омогућено, њихова ће бити штета ако не пазе шта раде и траже неприлике. Рекао бих јој да је са њене стране, довољно то што родитељи сада после пунолетства могу видети како имају лепу, паметну кћерку, без мане и

разочарења, да живи са њима у најбољем породичном складу и узајамној љубави.

Пробијање леда и покушај приближавања, који сам као мушкарац први требао да започнем, и поред обостране тежње да се догоди ишао ми је тешко. Требало је само направити мали корак, рећи једну, две речи, упутити осмех или сличан потез наклоности којим бих показао да уздам се у њу, да бих у њеном друштву био срећнији него она.
Можда је обично „здраво“ за почетак било довољно да обави све око споразумевања, то никако не би могло изгледати неумесно јер три године већ живимо у суседству, одавно нисмо незнанци, али нисам могао да га прокинем. Једноставне ствари које се раде свакога дана, постале су ми несагледиво крупне, јер се радило о отварању осећања чију навалу сам осећао у себи уз неку нову и непознату стрепњу. Нисам се заљубљивао често, тако снажно никада још, било је то необично осећање, попут чуда којем сам се са страхом препуштао. Сваки сусрет и сам поглед на дојучерашњу девојчицу, постајао ми је сусрет са самом СУШТИНОМ и СМИСЛОМ, са самим собом, са својим огледалом. Сам нисам знао описати и тачно објаснити ко сам заправо ја, груби грађевинац или само несретно и уплашено биће, да ли сам тврдоглав и несхватљив створ са својим чудним уверењима или једна осетљива и до сажаљења намучена душа.
У мисли стално су долазиле ми речи Паје Протуве, како говори да је то лепота коју не заслужујем, није таква срећа за тебе, да не треба да заборавим своје порекло и одакле долазим.

Белег момка са села или „сељачке сорте“, како ме онда назвала Оливера и раније ме пратио као непожељна титула, свуда где бих рекао да одрастао сам на селу. Никада раније нисам осећао постиђеност због тога, намерно нисам желео да прећутим и изоставим такву истину о себи, откривао сам је свугде где сам стигао, само да би показао један другачији појам о селу, који је далеко од икаквог срама, али овог пута осећао сам да ме оно оптерећује.

Овог пута у мисли су ми долазиле најодвратније особине и грозоте које се приписују сеоском човеку, оне које сам увек и сам раније слушао са гађењем, иако су оне као много и свему другом само у појединачним случајевима биле истините.

Говорило се за сеоске људе да су неписмени, толико да не умеју читати и писати, грубог су карактера и преке нарави, да мрзе све што не разумеју а нису вољни да разумеју ништа. Не подносе префињеност ниједне врсте, противе се напретку, противе се свим променама, узгајају стоку и живе заједно са њом, не купају се и заударају као она.

Мучила ме једна јако ружна слика о човеку са села, која је захваљујући предрасудама олако и нашироко прихваћена скоро као једина постојећа, и поред свих нелогичности које је носила у себи. Да не бих крио ништа и пристрасно оправдавао село само зато што долазим отуда, морам речи да су у њему јесу одувек постојали заостали људи и да оно само делимично јесте такво али постоје многе другачије, пристојније и достојније слике које оно може понудити о себи.

Увек су ми много сметале предрасуде које многи имају о селу, да сам желео упитати их из којег времена потиче то село које они познају, знају ли они да су тамо одавно стигле

школе у којима се добија ако не боље, онда сигурно дисциплинованије образовање него у великим градовима. Знају ли да у сеоским кућама никада се не упуштају унутра пси или слични љубимци, свака животиња је стока којој је по строгом обичају увек место напољу ,не могу да бораве у истој соби са човеком. Због тога сам увек са згражањем гледао како свакакве животиње у граду држе по тесним становима и питао се зашто онда сељаке оптужују да живе чак у присним односима са њима, то ми је била најтежа увреда коју сам чуо.
И зашто се гаде узгоја стоке, када је рад са животињама рекао бих захвалнији од рада са људима, оне знају узвратити питомошћу и умиљатошћу а људи су незахвални, често и подли, знају и да жестоко разочарају. Није то прљав посао онолико колико се мисли, знао сам да ниједна домаћа животиња не заудара горе од воња неокупаног човека, да је од свег измета који постоји на свету од људског не постоји ништа смрдљивије.
Раније сам против тих предрасуда увек се бунио, сада нисам имао жељу за исправљањем сличних неправди, више бих желео да сакријем или оставим тај терет далеко по страни, да не буде на очигледу. Почео сам се плашити тога као своје слабости, узимати за готово да ми сеоско порекло, сигурно отежава ствари и по први пут желео да оно остане сакривено.
Мирјанини родитељи и њена везаност за њих, били су ми препрека више у покушају да јој приступим ближе. Обоје родитеља које стално виђам били су пословни људи, обучени у добра одела и уредно дотерани, отменог држања, одмерених гласова у опхођењу, остављали су утиске

способних и строгих особа које су завређивале моје страхопоштовање.

Отац, за кога Никола рече да се зове Душан, био је мало пунији, седе косе са наочарима, као једини који је био возач, ујутру је редовно одвозио супругу на посао, понекад и кћерку у школу ако је имао времена.

Име њене мајке нисам знао, била је то госпођа краће црне косе, са јачом шминком на лицу, очуваног стаса а због високих потпетица које је носила изгледала је височија од мужа. Више од поштовања, које су свакако заслуживали, имао сам пред њима одређени страх, шта ће рећи ако примете да како гледам у њихову кћерку или ме угледају у њеној близини.

Нисам знао шта би они казали, када би сазнали да желим присвојити њихово вољено дете али већ ми је довољан проблем било и то што сам осећао се толико недостојним. Испред њихових очију замишљао сам себе, као постиђено сељанче које по врелом сунцу стоји на асфалту, у гуменим каљачама, обучено у дебеле чакшире, грубом вуненом џемперу, старом кожуху и сиромашно као просјак. Укочено стојим тако, док испод одеће од велике врућине цури ми зној, обузима ме свраб по целој кожи, кувам се под дебелим оклопом и не умем да отпочнем и изговорим три повезане речи. Такав одрпан и бедан а тражим ни мање ни више него њихов благослов, да допусте ми руку своје кћери. Чиме бих могао да их уверим, да сам ја најбољи избор за њу, како завређујем да и она мене таквог воли.

И поред Миријане када бих пролазио, стално имам утисак како на мени има прашине коју носим са градилишта, да је на одећи или лицу остала ми нека осушена флека

малтаракоји је тамо прснуо по мени, због које се олако издалека види у каквој прљавштини радим.
Њихова велика кућа која је до јуче била само једна од многих таквих које виђам по Београду, двоструко је порасла у мојим очима, израсла у прави дворац а цела породица аристократски богата и славана, да је немогуће ступити међу њих. Ја сам ту само отпадник који би да се окористи туђим добром.
Претерујем, али недостатак самопоуздања сигурно није ми ишао у корист. Истина у свему томе сасвим сигурно била је да су њени родитељи другачије од мене замишљали младића који заслужује њихову кћерку, да сва искреност и човечност коју сам био спреман да понудим за њену срећу, не би ми помогли и да бар у почетку треба да заобилазим њене родитеље.

ПРИБЛИЖАВАЊЕ

Први блиски сусрет није нам био нешто леп, да би се као такав радо памтио целог живота, ни романтичан каквог би свако пожелео, више је личио на неки од праисторијских призора из периода дивљаштва, какви се описују у историјским читанкама.
Повремено су у улици, као и у целом предграђу, знали да се појаве пси луталице, у групи по неколико њих заједно, као опасна претња наилазили су са искеженим зубима, можда заражени и беснилом. Ходали би тако господарећи улицом и често нападајуће пролазнике, највише оне који су их се много плашили, јурили их и опкољавали и ако никога није

било у близини да им помогне, човека би тад изуједали до крви и исцепали му удове. Онда би, после, долазили људи из службе за уклањање пса луталица, похватали их и улица би на кратко била мирна, док се не појаве нови.
Често сам имао потребу да поједем нешто слатко, јер дешавало ми се да у устима осетим укус креча, чију прашину удишем на градилиштима. Навече у устима знала би појавити ми се горчина и љутина, која пече и суши уста, тражило би ми се да одмах поједем нешто слатко. Ако тад не бих имао имао ништа код себе, горчина ме терала да одлазим до продавнице и купим нешто чиме бих засладио уста.
Било је септембарско вече, дан је видљиво крађао и мрак се био потпуно спустио, упаљена улична светла сијала су пуном снагом око себе, када сам журећи кренуо до најближе продавнице, да пре њеног затварања обезбедим се куповином неке слатке намирнице. Тада сам на улици, на њеном другом крају и још на великој удаљености, препознао Мирјану како се однекуда враћа кући. И само што помислио сам, како се срећно удесило што ћемо се сусрести, одједном се из пролаза кратке споредне улице, појави група паса који су лајући и режећи јурнули ка њој. Било их пет, шест запуштених луталица у чопору, сви тамне или црне боје длаке, осредње величине, мршави и хитри као хртови. Уплашена, она је грешком потрчала напред да бежи, што је навело их да у пуном трку и за трен ока је сустигну. Зачас су је окружили свуда, сем спреда где је трчала, и поскакујући предњим ногама увис, уз лавеж, опасно приближеним, раширеним вилицама, већ покушавали да је угризу.

Онда као што је то описано у историјским читанкама, наступам ја са једним примитивним начином одбране: ограбивши комад цигле који ми се најпре нашао у близини, потрчао сам према чопору да је одбраним.
Утрчавши међу њих, покушао сам свом силином ногама да их шурирам, не би ли неког од њих ударио али они одмах узмакоше, повукавши се на краће растојање. Комадом цигле снажно сам погодио једног од њих у леђа, од чега он болно зацвили и подвивши реп поче да бежи а за њим и остали уплашено учинише исто, заједно се дајући у бег. Поново дохвативши исту циглу, бацио сам је према њима али овај пут не погодивши ниједног. Они, у чопору, наставише своје бекство, све док нису поново нестали иза ћошка, истог иза којега су се појавили.
Окренуо сам се према Мирјани која је стајала иза мене, уплашена али срећна што сам појавио се у правом тренутку и отерао их од ње.
-Много вам хвала, настрадала бих да се нико није појавио да ми помогне- рекла ми је прво што је могла, када се сабрала после препада.
-Опасни су када налете на неког ко их се плаши. Морају нешто да ураде са овим псима, појавиће се они да нападну опет!
Нисам пазио шта говорим, у том тренутку ненамерно сам рекао сам нешто што је могло поново уплашити, створити места још већем страху. То је збунило, климнула је главом као да сигурно зна како ће јој се и следећег пута исто то десити. Али опет је била ми захвална због моје помоћи, па је додала:
-Хвала вам још једном.

Окренула се и онда пошла према кући. Стајао сам и даље у месту и гледао за њом, све док се није удаљил,а стигавши скоро до своје капије.
Онда сам и ја пошао својим путем, гледајући по страни где се могао изгубити растерани чопор керова.
Обузимала ме луда радост, дело које сам учинио, помогло ми је да покажем своју спремност и сваку пожртвованост на коју бих без размишљања био спреман због ње. Сам чин одбране јесте деловао смешно и примитивно али нешто у мени је жалило што су се пси повукли онако брзо. Волео бих да их је било више, да су крволочније насрнули на мене, скакали ми на груди, да сам снажно хватао их једног по једног, ломио им вратове и бацао иза себе. Да ту пред њеним очима, против искежених вилица са оштрим зубима које хоће да ме искасапе, водим неизвесну борбу и за сам живот, док она стрепи и нада се да ћу издржати и надјачати их.
На крају, зато што само тако и може да буде, да изађем као неустрашиви победник, са нешто рана на себи, док она стоји поред мене, са сажаљењем и дивљењем истовремено, као најбоља ми захвалност и награда.
Велико узбуђење које ме захватило због учињеног јуначког подвига, није ме напуштало целе вечери, нестала је била и горчина у устима због које сам изашао из стана. Све што сам радио током остатка вечери, било је споредно а од великог узбуђења, нисам могао заспати до јако касног доба ноћи. Осећао сам да је то био онај потребни ми судбоносни сусрет, који ми мора донети срећу са њом, у то сам сам убеђен те вечери.

После тог догађаја, чију праисторијску позадину никада нисам успео да сметнем са ума, лед је био пробијен и све је текло лакше.
После неколико дана Мирјана је сама, знајући у које време обично се враћам са посла, изашла пред мене да ми се поново захвали, овај пут прибрана да лепо, каже колико је тај препад на њу заиста страшно деловао и колико ми је захвална на указаној помоћи.
-Била сам престрављена- говорила је она- никада ништа слично томе није ме снашло. Пси су ме одувек много плашили, одраније страшно сам се плашила сусрета са сваким који би без власника сам наилазио улицом. Оно вече изгледало ми је као да су ме усред дубоке густе шуме напали вукови, када су ме саму по оном мраку изненадили, била сам избезумила се од страха. Добро је да сте наишли тада, не смем ни да помислим како би завршила да ме нисте спасили. Хвала вам много због тога, можда сам у ономе часу, много уплашена, деловала вам недовољно захвално али верујте да нисам, сматрам се вашим дужником.
-Молим те немој са ВИ, тако ме никад нико није ословљавао. На одређени начин може се сматрати да се дуго већ познајемо.
-Да, по времену од када живимо у суседству, одавно нисмо међусобно непознати једно другоме- потврдила је и она.
-Што се тиче времена, изгледа ми као да је јуче било када сам се доселио. Ти си тада била још девојчица, данас си већ девојка, како је оно брзо пролетело.
-Ипак не толико девојчица да сам забављала се луткама и игрицама, каква звучим по опису из твојих речи.
-Ти на лицу још имаш неких црта које те чине девојчицом, иако си девојка. И то врло лепа, одмах се примећује.

Било јој је драго што то чује. Сигурно је пре тога много пута чула исто, добијала довољно комплимената за лепоту да би се навикла мирно их примати али овога пута од мене заиста се обрадовала да се нешто мало и збунила.
-Хвала вам на томе- тако је рекла. -...како је становати код нас у улици, за цело ово време, какав смо утисак ми одавде оставили?
-Да ми је лоше, већ би отишао одавде. Навикао сам се на ову улицу, вашег суседа Николу, његову кућу и терасу, да могу рећи да ми је лепо. Остаћу ту све док буде хтео да ме држи код себе. Мислим да ће то бити једно дуже време.
-То је лепо, било би ми жао да чујем другачије. Чудно је да то сазнајем сада, захваљујући оном грозном нападу паса пре неко вече. Изгледа ли и теби тако?
Пси јесу припомогли да се то догоди али и без њих, тражио би другог начина да јој се приближим, знао сам то и рекао да је било крајње време да почнемо овако разговарати, са чиме се она одмах сложила.
Када двоје људи желе да се споразумеју, лако пронађу заједничку нит, тако је било и код овога разговора који није био дуг, био је обичан и неодређен а толико нарочит са пуно обостраног слагања.
Више од речи, тај тренутак је био драгоцен а он је само почетак. Постало је вероватно да ће после њега, у предстојећем времену, доћи други још и лепши, да ћу га добро запамтити јер се велика ствар догодила.
Јесен која је дошла у септембру, пре календарске, донела је велике кише и не само њих: јак хладан ветар који је снажно разносио кише и откидао још непожутело лишће са дрвећа. Због хладноће којом је шибао, напољу је било тешко остати

дуже времена, сунце је одавно било заклоњено облачним сивилом, иза кога се могло очекивати и да падне снег. Затим је у октобру, као пријатно изненађење, дошло необично лепо михољско лето, поново сунце које је позивало на излазак напоље и подсећало да од лепог сунчаног дана, не постоји ништа лепше. Седећи поново на тераси, уживао сам у том чудесном временском преображају, наравно и у погледу, стално упереним у велику кућу Галића.

-Мама погледај како је диван дан -говорила је Мирјана силазећи низ степенице, мајци која је управо на вратима у приземљу била изашла напоље. Мајка се сложила да је време прекрасно, нарочито за доба године када се то ретко могло очекивати.

Потом су њих две селе за сто у дворишту, да искористе топли дар сунца које је мазило и златило све испод себе, што никада пре нисам видео да су радиле.

Претходно Мирјана ми се јавила кратким поздравом, онда је села на своју страну стола, која је наравно била окренута према мени а њен безбрижни весели глас је по сунцем позлаћеном дану, одзвањао до мене као радосна музика, као наговештај предстојеће среће. Повремено, да бих боље осетио опојност њеног драгог ми гласа, затварао сам очи и целим бићем претварао се само у слух, напајао се звучношћу гласа и речи које су долазиле до мене, потом поново отварао очи и враћао се погледу испред себе.

Да. Дан јесте био леп као одсањан, идеалан и непоновљив по томе колико сам био срећан.

Можда би неком другом изгледало да у томе нема никакве нарочите среће али за мене је итекако било. Можда би неко други тражио више, нешто конкретније и опипљивије од

погледа на девојку коју воли и не би се задовољио без чврстог загрљаја, док потпуно не осигура се да она заувек припада само њему али за моју скромност оволико је било сасвим довољно. Кап праве среће било је све што сам тражио и напокон је добио. Знати да је она у свом срцу уз мене, као што сам ја уз њу, био је врхунац моје среће и ма колико неко другачије желео и замишљао своју срећу, ја сам могао пожелети још само то да она што дуже потраје.

Дотада живео сам дубоко разочаран у женски род, имао сам учвршћено грубо уверење, да од десет данашњих девојака, девет бих пустио да их вода неповратно однесе. Само је, можда, та једна вредна пажње, због које је вредело живети и надати се. Знам да такво схватање звучи неприхватљивоодбојно али је оно било проистекло из мојег дубоког незадовољства и било непромењиво попут записа на камену, остављеног од давних времена.

Једноставно нисам проналазио ничега доброг и моралног код њих, то су бића без памети и осећања, нескромна и прохтевна, којима се не може удовољити јер бесне, ни саме нису биле начисто шта би желеле. Оне не знају шта значи пожртвовање, шта значи поделити тугу, пружити утеху, бар када је најпотребнија јер су неспособне да осете сажаљење према икоме. Распусне и себичне не разумеју шта значи реч „немати“, уместо да стварају, створене су само да расипају, у њима нема скровишта и утехе и поред њих бих се могао осећати једнако усамљено као да их нема.

Једно време веровао сам да је новац оно што обожавају и за чиме се наводе, да би касније увидео да је новац само једно од њихових великих очекивања која немају границе. Њихова најача страна је голотиња и оне нису биле ништа друго сем празне голотиње, због тога, оне за мене као да

нису ни постојале. Нека их одвуку струје којима припадају куда хоће, само што даље од мене којем нису потребне нове муке јер и са постојећим тешко издржавам.
Она ретка која вреди и која је остала да брани девојачку част у данашњем времену, у сивом виђењу ствари које сам имао, као да није ни постојала. Унапред сам биоп помирио се са реалношћу да таква једна сигурно не би могла припасти мени или да бих је уопште једном могао срести. Тако сам размишљао све док Мирјана није постала најлепше откриће које сам могао само пожелети. Као у песмама она је била лепа вила која се показује само добрим јунацима, онда када им је најтеже, када изгубе сваку наду. Могао сам годинама селити се по свим крајевима града и никада је не срести. Могао сам годинама становати у њеној близини, поред куће на коју немам поглед као што имам на њену и тако опет би остали непознати једно другом. Могао сам је сусретати сваког дана, у мноштву девојака које сусрећем и не препознати да је она та изузетна, баш онаква какву желим.
Када бих се дао у потрагу, сигурно је не бих пронашао у оволиком мору пренатрпаном људским душама, у којем је најтеже одредити ко је какав.
Колико их има и како се проналазе пристојне девојке, фине и скромне, које чекају негде сакривене попут бисера у шкољкама?
У очајном расположењу и вери коју сам изгубио, десило ми се да сам пронашао оно о чему сам сањао, осећао сам то свим срцем, по радости док је гледам, лепим лепршавим мислима које ми се одједном појављују, по пријатном дисању у грудима.

Посатао сам другачији од себе самог, нисам више тамновао затворен у истој тесној кожи која ме толико измучила, сада сам био духовно биће неограничено и неосетљиво на болове.
До сада сам осећао се несрећним али сада сам великодушно награђен, да себе не могу описати никако другачије него срећним. Почињем да верујем да су истините приче како свако биће на свету има свога пара, само треба имати довољно среће да га пронађе.
Морам бити захвалан богу и судбини на поклоњеном дару, за љубав коју су на крају, макар из милосрђа, дали ми као да је удељују.
Захвалио би и свим несуђеним девојкама које ме нису хтеле, на везама које нисмо успоставили, иако сам тада упорно желео да их започнем. Оне нису биле задовољна са мном али искрено, ни ја са њима никада не бих био срећан како могу бити сада.

ЈУТРО РАЗОЧАРЕЊА

Оспокојен у срећи коју сам стекао, живео сам нови живот у којем ништа више нисам подносио тешко, осећао се као да добио сам нову снагу и веће способности са којима могу све постићи. Привидно, изгледало ми је да ако пожелим нешто

заиста довољно јако могу то и да остварим, све је само на мени и времену које треба да одвојим да бих стигао до циља. Поред тога веровао сам да је наступило доба у којем прати ме срећа, која је испочетка била нешто затајила и каснила а сада кад је ту, неће се тако брзо ни изгубити и она има своја правила. Стање у којем сам се налазио било је необично лепо али и варљиво јер долазио је тренутак сусрета са стварношћу, коју сам дотад запостављао мало размишљајући о свом правом положају.
Рано децембарско јутро било је оно што ме својим налетом хладноће нагло отрезнило. Снега још није било док су темпратуре биле праве зимске, кошава је немилосрдна дувала, преко читавог дана било је необично хладно и када се сунце понегде показивало. Јаки мразеви изјутра залеђивали су барице воде, покривали асфалт и земљиште задржавајући се на њима се све до поднева.
Кренуо сам на посао без капе, коју сам носио само ако су напољу падавине, по хладноћи која је ледила и штипала лице, са главом увученом у рамена и брзим кораком да бих се загрејао у ходу. Испред Мирјанине куће, видео сам истеран из гараже аутомобил њеног оца, стајао је ту упаљен, са стаклима која су маглила од топлоте грејања изнутра. Унутра чекајући за воланом, седео је отац који је био раније изашао управо да би угрејао кола пре него што она пође у школу. Прошао сам поред њега и одмакао двадесетак корака када је из куће изашла Мирјана и села у топла кола, лагано затворивши врата за собом од спољњег смрзавања. После неколико секунди њихов аутомобил прошао је поред мене, да одвезе је до школе пре него што отац пође на свој посао.

-Лепо је пазе и чувају- мислио сам- живи заштићена у богатом дому који ничим не оскудева, да не осети ни хладноћу, ни врућину, пажена као зеница је у родитељским очима. Одрастала је у пруженим условима свакојаких лепота, уживајући и безбрижно сањајући лепршаве снове. Можда стварно постоји нека повезаност између њене лепоте и начина на који је пажљиво однегована после рођења? Све је то толико супротно од мојег света сачињеног од сиромаштва и неизвесности, у коме је потребан оклоп да заштити душу од незгодних, грубих удараца немаштине. Колико би онда нежној и неприлагођеној Мирјани поред мене било тешко, како би се она мучила и у највећој љубави? Постала би велика страдалница када би наивно пристала да са мном подели живот. Кривица за њене патње била би само моја, знао сам да немам ништа да јој приуштим и да сам од самог почетка био сам свестан колико ће њен положај постати тежак ако под преваром заљубљености вежем је за себе.
Јутрос сам се пробудио у хладној соби, на брзину обукао и изашао као да бежим из ње,в ечерас она ће ме сачекати иста таква ледена и тесна да се онерасположим чим уђем међу њене зидове. Па ни она није моја, него је изнајмљена, могу остати у њој само док имам новца да је плаћам.
Малу електричну грејалицу коју имам за зиму, по договору са Николом, могао сам слободно користити јер је струја била урачуната у погодбу о станарини. Видео сам ипак да му смета када је укључим, плаши се великог рачуна за струју и зато више волим мирно лежати у хладном него да ми нешто пребацује или ме немило гледа због тога. Најмање ми је одговарало да се још и са њим споречкам, што би

значило промену стана и селидбу одатле а то је било оно што никако нисам желео.
Скромну вечеру доносио сам у кеси, замотану у папиру, и јео је над истим тим размотаним папиром. Сваке вечери слика је била иста, долазио сам уморан и туробан од тешких рачуница и размишљања како покушати поправити тај непоправљив положај. Времена за одмор некако се и нађе али за разоноду не, немам ни праве пријатеље, дуго већ водим самотњачки живот.
Осећао сам да би снагом своје љубави могао грдити дворце или подићи читав град, док за стварно нисам био у могућности ни да обезбедим пристојан породични дом без сиромаштва за вратом.
Поред мене није заслужила да живот протрачи ни једна од оних одвратних уличарки, безвредних и неморалних женских створења а најмање једна фина, брижљиво однегована девојка. Привезати је за себе значило би отргнути је из њеног сигурног света, увући је у муке и понижења, уништити јој сва добронамерна прихватања света, покварити чак и њене лепе успомене на безбрижно и срећно проведено детињство. То би била моја највећа превара, за коју немам оправдања ни због тога да је посреди само новац који нисам имао. Оправдање ми није било ни то што је волим јер код ње постоји толико тога привлачног да нисам знао никога ко је не би волео. Ја сам више као несрећа која виси над њом, прети да је са њеног кућног прага одведе на ружну страну живљења, из поузданог топлог дома у којем живела у свим удоностима, изведем је на ветрометину.
Како сам све до овога јутра заваравао се да би нас двоје могли заједно опстајати, без сметњи због разлика између

богате кћерке и сиромашког сина. Зар сам био толико заслепљен лажним надама да не видим како немам ничега пристојног што бих могао за њу приуштити? Налазим се и у граду из којег желим што пре да одем, сасвим погрешном месту где бих смео себи дозволити да волим, чиме сам се онда заносио до сада?

ОЧАЈ

Понекад осване такав несношљив и неиздржив дан када нерасположење са којим одеш на спавање, напада те ујутру чим отвориш очи, неће да оде.
Испред је напоран, хладан дан, по зими која само што је настала, под ветром који на висинима стално звижди, са поквашеним рукама које се леде при хватању за смрзнуте блокове, даску и железо, са хладним хлебом и саламом за доручак, хладном водом за умивање, хладном одећом за пресвлачење. Знаш да тако ће бити целу зиму, до далеког марта, до топлијих дана напокон постати лакше.
Посла је у то доба године мање, зато га треба добро чувати јер се други тешко налази пре почетка нове сезоне. То знају да искористе предузимачи и њихове пословође који стално стражаре поред, да случајно неко не стави руке у џепове како би их угрејао.
Већина тих предузимача богати су људи, неки поседују милионе и опет чине све да из радника извуку што већу могућу корист, чак и у таквим условима јер хоће да профитирају свуда где могу. Бесрамно пливају у богатству

али погледи су им још похлепни, гледају где могу да стекну још, утркују се ко ће имати више.
Колико само на лоше расположење утиче богати свет који се може видети на све стране, силно имућни људи који за свој ситниш могу купити мој јефтини живот са целим његовим трудом и напором, који су мањи од њиховог помака прста.
Лакше би било када ми они не би стално били пред очима јер помисао да сам судбински предодређен да увек останем ситан ма колико запињао и трудио се, наводила ме је да дигнем руке од свега и предам се пропасти. Неправда због такве разлике међу људима је страшна и од свих најтежа, више нисам знао на који начин да је подносим.
Нервоза и напетост сваког дана ми расту, све теже успевам сачувати унутрашњу равнотежу и мир, једном ће потпуно овладати надамном. Примећујем како постајем раздражљив због тричавих ствари и безначајних ситница, ја који сам некада био тако стрпљив и миран.
Никада још нисам падао у безнађе слично овом, глава ми је постала непрестално испуњена зловољом према свему а поготову граду, где се невероватно олако изнервирам на сваком кораку. Гужва, бука, метеж свуда су без престанка, увек исто: из даљине долази трубљење сирена аутомобила јер се саобраћај опет негде закрчио, брује мотори претоварених камиончина уз страшан писак ваздушних кочница када се заустављају, прастара возила која дрндају да се све тресе, ученици који галаме по аутобусима, праве вриску и пуцају балонима од жвака јако као из пушке, вика путника на возача зато што касне, глупи свет који стојећи на средини тротоара буљи у излоге не водећи рачуна о месту за

пролаз другима... Све то ми се одражавало на нервима више него што би смело.
Око себе примећујем људе и са већом нервозом, неки су млађи, неки су старији, који попут живчаних болесника сами наглас говоре док ходају или гадно псују, не издржавају напетост у себи. Други који наизглед мирни ћуте, при мало очешаном рамену прасну необузданом љутином, разбесне се и буду спремни да убију.
Под кровом смо исте луднице, у којој је сваког дана све горе. Овдашње лудило је прелазно и требало би побећи од њега пре него што буде касно. Због мало новца ризикујем да изгубим и памет и здравље, да ли ми је то потребно? Никад ништа нећу постићи то је бар јасно, какав циљ, зашто се заваравам?
И где је сада Паја Протува који зна све разлоге и одговоре, да изађе и објасни ми још једном у чему је толика лепота овог града и људи? Како то да ја осим разочарења баш ништа друго не видим? Требало би му забранити да иде около и пред другим људима шири такве неистине и пропаганду.

ЦИЉ

-Сабери се и тргни мало, не смеш да падаш у малодушност- прекоревао сам себе- ниси овде дошао да се шеташ по Теразијама, дошао си да радиш и тако ће да буде! До сада те није пратила добра срећа али то се подводи под „вишу силу“ против које нико не може јер су времена тешка. Имаш и напретка: изучио си занат, знаш како да нађеш посао, полако напредујеш у сакупљању новаца, истина не оном брзином којом си планирао али полако напредујеш.

Сваким даном који одрадиш и наплатиш, за корак си ближе остварењу својих планова. Зато ако будеш и даље вредан и још боље запнеш пре ћеш отићи одавде. Без обзира на то колико ти је тешко, мораш наставити да радиш колико год ти буде потребно да сакупиш довољно новца за обнављање пропалог домаћинства и повратак у завичај.

Понајмање си овде због девојака и љубависања јер то може само да те успори или још горе, поведе у супротном правцу. Човек који нема јасан циљ и упорност или их запостави лако пропада, нагледао си се пуно таквих случајева. Колико познајеш оних који су због жена и пића у младости остали без свога крова над главом, који у старости раде од данас до сутра само за хлеб и пиће, без наде све теже издржавајући напоран рад.

И других још беднијих који више не могу да раде, служе као чувари фирми дању и ноћу, спавају и уједно живе у портирским кућама при томе стално зависећи од газдине воље и расположења.

За све њих је прекасно да се извуку, посустаће и онда постати бескућници али за тебе није, ти испред себе имаш одређен циљ и немаш времена за губљење. Мораћеш да се прођеш заљубљивања од кога ти се само тешкоће

утростручавају и заборавиш девојке на колико год времена буде то потребно, мораш напред ка циљу. Не постоје хладноћа, неправда и усамљеност, све су то неважне ситнице за јаку човекову вољу која истрајава, а твоја мора бити таква.

ДРУГИ ДЕО

У међувремену са пословима, о којима сам казивања мало запустио, имао сам промењиву срећу. Једно време омиљени самостални послови добро су ишли: четворица нас у групи без посредства предузимача, успевали смо сами налазити и и уговарати себи послове. Били су то мањи послови који су трајали две, три седмице, а којих смо се могли прихватити јер за њих нису биле потребне грађевинске машине, велике набавке материјала, пројекти, уговори и све оно за шта је неопходно учешће предузимача. Највише смо радили на приватним кућама, погађали се директно са власницима, постизали повољне цене и за нас и за њих јер паре нису одлазиле на трећу, предузимачеву страну.

Волели смо такве послове не само зато што се више зарађивало, него и зато што без надзорника и пожуривања сами смо одлучивали колико и којом брзином ћемо радити. Уз то док би радили, власници би често знали да нас лепо угосте са храном и пићем а на крају задовољни обављеним послом и додатно часте новцем.

Срећа нас је служила тако добро, да када би завршили са једним послом, одмах би се појавио други, тако би настављали низати се један за другим.

Онда после пар месеци, таквим послова је нестало исто тако изненадно као што су се појавили. Чекали смо и надали се њиховом наставку али њих више није било. На крају морали смо се растати и одлазећи свако на своју страну, поново тражити

запослење код предузимача.

Зависно од среће коју је имао, у тражењу посла сваки се сналазио како је знао. Моја срећа је била лоша јер налазио

сам само ситне интервенције попут оних за кућне мајсторе. Све везе преко људи које сам познавао заказале су, и последњи човек који ми је обећао да ће потражити ми место тамо где он ради није се појављивао, слагао ме је.
Изгледало је да ће проћи дуже времена док се нешто се не промени. Морао сам поново се вратити чекању посла код Вуковог споменика, од којег није било неке вајде. Стајати тамо целога дана и ишчекивати са које стране би могао се појавити неко са послом, било је заморније више него док се ради. Исто тако било је напорно и трпљење неправде присутне ту око мене.
Људи који су сада стајали тамо су се променили, нови који су били ми непознати, изгледали су гори и луђи од некадашњих, нисам имао са киме ни реч проговорити. Два посла су ми узели испред носа, дрско их отели. Нисам се могао свађати са њима, тако сам могао навући себи и већу беду на врат.
Дочекао сам да делим тужну судбину незапослених људи, грозну ситуацију када ти се чини да за све друге унаоколо има посла, док на тебе нико не обраћа пажњу. Морам признати да се томе нисам надао, био сам заборавио како је човеку тада тешко и како свет почиње да му бива мрзак јер се осећа безвредним.
Бунило ме што је постало тешко наћи посао у средини сезоне, обично га је теже било наћи на њеном крају или у зимским месцима али изгледа да више правила није било. Било је разних ситуација кроз које сам пролазио, и ако се не рачуна бомбардовање и повређивање падом, никада још нисам избројао толико нерадних дана. Био сам се навикао да стално имам посао, када га не би било на једном месту, нашло би се друго, требало је само довољно се потрудити

и на све стране распитати где примају раднике. Потом би негде се појавио нови, бољи или лошији посао али запослење бих имао.
Уколико се ништа не би променило, морао бих да дигнем руке од радних и свих других планова које сам направио. Одустао сам зато од чекања код Вуковог споменика и одлучио да се више потрудим, да обиласком градилишта по граду распитам се хоће ли ме негде примити да радим.
Пре тог увек помало понижавајућег посла, одлучио сам да се два дана одморим не размишљајући баш ниочему. Никада раније тако нешто нисам радио, био незапослен па се још одмарао, то био је превелики луксуз и расипништво у поређењу са дотадашњим напорима и мерама које сам себи строго одредио.
Али овога пута урадио сам то баш из ината рђавој срећи и својој нервози која се појављује у таквим лошим сутуацијама.
Оба дана провео сам баш тако не желећи ни да помислим шта ће бити у наредном периоду и куда ће ме одвести даља потрага за послом. Нисам имао добра предвиђања у вези свега тога и баш зато остављао сам то за касније, када ћу сигурно поново морати суочити се са тим мукама.
Два дана на поштеди брзо су прошла, после њих морао сам да кренем у потрагу за послом по градилиштима. Првог дана обишао сам их троје, на два су одмах ми кратко рекли да не требају раднике, без иједне речи даљег објашњавања зашто их не требају.
На трећем, предузимач који га је држао, покушао је искористити мој положај да би добио радника за јефтине паре. Лако сам одбио његову уцењивачку понуду јер се није радило само о новцу, него и о понижавању мога

рада. У целом свом дотадашњем искуству, на нешто слично томе, никада нисам пристајао.
Три покушаја и неуспеха у истом дану, били су довољни да прекинем са даљим тражењем. Остајало ми је да сутрадан поново наставим даље, да целог дана тражим и питам на градилиштима, све док једном не нађем неко где ћу моћи радити.
Остатак дана провео сам седећи у једном мањем парку, сео сам на једну клупу само да бих се мало одморио а потом немајући никаквог другог посла остао на њој необично дуго јер ми се допадо његов мир.
Пред вече, враћајући се у стан прошао сам поред једног новог, великог градилишта које је, према слици истакнутој на плану пројекта, захтевало доста посла и радника који ће ту радити.
Радни дан на њему био је већ завршен, ни радници ни надређени нису више били ту, па сам одлучио сутрадан прво свратити до њега да бих питао за посао.
Рано ујутру отишао сам тамо и урадио добру ствар јер био сам одмах примљен, лако се договоривши за плату и остале услове који су били међу бољим него на већини других места. Да сам био понео са собом радну одећу и алат, могао сам одмах почети да радим јер посла је било стварно доста, за целу годину дана.
Градила се ламела, огромна десетоспратна зграда која се састојала из три спојена стамбена објекта, намењена само за луксузне и скупе станове. Одмах на први поглед могло се закључити да је велики новац укључен у њену градњу, требало је саградити хиљаде квадрата, за које ће бити потребно много пара уложити али је зато и зарада могла да буде огромна. Појединачно то је можда био и најскупљи

такав објекат који се у том тренутку градио у Београду. Рађен је по свим луксузним захтевима а био је и смештен у најужем делу града, где је предходно било потребно порушити један мали део старог насеља да би се ослободило довољно површине за њега.
Две кранске дизалице биле су постављене са обе стране започете бетонске конструкције а много грађевинских машина и возила кориштено је за градњу. На згради је радило око тридесет радника, за које сва подршка била обезбеђена и организована у најбољим условима.
Човек који је изводио радове, за кога сам у почетку мислио да је само предузимач, заправо је био и инвеститор који је потпуно сам финансирао целу градњу. Звао се Веселин, био је у четрдесетим годинама што је значило да је врло млад за оволико крупан посао. Као што му је име звучало, био је увек ведрог и оптимистичног расположења, стања које је било саставни део његове властите природе.
Послове на градилишту, управљајући људима и свим располагајућим средствима, водио је инжењер Марић, мршав старији човек који је можда већ могао бити у пензији да је желео се пензионисати. Његова сигурност и смиреност, показивали су нам да је иза себе имао дуго радно искуство у таквим пословима.
У свему му је помагао човек нижег раста, који је био пунији али зато врло окретан, имао је приближно Веселинове године а сви су звали га Млађо. Како нам је сам рекао, он није имао никакво нарочито стручно образовање али се на градилиштима изучио се свему око поделе и извршавања задатака јер је некада раније радио као бригадир у једној великој грађевинској фирми.

Њих двојица прецизно су управљали свиме, најпре да се не догоди неки пропуст или грешка у градњи, затим да не дође до застоја у раду, да посао буде поједнако распоређен на све раднике,

унапред су мислили баш о свему. То је било изузетно важно, знао сам по раду на другим местма, како је тешко када посао води ограничен човек који му није дорастао него се случајношћу њега дограбио представљајући се како све зна. Таквим људима, несигурним у себе и завидним, ниједан радник није одговарао, онај који не познаје посао јер им није био користан, ни онај који уме све да ради, зато што би се њега плашили јер уме више од њих и као таквог желели да га се што пре отарасе. Са таквима је увек било тешко радити, нико им није био добар и могао сам замислити колико би се они због своје неспособности запетљавали и мучили на оволико великом градилишту. Инжењер Марић имао је уз себе бележницу са црним кожним корицама, у којој се налазио опис његовог плана рада. У њој је имао далеко унапред разрађен и предвиђен сваки нареди корак, испланиран тачно у дан, једна страница садржавала је на себи описе задатака које је требало завршити за један дан. Стално је носио са собом, из ње читао као из књиге и настојао да строго се придржава онога како је у њој замислио да послови треба да се одраде. Када је Веселин долазио на градилиште и он је кретао од гледања у бележницу, најпре би обојица над њом проучили шта је урађено, има ли одступања од замишљеног плана и тек онда би заједно кренули у обиласке радова на градилишту. Након обиласка инжењер би поново отварао бележницу и пред његовим очима, уз одобрење

исправности, обележавао или прецртавао део посла који је упрво завршен.
На новом послу радио сам вредно (како се уосталом само и морало), био задовољан њиме као и сваким другим где су ме поштено и редовно плаћали. Полако са временом, упознавао сам се са свим људима који су ту радили, иако је њихов број био доста већи него на другим местима где сам дотада радио. На истом месту радио је и један момак који се звао Милош, који је кратко становао са нама у Вишњици, у време када смо са Крунетом закупљивали ону преуређену стару кућицу. Ту сам поново срео се са њим иако га у међувремену нисам нигде виђао, ни знао где се налази. Поред њега, најпре ликом затим па именима, правим или оним успут наденутим, онда по способностима колико и шта могу да ураде, и на крају по нарави, упознавао сам и остале раднике. За разлику од претходних послова, на овом даље од површних познанстава нисам ишао, слушао сам понеку причу када су говорили о себи и то је било све.
Али био сам одсутан и занет другим мислима које су ме мучиле, борио сам се са заљубљеношћу која ме и даље није ме попуштала. Јака жеља и туга биле су помешане у мени, стварајући сталну меланхолију које нисам успевао да се ослободим. Покушавао сам да се обуздам, да не мислим ни о чему другом сем о послу али би тада у мени се отварала велика грозна празнина. Понекад би застао и осврнуо се око себе на људе у послу, како закивају чекићима, стружу тестерама, зујећи врте бушилицама, вуку шипке арматуре, носе даску и блокове... Сви предани раду и ослобођени потиштености која је мене обавијала.
Супротно од одлуке коју сам донео, да заборавим на љубав, јутро и вече били су делови дана на које сам стално чекао.

Мада је требало да то што мање радим, и даље нисам могао одолети жељи да бар једном у дану видим Мирјану. Погледи на њену кућу и очекивање када ће се појавити испред ње, било је све у чему сам трошио своје слободно време и због чега сам увек журио да се што раније вратим у стан. Развио сам навику да ноћу пре легања у кревет стојим поред прозора, гледам упаљено светло у њеној соби и мирно пођем на спавање само када се оно угаси. У том скривеном посматрању је постојала једина блискост са њом коју сам допуштао себи. Она је спавала недалеко од мене, у исто време када и ја, ми смо били заједно и када нисмо једно поред другога, могли смо да се волимо и на тај начин. Од те помисли снови у глави и пред очима су ми се множили, будан бих сањао све док не заспим.

Међусобни сусрети постали су нам сасвим другачији, ја сам био тај који је устукнуо и пролазио поред ње без задржавања, са само понеком успутном речју, не одајући никаквог трага својих осећања која су ме нагонила према њој. Њу је то збуњивало, знала је да у почетку нисам био такав, памтила озареност на мом лицу када бих је видео, могла једноставно осетити како је желим, да би потом разочарао, без објашњивог разлога деловао као да је престала ме занимати.

По разочарењу које се видело у њеним очима, схватао сам да и даље јој се исто допадам и одатле је долазила сва моја туга. Био сам препрека самом себи јер и поред среће што ме је она волела, као залеђен нисам могао ничим узвратити осећања, обасути је љубављу којом сам јако и непрестално желео.

Ни седење на тераси којег се нисам одрекао, није ме као раније одмарало и запљускивало очараношћу. Постало је

неугодно и болно седети и посматрати на дохват руке приближену срећу и оставити је недотакнуту. Постало је начин мога самоповређивања, седео сам ту искушавајући јачину своје воље, колико је стварно могу чувати од себе. Знао сам да не одолети јој и прихватити срећу која може бити само краткотрајна, није добро ни поштено дело, него рђаво које би оставило лоше последице на осетљивост девојке која то сигурно не заслужује.
Многи би то урадио за своје задовољство, не би то било ништа ново у себичном свету, због тога данас никоме не замерали али по ономе колико сам познавао себе, било је сигурно је да ја то нећу никада учинити. Зато се све морало завршити само на посматрању, на томе да она од мене неће бити повређена ни разочарана, све док једном не дође дан када ћу коначно да напустим ову улицу и град, и тад ће свему доћи крај.

СКУП ПОДУХВАТ

Да сам био бољег расположења, у том времену могао сам се више препустити одушевљењу према градњи која напредовала брзином какву раније нигде нисам виђао. Зграда је расла према небу као печурка после кише, када сам почео да радим на њој, била су подигнута само два спрата, за нешто више од месец дана подигнуте су још три етаже. То је огроман посао јер је на само једном спрату требало од бетона излити пространство са преко хиљаду нових квадрата, што је вредело сваког признања.

За то је највише био заслужан савремени начин градње који је примењиван а који је био сличан ономе којим ће се градити у будућим временима. Из онога што сам гледао пред собом, могло се наслутити како ће у будућности, поред свих достигнућа и чуда, нова градња бити јако брза и да ће брзина са којом ми радимо постати ствар прошлости. То време није било ни далеко, ако не успем да се ишчупам од бављења овим послом и сам ћу у каснијим годинама радити по са тим новим методама и стандардима.
Захваљујући машинама и доброј организацији, посао на згради је тако добро напредовао да сам предвиђао како ће за пар месеци све бити завршено.
У току највећих радова остајали смо да радимо прековремено,
(за шта су нам додатно плаћали) и то није било тешко издржати уз радни занос који се јављао при обављању бетонирања, које је било узбудљиво такмичење времена и посла који је требао да се заврши.
Доле на земљи камиони су један за другим довозили бетон, који су снажне пумпе путем црева избацивале на тренутну висину зграде и у дебелом млазу поливале по припремљеној подној оплати и увезаној арматури. Ми бисмо га онда брзо распоређивали и поравнавали у водоравну плочу, извлачећи квадрате и квадрате готовог пода будућих станова.
По времену које нас је лепо служило, цели дан се проводио у журби и беспоштедном раду. Онда би над посао који је био само надполовично завршен, пало вече али застајања није било док се не заврши цела површина, рад се настављао под рефлекторима постављеним на крановима.
Са спуштањем вечери посао би почињао да улази у свој врхунац, на умор и одмор се није ни помишљало, сваки

минут је био важан и морао је да се што боље искористи. Док се остали свет у својим домовима полако припремао за спавање, на конструкцији зграде, под светлости рефлектора као на позорници окруженој мраком, могло се видети живо кретање радника и њихових сенки док изводе своје велико стваралачко дело.
Захваћени стваралачком расположењу које се појављивало и обузимало нас, нисмо се штедели, избацивши из глава све постојеће тешкоће и друге мисли сем посла, сви би постајали сложни као да смо један. У сулудој јурњави и полету појављивала се радна веселост, довикивање и гласови команди постајали би јачи, њима су се понекад додавали се и намерно комичи узвици, жеља за шалом и смехом расла би све више како се завршетак посла приближавао. Сигурно је да нисам био једини који се у тим тренуцима одушевљавао огромним послом бетонирања који се изводи, и код осталих радника таоће се могло приметити слично расположење јер би се по завршетку рада сваки измицао у страну, да осмотри и нагледа се дела које је урађено. Тада би свако, зависно од свог претходног искуства са великим пословима, био мање или више задивљен. Била је то победа човекове воље над снагом, наизглед немогуће постигнуто је само зато да би се показало колико се може постићи када затреба.
Посматрано издалека и упрошћено, савремена градња са великим новцем уложеним у себи, подсећала је на дечију игру са пластичним коцкицама, осмишљену да се кроз њу у подражава управо рад грађевинара. И наше баратање са подупирачима, гредама, оплатом, арматуром и бетоном, помогнуто двема великим, снажним рукама кранова, које су

пребацивале терет тамо где је потребно, личило је на дечију игру.
Испод неба, на равној бетонској плочи одигнутој на висини неколико спратова, из које вире само железне шипке, прво би се од оплате изградили носећи стубови и зидови. Потом би се један за другим наливали бетоном и када се за који дан бетон довољно осуши, оплата са њих се могла скинути и они би били спремни за постављање носећих греда на њих, за нову плочу изнад. Помоћу густе шуме подупирача, на којима постављају се даске и широке табле правило се лежиште, на којем ће се наливати равна плоча од бетона. Она се са спољње стране около опшива оплатом и када се то заврши, већ је била спремна за ново бетонирање.
Након бетонирања један етажа било би готова, могло се ићи на следећу, изнова са прављењем нових стубова и зидова, скидањем подупирача испод претходне, због постављања под следећу, нову плочу. Премештање и понављање, све је као игра, само што је ова игра била за одраслу децу. Из дана у дан конструкција зграде је расла, прешавши половину предвиђене висине у спратовима, напредовала је даље према врху. Дижући једну за другом етажом, била би и завршена у догледно време, да није искрснула прва невоља. Градилиште су посетили људи из грађевинске инспекције. Било их је троје, приметили смо их када су испели се код нас на нови спрат који се зидао, где су затим службено се представили и затражили да разговарају са пословођом или неким другим одговорним лицем које је присутно на градилишту. У том тренутку поред инжењера Марића ту се налазио и Веселин, са којим су се они после обављеног кратког разговора спустили у приземље, где је била

смештена привремена канцеларија, у којој су налазили се цртежи и дозволе пројекта.
Посете инспекција нису биле честе, дотада сам их мало виђао по местима где сам радио, овде су због локације која се налазила у самом средишту града, обавезно морали доћи. Ми радници нисмо волели када су оне долазиле, иако је требало да нам њихове посете буду корисне. Није било тако, него као много шта друго у нашем положају и ово је било изокренуто наопако. Лоше и површно одрађујући свој део посла, само су додатно отежавали нас у настојању да својим трудом зарађујемо за хлеб.
Најпре када су долазили из инспекције за рад и заштиту на раду, они би нам тражили радне пријаве и осигурање, које ми нисмо никада имали. Нико од нас није био за стално запослен да би био пријављен и социјално осигуран, обично смо на једном месту радили сезону или још краће, после завршеног посла би нас распуштали да тражимо нове послове. То је предузимачима добро долазило да избегну трошкове за наша осигурања. Ако је неко желео да има осигурање, морао би да га плаћа из свога џепа, што смо сви одбијали јер није нам није одговарало да од наших зарада одбијају још и за такве ствари. Сматрали смо да и без тога нисмо довољно плаћени.
Инспекција је могла казнити и једне и друге, због тога када су се они појављивали, бежали смо и крили се где стигнемо.
Због непоштовања мера заштите на раду, они су такође могли узети гомиле новца јер их се нико није придржавао. Нисмо били опремљени ни најосновнијом радним оделима ни шлемовима за безбедан рад. Поглед по нама свуда би наилазио на шаренило изношене цивилне одеће која је

служила нам као радна, смешно приказујући како је ко волео да се облачи и какав је модни укус имао пре неку годину. Лети по врућини радили смо свучени до појаса, понеко са подсеченим панталонама, да смо пре личили на групу купача него на раднике на послу који је врло ризичан и опасан. Сматрали смо да шлем не може помоћи чак ни против сунчанице, нарочито да не може спасити главу ако се довољно не пази или да би се са њиме избегла кобна судбина, зависно од тога ко је у шта веровао.
За радну одећу а поготову обућу, сигурно се не би бунили када би нам је они код којих радимо обезбедили али је нигде нисмо добијали и били смо навикнути на то. Због таквих кршења закона и прописа о сигурности на раду, инспектори су били у могућности да скупо кажњавају или чак уништавају предузимаче и власнике грађевинских фирми за које смо радили. Али најчешће су и једни и други трудили се да заједнички пронађу разумно решење. Уз попустљивост која се плаћала онолико колико се међусобно нагоде, опраштли су им и пуштали их да настављају даље са радом.

Грађевинска инспекција била је још већа опасност јер поред високих казни, могла је забранити рад градилишта и оставити нас без посла. Мада су новчане казне изречене предузимачима остављале последице и по нас, тако што су на разне начине спуштале се до наших леђа и џепова да их и ми испаштамо, губитак посла био би оно што би нас најтеже погодило.
Због свега тога, никако нисмо волели наиласке инспекција које својим појединачним акцијама уместо да нам помогну, само су додатно отежавале наш положај. Имао срећу да

никада раније они нису забранили рад градилишта на којима сам радио, само сам слушао приче о таквим случајевима, а на пар места виђао како су порушили недозвољено саграђене објекте.
Дуго задржавање инспекције у обиласку по свим спратовима није слутило на добро, детаљно су прегледали целу зграду, по свему судећи постојало је нешто што нису одобравали. Веселин и инжењер послушно су ишли за њима и нерасположено пратили како ови обилазе сваки део зграде, понекад додавши нешто као објашњење или оправдање. После обиласка сви заједно вратили су се доле у канцеларију.
Пола сата касније вратио се инжењер Марић сам, и издао наређење да се кранови зауставе, нас позвао да приведемо крају послове које тренутно обављамо а затим се пресвучемо јер се радови обустављају.
Због такве одлуке међу нама се одмах појавило јако негодовање и љутња, нерадо смо послушали како нам је речено и пресвучени у чиста одела брзо силазили доле, где су се још налазили људи из инспекције. Незадовољство и бес према њима нису се крили, протести кроз добацивања и псовање који су њима упућивани од стране свих радника, на тренутке били су тако жестоки да су се они уплашили како ћемо побуњени силом насрнути на њих.
Међутим никаквог насиља није било, када им је тако отворено стављено до знања какви и колики гадови изгедају у нашим очима, како забраном рада просто нас терују да напустимо поштен начин зарађивања и нагоне да окрећемо се криминалу, побуна се стишала.
Охрабрени тиме они су даље наставили да спроводе своју одлуку о затварању градилишта, после наредбе Веселину да

прекине радове, испред прилаза градилишту поставили су жуту траку, на којој је писало да је од стране грађевинске инспекције сваки приступ ту забрањен и онда отишли.
Нама који смо још увек чекали од Веселина да чујемо чему можемо да се надамо, једноставно је речено ће до прекосутра све бити сређено и да тада дођемо на посао.
Непланирани дан одмора био ми је добродошао због тога што је био први откада сам почео да радити код Веселина, а другог дана већ смо сви били поново на послу. О догађају са инспекцијом ништа се није говорило, начули смо само да се радило о самовољној измени одобреног пројекта коју је инспекција открила. Исто тако чуло се да им је Веселин тада нудио новац да му прогледају кроз прсте али на његову несрећу, због близине самог центра града и важности места, људи из инспекције одбили су да га приме.
Нама је било само речено да је сада све у реду и да је проблем отклоњен. Ујутру смо скинули траке постављене на улазу градилишта и наставили нормално да радимо.
Нисмо далеко одмакли радећи. После три дана инспекција се поново појавила, овог пута са полицијом, и тада смо видели да проблем није био отклоњен, да су Веселин и инжењер на своју руку одлучили вратити нас на посао и наставити са градњом.
Сада је ствар била пуно озбиљнија јер је због тог преркшаја, полиција је дошла да приведе њих обојицу а као кривци били смо означени чак и ми радници. Полицајци су покушали да и наша имена заведу у свој записник као прекршиоце наредбе али то нису успели јер смо се одмах мућевито сви разбежали. Само што су нам затражили да останемо ту где јесмо и покажемо им документа, почела је

општа бежанија на све стране, тако да они малобројни и немоћни, убрзо одусташе од те намере.
На крају су са собом одвели само ову двојицу који су нам били главни а инспекција је и други пут затворила градилиште, поново постављајући траке као упозорење да му је сваки приступ забрањен.
Без пуно премишљања прихватили смо то као свршену ствар: остали смо без посла, без нешто зараде која нам није исплаћена а морали смо и изнова поћи у потрагу за новим пословима.
Недовршена, сива бетонска конструкција зграде коју смо оставили иза себе, била је осуђена да можда и годинама таква остане док је неко коначно не доврши или је можда поруше. Подразумевало се да Веселин се више неће бавити њом, он је сада био у великој невољи због затвора који му претио и велике штете коју је претрпио у том послу. Потребно је било право чудо да би се он ускоро вратио и опет наставио са радом.

Чудо се ипак догодило, истина није стигло са неба као божије дело али је стигло од стране моћних људи који су помогли му да овај пут стварно се ослободи проблема са грађевинском инспекцијом и врати да доврши тај посао. После месец дана сваки од нас радника, који смо у међувремену били раштркани по разним странама а који је то хтео, могао је да се поново врати да ради на старом послу.
Вративши се на стари посао, увидео сам како он имао мало тога заједничког са оним како се раније градило, криза кроз коју је градилиште прошло, из дана у дан све се више могла осетити и видљиво је успоравала напредовање градње. Веселин је градњу наставио са мање људи него раније,

ограничио се са нешто више од половине нас који смо му се вратили али ипак били недовољни за тако велико градилиште. Истовремено је покушавао да са смањеним бројем радника постигне некадашњи учинак. Повећавши нам радно време са десет на дванаест сати, скративши време доручка, тражећи на сваком кораку да се ради што брже и ефикасније, желео извући највише што се може у послу. Раније, он је само долазио у обилазак градилишта, сада је међутим на њему проводио цело радно време пратећи сваки корак градње. Али ромена која ме највише изненадила и код њега и инжењера, била је у томе што су обојица уместо ранијег финог и одмереног држања постали јако строги и нервозни, да нису се устручавали викнути или издерати на неког, када нису били задовољни како он ради. По њиховој очигледној забринутости, могло се закључити да сада имају велике невоље у послу и да дани неизвесности тек почињу. Упркос променама, строгоћи и свим мерама које су предузимали напредак у градњи је био слаб, није успевао да се захукта ни близу брзини којом је некада ишао. Они су то јасно видели и били поражени тиме, њихова забринутост прелазила је у узнемиреност јер су били под сталним и неиздрживим притиском тог проблема.

Посматрао сам их у њиховом неугодном положају, и из тога схватио, да је цела огромна невоља у којој су се налазили потицала од новца који је почео да недостаје да би се цела зграда завршила до краја..

Стојећи недалеко од мене чуо сам како разговарају о финансијама: инжењер је држао у рукама своју бележницу, прелиставајући је рекао да се појавило велико одступање од плана који су направили на почетку, плана који је био

изводљив али и ризичан у ситуацијама попут ове кроз коју смо прошли.
-План уопште није био добар када сам упао у оволику кризу- тврдио је Веселин
-Замисао је била добра то је сигурно, она би и даље би била изводљива када би пронашао негде још новца.
-Немам га одакле створити, узимао сам тамо где сам могао, од кога сад да тражим- жалио се Веселин очајно.
-Покушај да некако распродаш станове унапред.
-За то је потребно времена а ја га немам толико.
-У томе и јесте грешка, што нисмо мислили на сигурност, морали смо имати резервно решење- закључио је инжењер.
-Од почетка си био ту, зашто тада ниси говорио о сигурности-прекорно му је замерио овај.
-Немој бити нервозан, треба покушати нешто смислити у времену које имамо, само да се градња не заустави - саветовао га је инжењер.
Тако сам сазнао у каквом су шкрипцу, да је због недостатка новца и временског ограничења, завршетак зграде био доведен у питање.
У данима који су наступали, недостатак новца се све више испољавао тако што је погоршавао услове за рад. Исплата плата нама радницима прво је почела каснити, потом је практично била укинута ако би се чекало да је они сами исплате јер је свако за себе морао се обраћати Веселину и тражити да му исплати зарађени новац. При томе он никада није имао дати паре за више нас у истом дану, него би их давао само једноме, ономе ко би му први затражио.
 Он нам није исплаћивао ни цео износ који је тербало, један део увек је остајао нам дужан, обећавајући како ће га

исплатити следећег пута. То нам је већ била позната прича код предузимача без новца.
Због тога што је одуговлачио највише што може, постало нам је јасно, да ће у наредном времену бити све теже наплатити зарађено а то је одмах одузимало вољу за радом. Исплата радника била је за Веселина мања мука од плаћања материјала добављачима који су због неплаћених рачуна отпочели са затезањем испорука. Њихова потраживања била су далеко већа од наших, поверење мање, и да не би раскинули сарадњу са њим, он је стално морао ићи на нове преговоре, молити их да не прекидају испоруке и уверавати их да ће им на крају све бити исплаћено.
Једва некако пристајући, они би такву прилику искоришћавали за повећање цене материјала, док је он због своје тешке позиције морао пристајати на то.
Њихова сумња у наплативост имала је и другу лошу последицу по градњу у неажурности око испорука које су правиле застоје јер се понекад није имало са чиме радити. Без готовог новца Веселин ништа није могло учинити за побољшање снадбевања, морао је трпети туђу самовољу и губитке у које је због ње улазио.
Поред свега тога, временом сам сазнао још неугодних новости везаних за Веселиново пословање. Бригадир Млађо ми је открио да кранови, као и већина скупих машина и опреме које смо користили, није била Веселинова него је изнајмљена од власника којима он плаћа закуп. Закуп се плаћао по сваком дану који оне проведу на градилишту, радећи или не радећи, цена им је висока али је морао да је плаћа да би имао са чиме радити. У данима када нису радиле као и сада док споро напредујемо и оне стварају губитке, због чега већ има проблема са изнајмљивачима

који прете да ће однети их ако не буде редовно плаћао закуп.
-Све сада стоји на климавим ногама- како је он рекао.
Тако ми се указала потпуна слика о Веселиновом стварном положају, сасвим другачија него што је до недавно изгледала. Уместо моћног предузимача са великим пословима и капиталом иза себе, он се раније бавио само ситним пословима за које нису биле потребне велике способности и финансијска потпора. Мали послови добро су му ишли док се није усудио на ризичан подухват градње овако великог објекта. Ушао је у посао више дрско него храбро, верујући да је зидање великих зграда сличан посао као са малим, само са већим улогом и са већом зарадом на крају. Са инжењером је направио планове око организације радова, који су могли да успеју да се он није поиграо са градњом на већој површини од оне за коју је имао дозволу. Његов избор био је да иде на све или ништа, попут разних такозваних „пословних људи“ који се појављују у данашње време, усуди се на законски недозвољене радње и тако брзо обогати. После наиласка инспекције почеле су његове невоље са додатним трошковима и недостатком новца, мада би завршетак градње и без њих био прилично неизвестан. Они су само додатно закомпликовали цео тај мутни посао и тиме убразали пут до пропасти. Градња великих објеката није се могла изводити на исти начин као обичним зградицама како је он раније радио, постојала је различитост, која је, како за њих тако и за мене, остала неодокучива тајна.
Тешкоће и гомилање проблема које су га потом задесиле, довеле су га у безизлазан положај, главобољу и кајање што се одлучио на тако сулуд подухват.

Криза се сваким даном само повећавала, због кашњења плата радна дициплина је попуштала, радници су све више времена проводили причајући да ли раде узалуд, безвољно да се вуку се по градилишту тврдећи да неће бити плаћени ни за толико, да касне на посао, док а све то је правило нове губитке. Отпуштање са посла није помагало јер су нови радници били још сумљичавији, сами су одлазили када би од других чули истину и разабрали какво је право стање. Сналажљиви и поштени људи који су имали куда отићи на друго место да раде, одлазили су без чекања на намирење дугова. Да су поштени кажем због тога што и поред својих интереса, нису желели да гледају ни туђу пропаст, познавали су Веселина раније док је био моћа и гледајући његов садашњи положај, нису могли остати без сажаљења иако је изгледало да му окрећу леђа у невољи. Убрзо се међу њима нашао и способни бригадир Млађо, који је цело време покушавао да својим трудом и залагањем надокнади лошу успешност у послу али је на крају не издржавши и он отишао.

То ми је био знак да озбиљно поразмислим о свом положају, размотрим да ли има сврхе и даље остајати радити без новца у условима који ће по свему судећи још да се погоршавају.

Избор ми није био баш широк, месец дана које сам одсуствовао после затварања градилиште, поново нисам био боље среће у проналажењу посла за дуже време, провео сам их радећи на једној кући која је ускоро била завршена. Све више сам веровао да је наступио период лоше среће за мене, да морам стрпљиво сачекати док се она не преокрене, задовољити се тиме што имам. Због своје сигурности пре одласка са тог посла морао сам најпре пронаћи други посао,

ништа не препуштати срећи која ме већ дуже време није служила. Одлучио сам да тако и буде, распитивати се на свим местима о новом послу а у међувремену радити на истом барем зато да не осећам се бескорисно као онда када немам посао.
Са друге стране након одласка бригадира Млађе, као озбиљан радник који не прича много и не буни се, постао сам човек од поверења инжењеру и Веселину. Они су се све више ослањали на мене, при вођењу послова инжењер се увек обраћао прво мени, поверавајући ми најважније позиције и задатке, потпуно сигуран у мене давао ми је надзор и над другим радницима. За мене је то било значајно признање, награда која ништа није вредела али је барем показивала да најпоштеније радим у тим немогућим условима, својим примером наводим и друге да више се потруде и не одустају брзо.
У дубини душе почињао сам и веровати, да би уз мало среће, могли некако да успешно завршимо посао до краја. Није ми било први пут да долазим у ситуацију у којој сам за наплату зарађеног морао чекати до предаје потпуно завршеноог објекта. До крова није било остало још доста, велика бетонска конструкција личила ми је на тврђаву која се не предаје лако, можда Веселин изнађе неко решење за њу, не остави нас на голом. Верујући у то, нисам хтео даље да размишљам о одласку, говорио сам радницима да морамо покушати стићи до крова, питајући их како да се надамо парама ако због аљкавости сваког дана тонемо у веће блато.
-Кров је само пола посла, до правог завшетка има да се ради више од годину дана, како издржати без плата толико времена- питали су они.

-До крова радићемо овако и надати се да ће се нешто поправити, ако и даље не буде новца за нас, скочићемо доле да се побијемо. Што пре стигнемо до крова, пре ћемо знати шта ће бити са нама- настојао сам их убедити да дају више од себе.
Мало зато што сам утицао на њих, мало стога што су и сами осећали да би некако требали стићи до крова, они су се озбиљније прихватали посла. Кренули смо према њему као према крову света, врху пирамиде на којем се налази наша победа или разочарење, само да што пре сазнамо.
Стигли смо тако били до последњег спрата којег је требало подићи, дотада се у пословима одржавао некакав ред јер је постојала нада да нећемо остати празних руку али када се Веселин престао појављивати на градилишту, то је превршило свако стрпљење, настао јехаос који се није дао зауставити. Неки радници одмах су отишли, други одложили алат и по цели дан само ходали и седели на градилишту, одбијајући да раде док се он не појави. Ни ја више нисам веровао да има смисла радити даље. Тражили смо од инжењера да нам каже зашто се Веселин не појављује, он је знао истину и морао нам је открити јер стрпљења више није било ни за њега. Он нам је рекао да је Веселин на путу због важних преговора, од којих зависи судбина овога посла и да не зна када ће се тачно вратити. За нас је оставио нешто новца који ће нам он сутра поделити. Замолио нас је да се озбиљније прихватимо рада, казао нам да ни он такође не добија плату али се и даље исто труди и ради.
Новац који је сутрадан нам поделио, био је сувише мали да би променио расположење и навео људе на рад, помогао је

само да се не разбежимо и нас десетак који смо долазили на посао.
Инжењер нам је обећавао да ћемо за неколико дана добити још новца али тих неколико дана било је врло неизвесно време у таквој ситуацији. Новац који смо требало добити такође је био неодређен а обећање било само једно од многих које смо већ добијали.

МАФИЈА

Један од неодобраваних и неправиланих начина градње станова, био је надградња нових спратова на крововима постојећих зграда. Тај начин се у то време био много распространио као омиљен за улагаче због тога што није захтевао земљиште за изградњу, уз то обезбеђивао је станове на добрим местима, тамо где се није могло ништа више саградити. Неко се досетио да се на врху зграде завршене пре двадесет или тридесет година, може саградити још један спрат чак још и подкровље над њим, док је други који је био задужен за грађевински надзор одобрио то као исправно. За јако кратко време та уносна надоградња се раширила целим градом, да су неке зграде, понегде и цели квартови, повећавали се као да расту из земље док су преостале постајале мете над којима су испитиване могућности подизања још неког спрата. Мислим да ниједна која постоји у граду није била заобиђена од бројних очију које су их пажљиво премеравале и на њима

тражиле места за надградњу, само да би некако се зарадиле паре.
Разумљиво, станари испод противили су се опасном терету који се диже изнад њихових глава јер им праву сигурност нико им није могао гарантовати. Лако се могло десити то да при мало јачем земљотресу, цела преоптерећена зграда се сруши до темеља.
Понекад они ништа нису ни питани, не би ни знали да ће се зграда надзиђивати, само би се пред њима појављивали људи са свом документацијом и дозволама за градњу, спремни да одмах отпочну радове. То би онда изазивало велики бес станара, који би се бунили и тражили од општине да се одмах те дозволе опозову али им је то ретко када полазило за руком.
Радио сам у једном таквом случају, где сам из близине могао осетити њихово незадовољство и огорченост, због које ме гризла стална непријатност што учествујем у таквим пословима. При томе нисам себи могао дозволити луксуз, да само због осећаја непријатности у себи напустим све и останем без посла.
На једном месту требало је да надоградимо петоспратну зграду у шестоспратну, где би цео нови спрат постао један пространи стан са издигнутим плафоном, нешто налико на филмски студио. Одмах по нашем доласку, станари су побунили се затварајући нам улаз у зграду и захтевајући од нас да одмах одемо. Одбијајући то предузимач је показивао папире по којима је било дозвољено му да гради, док они и даље нису хтели да попусте, тако да је на крају он позвао полицију. У овом случају полиција је требала да буде на његовој страни, јер је он био сакупио сва законска одобрења, и да станаре доведу у ред. Међутим, сложни

станари тврдили су да је он потплатио оне који су му издали ту дозволу за градњу и тражили да се преиспита начин на који му је дозвољено да гради на њиховој згради. Били су добро организовани, човек који их је предводио био је средњих година и звао се Ђорђе, он је затражио да се градња одгоди док се не утврди ко је и са каквим правом одобрио да се њихова зграда надзиђује.
Успео је на крају у томе, одгодио је градњу и добио довољно времена да се провери исправност дозволе која је била издата предузимачу.
Али уместо проверавања и разоткривања мутног посла, њега је задесила другачија судбина. Једне вечери пресрели су га непознати људи, ухватили и одвукли са собом у њихово скровиште где су га, са упереним оружјем у главу, ударали га и претили да ће га убити ако настави са ометањем градње. После тога су га измученог и преплашеног пустили, поручивши да се нико од осталих станара не сме мешати и покушавати са спречавањем радова, да не би прошли слично њему.
Заплашени тим догађајем станари нису више излазили да се противе и тако је, под претњом силе, отпочела надоградња на њиховој згради.
Када смо пуким случајем дознали шта се десило са Ђорђетом, ми који смо ту радили, не само да смо се нашли у мрском положају од стране станара, него смо још додатно били уплашени и за своју сигурност. Међу собом кратко смо се споразумели и закључили да су у тај посао умешани криминалци. Због тога нисмо смели пуно да причамо какав је био њихов интерес у послу, пазили смо да тако не навучемо њихов бес и ми на себе. Уз то много смо бринули да ли ће нам наше зараде бити исплаћене, јер слушали смо

разне приче од радника који су после читаве сезоне рада, уместо исплате уз претње отерани оружјем са градилишта. Испоставило се да су цело време радили код опасних криминалаца, који су отимањем њиховог рада нашли начин да и на тако зарађују. Они су такве криминалце називали звучним именом „мафија“, појмом који је свакоме кратко и јасно говорио да се ради о моћним и опасним људима.
У грађевинарству се обртао велики новац који је привлачио и њих да узму учешће и на свој начин зграбе део за себе. Постојале су разне приче о њиховој умешаности у грађевинске послове: да је половина уложеног новца управо њихова, да незаконито стечен прљави новац улажу у највеће пројекте, где могу да управљају градњом капиталних објеката потпуно легално, без скривања од закона. Говорило се да слично као на згради на којој смо тада радили, уценама и претњом отимају добра места за градњу.
Они узимају учешће у свему много пре него што се закопају темељи неког објекта, најпре проналазе жртву која мора да им прода земљиште за ситне паре, просто речено отимали би га од незаштићених, како би они после препродали га за велике или ту градили за себе.
Једна од врста криминала којом су се бавили била је и узимање рекета од предузимача. У неким деловима града постојале су групе криминалаца које су присиљавале предузимаче да им плаћају у новцу како би допустили им да мирно раде. Због тога предузимачи су се плашили и дрхтали пред самим помињањем речи „мафија“, бојали су се да би им они могли отети сву њихову зараду.
Чули смо и да су криминалци понегде били присутни путем зеленашења и утеривања дугова, да при томе унесрећују и похарају све оне који се упусте у послове са њима.

Говорило се много тога, колико је у свему било тачног нисам могао знати, али да је њихова присутност била неоспорна, у то сам се касније уверио лично.

Међу онима који су последњих дана долазили да траже Веселина због неизмирених дугова, била су двојица момака другачији од осталих јер нимало нису личили на пословне људе. Обојица су били млади, можда и нешто млађи од мене, по лепом времену до грла обучени у одећу испод које су могли да сакрију наоружање и друге опасне ствари које су сигурно били навикли да носе уз себе. Веселина нису познавали лично, када им је речено да није ту, осврtали су се и загледали сваког човека покушавајући да пронађу неког сличног ономе како им је описан. Не могавши да га пронађу на крају су зауставили се на инжењеру и одвојивши се са њим у страну, упорно су настојали сазнати када и где могу да га нађу.

Разговор је личио на присилно испитивање, двојица снажних момака дрско су се односила према једном старијем сувом човеку, мада се ни он није дао заплашити и приморати да им послушно одговара. Одлучно је одбијао њихова питања и рекао да он није дужан да зна где је његов предузимач када није на градилишту, нека га сами нађу. Успео је једва некако да их се отараси, отишли су али било је јасно да нису одустали, долазиће поново да траже Веселина. Пришао сам инжењру упитао га ко су били та двојица и зашто су долазили. Он ми је само нерасположено рекао да не зна ни једно ни друго, очигледно није хтео ништа да говори о томе.

Следећег дана приметио сам преко пута зграде паркирани аутомобил у коме су седела двојица људи, не излазећи целог дана из њега. Одатле су могли добро да виде прилазе

целој згради, постало ми је јасно да су мотрили на нас. Од тада били су ту сваког дана, долазили су ујутру раније од нас и остајали све док не завршимо радно време, очекујући да се Веселин појави. Одмах пошто сам постао сигуран да нас држе под присмотром. Пожурио сам да то покажем инжењеру, опрезно сам повео га до руба зграде и показао му на кола. Рекао сам да су то сигурно она двојица која су нас раније посећивали, који упорно очекују Веселина.
-Вероватно јесу, почели су да нас чувају као почасна стража- рекао је.
-Делују ми опасно, направили су заседу, зашто толико траже Веселина?
-Јесте опасно ако га нађу- признао ми је он и рекао у поверењу-Веселин је узео паре на зајам од зеленаша и сад га они траже да им врати а он их нема јер није завршио посао.
-Шта ће бити ако га ухвате, хоће ли га убити?
Питао сам то најозбиљније ,радило се о великом новцу ,они су криминалци који не опраштају и спремни да убијају због пуно мањих сума. Због скривања сигурно су били и додатно љути, ако га ухвате страшно би заплатио.
-За Веселина нема опасности, он неће више долазити овде, можда ће за нас који смо овде изложени постати опасно. Ја бих морао највише да бринем ако схвате да га неће пронаћи, бићу следећи који је на удару. Мораћу да их убедим како не знам где се налази или ми се лоше пише.
Наставили смо са радом под присмотром опасних типова, чије је стално присуство деловало узнемирујуће.
Узнемирујуће је било и то што сам чуо да се Веселин више неће појавити на градилишту, сакривен од њих, био је сакривен и од нас који радимо за њега. Сазнао сам да је у дуговима које не може да врати ни тим опасним људима од

којих је узео новац, чему смо онда могли да се надамо ми безопасни, који смо на последњем месту међу његовим бригама.
Многа питања отварала су се и тражила одговоре, које нисам могао дати. Уколико ми и завршимо зграду до последњег детаља, предамо је спремну за продају, питање је да ли ће Веселин смети да се и тада појави, или да ли ће хтети и ако буде смео? Зеленаши узимају велике камате, криминалци узимају све, шта онда преостаје за нас? Постоји ли иједно решење које може бити повољно за нас? Колико времена треба да потраје све ово?
Почињали смо радове на крову, тако да није било пуно остало до завршетка спољних радова али било је време да се предам, одлучио сам да одем.
Од мене је било доста, желео сам још само да својим одласком не уносем додатну пометњу у послу јер сам до скоро ја био онај који је друге наговарао да остану радити, убеђивао их да ризикујемо до краја. Да бих избегао такве непријатности решио сам причекати до навече, када сви оду, да инжењеру који је чекајући ноћног чувара последњи напуштао градилиште, саопштим да више нећу долазити, да ће од сутра морати да се сналази без моје помоћи.
Исто вече сам, не желећи да други радници примете да односим свој алат са градилишта, по чему би знали да напуштам посао, сишао на земљу и одмакавши се мало од зграде, заостао да сачекам како бих вратио се по алат и саопштио инжењеру да одлазим.
Када је и последњи радник напустио градилиште, кренуо сам назад према згради да окончам тај посао.
У томе су ме предухитрили она двојица који су дотада мотрили на градлиште, јер ни они више нису хтели да

чекају. Брзо, скоро трчећи стигли су до инжењера који је оставши сам седео на чуваровој столици. Без иједне речи, ухватили га за руке са обе стране и одвукли унутар зграде, у заклоњени полумрачни простор. Погледао сам около, нико од ретких људи који су у то доба пролазили у близини није био ништа спазио.
Опрезно сам кренуо ка згради, желећи да дођем до места са кога могу чути шта се унутра дешава. Због зидова за које су се били заклонили, без уласка унутра нисам могао ништа видети. Остао сам опрезно напољу пред улазом и ослушнуо. Унутра кроз полутаму бетонских зидова чуо сам како одјекују ударци, кишу њих која се спуштала по инжењеру који је пригушено јаукао. Затим, када су престали га ударати викали и драли се на њега:
-Говори где је?!- и опет настављали да ударају снажним ударцима. Слушајући језиве звуке стајао сам у месту скамењен, осећајући то окрутно насиље над човеком које се није видело али чија је суровост јасно допирала до мене. Требало је да му некако помогнем али нисам знао како, они су имали и оружје које би лако употребили ако им затреба, другог спаса сем да им каже где је Веселин за њега тренутно није било.
Неколико тренутака касније батињање је опет престало, замењено је новим испитивањем и слабим озлојађеним гласом који је нешто одговарао. Обојица су и даље љуто и нестрпљиво викали на њега док би он тихо нешто одговарао, уверавајући их да говори праву истину. Нерадо су га слушали али су ипак после толико беса и снаге потрошене на ударце, морали поверовати да су из њега исцедили сву истину.

Даље се чуло како им он нешто од речи до речи потанко објашњава, желећи само да га пусте, говорио им да добиће заузврат од њега све што хоће да сазнају. Након тога кад нису имали шта више ништа чути ни питати, они запретише му да је боље за њега ако не лаже, те коначно га оставише и пођоше напоље.
Мало сам одмакао од улаза док су излазили, видели су ме испред али нису обраћали пажњу, продужили су право према колима, сели у њих и отишли.
Пошао сам у сусрет инжењеру који је долазио једва држећи се на ногама.
Упитао сам га да ли жели да позовем лекарску помоћ али ми он, бришући крв са усне, ништа није одговарао, као да се плашио да још није све завршено. Понудио сам му чуварску столицу да на њу седне, такође да одем донети му воде, што је он одбио и затим продужио до својих кола, која су стајала недалеко. Пратио сам га до њих, када је сео унутра, пре него што ће их упалити, кроз отворен прозор возачевих врата рекао ми је:
-Слушај, са послом је готово, Веселин је побегао у иностранство и све ово је пропало. До сада сам некако покушавао наставити посао за њега, можда бих и успео извући нас на крају али олош то не дозвољава. Веселин је због њих и дугова побегао и оставио све ово. Замолио бих те да останеш овде и сачекаш чувара, ако се појави, али изгледа да он неће ни доћи јер је до сада требао већ стићи. Јутрос ме питао за плату коју као и вама другима нисам имао да му дам, зато мислим да неће доћи. Ако хоћеш остани уместо њега ту до ујутру, када ћу доћи да распустим људе. Не могу више да их завлачим, све ћу им лепо објаснити.

Пре него што затворим градилиште, обавићемо још неке неопходне послове, за то нам неће бити потребно пуно времена. Вечерас ћу телефоном позвати људе са којима треба свршити те послове а сутра ћемо покушати изнаћи решење како да и вама радницима надокнадимо за ово што сте до сада радили.
Ако се не плашиш, ти ноћас буди чувар, сутра ионако нећеш имати шта радити а ја ћу рано ујутру бити ту.
Упалио је кола и онда, такав озлојеђен и са боловима од удараца по телу, отпрашио кући.
Чувар се није појавио па сам целе ноћи остао да седећи и кућајући на столици, пазим да се на градилиште не увуче неки незвани гост било да нешто краде или да створи још проблема.
Ујутру када су стигли радници и окупили се на врху зграде, инжењер је стао испред њих,с аопштио им да је даља градња немогућа и да се више неће радити. Када је рекао да нема ни да исплати им новац који су зарадили, почела је узалудна побуна која није могла ништа донети. Кривили га што је дозволио да оволико дуго остану увучени у туђу пропаст. Ту сам се и ја нашао у нелагодном положају јер делимично сам осећао се кривим због ранијих наговарања да остану радити до сада.
Али у том тренутку нико ме није поменуо, изгледа да их је био срам што су ме тада послушали иако сам био најмлађи од њих.
 За утеху, инжењер им је рекао да наврате кроз пар дана, он ће покушати распродати материјал који се чувао у магацину и поделити новац од њега да исплати зараде. До тада биће потребно само да, још неко кратко време, по један сваке ноћи да чува градилиште.

Послове око затварања градилишта поделио је на нас двојицу, он ће бавити се гашењем фирме, њеним брисањем са спискова постојања и затварањем рачуна, док је мене оставио на градилишту да надгледам људе који ће долазити да однесу кранове и осталу изнајмљену опрему.
Наредних дана, по договору, надгледао сам и раздуживао незадовољне изнајмљиваче опреме који су журили да однесу своју имовину.
На разним градилиштима, радио сам под многима крановима али никада до тада нисам био присутан кад их подижу и спуштају, тада сам први пут посматрао како их размонтиравају. Чине то тако што се део њихове конструкције са сајлама сам спусти близу до земље а онда даље помоћу других камионских дизалица, које их у даље у деловима спуштају и потом товаре у камионе.
Поред кранова и остале своје опреме, изнајмљивачи су још одвозили возила, машине, подупираче и даску који су припадали Веселину. Инжењер им је предложио то као замену за неплаћене дугове, што они су немајући избора, одмах прихватили. На крају остао је само голи скелет незавршене зграде са приземљем претвореним у магацин.
За кратко време у којем је желео да заврши све послове, инжењер није успео наћи купце за робу из магацина, па је одлучио да то препустити нама.
Кроз пар дана, поново окупљене повео нас је у привремени магацин, који је заузимао један део приземља и од споља био затворен закованим даскама. Откључао је катанац на вратима, која су такође била скована од дебелих дасака, да су врло тешко се отварала и упалио светло у замраченој просторији. Унутра су, са леве и десне стране, до плафона били су крцато наслагани пакети, само је кроз средину био

остављен пролаз довољан за пролаз једнога човека. Роба у пакетима није се могла видети, објаснио нам је да се ту налази сав материјал за унутрашње уређивање зграде који је Веселин, унапред мислећи, на почетку градње повољно купио од трговинске фирме која се гасила као сада наша. Унутра у пакетима налазио се материјал за струју, воду, грејање, паркет, керамика а у врећама материјал за глетовање, кречење и сав други који је потребан за опремање целе зграде.
Рекао нам је да продајом овог материјала можемо наплатити своја дуговања, па и више од тога, ако успемо брзо наћи купца по прихватљивој цени.
-На тај начин добићете новац за који сте ускраћени али он није безопасан. Продаја овог материјала није по закону ако полиција сазна шта се дешава, похватаће вас као лопове и затворити без обзира што по правди вам то припада као ваш део зараде. Ја вам у томе не могу помоћи због тога што постоји и гора опасност: ако криминалци за ово сазнају они ће хтети да наплате свој део одакле најпре могу. Када би сазнали да руководим новцем јурили би ме због њега, морао бих и ја бежати некуда у иностранство што никако не желим. Они за сада нису приметили вредност која се крије у магацину, зато је важно да што пре преместите робу на друго место, док вас нису открили. Најгоре од свега је то, што ћу ја можда бити принуђен одати вас ако ме поново притисну. Морате бити и брзи и опрезни.
Када је завршио, сви ми којима су очи на тренутак радосно засјале зато што добијамо магацин за надокнаду дуга, само смо се ћутећи гледали. Изгледало нам је превише опасно прихватити поклон који се могао двоструко или тростуко више исплатити. По питању праведности он је најпре нама и

припадао, само што је могао нас одвести у још већу беду, од старне полиције до губитка слободе, од криминалаца можда чак и живота.
Баш нико није хтео први иступити са предлогом шта би требало учинити или заузети се око тога како робу претворити у новац.
Био сам разочаран колико су људи промењиви, безброј пута слушао сам их како прете, да су спремни зидарским чекићима разбијати главу, тесарским секирицама исећи на комаде сваког ко покуша да закине њихову зараду. Сада када је ту спремност требало да покажу на делу, повукли су се и ћутали, правдали се како су навикли само поштено зарађивати.
Одлучио сам да овог пута ја станем испред свих, за почетак понудио сам се да потражим сигурно место где можемо склонити робу, како нам је то инжењер предложио. Одмах су то радо прихватили, па сам сутрадан кренуо у потрагу.
Обилазио сам по периферији града, где сам некада радећи, виђао простор и објекте за издавање, сличне оном какав је нама био потребан.
Наилазио сам тамо на многе празне просторе који су били под отвореним небом, само ограђени жицом, који због тога што су без крова нису могли да ми буду корисни јер се већина робе налазила у картонским кутијама и папирним врећама које нису смеле покиснути. Наилазио сам и на хангаре који су били прескупи и превелики за намену и могућности које су мени одговарале.
На крају пронашао сам једно стовариште, на којем су се некада откупљивале отпадне сировине, стари папир, гвожђе и други метали. На њему се налазила полуразрушена барака која је могла послужити у ситуацијама сличним мојој.

Нашао сам власника и направио са њим договор око изнајмљивања. Нисам му могао рећи да је то само на кратак рок, обећавао сам му на дуже време, иначе се никада не бисмо договорили око цене.
Унајмити аутопревознике са камионима било је лакше, они су на све стране нудили своје услуге.
Након тога посла, окупио сам поново све раднике и изнео им коначан план о брзом пресељењу робе, затим и план продаје којом би сви ми наплатили своје дугове.
Они тиме и нису били нешто одушевљени, и даље су плашили се да је то много ризично, за њих је цео тај посао био превише мутан да би га прихватили. Неки су већ били пронашли нови посао, нису желели да се даље замучавају са последицама старог и улазе у нове опасности.
Ја нисам желео да одустанем, био сам решен да идем до краја. Упорно сам настојао навести их да ми помогну, док су се они допуштали се све нижем кукавичлуку, предлажући ми да све сам обавим и на крају исплатим само половину њиховог дела.
Морао сам тако преузети све у своје руке и кренути без ичије помоћи: употребити уштеђевину за плаћање закупа стоваришта, камиона за превоз, чак и других радника за утовар и истовар јер ови који су требали ми помоћи, нису хтели ни толико да буду умешани.
Желео сам да све обавим за један дан, тако је опасност да будем откривен била мања. Оно што не успемо да изместимо за дан, морао бих оставити тамо препуштено другима.
Из предострожности морао сам упозорити, и боље платити, возаче и раднике да се ради о недозвољеној работи, да ће и

за њих бити сигурније ако после никоме ништа не причају о овоме.
Са три камиона која су кружила и две групе по четири радника, једна за утовар и друга за истовар, отпочели смо извлачење робе. Почели смо рано ујутру и свесни ризичности под којом се налазимо, без много приче дали се на посао, само да га што пре завршимо.
Сулудо са моје стране али тога дана закона сам се више плашио него мафијашке одмазде и њихове окрутности. Због закона, осећао сам да заиста чиним грешно дело, док због криминалаца сам осећао јаку жељу да их надмудрим вешто односећи им плен испред носа.
Једна обична ситница, попут заустављања неког од камиона од стране саобраћајаца, могла је све упропастити и одвести ме пред лице закона, у које бих морао да гледам као кривац. Кажу да се најбоље крађе врше усред бела дана и на очиглед свих, који не знају да се ради о крађи. Ова је била једна од таквих: крупна, усред града личила је на обичан свакодневни чист посао. Имала је све описе једне паметно смишљене акције али од среће је ипак све зависило.
Неуморно смо радили целог дана, утоварили и истоварили девет пуних камиона, после чега у магацину није остало ништа вредно, тако да је на крају све је протекло без невоља којих сам се плашио. Платио сам људима њихов део и они су се брзо разишли.
Колико сам могао их проценити, деловали су ми поврљиво: неће превише причати о свему негде где би их могао чути неко ко би био опасан.
Одмах до стоваришта, налазио се један возни парк са камионима који је имао ноћног чувара. Са њим сам се договорио да једно време успутно припази и на закатанчену

бараку, у којој сам сместио робу, за то ћу платити му поштено. Тако је главни део посла био обављен, могао сам отићи да се прво добро одморим пре него што кренем са распродавањем робе.

ПОСЛОВАЊЕ

Наредних дана обишао сам неколико места где се продавао грађевински материјал, распитујући се тамо о ценама робе коју поседујем, како бих могао одредити цене своје, које су наравно морале бити повољније ради брже распродаје.
Затим сам са направљеним ценама своје робе, кренуо да редом обилазим градилишта, од једног до другога, нудећи предузимачима да искористе повољност цене и купују од мене.
Продаја које сам се прихватио добро је ишла, свако ко је добио моју понуду а имао потребу да набавља себи баш тај материјал, куповао је да не пропусти јединствену прилику за набавку.
Нека потраживања која сам имао, на моју жалост, била су већа него што сам могао да их подмирим, док су нека била слабија, па сам спуштао цену само да бих пре окончао продају.
Током продаје пажљиво сам распоређивао зарађени новац, прво сам исплатио, како је претходно било договорено, раднике који су имали свој удео у роби, затим намиривао

уложени новац од своје уштеђевине а после је и вишак почео да ми се нагомилава по џеповима.
У роби коју још нисам био продао, имао сам лепу, велику вредност, од које је зарађени новац био мој чисти добитак.
Не губећи време окончавао сам тај посао, завршио са продајом и на крају је све прошло пуно боље него што сам се надао.
Дошао сам до успеха, стекао сам новца више него што сам сањао да ћу успети до повратака у завичај, за моја мерила право богатство. Било је време да оставим свој зидарски алат да се одмара и чувам га само за успомену.
Постигао сам оно што сматрао сам својим циљем, у кратком времену завршио сам са животом грађевинца и бројним бригама, и као ослобођен могао поћи за својим избором.
У том избору појавиле су се могућности којима се нисам надао, оне су позивале ме да не будем ограничен и искористим оно што ми нуде. Трговина ми се чинила интересантном, хтео сам још више опробати се у њој и наставити да се бавим сличним пословима. Одлучио сам задржати оно празно стовариште да би могао и даље бавити се продајом грађевинског материјала, започети нови посао, који ће овог пута бити по свим законским прописима.
Уложио сам новац у набавку робе какву сам до тада продавао додавајући и друге материјале, алате и уопште ствари без којих градња не може. Количине робе нису биле велике, хтео сам само да што боље попуним понуду свим производима који постоје, од оних јефтиних до најбољих јер је надаље требало продавати по ценама које, као претходне, нису биле ниже од осталих на тржишту.
Више нисам продавао тако што сам обилазио градилишта, муштерије су могле доћи на стовариште, где сам у почетку

радио уз помоћ једног радника којег сам запослио да ми помаже.
Пробни период уопште није био лош за новоотворено и непознато место за продају, које је пажњу на себе скретало само са напред истакнутом таблом, на којој су били исписани назив стоваришта и производи који су у понуди. Налазило се на самој периферији али купци баш по таквим местима трагају за јефтинијим набавкама па су, међу унаоколо сличним понудама, свраћали и код мене.
Иза стоваришта налазило се слободан простор, на коме је у сталном ширењу града отпочињала изградња још једног новог насеља, што је указивало да ће у наредном времену бити више купаца и посла. Промет који је на почетку задовољавао и место које обећавало, били су ми путокази да сам на добром путу и да треба наставити са послом. И даље сам обогаћивао понуду, у почетку од произвођача добијао сам само онолико робе колико сам могао им платити у готовом новцу, касније када су стекли мало боље поверење у мене, почео сам од њих добијати робу без пара док је не бих распродао.
Тако сам постигао пуну снадбевеност што ми је било најважније а друга добра ствар коју сам урадио, била је када сам за рачуновођу примио човека који се већ годинама бавио тим послом. Он ми је показао како се све боље води, разумео се у тајне, познавао корисне људе у тој области, могао сам све препустити у његове руке.
После њега запослио сам још двојицу радника, колико је неопходно да има једно пристојно стовариште, да би се продаја са утоварима, истоварима и осталим пословима на њему боље обављала.

Како сам и сàм доскора био обичан радник, морао сам проћи испит праведности, тако што ћу им одредити поштене плате.

На рачуновођин предлог, пристао сам да оне буду изведене од процента зараде продајом, тако је било најбоље и најправедније и за њих и за мене.

Исплатило ми се што сам тако урадио јер су они истински се трудили да све добро одрађују, чак су да би направили већи промет на све стране препоручивали и доводили купце да купују код нас.

Тако сам полако развијао своје предузетништво, властити посао започет у празној бараци покрај пута, од којег је настала фирма са озбиљним пословањем и намерама да дуго потраје. Због начина на који сам дошао до тог капитала, нисам могао бити поносан али сам се ипак осећао испуњен задовољством погледом на створено дело. Радници који издржавају породице, купци који указују поверење, држава која добија приходе, произвођачи који рачунају на мене, све је то полазило од моје одлуке да започнем са тим послом, да верујући у успех, усудим се покренути и створити све то. Ипак да не бих и претерао у хваљењу својег пословања, у којем се ипак радило о једној мањој количини новца која се обртала, морам рећи да нисам био ни приближан великим предузетницима који су се годинама бавили истим пословима. Оно што је за мене била велика срећа, они не би ни рачунали за довољну зараду, били би јако незадовољни таквим резултатима у својим фирмама.

Моји обрачуни изгледали су овако: на крају месеца када се сведу сви рачуни о зарадама, пола новац је одлазило на плате радника, пола је било моје.

Зарада од четири добре плате, за мене који сам раније у прашини и зној тешко зарађивао своју једину плату, била је право богатство, више него довољна за моје најшире потребе.
За почетак могао сам да престанем са својим причама о великој беди, којима сам до сада стално бојио ово своје казивање.
Коначно могао сам прекинути сталну штедњу од уста, приуштити себи довољно кавалитетне и укусне хране које сам дуго времена био много жељан.
Ипак, због неопходних улагања која сам имао стално да издвајам, за трошење на све остало осим хране, узимао сам само колико ми је било најпотребније.
Поред улагања у робу, потребно је било уложити у сређивање бараке која је била у врло лошем стању, обновити је, поново прекрити и лепо окречити.
Постојала је потреба и за набавком возила за доставу робе купцима, мањег камиона или сличног превозног средства које није било нимало јефтино, потребни су ми били месеци док бих сакупио новац за њега.
Недалеко од стоваришта продавала се једна лепа парцела земље, она ми је погодовала за пресељење стоваришта у неком будућем периоду. Нисам имао много поверења у власника код којега сам закупљивао простор, некако ми се чинио превртљив и непоуздан човек за дуже остајање код њега.
Из тих разлога новац се морао стално штедети и улагати, још је било далеко време у коме бих могао одвојити више за себе, за приуштавање удобности или неке раскоши у животу.

Тренутно, имао сам само добре изгледе да ће једног дана све бити боље, па и новца за трошење јер су штедња и улагање требали да ми заузврат донесу осигурану лепу будућност.
Постојале су разне могућности које су ми се нудиле да поспешим пословање, брже постигнем боље резултате и тако дођем до личног просперитета. Имао сам поштену понуду једног предузимача да са њим учествујем у градњи, улажући свој део у материјалу до завршетка објекта. Када се буде продавало сграђено, што је требало бити до краја исте године, мој уложени део би ми се вишеструко исплатио.
На другом месту, имао сам прилику по повољној цени доћи до доброг локала у граду, за ново продајно место, на којем би продаја порасла а са њом и зарада.
Нисам искористио ниједу од тих прилика, нисам ни озбиљно размишљао о њима, био сам на почетку и нигде се нисам журио, нисам имао разлога за то. Знао сам да имам доста времена испред себе, да ће се сличне могућности и даље указивати, неке и боље од ових које сам имао. Ако некад одлучим да има потребе за тим, тада ћу се и потпуно посветити тим новим пословима, улагати тамо где ми буде привлачно и исплативо, тако наставити путем све већег успеха.
Можда бих онда могао проширити пословање у разним правцима, најпре трговање довести до савршенства, потом отпочети посао са производњом грађевинске опреме и материјала. Познавао сам добро своју спремност на пожртвовање у послу за који се заузмем, а она је могла уродити великим плодом.

Ако би и срећа била на мојој страни стварао бих чуда, превазишао сва могућа очекивања, ишао напред до невероватног али... ?
...Али како се моја прича о преживљавању и сталној борби да се заради за хлеб, претворила у сасвим другу о успеху и богаћењу? Одакле се појавила тако нагла промена, разлог који је навео ме да постанем темељно другачији човек при избору, прихватању ствари и стварности?
Рекло би се да су можда новац и његова неприкосновена моћ, привукли ме да позаборављам попут заклетве јака обећања мајци и завичају да ћу им се вратити чим будем могао.
Није била реч о новцу, он није могао оно што је могла једна девојка светле косе. Она је била тежња које нисам могао да се ослободим, од првог корака са којим сам одступио од својих ранијих жеља, водио сам се само њеним ликом.
Првог трена када сам одлучио прихватити се опасног подухвата и ризиковати са законом и криминалцима, знао сам да ако све вешто изведем и прођем неокрзнут опасностима, да ће она моћи бити моја награда. Другачије никада не бих смео, ни хтео, прихватити се таквих послова.
До тада пролазио сам кроз дуге унутрашње ломове, покушавао сам изборити се са самим собом и нисам успевао одупрети се својој жељи.
Такав преокрет нисам очекивао, могао сам свему се надати, да ћу вратити се кући са зарађеним новцем, да ћу разочаран вратити се без новца, да се нећу вратити жив, и то је било могуће, али да ћу хтети остати својом вољом- то никако.
Размишљао сам о привржености, оданости и обећањима која човек не испуни, питао се да ли је човек налик на

говече или неку другу стоку на испаши, добро му је свуда где има траве, све остало може заборавити.
Шта бих још смео обећати себи, сада кад знам да не испуњавам ни своја најчвршћа обећања? Јесам ли овим издајством изгубио душу или део ње, који је смисао човека који се стално мења? Јесу ли негирање самог себе и порицање заклетви које сам до јуче себи давао, били довољан су разлог да могу почети презирати себе као лицемерна и превртљива човека?
Много пута гледао сам по кафанама раднике, који су дуго радили на терену, како у пићу чезну и тугују слушајући завичајне песме. Они тада нису жалили давати паре за музику и пиће, трошили би све што имају. Говорио сам им зашто не одете да посетите завичај, за један дан можете стићи до њега уместо што кукате за њим, само трошите узалуд новац. Они су одговрали да кривица није њихова него је до песама, слушају се погрешне песме које не би требало да слушају јер тада прораде дубока и болна осећања.
Песме које сам ја певао задњих година певале су до сада „ја нисам срећан овде...“ да би пред омогућен ми повратак промениле се у „нећу бити срећан ни тамо“ и све постале погрешне. Због љубави за девојком, морао сам одрећи се онога у шта сам веровао и на шта сам тако стрпљиво чекао, обоје се нису могли спојити, ни остати заједно. То је било признање које сам изнудио од самог себе.
Уосталом ту одлуку сам, не признајући себи, већ био донео онда када сам одлучио упустити се у цели ризични посао који ми се добро исплатио.
Прво сам морао одустати од замисли, да поново оживим своје сеоско имање и као некада издржавам се од њега. То је

некако било најлакше, иако сам гасио традицију, начин којим су ми дедови и прадедови живели од памтивека. Нисам знао сигурно да ли би покушај кретања из почетка имао успеха јер је вероватноћа била мала, мало већа од никакве, тако је лоше било задњих година .
Знам да бих напорно радио од јутра до мрака сваки дан у години, док би приходи задовољавали само најважније потребе, не бих живео лако. И последњих година према сазнањима која сам добијао, услови и живот тамо на селу постајали су све тежи, да нико није знао има ли краја погоршању стања. Са новим послом сам барем могао бити миран, створио сам себи сигуран извор прихода и боље је било да не искушавам даље срећу, она ретко послужи два пута за редом.
За мајчину усамљеност и нашу раздвојеност, коју сам и ја такође тужно осећао, имао сам решење: када будем имао своју кућу моћи ће да се пресели код мене, тако да од тада више неће бити разлога за тугу. Могла би да има мирну старост не само од самоће већ и због здравља, за њу ће боље ће бити када је негде у близини добрих болница. Уколико не буде хтела оставити село, што је било лако вероватно, моћи ће да подели своје време, долазиће код мене да остане колико жели и враћати се назад када буде хтела. Тако сам тај проблем могао некако безболно да решим и будем мирне савести.
Коначни растанак са завичајем најтеже ми је падао, морао сам одрећи се љубави која је рођењем стечена према њему, због једне другачије, ону коју сам упознао у граду. Потврдило се да је први одлазак из њега био и растанак заувек, само тада нисам био свестан тога да повратка неће бити. Морао сам опростити се од куће окружене зеленилом

и цвећем, оне у миру и широком простору унаоколо, мојег идеала којем је суђено да буде замењен другим. Знао сам да ни тамо не бих нашао мир ако бих отишао назад, зато што бих се вратио раздељен и окрњен.
Неће ми лако бити ни прихватити град у којем сам непрестално осећао се странцем који ту не припада. Увек сам тежио само да гледам своја посла, слабо су ме дотицале његове ружне и лепе ствари, да чинило ми се да ме не би погодила чак ни његова пропаст, само да најпре одем из њега.
Могао би сада Паја Протува да каже:
-Рекао сам ти да ће те прогутати град и видиш да сам био у праву, ја увек све знам.
Као да ми се судбина наругала или можда ја самом себи, да морао сам покушати прилагођавати животу у градској средини коју сам видео само као мешавину хаоса и лудила, нездраву за тело и душу. Знао сам сигурно да никада нећу моћи да заволим град, као што га заволе они којима се он свиди одмах када дођу у њега, али нисам знао да ли ћу моћи навикнути се да не осећам бар делимично неугодно и стешњено као до сада и то ме је искрено забрињавало. То је био мој горки залогај који сам морао да прогутам на брзину ако не желим да зажалим што пропуштам љубав, за какву знам да ми се неће поновити ни на једном другом месту, макар живео вековима.
Тешио сам се да, напокон, град није ни нарочито важан, не везујем се за њега него за девојку. Она је била рођена у њему, па опет нисам приметио да се нешто одушевљава са испробавањем његових преимућстава и сваког дана јурећи њим уздуж и попреко, жуди да постане део његовог урнебеса. Као да се плашила порока и разних опасности,

она је радије скромно бирала миран и уредан живот под окриљем дома. У томе је била наша велика сличност, у озбиљности и непрохтевним очекивањима од живота. Обоје смо били од оних којима најпре треба сигурност од овог недпредвидивог света који не штеди ни нежне ни безосећајне, обоје од оних који воле да се заклоне иза чврстине зидова и сигурности дома.
Заједно смо могли бити блажени, решио сам преузети на себе све да њена нежна, анђеоска душа, никада не буде повређена. Створићу дом у којем ће бити одбрањена и заштићена од свакога покушаја насртаја дрског и охолог света.
Смислио сам и каква ће бити кућа коју ћу подићи за нас: иста, пресликана вила са топчидерског брда, на којој сам као обични радник радио први пут по доласку у Београд. Нисам могао заборавити утисак раскоши који ме очарао при првом сусрету, касније сам радио на још скупљим и луксузнијим пројектима али ми је она била јединствена. Биће ми потребно пуно времена да сазидам исту такву, а која ће се сигурно и њој допасти. Одлучио сам је сазидати својим властитим рукама и свим умећем које сам до сада стекао, уз радост, песму у срцу и свим благословима за срећу.

МАЛО ДОБРОГ РАСПОЛОЖЕЊА

Желео сам да мало порадим и на свом усавршавању, почео сам размишљати како да се дошколујем, учењем и знањем да оплеменим душу, како су то радили велики светски људи којима властита памет не би пуно помогла без доброг образовања.

Нисам имао превише година да ми би било прекасно за такав изазов, уз то нисам морао ни журити да бих ради тражења посла и ухлебљења тежио да што пре завршим школовање, могло је да потраје и десет година и опет сам могао бити задовољан.

Добра замисао била је да због бољег успеха у трговини којом сам се бавио, завршим неку од пословних школа, то би ми било више него корисно. Тиме бих могао унапредити своју фирму, могао бих бити сигурнији у себе приликом вођења сваког будућег пословног корака, ништа не препуштати случају.

Такође везано са стварима у које се већ разумем, можда бих могао изучити за грађевинског инжењера или још боље за архитекту, налазим да ми је лепота грађевина ближа него величина.

Имао сам прилику радити на кући једног архитекте који је по свом укусу пројектовао за себе. То је била необична, маштовита грађевина која је личила на пчелиње саће, споља од стаклених шестоугаоника, док је унутрашњи распоред соба је исто као коморе саћа био шестоугаони, модел преузет од природе. Он је волео пуно да говори о архитектури, причао ми је о њеним правцима и стиловима,

показивао књиге богате са сликама грађевина из свих временских доба и земаља света.
Од њега сам сазнао да Београд, између осталих, имао и романтичарски и бруталистички стил градње. Све ми се допало толико да сам пожелео боље се упознати са занимљивим стваралачким послом којим се баве архитекте.
Док сам још ишао у средњу школу највише су ме занимали историја па социјологијаКасније када сам се упустио међу људе сваких врста, видевши какве природе и карактери све постоје, закључио сам да изучавање психологије човека мора бити интересантно. Због свега тога, такође сам могао се посветити изучавањем једне од те три науке, барем у мери којом би задавољио радозналости своје душе према њима.
И према техници сам гајио симпатије, волео машине са електричним моторима. Када бих се потрудио у том правцу, можда бих једног дана постао добар стручњак у тој области, никад се не зна.
Имао сам времена да потанко размислим и донесем најбољу одлуку на шта желим да у наредним годинама потрошим труд, јер после донесене одлуке одустајања није смело бити.
Поставио сам себи и обавезу да морам уписати курс неког страног језика, похађати га све док не овладам њим толико да ми више не изгледа стран. Ако је Паја Протува могао да говори их пет, моја дужност биће да научим бар један. Нарочито због њега, ако бих брзо савладао један језик, размотрио бих да почнем одмах учити и други.
Оно за шта сам већ био нашао времена да урадим, било је полагање возачког испита.

Одабрао сам школу за обуку возача, уплатио часове и отпочео са учењем вожње. После похађања часова, изашао сам на полагање испита којег сам из другог пута положио поштено, без потплаћивања комисије, чега сам приметио да је било код неких кандидата. Тако сам кроз два месеца добио у руке возачку дозволу. Иако то није било ништа нарочито, морам рећи да ме то као још један доказ личног успеха чинило врло срећним.
Следећа је на ред дошла куповина аутомобила, који и није био за неку похвалу јер сам могао себи приуштити само старија јефтина кола, која могу да се котрљају али и таква могла су добро да послуже возачу почетнику. Тако сам помоћу огласа у Реснику купио исправну, очувану белу „Заставу“ која је са собом вукла и шеснаест година старости. Приликом те куповине као што сам већ испричао, случајно сам лутајући по том насељу, тамо налетео на Крунета.
Тада ме је он и подругљиво упозорио да пазим да не убијем кога тим колима.

Потребно је ми било да почнем другачије размишљати, да почнем посматрати град са његове лепше стране јер ми је то било важно ради прилагођавања у њему.
У њему су постојале лепоте које сам и раније примећивао али сам одбијао да их признам и прихватим зато што нисам био расположен одвојити пажње и времена за њих. Пејзажи осмишљени у људским главама и уређени човековом руком, имали су своје, другачије, лепоте у односу на оне из нетакнуте природне, на које сам навикао гледајући их док сам одрастао. Уређени дрвореди, зелене површине са уједначено ошишаном травом, ситно цвеће засађено у пажљиво дотераним лејама, разноразних облика

и са пријатно услађеним шаренилом боја, привлачиле су ме да застајем поред њих и погледам их са дивљењем.
У летњим месецима очаравале су ме и фонтане са укљученим водоскоцима који прскају по равним бистрим површима базена у којима су смештени. Са њима и камене скуптуре из чијих чесама тече пијаћа вода, које ноћу обасјане рефлекторима подсећале су на лепоте пресликане из рајских вртова.
Нарочито ме опчињавала велика, мирна водена површина на ушћу река Саве и Дунава која под ведрим небом баца диван одсјај, због којег верујем да је београдска панорама јединствена на свету. Штета је што никада нисам нашао времена да посетим речна острва или неко од купалишта, прошетам се и сунчам на њима. Нисам стигао да одвојим времена ни за своју велику жељу да чамцем или једрилицом возим се средином реке, испод великих мостова, са воде разгледам луку и велике бродове који долазе из иностранства.
Обожавао сам да са копна гледам бродове, могао сам то са несмањеним занимањем стално радити, једнако су ми се допадали велики теретни и лепи туристички бродови, волео сам их можда више и од њихових капетана.
Неизбежна за свако око, а нарочито око грађевинца, је лепота давно изграђених старих раскошних београдских зграда и цркава, на којима мора да су радили вајари и уметници који су улепшавали их клешући рељефе и орнаменте од темеља до врха.
Оне су само показивале како су људи некада бринули о лепоти изгледа и ценили је, онда када нису имали челик ,стакло и нове материјале какви данас постоје, налазили су начина да искажу свој смисао за лепоту. Дознао сам да је

већина тадашње архитектонске градње код нас донесена из Беча и Париза, градова славних по раскоши и лепоти. Због хладноће и смрзавања на послу, мрзео сам зиму као нико али град се тада по мени пресвлачио у своје најлепше рухо. Свиђало ми се како га пред новогодишње празнике лепо украсе сијалицама, неонским светлима и другим декорацијама постављеним по трговима и зградама, да блешти и пресијава се као накићена јелка. Тада бих и ја налазио времена да полако прошетам најлепшим улицама, и тад као опчињен, окретао би се око себе да се што боље нагледам тих декорација. Ноћу би ме таква игра светлости заваравала, као да је разгонила стварност да би се пред њом место уступило бајковитом окружењу у којем чаролије нису ништа необично.

У зимској ноћи жене које шетају у крзненим бундама и са шубарама на главама личиле би на снежне краљице, мушкарци у фраковским капутима, са рукавицама и великим капама могли су бити моћни чаробњаци, деца обучена у дебелу одећу са чизмицама и шареним капицама одређена су да буду патуљци. Празично расположење, блесак обојене светлости на небу од испаљене ракетице, играчке које говоре, звоњава звончића, увод су у маштовиту причу чија радња је могла отпочети сваког часа.

Између замрзнутих кровова, прозора, дрвећа, степеништа, где се по кристалном мразу показује сваки замагљени дах, један топли пољубац или залеђена суза на лицу, могли су покренути радњу приче са многим немогућим обртима и наравно увек срећним крајем.

Тако се бар мени чинило док сам корачао под крупним пахуљама које поново падају или застајао да гледам клизаче на постављеном клизалишту, изнад којег су лебдили

радосни узвици и ноте балетске мизике из „Крцка Орашчића“, које сам чак и ја препознавао.
Не знам зашто сам толико волео амбијент коме нисам припадао, можда сам се помало надао да се чаролија која ми је потребна стварно може догодити и понети ме на својим крилима. Из тих разлога, сваке године једнако снажно радовао сам се украшавњу града и вечерњем паљењу празничних сијалица.

Нису ни сви људи у граду предали се само помодарству, отуђили или огрезли у греху како сам их до тада видео. Људи су исти као и живот: некада незгодни и лоши, док некада знају да изненаде добротом и пријатношћу. Имао сам примере непријатних искустава али понекад кроз сваке похвале вредна дела, добијао сам потврду и да крај света није тако близу како сам мислио.
У почетку док нисам добро познавао град, једном сам био залутао на погрешну страну од места на које сам кренуо да радим. Морао сам затражити помоћ да бих се вратио се на прави пут и пронашао градилиште на којем је требало да почнем радити. Човек коме сам се обратио за помоћ, схвативши да никада по објашњењима нећу знати отићи тамо, био је толико добар да одвоји времена и лично ме одведе до траженог места. Он ми је тада, у име свих грађана, показао београдску љубазност и гостољубљивост каквој се нисам надао.
Једном, десило ми се да је из носа кренула да ми цури крв, изненада док сам стајао у тесном, пуном аутобусу, почела је да капље по мени. Када су путници то приметили, пар њих се одмах понудило да ми направи места да седнем а из неколико руку понуђене су ми папирне марамице да са њима зауставим крварење.

Нису људи још сасвим захладнили и постали безосећајни како се понекад чини, они помогну тамо где могу, колико им могућности дозвољавају и када могу од својих брига. И сами су били много пропатили тих задњих тешких година, и још увек су лоше живели иако то нису ничим заслужили.
Град својом лепотом највише улепшавају девојке.
То им се није могло пореći мада су ми увек биле нејасне са својим неприхватљивим навикама и схватањима, које су у мени изазивале одвратност.
Можда је ипак претерујем са својим крутим моралним начелима, можда су у питању били само за нас мушкарце несхватљиви женски начини да изборе се за своје место у друштву и прилагоде новим временима у општој несигурности обичних људи.
Шта преостаје данас њиховом слабијем полу него да се извештаче се, откривају тела, заплићу околности, поигравају се са њима и тако се надају да ће негде, као ловину, ухватити себи сигуран ослонац а ја сам им замерио због тога. И младићи данас све мање имају везе са нормалношћу, поред њих девојкама није ни пружен пристојан избор какав би требао да буде.
На крају свега, нису могле све припаднице женског рода да се издвоје и засјају као попут оне коју волим. Она ми се није случајно допадала јер је ипак на свету било мало оних које могу да ти поврате изгубљену веру у љубав.
Највише због недостатка наде, на све сам гледао подозриво и са одбојношћу, град ми је био на ударном месту, преко њега сам раскусуривао се са својим незадовољствима. Заправо ништа од задовољстава градског живота нисам ни стигао осетити, под оскудицом у којој сам се налазио она су ми остала недоступна али у новим условима и будућем

времену, моћи ћу приуштити себи више, можда ће ми се тада град више допасти. Важно је са које се стране ставри посматрају.
Можда је Паја Протува био заједљив према дошљацима у његовом родном граду, зато што су тамо у великим градовима света одакле је некада извештавао, омаловажавали га јер долазио из земље чија престоница није била нешто угледна.
О томе нам ништа није причао али зашто би то било искључено као немогуће?

ПРИЈЕМНИ ИСПИТ

Никола није знао ништа о мени у вези са догађајима из последњих месеци, пажљиво сам све скривао од њега, гледајући да код мене не примети никакву промену. И његова будност је била успавана, на почетку му је дуго требало док се није уверио у моју исправност, да би после пет година прихватио ме само као вредног и поштеног станара. Знао је да стално стално мењам послове, да се селим по целом граду од једног до другог градилишта, да сам већ искусан и добро се сналазим у томе, тако да ме више ништа није ни питао, ни гледао на коју страну ујутру одлазим, јер ништа нарочито није ни имао сазнати.

Све што сам му рекао о последњим променама код мене, било је да сам нашао сталан посао у једном стоваришту, где радим краће радно време због чега ћу раније долазити у стан, што је он одмах похвалио. Када сам добио возачку дозволу и својим колима долазио кући, говорио сам му да она нису моја, него да припадају фирми у којој радим и да ми их дају само да се послужим.
Кола заиста јесам био пријавио на име фирме, јер су ми она највише служила за пословне захтеве. Трудио сам се да ништа не посумља, знао сам да када би сазнао истину о мутном послу који имам иза себе, сигурно више не бих имао места у његовој кући. Нисам још био спреман за одлазак, потребно ми је било више него икада да останем у близини Мирјаниног дома, са њом сам требао да имам још пар важних сусрета.
Мало сам је виђао последњих месеци, заузет пословима који не остављају нимало слободног времена, понекад би дани и дани пролазили а да је уопште не сретнем. То је било због тога што сам борећи се да фирму поставим на ноге, стално на посао одлазио рано ујутро или касно стизао када бих се враћао са њега. Да није било оних мојих ретких појављивања на тераси, могла је поверовати да сам се одселио.
Код Мирјане новост је била та да је она завршила последњу годину средње школе. По обичају матуранати су били распуштени раније од нижих разреда, како би имали времена припремити се за полагање пријемних испита за упис на факултете.
И она је намеравала да сву пажњу окрене учењу и припреми знања, времна на располагању није имала много, и стога било јој је јако важно да га искористи што боље.

Знао сам и раније да ће њена одлука бити да крене тим путем, то је било потпуно природно очекивано, само што је за мене у падало у незгодан час, онда када сам хтео њено време за себе. Био је неповољан тренутак да баш тада одузимам јој од времена, додатно је оптерећујући новим осећањима, макар и најлепшим, јер су и она могла је омести у плановима да се упише на даље школовање. Мада се радило о љубави, ствари која је суштински важнија од школства, одлучио сам да причекам још мало. То је требало да буде врло кратко чекање, у односу на то колико дуго времена сам чекао на такав тренутак.
Питао сам је само који факултет жели да упише.
-Желела бих да упишем економију.
-Зашто желиш да се посветиш новцу, на свету има бољих занимања, која дају лепша задовољства?
-Рад са новцем не мора бити само зарађивање, већ и могућност да се помогне људима у сиромаштву. Развојем економије путем нових финансијских метода, сиромаштво би свуда могло да се значајно смањи. Било би мање гладних, болесних, ратова и свих несрећа које изазива новац. Ако би бар у нашој земљи успела дати делимични допринос томе, осећала бих се и племенито и корисно. Укратко са том намеромжелим да се посветим економији.
-Колико мораш да учиш и радиш да би постигла толико? За то је потребно је да знаш силну математику, како ћеш да је савладаш?
-Свима је чудно кад чују али ја сам добра математичарка, најбоље оцене увек сам имала баш из математике.
-Због тога што си лепа и мени је чудно поверовати да си још и надарена за ту науку. Реткост је да то иде једно уз друго али видим да ти имаш све и могу само да ти пожелим срећу

на пријемном испиту. Чекам да чујем како си прошла на полагању.

–Наравно одмах ћу ти рећи, надам се да ћу имати лепу вест.

Кад је тако, остајало ми само да сачекам да се то заврши. Било је скоро сигурно да ће лако се уписати, вероватно са вишком бодова али опет ћу се радовати када то чујем. После тога на реду ће бити мој велики план, време да јасно искажем своју жељу која дуго чека, време да се почнемо волети отворено.

ЗЛОЧИНИ

Од када ме бомбардовање затекло неспремног и о свему необавештеног, од тада да бих убудуће на време био упознат са најважнијим дешавањима у земљи и око ње, отпочео сам редовно сваког јутра куповати новине. У стану нисам имао ни телевизор ни радио, путем новина обавештавао се о свим актуелним дешавањима и тако пазио да ме нека нова опасност поново гадно не изненади, као онда када су пале прве бомбе.

Најпре сам читао важне и озбиљне вести на почетним странама, оне које говоре о сложеним односима међу државама и њиховим лидерима, компликованим политичким случајевима и кризама, трудио се да из свега тога за себе разабрем, постоји ли каква претња у предстојећем времену од новог рата или сличне несреће.

Волео бих да се таква могућност могла потпуно искључити али никад се није могло знати за сигурно.
После читања најважнијих вести, настављао сам са читањем осталих новинских вести, свега занимљивог о чему тамо пишу, исчитавајући их тако до последње странице.
Пуну страницу сваког броја новина увек заузимају црне хронике пуне прича о убиствима, разбојништвима, несрећним и трагичним судбинама у наизглад тихом свету и мирним данима.
Насиља и злочина човека над човеком било је сваког дана, од изласка до заласка сунца и од заласка до изласка, морала се просути крв бар једног човека, који одлучи да дигне руку на самог себе ако се случајно већ није догодило да негде на неком месту неко није насрнуо и усмртио неког другог.
Убиства као најгори облик злочина дешавају се из свих разлога: мржње, похлепе, освете, љубоморе, из безбројних нечистих побуда због којих се нечији животи стално свирепо окончавају.
Изгледало ми као да сваког дана читам о истим случајевима: како је негде неки након дугогодишње свађе убио комшију, како су ортаци у истом послу посвађали се и онда један пресудио другом, како је муж убио жену а затим и себе, како су убили човека да би га опљачкали и слични страшни усуди који се непрестално понављају. Чак се и нехотична убиства понављају, стално исте грешке са оружјем које случајно опали и смртно рани некога, мали неопрез и непажња код једног човека скупо кошта другога, иако су одраније били упозорени тиме што су већ слушали о таквим несрећама, опет се исто догађало.
Читајући о томе схватао сам колико је истинита стара изрека, да зло никада не спава, појављује се ниоткуда и да

није толико далеко од наших мирних живота, колико се наизглед чини.
Најсабласнији утисак од свих на мене су имала мистериозна убиства, која се нису могла објаснити јер су се догађала тамо где их никада нико не би очекивао, која почине мирни, скромни људи, за које би се рекло да не би ни мрава згазили. За свако је заједничко било, да само који тренутак раније човек не би помислио да може пасти ружна реч, док касније падне мртва глава. Наједанпут се само појави страшна и потресна вест, о убиству које нико не зна да објасни.
Читао сам и о таквим убиствима, нису била баш честа али их је ипак било, на пример између двојице људи који су до тада били добри пријатељи или двојице који се нису ни познавали све до кобног сусрета када се убиство догоди . Све буде свршено у једном часку и ниједно кајање, ако се потом појави, не помаже, сувише је касно за њега.
Таква зла могла су да погоде сваког човека, било да му одузму живот тако што буде убијен или тако што га ставе у положај да мржња овлада њим, отме се разуму, тако да он почини убиство. Таква зла су јака, само ретки могу одолети њиховом налету, док већина, у коју убрајам и себе, не може да се одбрани или неким начином да се заштити у часу њиховог налета.

ПРЕОКРЕТ

Велика бреза у комшилуку, која је расла преко пута мога стана, на јединоm слободном парчету земљишта у околини, посечена је преко дана и у ситним деловима одвезена за дрва.
Исто се десило са две мање воћке, поштеђена је била само једна јабучица у ћошку која није сметала да плац буде расчишћен, тако да је поред ње остало само лишће и ситне гранчице прострте по земљи. Увече пре спуштања мрака, стигао је камион из кога је на брзину, уз велико лупање које је одјекивало около, на брзину истоварена нова даска намењена за градњу.
Деца која су се ту играла сваког дана, ћутећи су посматрала како остају без њиховог јединог игралишта које су имала у близини.
И мени је било жао што су остали без места за игру на коју сам се навикао од почетка. Постало је јасно да ће се на том простору градити нека кућа јер се ништа друго, веће није могло подићи.
Морам признати да сам једно време чак и ја такође размишљао, да бих баш на том месту могао изградити кућу за себе. Она би због ограниченог простора, морала бити упола мања од оне коју сам желео али то ми не би пуно засметало јер довољно сам био навикао се и заволео улицу, да бих од целог града најрађе њу одабрао. Ипак одустао сам од тога највише због неодлучности, верујући да се још дуго на том месту ништа неће бити грађено. То ће се показати

као моја велика грешка јер само да сам откупио тај простор, могао сам одмах у почетку спречити оно што ће се после догодити.
Рано сутрадан на плацу се окупила група људи, били су то радници грађевинци, међу њима нови власник тог простора, са плановима у руци, који им је детаљно објашњавао како и шта тачно жели да сагради ту. Недуго затим када су се добро споразумели, радници су отпочели са првим радовима, размеравали су и обележавали са кочићима и затегнутим канапом мере по којима ће се копати темељи.
У једном углу двојица њих од даске су ковали узак шуперак, за кога сам одмах знао да ће служити им да би у њему преко ноћи остављао се и закључавао алат и материјал који би неко могао украсти. Јутром су целом улицом одјекивали вредни ударци њихових чекића, који су оглашавали почетак градње још једног дома за нове људе који ће се ту настанити.
У даљњем времену уместо игре деце, наметнуто ми је да посматрам још једну грађевинску игрицу, кажем тако јер је зидање омање куће било права тричарија од посла. Као већ искусном грађевинцу ништа ми од тога није могло бити непознато, нисам имао видети ништа ново, само су људи који на томе раде могли бити интересантни за посматрање. Гледајући њих могао сам много тога упоредити, колико су вешти у послу, са којом брзином ће да напредују у градњи, са коликим напором морају приступити раду. Један од њих морао је бити главни у вођењу радова, колико ће бити захтеван и строг,хоће ли отерати некога ако не буде задовољан његовим послом или му се једноставно не буде свиђао.

Исто тако могло је бити интересантно видети, до које мере ће радници моћи и хтети трпети тог главнога, ако он буде строг. Да ли ће га се послушно плашити или ће можда радије отићи са посла не пропуштајући да претходно науче памети дрског пословођу. Знао сам колико су међуљудски односи важан фактор, како је када се они закомпликују и погоршају, присуствовао сам већ свађама и тучама због доминације и вођења главне речи. Видео сам довољно неправди, због којих су људи губили посао а као најмлађи морао сам много тога прогутати да би избегао неприлке и задржао своје радно место.
Било их је шесторица што је превише за посао који је пред њима, помало тесно да би се лепо организовали и потпуно искористили могућности свих руку којим располажу. Ако би се међу њима појавила нервоза, лако су могли отпустити једног или двојицу и даље наставити радити без осетног успоравања у радовима. Предвиђао сам да ће тако и бити: лепим или грубим начином ослободиће се неког од њих јер се мало исплатило остајање све шесторице до завршетка посла.
Ту сам се преварио, шесторка која је радила била је врло сложна, никаквих несугласица ни уливања строгоће међу њима није било. У слободном времену које сам имао да их посматрам, једва сам успео да закључим који је од њих главни јер је на први поглед изгледало као да га нису ни имали. Као врло уиграна екипа, одмах су са радовима добро кренули и после брзо напредовали. Очито је било да су земљаци, можда и рођаци, и да су много пута већ радили заједно, да су могли и погледом да се споразумевају.

Није било љутње међу њима ако је неко застао да запали цигарету или тренутно чекао немајући посла због тога што их је било превише, да би сви стално били упослени. Обично на градилиштима није смело бити стајања, морало се нешто смислити, макар узети метлу и метлати градилиште да пословођа или други радници не помисле да је посреди забушавање.
Могуће је да су били погодили добру цену тог посла, јер су радили без предузимача, тако да нису имали разлога да буду незадовољни.
Петорица њих били су људи зрелих година, у пуној снази и добри мајстори у својем послу, док је шести најмлађи радио као помоћни радник на послуживању.
То је био висок, штркљаст момак, са мршавим трупом који само што се није био прекинуо и необично дугим удовима, да је личио на марионетску дрвену лутку. Радна одећа коју је носио била је тесно припијена уз његово танко тело и прекратка за његове дугачке удове, чинила се немогуће уска да би била таква сашивена. Изгледало је као да се материјал од кога је сашивена, од бројних прања стално сакупљао, док се није сузио на садашњу величину или да је можда неко из чисте шале сашио му тај „костим“ . И боја те одеће била је избледела толико да се чинило како су панталоне и мајица једнобојни и изједна сашивени. По мојој процени могао је имати двадесет година, можда једну или две више а чуо сам како га сви зову Мики.
Поред смешне појаве коју је имао и његово понашање било је комично, када је говорио, онако кракат, као крилима кроз ваздух млатарао је рукама. Нарочито при изразу чуђења, тада би махао тако брзоплето да сам помишљао како није у глави чист или је барем мало поремећен.

Међутим никакве стварне ненормалности код њега није било, он је само имао обичај да живо гестикулира док говори, уз то био је весељак који се стално шалио, чиме је његова појава постајала још упечатљивија са махањем него са речима. Људи са којима је радио, били су добро навикнути на њега таквог да им је служио за разоноду. Када су хтели шалу, онда би га нешто запиткивали и задиркивали да говори, док би од њега увек стизали неочекивни и изврнути одговори, због којих којих би се они редовно дуго смејали.
Као такав, он је делимично био поштеђен напорног рада и послова који су спадали њему у задужења, попут мешања бетона и малтера које он чак није ни умео правити, те је уместо њега то радио то неко од искусних радника. При томе са његове стране, није постојала ни најмања заинтересованост да било шта научи или барем опроба како то изгледа радити нешто одговорнији посао. Његова корисност у послу, поред одласка до продавнице да купи доручак за све и скупљања алата на крају дана, једва да се могла подвести у нешто веће од тога. Требао је да припомаже овима који вредно раде, међутим он уопште није одржавао пажњу пратећи посао да би им се у правом тренутку нашао на услузи. Због тога они су морали да га стално довикују, радећи то гласно и изненадно као да је негде заспао. Преко целог дана могло се чути како одјекује његово име:
-Мики, Мики! –као да се око Микија све вртело и без њега се ништа није могло обавити.
За разлику од осталих, ово је очигледно био први Микијев посао и могло се јасно видети да му се овакав рад, као и свака друга врста посла које је човек муком присиљен да се

прихвати, нимало не допада. Посебно не тај грађевински посао који је увек напоран, њему још не привикнутом на радне навике нимало није пријао, да се скоро у ваздуху могла осетити његова несрећа што је везан за једно место, обавезан да целе дане проводи на овом том плацу слушајући наредбе других. Био ми је смешан његов положај, за његову безбрижну природу то је била тешка казна, подсећао ме на младог магарца кога на селу први пут натоваре да носи на себи терет. Чврсто је притегнут, не може никуда да изврда, мораће да носи оно што му се тражи. Дошло је време кад мора да одужи своја дуговања, да им плати за оно због чега су га до сада хранили га и бринули се о њему, док он не може ни речју да се побуни. Осећао се као заробљен, стално је гледао низ улицу, загледао у возила и пролазнике који су њом пролазили али све је то био слаб начин да би се прекратио дугачки радни дан, његова досада била је бескрајна.

Најгоре у свему томе било је то што налазио се на самом почетку свог радног века, током којег сигурно неће бити штеђен. За бољи посао он није био, једва да је и за тај задовољавао, а тек му је предстојало право каљење на другим градилиштима, где ће на леђима искусити сав напор тешког рада. Почињао је млад у истим годинама као и ја када сам почињао, кроз цео живот добро ће се намучити и доста зноја пролити, све док једног дана истрошен и изморен не преда се старости.

Није било скоро ни трачка наде за његове боље дане, праве животне светлости неће ни бити за тако ведру природу као што је његова али то је судбина хиљадама њих сличних, који сваке године улазе у такве послове.

Нисам знао из којег краја земље су он и остали долазили али вероватно се радило о неком селу сличном мојем, сигурно је било да су долазили из истих разлога који су и мене натерали да оставим кућу и пођем тражити зараду. Без икаквог представљања знао сам о њему и њима све тако добро као о самом себи.

Мики ми је донекле био симпатичан баш због његове лаке безбрижности, видео сам га као весељака који не брине много ни над властитом судбином, пред оним где би се свако ухватио за главу и гласно закукао, он као да није био способан да се забрине.

Видео сам га једном како, на глуп дечији начин, једноставно се сакрије од очију осталих радника, стане заклоњен са спољне стране зида који је већ озидан и гледа на улицу, док ови унутра раде мислећи да се он напољу занима бар неким послом. Стојећи иза зида, са рукама затуреним у џеповима панталона, посматрао је улицу лево и десно, мало гледао около, затим подигао поглед и на терасу, где сам седео ја који сам цело време видео га како се крије. Тада је извадио руке из џепова, почео да тресе њима косу и чешка се по главим гледајући ме и кезећи ми се будаласто као познанику који учествује у његовом несташлуку. Мирно сам гледао у њега све док се он, видевши да ме не придобија тим поступком, није окренуо у страну.

Смешно је било и онда када је, од дечака који се возио ту поред на бициклу, измолио да му га посуди за једну вожњу улицом. Добивши бицикл чија је величина одговарала особама које су биле дечијег или ниског раста, он онако штркљав потпуно га је поклопио, једва сместивши своје дуге краке на педале и управљач. Затим га је покренуо, жестоко винтајући оним чапљинксим ногама, великом

брзином кривудајући улицом час десно, час лево, борећи се да не слети са више него довољно широког пута. Пролазник који је наилазио, бојећи се да се не нађе удару вожње тако непредвидљиве путање, поскочио је у страну, да склони се на сигурније место. Дечак који му је посудио бицикл цело време се смејао, док су радници викали за њим да се врати назад пре него што некога усмрти.

Мики је постојао као безазлена и будаласта особа у мојој близини, све до оног часа када је извео једну малу представу са Мирјаном, након чега ми је престао бити симпатичан јер сам у себи сам постао јако љут на њега.

Припремајући се за пријемни испит, Мирјана је ретко излазила из куће, стално сам питао се колико јој при учењу сметају радници који раде недалеко од њеног прозора. Радећи од раног јутра лупали су и правили јој буку, појавили су се у суседству у баш незгодно време за њу. Како је ретко излазила из куће, тих дана нисам је виђао, са посла сам долазио послеподне и узалудно се надао да ће можда изаћи али нисам био те среће.

Мики који је преко целог дана био ту, могао је видети кад год би изашла и добро је запамтити, сигурно је да му се морала одмах допасти.

Могао сам замислити његов дуги тупански поглед, пред појавом лепог лица прекрасне девојке која излази из суседне куће на неколико корака од њега. Мора да му се свидела од првог погледа, да је био опчињен а са друге стране и довољно глуп да помисли како заслужије такву девојку за себе. Њена појављивања напољу могла су постати су његов празник за очи, иако поред упадљивих чари лепоте ништа друго о њој није могао знати. Он није имао дара за запажања и расуђивања, није имао ни маште, нити озбиљне

свести да се запита ко би могла бити девојка која излази из велике куће. Ипак сама привлачност довољно је чинила своје.
Нисам био присутан али осећао сам да је морало бити тако. Оно што сам видео након тога, дало ми је за право да претпоставим колико се одушевљавао при првим виђењима онда када је открио њену близину.
Видео сам само једном, када је Мирјана изашла из куће, како је пожурио да са јабучице која је била остала у углу плаца, откине један њен зелени плод а затим истрчао пред њу да би јој га поклонио. Стојећи испред ње, у испруженој руци држао је ту зелену јабучицу, док га је она стојећи зачуђено гледала а онда, након кратког оклевања, узела је као смешни дар.
Он се тада нагло пресави пред њом из самих кукова, истовремено савијајући дуге руке на стомаку, попут дворске луде отпочео клањати пред њом, све док се није и насмејала а затим пошла даље.
-Ниси будаласт колико изгледаш али си недопустиво дрзак и безобразан- рекао сам наглас.
-Глупа наказо, ниси у стању да видиш се каква простота избија из тебе, колико си бедан у тој смешној истрошеној одећи на себи а покушаваш се допасти тоако лепој и паметној девојци. Због неотесаности и дрскости требао би бити строго преваспитан, требало би да ти се из главе избије свака помисао да се тако шарлатански намећеш девојкама. Корисније би ти било да мислиш о својој неспособности, колико си бескористан створ чак и за један прости посао у прљавштини.
Али уместо послу, Мики се од тада потпуно окренуо на другу страну, целог дана гледао је само у врата велике куће,

када ће се на њима појавити Мирјана. Његова пажња за посао била је све мања, као наглув једва да је чуо када га дозивају због посла. Његови земљаци одмицали су у радовима, већ су радили издигнути на сграђеном првом спрату, док је он остајао на земљи што је више могао. Седећи уз зид, на неуредно сложеним даскама, зурио је у њену кућу са упорношћу која ме посећала на кера који дрежди испред врата, чекајући када ће га се неко сетити.
Када би она изашла, скакао би на ноге и одмах јој упућивао некакве поздраве, додајући уз то неке глупости које су биле својствене само његовом мозгу, брбљао гомилу празних речи надајући се како ће јој се оне допасти. Иако су те речи биле безазлене, његови земљаци су га стално опомињали да не досађује девојци али се он на то није обазирао. Настављао је као суманут да се блесави пред њом чим би се она појавила.
На моју жалост, Мирјана као да је попустила пред том упорношћу или бар из учтивости узвраћала на поздраве. Није требало да видим нешто онеспокојавајуће у томе што је одабрала да узвраћа поздрав некоме кога виђа свакога дана, такав ред је био у складу са обичним правилима пристојног понашања али страшно ми је сметало што се љубазно односи према том бестидном кловну.
Постајала ми је невољна та кућа која се градила у близини, Мики и његови земљаци, сви су дошли у незгодно време у улицу да ме узнемиравају и наводе да се нервирам.
До тада сам Мирјану сматрао својом девојком али више нисам знао због чега сам то радио. Присвојио сам је по својим осећањима и жељама, немајући ниједне речи обећања са њене стране, него само бледе утиске да и она у мени види исто.

Како је припадала мени ако нисам могао то да потврдим тако што ћу да је са чувам од насртљиваца као што је овај? Одакле баш сад тај испит који је одузимао ми време и продужавао у неизвесност то неодређено стање?
Дозволио сам да све виси у ваздуху и због тога осећао несигурност у себе, бринуо да не наступе неповољни дани после којих све може да се изокрене.
Ако сам био толико несигуран у погледу будаластог Микија, колико бих се требао плашити правог, опасног заводника у њеној близини?
После дужег размишљања, закључио сам да не бих смео бити толико сумљичав, зашто би се њој допао тај шарлатан, смешна креатура која никада неће да сазрене у озбиљног мушкарца. Живот није циркус да би јој био потребан циркусант какав је Мики, она је довољно озбиљна и свесна тога да га никад не прихвати. Уз то он је још био и бедни голља и ГРАЂЕВИНАЦ, из чега је одмах требало јој бити јасно зашто не треба ни да га погледа.
„Превише сам напет, морам да потиснем љубомору, мало стрпљења и времена показаће ми, када прође испит и више не буде ни трага од Микија, како сам био уплашен без разлога. Не смем допустити себи да се због љубоморе претворим у посматрача који напето прати сваку ситницу испред и тиме само погоршава себи. Већ сам превише времена ових дана потрошио на мотрење туђих живота. Морам се поуздати у искуства и поверење настало у свом досадашњем времену, ако она није имала никога другога толико времена, ваљда неће у последњем трену све променити. Требаће још мало сачекати, ма колико тешко ми буде било да будем стрпљив у својим сумњама и

неизвесности, да бих после могао жељеним путем наставити даље.“
Одлучио сам да наредних дана више не обраћам пажњу на дешавања у комшилуку и трудио се да што мање мислим о свему. У стан сам долазио касније него обично, онда када је радни дан за Микија и његове земљаке био завршен. Тада је све било мирно, без оптерећења могао сам погледати унаоколо, не плашећи се да ћу видети нешто што ће ме узнемирити.

ПРОПАСТ

Неколико дана веровао сам да радим исправну ствар и био решен да до краја издржим тако не остављајући места сумњи. После неколико дана, једне вечери случајно сам видео Мирјану како одлази према граду некуда где сматра да је важно, била је пажљиво дотерана, косе пуштене низ леђа, срећена као за неки свечани догађај на коме још никада није била. Корачала је пажљиво и свечано, као да је у себи носила стрепњу хоће ли се некоме довољно допасти тамо где се упутила.
Пресекло ме то што сам видео, слутио сам ко би то могао да буде, на какав састанак је могла одлазити. Истог тренутка покајао се због своје одлуке да се искључим из

дешавања и што сам допустио да се ствари одвијају без мога знања. У том тренутку постојало је још нешто наде да разлог њеног изласка није оно чега сам се највише плашио, наде која је могла живети све док потпуно не будем сигуран није отишла видети се са Микијем али је она била танка. Стрпљиво сам чекао када ће се вратити и негде око десет она се вратила кући довезена таксијем.
Изгледало је да сам се преварио, можда је у град ишла због нечег другог, због неког обичног или важног посла а ја сам уплашен претерао са сумњама.
Друго вече, на моје запрепаштење, још лепше обучена и дотерана какву је никада нисам видео, поново у исто време, одлазила је по свему судећи тамо где је била и претходне вечери.
Морао сам се оставити нагађања и што пре сазнати где иде, колико год да то сазнање је могло ми бити непријатно, морао сам знати праву истину. Поново сам морао чекати да видим када ће се вратити, уз то био сам решио да уколико исте вечери то не сазнам, да сутрадан или наредних дана, будем спреман да сакривен пратим је у стопу док откријем куда одлази у то доба.
Поново сам је чекао док се не врати, претпостављајући да ће се као претходне ноћи врати таксијем око десет. Међутим пола сата раније, угледао сам је како долази у пратњи дугачке мушке прилике, која је држала за руку и не затварајући уста нешто причала и смејала се. Колико сам мрзео ту прилику поред ње, тај глас који се преко дана чуо на кући која се градила испод, када би дозивали -Мики! а он се јављао и који је сада поново био ту.
Зауставили су се на двадесетак метара од њеног дома, заклоњени иза куће која се зидала од могућих погледа

њених родитеља. Ту је обгрли својим дугачким рукама и привучену уз себе, поче да је љуби.
У том тренутку, гледајући испред себе скрнављење нетакнуте чистоте девојке коју сам волео, у једном трену, осетио сам сву грубост и горчину живота.
Као да се пре те вечери никада нисам сусрео са грубостима тешког живота, као да сам дотада нежно уљуљшкан слатко спавао, све док ме та слика није снажно продрмала, као ударац грома.
Питао сам се каква је разлика у заслугама између мене и њега, зашто је он био награђен и послужен таквим поклоном на који сам ја надајући се тако дуго чекао. У његовим рукама имао је добитак чију вредност није познавао док сам ја, губитнички сакривен у сенци терасе, жалио због дана када сам рођен.
После љубљења које беше кратко, растали су се уз пар размењених речи. Она је брзим кораком стигла до куће, он се лагано враћао путем којим су дошли. Те вечери ми се све показало јасно, нисам морао пратити је куда иде, да би открио истину које сам се плашио, она ми је сама изашла пред очи.
Шта сам након те ноћи могао паметно да урадим, ако је постојало ишта, чиме бих ситуацију могао променити у своју корист?
Преостајао ми је очајан покушај: поразговарати са Мирјаном да бих видео како она објашњава себе и ово што је последњих дана допустила себи, зашто се поред своје разборитости прихватила обичне будале. На толико сам имао права, толико ми је дуговала .
Пажљиво сам смишљао како да на најбољи начин кажем јој да њена прилика није обичан одрпанац, проста душа која

дане проводи радећи у прашини, која уместо да се стиди свог положаја, бахати се и лудира унаоколо.
Морао сам покушати да понизим га и таквог огадим у њеним очима јер је он сигурно припадао ништавним створењима без смисла, уз то цео је био заглављен у муљу сиромаштиње из кога се неће никада извући. Такве као он заобилазе и најгоре девојке док га она удостојава своје пажње. Тиме што је допустила да јој се бедник приближи и себе је омаловажила.
Морао сам да је упозорим и на постојећу опасност, да ће бескорисни створ попут њега загорчати и упропастити њен чисти, савршени живот, одмах на почетку, у младости, претворити га у велико разочарење.
Успем ли да је уразумим или заплашим несрећом које је чекају поред њега, да се барем мало поколеба, моћи ћу то искористити да отворено признам јој своје жеље и осећања према њој, она која ме толико дуго опседају. Испричаћу јој истину, све од првог до данашњег дана, о препрекама и супротностима са којима сам се борио до сада, рећи ћу јој колико је обожавам, да стојим јој на располагању само ако пожели да се отараси бедне пропалице.

Не бих лако дошао до згодне прилике за то, да нисам предвидео да ће и следеће вечери, у исто време поћи у град, да би се тако негде састала са Микијем. Потрудио сам се да „случајно“ у истом тренутку, баш и ја идем истим путем. Најмучнија у томе била ми моја несрећничка нужност, у којој сам силно повређен и озлојађен морао се претварати како сам расположен за шаљење, шалом морао отпочети говорити о истини коју сам желео да сазнам и морао се правити духовит да би сакрио своју праву намеру.

Тако сам тај сусрет отпочео сам речима:
-У комшилук су нам стигли грађевинци, хоће да га промене, занима ме хоће ли нешто лепо у њему саградити или ће га наружити?
-Саградиће једну малу кућу, сигурно ће бити лепа- рекла је она добро обавештена о свему везаним са тим.
-Вероватно си приметила да међу собом имају сметењака који се зове Мики, можда ће због њега нешто забрљати у градњи .
-Знам за њега, зове се Михајло. Он је добар и послушан, од њега не могу имати никакву штету.
„Михајло је значи његово право име, она га тако зове јер јој је важан, није као за остале дрипац са лаким надимком“.
-Али он ми делује некако неозбиљно,понаша се помало будаласто, зар то ниси приметила?
-Не, то је погрешан утисак, он ради напоран посао целога дана а уз сав терет који издржава не одриче се духовитости.
-Млад, здрав човек и треба да ради, како би другачије требало да буде? У младости морамо давати све од себе и запети док не створимо нешто корисно и вредно. Онај ко има снагу и здравље не може бити за жаљење.
-Посао којим се он бави је претежак а може бити и опасан за здравље, због тога га жалим- рекла је откривајући тиме и нешто од својих емоција, осећања која је везују за њега. Значи тако, потпала је утицају сажаљења и заволела га из наивне доброте. У томе је подвала, у чистом срцу љубав се роди и према безвредном створењу какаво је био Мики. Љубав воли да се заузима за којекакве мученике и несрећнике пре него за јаке и паметне. У томе је суштина племените стране природе љубави, која је овоме тако користила.

Годинама сам радио на крв и зној и никада нисам имао никога да покаже сажаљење, чак и да сам падом са висине поломио врат а сада сам доживљавао иронију да видим како обичан забушант завређује жаљење и проливање суза. Колико је лоша била моја срећа, колико су ствари неправедно изокренуте. Чиме сам могао да је одвојим од те преосетне душевности, због које је веровала у лажног мученика и била спремна жртвовати се за њега?
Требало је некако уклонити то милосрђе, супроставити му се истином, која би ме спасила тиме што би срушила такву заверу. Али та истина је изгледала недоступна.
Изазван неправдом, дозволио сам себи да посегнем за очајним покушајем. Пожелео сам да се наругам Микијевом положају, покушам је постидети његове прљавштине и беде.
-Знаш како говоре за грађевинце: прости су, често и неписмени. Сви их избегавају а нарочито девојке јер су прљави, због прашине и нечистоћа у којима увек раде.
Никада раније не бих поверовао да ће доћи дан, када ћу из својих уста изговорити такве речи, о занимању и о људима са којима сам годинама зарађивао хлеб.
-Нису све девојке исте, са предрасудама, постоје оне које расуђују по људским вредностима -додала је за крај и наставила сама својим путем негде према месту на којем је он чекао.
Ђавола нису, итекако постоји одбојност која је равна згражању. Само она до које ми је толико стало, на моју несрећу није таква, само је она са осећањем разумевања. Наравно несрећа је овде била само моја.
Одувек су ништарије, шарлатани и остали преваранти имали среће у љубави, пливали добро у тим водама попут риба. Почињем сумњати да је љубав јако прецењена,

нарочито када је она добро уточиште и оних духом осакаћених, људи без икавог присуства истанчаних и дубоких осећања.
У чему је онда њена узвишена природа?
Зашто им је допуштено да својом недостојном природом, путем љубави, долазе до власти над туђим срцима, скрнаве и злоупотребљавају осетљивост душе других, када немају никакве части, ни обзира?
Није ли то неправда, нешто што би се морало некако спречити.
Посматрајући Микија, љубав ми је изгледала као глупа игра, забава за будаласте, разонода за блесаве, јефтина и проста уживанција за малоумнике и примитиван свет.
Сретао сам раније такве примере циркуске љубави, које су биле до сажаљења јадне и бедне али оне нису биле мој проблем као ова. Шта се код њега могло наћи похвално и вредно, његова свест о себи самом није била чиста, какво саосећање и одговорност је могао показати према другом бићу. Његова лакомисленост чинила га неурачунљивим, не само за особу која се веже за њега него и за сваки посао којег се прихвати. Његови земљаци задржавали су га на послу из добре воље, на сваком другом градилишту отерали би га пре доручка. Никад неће бити у стању да самостално налази посао и зарађује, увек ће му бити потребни тутори као они, да управљају њим и побрину се да не срља у пропаст. Чврстог и одлучног мушкарца, способног да се брине и заштити своју слабију половину никада од њега неће бити, жену која га узме пратиоца очекује сигурна пропаст.
Мирјани је поред њега предстојало само да буде несрећна, делила би његову бескрајну беду, очајна од неспособности

и неурачунљивости, горко би се кајала због тога што је дозволила да јој се приближи. Он ће од њеног до тада лепог и безбрижног живота, направити страшни кошмар, са њим ће застранити у грозне и рђаве ситуације, које ће јој разрушити снове и довести до разочарања према људима. Нисам могао да прихватим то лако, у љубави коју сам гајио према њој било је неке светости, необичног обожавања које је превазилазило сваку наклоност мушкарца према жени, због којег сам осећао обавезу да никада не повредим њену осетљиву и нежну природу. Био сам спреман због ње се ставити у подређени положај, све урадити да бих служио њеним жељама и осећањима, док је та слепа будала прихватала је као себи равну, не увиђајући своју извитопереност и наказност која се одавала одмах на први поглед.
Из сажаљења и доброте добио је прилику да је се домогне непоштеним начином који је сличан разбојничком. Можда је деловало смешно да он може бити способан за разбојника али у њему јесу постојале опасности које су могле упропастити живот, опасности од којих би је требало заштити. Доскора, ја сам успевао да је сачувам од своје беде и мог тежачког живота али како да је сада сачувам од другога?
Њени родитељи би морали више пазити на њу, они су дужни су спречити да се битанга дограби њихове кћери. Нарочито отац који би морао повести рачуна бар о овом трећем детету, не треба му још једна пропалица коју ће бити потребно издржавати ако се настани у њиховом лепом дому. Колико год да је господин и стрпљив човек, доћи ће до краја живаца ако на терет добије још и Микија.

КОШМАРИ

Гледао сам испред себе како ми се живот урушава, потапа, нестаје нестаје дубоко под земљом. Из дана у дан све је горе, од раног јутра Микијева приказа стално ми је пред очима, мрзим га животињски, зверски а не могу да скинем поглед са њега. Целе дане проводим стражарећи, пратим га као најцрњу опасност како вршља и размеће се међу мојим најтањим осећањима и болним слабостима. Крајем дана долази оно најгоре, Мирјана одлази изван мога домашаја у град, тамо негде се састају ослобођени моје присмотре, док ја остајем да изгарам од љубоморе и стрепим од непознатог ужаса.
До десет сати навече чекао би је утучено, надајући се можда да ће једне вечери вратити се сама, љута, јер је коначно схватила истину, и не жели више Микија да види га очима. И таква нада је постојала у мени али је она била узалудна јер би је он сваке вечери допратио до куће и љубио је ту пред њом.
Касније, ноћу једва да сам спавао, често сам будио се и размишљао како је могуће да ме оваква несрећа задеси на један трен пре доласка обећане среће, погоди ме тамо где сам најрањивији? У каквом кошмару сам се обрео пред креатуромкоја млатара крацима и неразумно се по цели дан кикоће над руглом које је остало од мојег живота.

У сновима сличним измаглици која ми се обавија око кревета, чинило ми се да он и ноћу хода по улици испод куће, чуо га како прича и виче својим танким гласом високог тона, промуклим до истрошености, видео га где маше дугим рукама, изигравајући ветроказ који се окреће под налетом ветра.
Он ми се руга и смеје, његова дуга прилика прогони ме са прстом упереним у мене док се другом руком држи за стомак, који му се тресе од смеха. У полусну сличном бунилу, видим Мирјану како излази из куће а испред је он, чека је стојећи на једној нози, другу је подигао и савио у колену, обе руке је испружио читавом дужином као распет, гледа у њу и цери се показујући јој колико је смешан. Она без речи пролази поред њега, али он креће за њом, поскакујући на оној једној нози и даље са истим раширеним рукама. Нестаје са видика заједно са њом али се враћа кад и она, још увек невероватно скакућући на истој нози.
Кошмар се даље наставља, овај пут видим његово мршаво бледожуто лице, са упалим образима и избеченим очима испод неподшишане косе, како је лудачки напето и озбиљно. Миран је, не мичући се, не дишући, чека нешто. У потпуној тишини споро и тешко пролазе секунди а около је свуда сунцем обасјано поље кукуруза. Одједном из свег гласа повика:
–Ха-хааа!- и јато врана уплашено прхну у бег.
-Бежите, бежите! -виче он за њима -Само бежите!
 –Јесу ли те овде поставили уместо страшила, да плашиш птице?-питам га ја.
–Јесу, видиш како ме се плаше.
-Зашто на то пристајеш?

-Зато што кажу да за нисам за други посао- рече дижући обе руке са раширеним прстима изнад главе попут рогова, као да покушава и мене да уплаши.
Одлазим одатле да га више не бих гледао, али он тада полази за мном и лако ме пристиже својим дугачким корацима. Питам га зашто ме прати.
-Досадно ми је- одговара он.
-Иди на другу страну.
-Не, хоћу са тобом.
И даље ме прати, трудим се да не гледам иза себе како би из тога схватио да не желим видети га у близини и одустао од праћења. Пролазим кроз њиве и поља, кроз зелене шуме, газим преко река, стижем до непознатих простора и беспућа, само да се он умори и остави ме самог.
Не вреди, још иде иза мене, са ногавицама уских панталона које је подврнуо, неуморно ме следи и на крају чак претече. Зауставио сам се, он стоји испред мене и не одмиче се.
-Досадно је овде- каже -овде је увек досадно.
-Хајде да заиграмо- почео је одједном да поскакује око мене. Пролази иза леђа и хватајући ме рукама за оба рамена, поигравао се, цупкајући по њима горе-доле говорио:
-Играј мало, играј!
-Немој, остави ме!
-Мораш, мораш да играш!
-Бежи од мене!- вичем из свег гласа.
Одгурујем га од себе, он висок и нестабилан на ногама, лако и смешно пада, простревши се свом дужином по земљи.
Након тога дошао је као гост и у моју собу, да је делимо напола. Показује ми кроз прозор:
-У оној великој кући има једна девојка која ме воли- значајно ми поверава тајну.

-Да ли се она зове Мирјана?
-Да, Мики и Мирјана се зовемо заједно.
-Она те је слагала, она никога не воли.
-Она не лаже, рекла је да ме воли и ја јој верујем- рекао је то стално одмахујући главом.
-Чувај се ње, сигурно ти спрема неко зло, може да ти науди.
-Неће, она то никако неће урадити- почео је да виче, док сам ја понављао да хоће. Он због тога претећи крену ка мени, жестоко млатарајући рукама у близини мојих очију као да се брани од пчела. Викао је: неће, неће!- и млатарао тако све док се није разводнио у ваздуху и напокон нестао.
Пробуђен, гледао сам око себе као да је стварно ноћас био ту, као да сам могао осетити врхове његових прстију испред носа и очију а уши су ми биле пуне његовог гласа. Сан је изгледао тако стваран да сам осећао сву наказност и извитопереност коју је та сподоба људског лика носила у себи, истинитију од стварности.
Ускоро ће почети да свањава, са јутром ће доћи и прави Мики да буде у мојој близини, као на позорници постављеној испред себе гледаћу у њега целог дана.

У вези са тим кошмарним сновима, почео сам да мењам своја виђења и другачије доживљавам целу једну врсту мушког света око себе, на коју до тада нисам одвајао никакве мисли и простор, осим помало зачуђујућих погледа. Слике дугајлија, појаве необично високих а мршавих људи, нарочито као клас жита танких младића, који изледају као да ће се изломити приликом хода, почињао сам да сматрам једном врстом поремећености не само у изгледу него због нечега и у понашању.
Деловали су ми неприродно ломљиво, док у зглобовима лаката и колена савијају своје дуге руке и ноге, попут

дрвених лутки на канапу којима се управља туђом руком. Чак су ми луткарски смешно ходали једнако клатећи се, са главом која посрће унапред или забачена иза леђа заостаје за телом у неравнотежи, положају немогућем за усправно ходање без помоћи канапа који их одржава. Њихове руке видео сам као крила ветрењаче која могу да врте се, час у једном, час у другом смеру или како са својим дугим краковима од тела праве слова попут X, Y, T... Веровао сам да лако могу целу своју фигуру да преклапају и претварају у знакове, крстове, звезде и још многошта друго слично томе а што је неизводљиво другим телима која нису као њихова.

Чинили су ми се као пантомимичари, са пудером на белом лицу које остаје сакривено иза пренаглашеног говора тела, које се труди да немим језком нешто исприча или пренесе неку поруку.

Али те особине које су ми раније деловале комично, наједном су, од тада започевши па све до дана данашњег, кренуле да уливају ми неку језу и страх.

У том изгледу и понашању видео сам опасност, подвалу кроз јефтино претварање како једино имају жељу забављају свет који их посматра са остојања.

Али њихова права природа заправо је окрутна и сврепа. Јер у одређеном тренутку, кад неопрезни посматрач привучен представом, остане сам и превише се приближи, догодиће се нешто језиво. Он ће скупо ће платити своју грешку због жеље за њиховом забавом тако што ће бити ликвидиран. На блиској близини, низглед безопасна дрвена лутка, одједном оживи, постаје немилосрдни предатор. Својим танким и дугим рукама, којима је дотад лабаво махала, мућевито

брзо ће зграбити жртву коју ће снажно и непопустљиво као клештима стегнути око врата и у трену је задавити.
Тело жртве пада на земљу, лутка-чудовиште ликује и радује се а затим са гласним смехом одлази у мрак, њена тачка је коначно завршена.
Зашто се човеку понекад чини, да се иза безазлених појава крију разне изопачености и опасности од окрутних дела, утолико језивије колико оне делују безопасније? Такави безразложни страхови почели су да ме нападају при сусретима са штркљастим момцима попут Микија.
У појавама извучених, необично високих мушкараца, никад раније нисам видео наказност, познавао само мали број њих и ниједан ми никада није учинио ништа нажао да бих сусрети са њима били ми неугодни. Одједном се све нагло променило, као да сам одувек у себи носио упозорење које ми је говорило, да ће једног дана једно од тих кракатих бића из чисте забаве бацити ме на колена и натерати на патњу. Нисам могао да се отмем предосећању да је за мене сусрет са Микијем био већ одавно најављиван и да су такви дани попут били судбински предодређени. Као да ту никаква случајност није постојала, он ме је чекао попут неког ненаплаћеног дуга од раније или наслеђеног проклетства које је тражило своју наплату у болу.

Осетио сам се усамљеним као никада до тада, покушао сам да себи потражим друштво у кафанама, где су се навече окупљали радници са којима сам некада радио, ишао сам тамо где смо раније заседали након посла. Плаћао сам пића, чашћавао их у покушају да имам било какво друштво, надајући се можда некој утехи коју би ми они могли пружити.

Уместо утехе они су имали својих проблема на пословима, који су изгледали толико озбиљнији од мојег, да се ни једном речју нисам могао њима поверити до каквог очаја сам доспео.
Последња нада, да ће се Мирјанини родитељи успротивити, када сазнају о кћеркиној вези је нестала. Видео сам да је њена мајка била упозната са тиме, онда када је Мирјана једне вечери допраћена Микијем дошла са њим до капије, она која се случајно затекла испред ње, са неколико речи упитала се са њим и то је било све. Највероватније је било да су и она и отац, од самог почетка знали за све . Можда се родитељима није допадао кћеркин избор али се, на моју велику жалост нису желели мешати у њену одлуку.
Још једно у низу разочарења које ме погодило, било је када су Мики и његови земљаци једног дана били почашћени соком и некаквим колачима које им је Мирјана изнела на послужавнику. Видео сам како је пролазећи около, са друге стране ограде, ушла међу њих који су били у прљавим радним оделима и поделила им те посласице, редом идући од једног до другог. Били су врло срећни због такве части, трудили се да изгледају што финији према њој, понашајући се захвално најлепше како су знали. Љубазно разговарајући са њима, задржала се кратко време, колико је било довољно док се они засладе и испију чашу сока, а потом се са празним послужавником и чашама вратила у кућу.
Лепо дело, у другим приликама и под другим околностима, јако би му се обрадовао иако се десило без мене, међутим како је било је због Микија, то ми је био само још један нови ударац. Због тога жалио сам што се понижавала одлазећи у друштво тих бедника, како је то могла себи да дозволи?

У страшној безнадежности, почео сам да читам дневне хороскопе у новинама, надајући се да ће небо и звезде притећи ми у помоћ, да ће можда космичке силе помоћи ми да се успостави праведна равнотежа.
То ми није ништа вредело јер ниоткуда није било помоћи, излаза, ни спасења.
Нисам знао ни да ли је положила пријемни испит који је толико желела да положи, можда је заражена будалаштинама које Мики са собом преноси, наједном одлучила да дигне руке од школовања.
Поред свих избора који су стајали испред мене отворени, нисам успевао да се прилагодим новонасталој ситуацији и некако пронађем други смисао свог живота.
Мој случај је превазилазио обичну патњу, изнад своје несреће видео сам Микија како се непоновљиво забавља над мојим пропалим животом. Непрестално сам однекле чуо смех, ружно мајмунско цереље, слично ономе које сам гледао на телевизији, и њихово скичање у силном узбуђењу, које дуго и страшно пара уши.
Таква слика ме прогањала сваког дана, нисам знао начин како да јој се супроставим да бих се лакше носио са тугом која ме запосела. Личио сам на утопљеника који полако и сигурно нестаје у мутним дубинама.
-О болу мој!- појављивале су ми се у глави речи, које сам негде раније чуо да их је изговорио неко надахнут у својој трагедији.
- Ово је питање опстанка, како да помогнем себи и све издржим а здрав разум сачувам?
У себи сам стално понављао речи:
– Јадан ја, јадан сам ја!

Скоро да сам наглас био почео кукати над својом судбином.
Али ништа се није мењало. Узалуд.
Наједном, више не издржавајући патњу у себи, мој зид очајања је пукао:
-Зашто сам ја јадан, неко то буде Мики!
Он потпаљује ватру, он вуче ђавола за скуте, он се игра са сопственим животом!
Он се појавио тамо где не треба да буде и зато га неће ни бити!
Убићу га, неће наставити да ми је узима, обећавам и кунем се свим својим, да се те среће неће науживати!
Прерано сам клонуо и предао се, још увек могу да се борим, средим га, избришем као да никада није постојао! Нема више седења скрштених руку и пренемагања!
У љутњи која ме обузимала, горео сам све јаче:
-Заслужио је да скупо плати сваку своју шалу и лакрдију, од оне убране јабуке до добацивања глупих речи поздрава!
Избрисаћу сваку ружну слику која ми је промакла испред очију! Треба бити свиреп према њему, наплатити дрски безобразлук, недопустиво понашање, свако светогрђе над мојом љубављу! Показаћу му шта је права сељачка бруталност и окрутноаст!
Људи су убијали и због безвредних жена, дроњетина, зашто да се ја премишљам око свог јединог блага? Нећу га испустити, ако се не склони од ње, ја ћу га склонити у најкраћем времену! Не плашим се затвора нити било чега другога!
У том тренутку, као чудом, нестао је сав бол који ме притискао, нисам више био тешки болесник који се нада било каквој помоћи, већ снажан и дивљи створ који одмах

жели обрачун, спреман на све, на сваку пропаст само да се равнодушно не преда.
До тада сам веровао да добро познајем своју природу, како могу увек да је контролишем, док се она није показала јача од мене. Било ми је драго да постоји и њена друга страна јер ће ми она добро доћи.
Одлука је била донесена, иако још без плана, без иједне замисли о начину на који би то могао извести, она је била чврсто донесена. Узбуђење које је надолазило није ми давало мира, нисам више био свој али назад нисам желео.
Решио сам да све своје послове потиснем у други план, само да бих завршио један који ми је постао неодложан.
Необична сила држала ме снажним и док сам гледао их заједно, више нисам осећао љубомору, био је ту само бес и задовољство од помисли какав преокрет ће се ускоро догодити.
Последњих дана примећивао сам дрчну важност, са којом се Мики освртао око себе пред очима других, док су га гледали када му је она прилазила или га поздрављала.
Умишљао је да стварно има вредности којима је то заслужио на поклон, поред све своје малоумности ипак је знао шта је то завидност пред невероватном срећом која га обасјала.
-Само тако пропалицо али нећеш још дуго –обећавао сам у себи. Свој безобразлук скупо ћеш платити када се суочимо сами, тада те ништа неће моћи избавити.
Добро је да ће моја реч бити завршна. Да није тако, не бих знао куда бих са самим собом потученим и пониженим, како бих се повратио међу живи свет који сам био напустио.
У наредним данима, повремено сам застајао да преиспитам новодонесену одлуку са разних страна. Нисам се колебао

али питао сам се да ли је убиство било једино решење да окончам проблеме са Микијем.
Можда би било довољно само изаћи пред њега и ухватити га за врат, запретити му да мора да се склони даље од девојке коју сматрам својом иначе ћу да поломим сваку кост у њему.
Могао сам тако урадити али он није био сам, ту са њим били су његови земљаци, који су можда и његови рођаци и који би сигурно одмах стали у његову одбрану. Њих је било петорица и имао бих много неприлика ако тако покушам да га најурим. Уз то сигурно ништа не бих постигао.
Можда би претња помогла, покушати запретити му тако што бих рекао му да ћу га убити ако га и даље будем виђао са њом. Имао би право да буде упозорен и сазна за своју смрт.
Задржао сам се на дужем размишљању о томе, процењивао колико је паметно тако једноставно решење.
После сам одустао, посматрајући Микија схватио сам да је већ био јако загризао у емоције да би могао отерати га само са претњом. Знао сам за себе да никада не бих попустио под никавом претњом а највероватније не би ни он, чак и под условом када би могао озбиљно схватити о чему му се говори. Можда би се ухватио и са тиме шалити и ругати. Поред тога, сигурно би испричао Мирјани и осталима о свему, велика узбуна дигла би се пре него што бих направио иједан корак.
Зато је боље било да се не одајем, у тајности сам могао постићи оно што сам желео и због тога нисам хтео то да ризикујем.
У свести и савести, цело време појављивале су ми се мајчине речи, које су ми говориле да се пазим зла које

човека одведе лошим путем, да изгуби душу, да остави и заборави оне које воли.
Ако бих на крају био затворен због почињеног убиства, изневерио бих је на најгори начин јер би за њу најстрашније зло било, да се њен рођени син бездушно изокрене на тако нељудску страну.
И поред најчвршћих обећања која сам јој дао, да је никада нећу оставити, ни заборавити оно што ми је говорила, нисам био спреман одржати их сада када је то било најпотребније.
Мали сам човек да би се одупрео нагону освете, недорастао за тешка искушења, мој бол био је сувише велики да бих га издржао.
Нисам се плашио ни тешког греха који бих тиме натоварио на своју душу јер је грех најпре почињен нада мном, онда када су небеса дозволила да се у мом кутку среће обрене безвредни створ и разори га, мене гурнувши у патњу.
И даље сам у новинама читао о убиствима, пратио хронике о мржњи која на све стране нараста и влада људима али ми то више није као раније изгледало чудно и страшно, такве ствари су се просто дешавале.
Пресуда је била донесена: Мики је био крив што се огрешио о чисту љубав какве су данас реткост и биће најстроже кажњен.

ПЛАН

Подразумевало се да нисам имао знања о убиствима, како се она планирају и извршавају, немајући никаквог искуства баш ништа нисам знао о томе. Постављало ми се тешко питање како је то најбоље извести јер је требало имати добро осмишљен, прецизан план који неће оманути а који сам морао сàм да направим.
За почетак нисам имао много: замишљао сам да би то требало обавити уз помоћ неког оружја, на неком згодном месту које је требало да одредим. Уз то журило ми се да са тиме завршим што пре и ништа више.
Тако је ствар запињала већ на првом кораку, јер је требало набавити оружје, изабрати начин и место, обавити све то за кратко време и без грешке, што се чинило неизводљиво тежек посао.
Боље решење се појавило само. Возећи се колима једног дана, видео сам Микија како стоји на улици, најпре је гледао негде напред а онда се окренуо и машући рукама нешто говорио својим земљацима који су радили на горњем спрату куће. Изашао је ту можда ради неке од његових ненормалних шала или можда ни сам није знао шта ради ту али стајао је скоро на средини пута. Прошао сам десном страном поред њега, на стопу близу, и помислио како би само мало врдање воланом било ми довољно да га ударим и оборим на асфалт под точкове. Док се ту блесавио, није стигао ни обратити пажњу на смртну опасност од моје стране која га управо мимоишла.

Могао сам тај пут завршити сав посао, то је била добра прилика коју ми се изненада указала, после које сам одлучио да ћу тако урадити неизоставно ако се још једном понови. То ми је одмах постао савршен план за убиство, без оружја а једноставан и брз.

Једном раније пре две, три године видео сам сличну саобраћајну несрећу, у којој је страдао човек који је прелазио на другу страну улице. Имао је педесетак година, био фино обучен и са актовком у руци али можда превише уморан или припит, углавном изненада је кренуо да далеко од пешачког прелаза, прелази праву улицу којом су аутомобили јурили врло брзо. Када је стигао на средину коловоза, аутомобил који се створио ниоткуда, ударио је у њега свом силином, бацио га на себе а затим се тело несрећника још једном одбило од ветробранског стакла и пало на асфалт. Лежао је лицем окренутим на доле, док се возач једва зауставио петнаестак метара иза њега. Иако није било ни капи проливене крви, несрећник се ничим више није мрдао, хитна помоћ је брзо стигла али узалуд дланови шака већ су били му поплавили, био је мртав. Језиву погибију дуго нисам могао заборавити, сетио сам је се поново са разлогом да изведем једну сличну али намерну, у којој ће настрадати неко кога неописиво мрзим.

Ако одаберем праву прилику, могао бих возећи великом брзином ударити у њега без милости, пуном снагом и ту је крај свему.

Ако ликвидацију обавим добро, остао бих још и неоткривен. Побегнем ли са места удеса непримећен од стране ниједног сведока, избегао бих затвор и остао слободан да наставим даље свој живот, оданде где се он зауставио.

Уколико бих био ухваћен, нико неће бити у стању доказати, ни знати, да је то било намерно убиство, све сумње ће на себе одвући пребрза вожња. Сви ће тражити непосредне узроке несреће: испитивати ме да ли сам био пијан, прегледати исправност мојих старих кола, процењивати брзину вожње и слично томе, не знајући да се ради о пажљиво циљаној мети несреће.
Без мојег отвореног признања, никада неће моћи да утврде прави мотив убиства, никако га не могу доказати и бити сигурни да је оно било намерно. У најгорем случају могао бих да будем осуђен само због убиства у пребрзој вожњи и због тога добити сигурно мању казну затвора него за убиство са предумишљајем. Тако бих и сàм посматран као жртва, али сулуде вожње, постао бих само још једна од опомена возачима да морају пазити како управљају возилима.
То би ми добро користило и било важно да ме не прозову окрутним убицом, поштедело мржње и понижења у друштву која следују осуђеним злочинцима.
Боље би прихватали убиство непажњом, кад већ не би могли схватити убиство из бескрајног очаја.
Имао сам план којим сам био врло задовољан, нарочито када се узме у обзир да сам најпре хтео да изведем отворено убиство, не марећи за казну која ме чека након тога. Тада сам био толико пун мржње и гнева да ме последице нису занимале.
Због тога ми се план који сам направио након оног случајног догађаја на улици чинио савршеним.
Требало је одмах почети са његовим припремама за спровођење. Прво сам морао мислити о колима, која су

бити могла најопаснији траг да постанем један од сумљивих возача који сваког дана пролазе том улицом.
Нисам више смео долазити са њима после посла и остављати их у близини стана. То сам могао урадити још само једанпут, онда када буду ми требала да извршим ликвидацију.
Од тада остављао сам кола у стоваришту, док ми стварно не затребају а након обављеног посла, ако све буде како треба, морао сам брзо да их се решим.
За избор времена и места смакнућа, најбоље ће ми доћи једна од вечери када допраћајући Мирјану кући, Мики се буде сам враћао назад. У то доба најмање је људи и сведока на улици, док ће мрак помоћи ми да се лакше склоним после обављеног посла.
За место извршења, одабрао сам улицу која се настављала на ону где сам становао, којом је долазио и куда је морао проћи свеједно у који део града се враћао. Та улица је, као и већина других у крају, била недавно пресвучена новим асфалтом. Нови слој асфалта подигао је висину коловоза, тако да разлика са висином ивичњака тротоара није била већа од три, четири прста. Она се лако могла прећи точковима кола, којима би се испео на уски тротоар по којем би он ходао. Са обе стране улице, поред тротоара налазиле су се високе зидане ограде и капије од густо наређаних кућа, оне су стварале непокривени тунел из кога се није могло побећи.
Изабрао сам то место које је било скоро савршено. Једина ствар која ми се није допадала, било је мала удаљеност која је износила свега неколико стотина метара од места где сам становао. Због тога постојао је већи ризик да ме открију али ту се није могло ништа боље смислити.

Више од тога бринула ме друга ствар, каква ће ме срећа ће тада послужити, ако буде као до сада, мања од његове нећу успети, он ће се извући.

Замишљао сам и страховао, како би могао у последњем часу утећи ми кроз неку капију, која је случајно остала отворена баш због тога да се спасе, а онда заклоњен иза ње дигне страшну вику:

–Хтео је да ме убије, хтео је да ме убије!

У том случају био бих страшно осрамоћен, уместо њега ја бих био онај који је неспособан, поново надигран горе него до сада.

Срећа ће ту бити најважнија, а она се ничим није могла надоместити, на срећу се играло.

Морао сам да пожурим, времена за губљење није било.

ОСВЕТА

Освануо је дан за који сам предосећао да ће ми бити пресудан, после кога ништа више неће бити исто. Од раног јутра стојећи поред прозора, примакнут уз провидну завесу чији набори додирују ми лице и чело, мотрим на суседство. Време је било лепо али на терасу нисам излазио да не бих постао сумљив због упадљиво чудног посматрања. Успео

сам да до тада добро прикријем своју љубомору, желео сам да и даље тако остане. Доле на кући већ су постављали кров, подизали дрвене греде по којима ће касније поставити цреп и она ће бити покривена. Микија сам видео само када је дошао на посао, остатак јутра није се могао видети споља, врзмао се негде у унутрашњости куће све док Мирјана није изашла из своје куће. Само што је отворила врата, он се одмах појавио, био је на горњем спрату, гледајући кроз отвор за још непостављен прозор који је тамо гледао. При излазу из куће, једва приметно, она му је руком послала пољубац. Он је узвратио јој исто, тако су се тихо споразумевали откад су почели да заједно излазе у град. Она се осмехнула и потом вратила у кућу, изашла је само да би га поздравила јер прошле вечери нису ишли никуда. У последње време нису као на почетку састајали се сваке вечери након његовог посла, радили су то сваког другог или трећег дана. Навече је требало да се поново виде, то је била прилика на коју сам чекао.
За време доручка сви радници спустили су се у приземље, где су у једној соби код улазних врата, за сточићем који је био направљен од скованих дасака, седећи на около пореданим блоковима тихо јели. После доручка поново су прионули на посао, ужурбано лупање чекићима приликом тесања и закивања греда на висини, одјекивало је над целим крајем, да се у њему осећала сва вредноћа и лепота њиховог рада. Напредак је био очит, један за другим појављивали су се косо подигнуте греде крова, поредане као рибља кост, све од новог дрвета које се белилило под сунцем. До краја дана успеће да припреме кров за покривање које је исто тако брз посао. Са готовим кровом половина послова биће завршена а кућа ће бити близу свог коначног изгледа. Она није била

велика и зато је израсла за врло кратко време. Предграђе је добијало још један дом виш,е који је чекао да прими нове становнике, док сам ја чекао на нешто друго.
Време после подне које је одмицало у мирноћи и благој летњој запарини, почело је да, за разлику од јутра, баца ме у безвољност и чуђење према положају и стању у којем се налазим. Улица и цело предграђе на тренутке постајали су ми страни и непознати, као да сам их видео први пут, као да долазим са другог краја света и сасим случајно сам се створио ту са неког далеког места.
На тренутке, постајала ми је непозната ми је и ситуација у којој сам се налазио, као да сам добијао неко упозорење да би требало што пре одем одатле. Питао сам се, због тога, може ли бити стварност ово чекање, дело за које се спремам? Због чега све то радим, да ли из љубави или због мржње? Нисам могао одговорити на тако једноставна питања а желео сам упустити се у опасан подухват намиривања рачуна. Заробио сам се ту, нисам видео никаквог другог излаза а никога није било да ми помогне. Требало би да бежим одатле што пре, не припадам ту, у шта сам се уплео?
То је била краткотрајна нервоза у чекању, морао сам брзо се прибрати и одлучити шта да радим даље. Да је она дуже потрајала, можда би преокренула ситуацију али са првим вечерњим сатима и свежином коју је донело вече, вратио сам се старој одлуци, сматрајући да сам се већ упустио у тај посао.
Завршивши кровну конструкцију, како сам и очекивао, радници са којима је био и Мики, враћали су се назад су према стану, успут нешто весело причајући.

После више од два сата времена, Мирјана је изашла из куће на улицу, испред погледала на постављени кров и кренула према граду на уговорени састанак. Овај пут није ми сметало што одлази тамо, знао сам да одлази последњи пут и чак сам пожелео да могу то да јој кажем.
Било је време да се и ја припремим, требало је да одем довести кола из стоваришта, да буду примакнута месту када ми затребају.
Када сам их дотерао, оставио сам их у улици изнад куће, где су била близу и мало заклоњена од Николиног погледа.
Мрак се био потпуно спустио, уличне светиљке сијале су одавно попаљене за предстојећу драму. На небу још није било звезда које трепере али је у мени све треперило, како се више приближавао тренутак за извршење намере.
Пролазници који су у то доба долазили из правца улице у који сам пажљиво гледао, били су ретки. Све што је долазило у пару потресало ме од јаког узбуђења, све док јасно не них разазнао да то нису били они.
До десет сати стрпљење ме је добро служило, али надаље је сваки минут постајао ми дужи и тежи за чекање, јер сам почињао да се узнемирујем уз помисао да би ове ноћи могли да направе неки изузетак. Можда се он неће ноћас појавити, изиграће ме као да зна како га овде напето очекујем. Могло би бити још и горе, можда је ово ноћ када ни она неће доћи кући, одвешће је негде да проведе прву ноћ са њим. Можда ће је намамити да пође са њим у бедни раднички смештај да спавају заједно јер нема где друго да је одведе, а ја ћу да будем сведок те ноћи док узалудно надам се чекајући будан до јутра.

Стресао сам се, то би било гадно за поднети, са тиме би ме он докрајчио, не треба мислити о томе. Пресудићу самом себи ако ми се још и то догоди!
Напокон, из даљине указале су се две прилике, једна уз другу, као усправне спојене сенке. Изоштрио сам поглед највише што сам могао и видео да су то они, јасно сам их препознао.
Само полако и пажљиво,треба сачекати док дођу до њене куће и почну се опраштати.
Лагано су се приближавали и тачно како сам очекивао, по обичају, застали испред куће загрљени. Још мало сам сачекао, затим полако кренуо, у неколико корака напустио сам кућу и напољу наставио ићи према колима. Ушао сам у њих, упалио их, поново мало сачекао и пустио да полако клизну напред. На првом углу, где се налазио излаз из улице скренуо сам надесно, што је било према надоле, возио даље до следећег угла на којем сам опет скренуо десно и тада се нашао на улици у којој су остали када сам кренуо.
 Још увек возио сам полако да не преураним али на своје запрепаштење, приближавајући се Мирјаниној великој кући, видео да они још увек стоје на истом месту. Није било до мене, нисам превише журио ни погрешно проценио, они су се задржали дуже него других вечери, што је било неочекивано.
Наставио сам напред пролазећи поред њих, осећао сам да ће ме изиграти и тако се десило. Први покушај био је пропао, остало ми је да пробам поново, обилазећи читав круг околним улицама, ако стигнем у право време, јер ће бити пуно теже погодити га.
Појурио сам великом брзином, пратећи казаљку за брзину како нагло прелази преко бројева, био исувише неопрезан

да на раскрсници замало нисам изазвао судар. Испед себе сам наједном видео само светла другога возача, који је успео на време закочити тако спасивши нас обојицу.
Возио сам даље нешто опрезније, обилазио најкраћим путем кроз три дуге улице да се вратим у почетну, где сам први пут омануо.
Однекуд, у тим тренуцима, као да сам у колима зачуо глас Паје Протуве како ми прекорно каже:
-Овде сте нашли да изравнавате ваше сеоске рачуне, зашто то не урадите тамо?
Поново сам вратио се на почетак, лагано прошао поред Мирјанине куће, и видео да их више није их било где су стајали. Могао сам наставити даље, напред, у потеру за Микијем који мора да се још враћао назад, уколико већ није био умакао.
Брзина којом сам наставио возити даље, била је довољна да га кола својим ударцем збришу. Возио сам тако док нисам напокон угледао његову дугу прилику како хода бацајући дугачке кораке. Налазио се баш на месту где сам прижељкивао да буде, уз то у близини није било никога другога. Сам је ишао десном страном по уском тротоару поред озидане ограде, као у теснацу из кога је било немогуће избећи ударац и када би на њега био јасно упозорен.
-Готово је комедијашу- помислио сам у себи и у брзини окренуо кола на тротоар, као гртач снега који ће га почистити.
Кроз ветробранско стакло кола, ударац је деловао нестварно. У колима сам осетио мали тресак, напољу сам видео само како ударен у леђа, одскаче напред и онда се одбија од зид ограде. Већ у следећем трену, прошао сам

поред њега исправљајући и снажно кочећи колима да бих се повратио на правац улице. Једва да сам стигао у ретровизору погледати иза себе, и видети га како је остао непомично лежати на оном месту.
Најбрже што сам могао, бежао сам од тог места, да нестанем пре него што наиђе неко возило или пешак да ме види, јер ће онда бити прекасно.
Скренуо сам у прву улицу до које сам стигао, онда даље, да би избегао излазак на раскрсницу која се налазила испред, још једном скренуо улазећу у уску уличицу која се спуштала стрмо. Та уска улица је излазила на велики пут, где сам се укључио, претходно пропуштајући два возила да прођу, прва на која сам наишао после бекства са места догађаја.
Путем сам наставио возити према граду. Уколико ме раније нико није приметио, више није било опасности, за кратко време био сам довољно далеко од места где су могли заустављати возаче тражећи починиоца.
Прво што сам морао урадити, било је да зауставим се на неком месту и погледам какви су трагова на колима остали од ударца. Њих је свакако морало бити, надао сам се да нису били издалека очигледни.
Зауставивши се, одмах сам видео да је напред на десној страни, оној којом сам ударио у Микија, лим је био видљиво улубљен а црна пластична маска од кола напукла. Због старости возила оштећење је могло бити и веће, али и то је било довољно да неко са разлогом посумња у мене. Нисам имао никакав уверљив изговор који би ме оправдао, уколико би морао испричати где сам и како то направио.
Продужио сам са бежањем према другом делу града, желео сам да се склоним на његовом супротном крају када

полиција буде покушавала да пронађе починиоца. Идући кроз ноћ, провезао сам се кроз град како сам најбоље умео, мислећи само о томе куда је најсигурније провући се без полицијског заустављања.
На другом крају града кога сам се био домогао, требао је пронаћи слободно место где бих оставио кола првих дана, одакле би касније, када смири се ситуација, могао да их се ослободим заувек. Било ми је потребно скровито и несумљиво место, које је изгледало немогуће пронаћи у насељу које нисам добро познавао. Неповерљиво сам гледао у паркинге на које сам наилазио, они су ми изгледали превише изложени за многе радознале погледе, непознати улубљени аутомобил на њима могао је привући нежељено интересовање. Залазио сам у мање улице, кривудао насељем лево и десно у потрази за неким завученим местом, али и даље ми се чинило да нигде у околини није било погодног скровишта.
На крају изабрао сам једно место које сам кружећи видео успут, одабрао сам га због тога што се налазило испод великог дрвета, где сам предњу страну кола могао примаћи уз само његово стабло близу, да је заклони. Увукао сам се тихо испод њега, угасио светла и мотор, осврнуо се унаоколо на аутомобиле са стране и зграду испред, проверавајући да ли у близини има неки посматрач.
Поноћ се већ приближавала, скоро сва светла била су погашена а у близини није било никога да се врзма.
Тако је било и тамо где сам ударио Микија, тамо ме исто нико није видео, могло се закључити да је све је прошло без грешке.
Ударац колима био је силовит, јачи од онога који сам видео када су кола убила оног човека који је прелазио улицу.

Мики сигурно мора бити мртав. До сада је можда цео крај узбуњен, пронашли су га и полиција вероватно претражује целу околину, проверава сва возила покушавајући узалуд да пронађе кривца.
Био сам предалеко да би могли ме пронаћи, на сигурном могао сам бити миран целе ноћи али се нисам тако осећао. Страх као да је почео да пуни унутрашњост кола, затворен унутра осећао сам тиху језу због опасне ствари коју сам урадио, чије тежине као да сам управо постајао свестан. Више нисам само ситан грешник, какав сам до сада био, отишао сам предалеко путем са којег није могуће вратити се поново назад.
Намеравао сам да окончам своју патњу и осветим се због безобразног узимања девојке, али шта ће бити ако се деси да уместо добијеног спаса, западнем у још гори положај? Ако се будем стално кајао због тога, не зато што жалим Микија, него због своје грешке на савести, куда ћу онда са собом? Морао сам бранити се од такве панике, убеђујући се да је она настала од узбуђености и да мора бити пролазна.
Рекао сам себи гласно:
-Посао је добро обављен. Џтео си да се решиш Микија и њега више нема, сада можеш бити миран. Игра са твојим живцима и осећањима је завршена, можеш сада и да славиш али да се премишљаш не смеш. У задње време доказао си се као способан за много шта а не само за зидање, ниси наиван и безопасан као што се чиниш. То је добро за тебе али нека тако и даље остане.
Мора тако да остане!
Корисније ће бити да размишљам о нарадним данима, полиција ће покренути истрагу ако пронађу било какав мали траг, он ће их лако довести до мене. Потребно ће ми бити

још доста обазривости и опреза према околини а највећа опасност за мене, могао сам бити управо ја, уколико се нечим одам или будем неопрезан.
Планирао сам био да ту ноћ преспавам у колима, међутим сна није било ни на помолу. Нисам имао чак ни довољно мира, морао сам изаћи напоље и кренути у шетњу градом. Ноћ и временски услови били су за то савршени. Да не бих сумљиво тумарао по улицама предграђа, узео сам такси и одвезао се до центра.
Тамо ме изненадило колико се људи те ноћи, највише у паровима, шетало главним улицама или су седели у отвореним радњама. Наилазио сам и на полицајце, који нису могли знати да сам баш ја онај, за којим је ноћас у њиховим станицама покренута потрага, кога узалудно покушавају да га ухвате.
Остао сам на ногама целе ноћи, намеравао сам да нешто касније ућем у неки локал и седнем да бих мало пресавио ноге али то касније није ни дошло. Неуморно сам ходао ношен чудном снагом која је избијала из мене, вртећи се у ужем кругу града прошао свим прометним улицама, некима и по више пута.
Сва светла и блештавило, за изласке дотерани људи, слобода ноћи, све ми је то изгледало безвезније него икада. Због чега сам првих дана доласка у Београд био толико одушевљен тиме, као да сам видео велико чудо? Сетио сам се и свог недавног покушаја да натерам себе да све то заволим, као да је од рођења део мене и било ми је смешно због тога. У овој ноћи истине јасно сам видео да то никада не бих могао то искрено урадити.
Ујутру сам купио троје дневних новина, да бих потражио да ли у њима пишу нешто о синошњој саобраћајној

несрећи. Детаљно сам прегледао сваке од тих новина, нису писали ништа о томе, нашао сам само како пишу о јучерашња два судара, једној тучи и неким крађама. Закључио сам да им је вероватно било касно ставе то у јутарње новине, осим ако и они нису сматрали Микија безвредним створом да би било шта писали о њему.

Отишао сам на стовариште где сам се целог дана трудио да будем упослен у преслагању робе, уз то сам бојом окречио и један унутарњи део бараке. Тим непотребним пословима искључивао сам се сувишних размишљања. Радници који су ме у томе зачуђено посматрали, знали су да дајем себи некаквог одушка. Питали су шта то није у реду код мене, на шта сам им одговорио да су ми јуче нестала кола, вероватно су украдена и наводно због тога сам нервозан. Они су то прихватили са разумевањем, говорили ми да је то скоро уобичајена појава јер се много кола краде по граду, мада ни кола нису вредела нешто много. Није им било ништа нејасно ни онда када сам остао после њих у стоваришту, што нисам одавно радио. Увече кад је требало да кренем у стан, осетио сам нерасположење и одбојност да одем тамо. Мало пошто сам био кренуо, нагло сам се предомислио и онда упутио на другу страну, према колима у којима сам одлучио провести још једну ноћ.
Она су нетакнута чекала на истом оном месту, када се спустио мрак легао сам на задње седиште и ту заспао.
И следећег јутра урадио сам исто као предходног, купио сам новине и претражио извештаје о саобраћајним удесима. Поново нисам нашао да пишу ништа слично ономе што сам тражио, писали су само о догађајима из претходног дана, та вест је за њих већ била бајата. Ако и полицијска истрага

поводом тога буде ревносна исто тако као што су новине, добро ћу проћи.
Дан на послу протекао ми је у размишљању и припремама за одлазак у стан, где сам нерадо морао отићи. Прибојавао се постављене заседе или узбуне, која ће се подићи када се појавим тамо.
Ипак морао сам отићи тамо и најбоље се уверити како стоје ствари: да ли ме траже, да ли сам осумљичен и уколико будем могао да сазнам неке појединости у вези Микија.
Из обичног сујеверја променио сам пут за одлазак у стан, изабрао сам онај даљњи, који је водио Николиној кући са друге стране. Прилазећи, пажљиво сам осматрао на све стране, по улици, кућама и двориштима, нећу ли можда приметити неки знак опасности која ме вреба, иако сем присуства полиције, нисам знао какве друге знакове опасности бих могао препознати.
Ничега злосутног и опасног није било у околини, у улици се завршавао један обичан миран дан и све се налазило на своме месту.
Погледао сам кућу на којој је Мики радио са његовим земљацима, и видео да ништа на њој није било ништа такнуто за тих два дана, који су били прошли. Било је јасно да нису ни долазили ту откако је он настрадао.
Претпоставио сам да су на кратко отишли у свој завичај, због његове сахране.
Ни испред Мирјанине куће није било никога, могуће је било да је и она отишла тамо. Како ли је само примила вест о њему?
Иако ће на крају ту љубав морати прихватити као несуђену, био бих много разочаран ако се буде јако потресла због тога, и као у правој трагедији дуго туговала

због њега. Уколико бих је видео могао бих да оценим прави утисак, који након свега она носи у себи. Због тога сам се надао да ће се то десити у најкраћем времену.
У кући сам се сусрео са Николом, који ме упитао где сам био два претходна дана. Морао сам припремљеним одговором слагати га да сам био у завичају, тамо ми је мајка болесна, због тога ишао сам да је обиђем. У нужној ситуацији бранио сам се најсветијим вредностима. Он се још мало распитивао о мајчиној болести, одговарао сам му да није ништа опасно али да сам морао отићи тамо да се сàм уверим како је она, након чега ме даље није испитивао. Није ми имао ни ништа ново испричати, мада сам се помало надао томе, биће да уопште није чуо о кобном догађају у близини.
До одласка на спавање чудио сам се зашто је све тако мирно, време као да је стало, свет као да је постао слеп и глув. Одговарало ми је такво стање, али ипак неки одговори су ми били потребни а ја их нисам имао од кога добити. Није ли узнемиравајућа толика мирноћа, неприродна за крупан догађај који се може сматрати и злочином? Ако постоји нешто што би могло ме упозорити са које стране треба да се чувам опасности, на који начин сам могао да дознам тако важну ствар?
Ујутру сам се врло рано пробудио са истим питањима, лежао сам у кревету размишљајући шта би могао да ми донесе дан који је започиње. Пре одласка на посао, сачекао сам да видим хоће ли се појавити радници да би наставили са радовима на кући. Желео сам да осмотрим њихово расположење и што је још битније, да избројим колико их сада долази на посао.

Нешто касније, дошла су их петорица, сви изузев Микија. Без присуства његовог гласа и његових измотавања, изгледали су као неко потпуно друго, ћутљиво и озбиљно друштво.
Пресвукли су се у радна одела и одмах почели са радом јер посао није могао сам да се уради, без обзира на то постоји ли Мики на овом свету или не. Само када кућа буде цела завршена, добиће своју исплату, која је у свему томе им најважнија. Допадало ми се да тако размишљају, они који су добро познавали Микија, осећали су да ће кад-тад нека његова несмотреност доћи му главе, видело се да неће пресвиснути за њим.
Њихова смиреност преносила се и на мене, без Микија се итекако могло и што се он пре заборави, све је боље. За одлазак на посао одабрао сам пут, који је пролазио поред места, где сам пре три ноћи ударио колима у њега. Желео сам да поновним проласком покажем себи како сам јак, да се тиме ослободим сваког узнемирујућег оптерећења.
Прво сам прошао поред Мирјанине куће, где нисам видео никога, затим поред радника који су припремали кров за слагање црепа, не обраћајући пажњу доле куда сам пролазио. Прошао сам целу улицу и ушао у другу, одмакавши њом све до места где сам те ноћи сустигао Микија. Ту сам успорио, и по сећању прешао тротоаром, по истом месту којим је те вечери он ходао.
То место је било у сваком погледу опасно добро за напад: низак и узак тротоар, зидана ограда од коју се одбио, ноћ без икога у близини, све је било савршено за убиство. Међутим, никаквог видљивог знака да је ту неко настрадао није било, сунце које је упрло своје излазеће зраке по површини пута и огради, чинило је тај обасјани простор

примамљивим за лепу шетњу. Није било ничега што је остало као опомена или било шта друго од чега бих се могао уплашити.
На послу су нам тог јутра у исто вереме стигла два камиона робе за истовар, морали прионути свом снагом на истоварње јер возачи увек некуда журе и не воле да чекају. Морам поменути да су послови са продајом све боље ишли, ако би наставили и даље тако напредовати, стовариште би могло стварно израсти у велику фирму.
Истоварили смо оба камиона, убацили робу у магацин и тамо је уредно је сложили. После тога следио нам је заслужени одмор до краја радног времена, којег су повремено прекидали само купци који су долазили да себи узимају материјал. Седећи и одмарајући се радници, су поново започели своју стару причу, из које сам био издвојен, говорили о њиховим женама које имају потребу да незаустављиво троше новац, све што ови зараде.
Они су волели да шалећи се успут често причају о томе, како онда када нестане новца, то се лоше одрази на расположење свуда по кући па и у кревету. Невоља је кажу што се поштеним начином за жене никада се не може довољно зарадити. Уз братско разумевање распричали би се тако унедоглед, док ја као неожењен нисам имао права мешати се. Нисам знао о ништа о таквим стварима и има ли у њима истине, па сам после подне напустио њихово друштво и упутио се према стану.

. НИКОЛИНО РАЗОТКРИЋЕ

У повратку поново сам прошао испред Мирјанине куће, надајући се да ћу је видети први пут након оне ноћи, сазнати какав утисак је скорашњи догађај на њу оставио и колико стварно жали за Микијем али поново нисам имао среће. Остало ми је било да чекам до вечери и пратим са прозора хоће ли се појавити, јер желео сам и морао да је што пре видим.

Када сам ушао у кућу она је била празна, Никола је по обичају био некуда отишао. Можда ће када се врати донети вести које ме занимају, он је имао је обичај да новост коју сазна подели са мном, заузврат не очекујући ни да нешто кажем, само исприча како је чуо и остави ме да мислим шта хоћу.

Сместивши се близу прозора и ту чекајући, размишљао сам о колима, она су била опасан траг који сам морао што пре уклонити. Чекала су ме тамо под дрветом, одакле бих највише волео да их неко украде и одвезе негде где се никада не могу пронаћи.

У наредних пар дана морао бих прво сам поправити оштећење на њима, после их продати по било којој цени само да их се ослободим. Када то урадим осећаћу се много сигурније.

На спољним вратима куће, после сат времена, зачуло се како Никола улази унутра, враћао се однекле, можда са новостима. Недуго затим, покуцао је на моја врата и ушао у собу, журно прешао преко ње и сео на кревет склопивши

руке на крилу, тако је увек долазио када има нешто да ми исприча. Осетио сам да је имао нешто важно казати ми баш о ономе што желим да чујем, али уместо да крене да ми прича он је отпочео са везаним питањима.
-Где су ти кола, не долазиш више са њима- почео је интересујући се баш за најопаснији доказ.
-То су фирмина кола, мени их дају само понекад да се повезем.
-Када ћеш поново долазити са њима овамо?
-Не знам ,када их механичар поправи, неисправна су.
-Шта им је неисправно?
-Нешто са мотором, мајстор ће знати шта када их погледа- бранио сам се узалудно, јер он је већ био на трагу.
-Јеси ли чуо да су недалеко одавде нека кола ударила младића?
Готово је, он већ сумња, лако ћу бити откривен од стране обичног старца. План је од почетка био провидан и лош, нема сумње зашто ме испитује.
-Нисам чуо, када се то догодило?
Ништа друго нисам имао рећи.
Он упери поглед равно у мене, са зеницама које су цаклиле се као стакло:
-Оне вечери у када си ти напустио кућу, тачно у време када сам те видео како излазиш и палиш кола горе изнад. То си ти урадио. Због тога сам те питао за кола.
У том тренутку био ми је велик и снажан као планина, џин који је ломи дрвеће и баца стење а ја под његовим стопалом згњечен као буба. Те вечери добро сам видео да му је светло у соби било угашено, мислио сам да је био заспао, док је он будан гледао ме кроз прозор из мрака собе. Прави ужас како ме је пратио и повезао чињенице које су тако очигледне.

Морао сам да му признам истину, на то је чекао.
-Јесте имао сам несрећу, журио сам да вратим кола и у брзини налетео на пешака. Било је касно да закочим, ударио сам у њега.
-Како ниси успео да га избегнеш?
-Нисам могао ишао је средином улице.
–Зашто је ишао средином улице- питао је даље кратко и хладно.
-Не знам, можда је био пијан или дрогиран. Данас је много лудог света, ништа није необично.
-Тај кога си ударио био је младић који је ради на кући преко пута нас. Допратио је кући нашу комшиницу Мирјану, она му је била девојка. Јадник је сигурно био много заљубљен када је ишао средином улице, јер кажу да никада није пио. Зашто си побегао одатле?
-Нашао ми се на путу као подметнут, нисам се снашао у великој брзини јер немам пуно искуства у вожњи. Покушао сам али нисам успео да га избегнем. Ударио сам га и страшно се уплашио да ћу одговарати иако кривица није само моја. Казна за убијање човека је дуга робија, нисам хтео да ме затворе па сам побегао.
-Ниси га убио, он је жив. Био је у критичном стању али јутрос се пробудио из коме. Није више у животној опасности, тако су ми рекли људи са којима је радио.
Они су били у болници, кажу да је тешко настрадао, има тешке повреде кичме и главе. Најгоре је што ће вероватно остати непокретан. Изломио си га и изразбијао али је срећом бар жив.
Они не знају ко га је и како ударио, кажу да полиција није ухватила починиоца који је одмах побегао. Ни околни комшилук ништа не зна, нити га интересује то, али ја

нисам испустио из вида да је несрећник ударен баш у време када си ти изашао и отишао са колима. Био си ми сумљив и када те није било два дана пошто се то догодило, побегао си да се склониш. Питао сам те где си био, ти ми си рекао да ти је мајка била болесна а ја сам и тада знао да лажеш. Чекао сам до сада, да бих сазнао како је тај јадни младић. Зашто ниси изашао и покушао да му помогнеш?
-Покушао сам, али он није ничим мрдао, мислио сам да је мртав. Уплашио сам се и побегао.
-Видиш био је жив, спасили су га они који су наишли после тебе, они су позвали помоћ. Требао си пажљивије погледати ако је истина да си му уопште прилазио. Не знам могу ли ти ишта веровати.
-Истина је, само што нисам био лекар да бих знао шта треба у том случају да се уради.
-Најбоље ти је било да побегнеш и сакријеш се да те не ухвате. Наопако и себично си размишљао као прави лупеж! Гледао си да побегнеш од закона и правде, док за кривицу нема места, то не осећаш.
Кренуо сам да молећиво објашњавам и лажно се правдам, надајући се да негде у њему могу наћи нешто разумевања за непажљивог возача.
-Није тако, кривица у мени постоји али је потискује утисак несреће коју сам имао. Он ми је искрсао у неочекиваном тренутку, када се више нисам могао да зауставим. Тешко да би пуно способнији и вештији возач избегао да не удари у њега. Не бих то успео никоме објаснити, каквој правди бих се могао надати? Кога да убедим да је био несрећан случај, у коме сам и ја био жртва.
Он је на кратко заћутао, размишљао мало о свему томе и затим поново наставио:

-А кажеш ишао је баш по средини улице као пијан, не пазећи се?
-Као да му ништа не може нашкодити, као да су улица и цео свет припадали само њему.
-Јадник, мора да је био баш много заљубљен и срећан- поновио је оно што је већ био малопре рекао и онда додао:
-Гледао сам већ како млади људи, слични њему, бауљају и ходају улицом, не пазећи се хоће ли их ударити неко возило. Они тада мисле да су нерањиви.
Није знао на каквом ми се путу Мики стварно нашао, поверовао је ономе што му испричао о несрећном случају и мислио да је то најстрашније. Шта би рекао да је знао целу истину о пажљиво испланираном смакнућу из освете. Добро што није знао ту истину, што ћу је чувати да је никад не открије.
-Треба да те пријавим полицији, због тога што се налазиш под мојим кровом у мојој си одговорности. Не желим да ти пружам склониште и да постанем твој саучесник у томе што си урадио. Ја сам целог живота служио поштењу и склањао се од невоља, а ти ми их сада доносиш у кућу.
Следећег тренутка он постаде лични судија моје судбине, добио је важну улогу какву никад у животу није имао. Претресајући мој случај, читав сат говорио је о свему чега се успутно дохватио: о сигурности и опрезности у вожњи, закону и савести, навикама и незгодама возача, разним стварима које сам морао пажљиво да слушам као свету проповед. Из тих ствари требало је да очекујем пресуду, хоће ли ме пријавити за оно што зна. У страху решио сам учинити све што се може да он из собе не изађе решен да оде у полицију, макар плакао и клечећи молио га да се смилује.

Ако ме на крају као починиоца подкаже овај пензионер, то ће бити најбесмисленији свршетак моје приче, боље од тога би било да одем и сам се пријавим.
На крају он рече да је највећа срећа у свему, та што је јадник некако преживео несрећу. За мене је рекао ово:
-Познајем те, ево, више од пуних пет година. Знам да си поштен и вредан а то су особине које се код данашње младежи ретко виђају. Трудио си се да нешто створиш и постигнеш (знао је за моју жељу и план о покушају обнављања сеоског имања). Видео сам како си цело време мучио се и опет био стрпљив, уз то увек си овде био тих и примеран, да ми је било ми је драго што те имам за постанара. Све док ниси ово урадио.
Ти ме никада до сада ниси слагао и ја ти верујем да је несрећа била случајна, да је она једна велика беда која те задесила, иначе бих те у супротном сигурно пријавио полицији. И да је онај младић погинуо опет бих те морао пријавити. Овако можемо да се надамо да ће се он једном опоравити и стати на своје ноге, да ће га можда барем за двадесет година успети да излече.
Његов живот је упропаштен а ја не бих да упропаштавам још и твој. Два уништена живота због несрећног случаја који се деси у трену је много. Знам да ће бити неправедно и ако останеш слободан, и ако будеш затворен, али одабрао сам да те пустим а ти ћеш на својој души носити грех чак ако и не осећаш кривицу.
Нећу те пријавити али се мораш одселити из моје куће. Најбрже што будеш могао нађи други стан, само немој у овом крају, да се више не срећемо јер би ме сваки сусрет са тобом подсећао на оно што си урадио. Жао ми је што се овако растајемо али кад се тако десило, другачије не може.

Изашао је и ослободио огромног страха, који ме измучио попут праве робије, пред којом сам се то у том часу налазио. Добио сам од њега пријатељски и немогућ поклон, по ономе каквог сам га познавао ових година, нисам то очекивао. Добро је да увек будном и опрезном Николи, нисам дао повода да примети моја осећања љубавна осећања која сам развио према истој девојци у комшилуку, одмах би схватио да је посреди била љубомора и намерна освета. Да је било другачије, он ме сигурно не би оставио на слободи као сада што је сада урадио.

Морао сам брзо да се одселим, да што пре нађем ново место становања на којем ћу бити даље и сигурније од њега.

Сазнао сам важну новост, да Мики није био мртав, као што сам мислио, него је само био отписан на дуго време.

–Ах, са њим стварно није лако, био сам сигуран да сам га убио док је он изабрао да преживи, макар у тешким мукама, али све ће да учини само да ме надигра и натера да посумњам у своје способности. Створен је као моја супротност, ругалица направљена са много среће, да покаже ми као у животу од среће највише зависи а не од циља и планова, како сам ја стално мислио.

Овога пута не могу да се љутим на њега, важно је да сам са њим коначно завршио, да сам могао га заборавити, као да никада нисам га ни видео. Ни он, ни било шта повезано са њим више ми није било важно, напокон сам се осећао ослобођено и растерећено од свега што ме је до пре три дана мучило и прогонило, сада сам са те стране био безбедан.

Остало ми је да најпре сачекам Мирјану да се коначно појави. Желео сам да се врати некадашње време и видим је опет како излази напоље због мене. Да у мојим очима

поново постане некадашња девојчица и да, као оних лета, будемо сами на овом месту, одвојени од свега другог на свету. Уместо својих, имао сам њене срећне дане, они су били моја највећа срећа коју никада не бих могао преболети.
Љубав је најлепша у зачетку, желео сам да ми се још једном у животу понови онај савршени дан, да чујем је како говори:
-Како је дан диван, сунце данас тако лепо сија.
Ево, златно сунце је било ту, чекало се још само на њу да се појави. То ми је последња и највећа жеља, ако небо хоће да ми је испуни. После ње могао бих да јој кажем да одлазим, добијем за опроштај једно махање и због ом, или у крајњем случају можда нову наду, само прво да доживим такву срећу.
Да сам оне вечери био ухапшен, растали би се без опроштаја, не бих стигао ни да је видим, то би био врхунац моје несреће.
Нисам знао шта сам смео да очекујем од опроштаја, ни уопште какав би он требао да буде, али сам знао да ми је важан и да ће постати главно раскршће на мојем животном путу на коју год страну после њега да пођем.
Било је могуће да Мирјану поново нећу видети ни тог дана, али то је било небитно јер сам имао довољно стрпљења да чекам је наредних дана све док се не појави.

СУОЧАВАЊЕ СА ИСТИНОМ

Као што то у стварном животу грубо бива, нисам био у прилици да је видим тог дана када ми је било толико потребно, морао сам чекати до сутрадан и то чекање беше веома тужно. Чекао сам како чекају остављени и напуштени, само са празном надом, са погледом на тврдим зидовима велике куће који ништа не могу да осете, мада ми се чинило да они могу да разумеју то чекање. И још једном, како је то у задње време постало редовна појава, на спавање сам отишао у души ожалошћен.

Сутрадан у подне, коначно сам је угледао како се полако враћа кући, као са спровода утучена, да ми је одмах било јасно како је ишла да посети Микија у болници.

Видела ме је када сам изашао на терасу, журно направила неколико корака до металне ограде дворишта, поред које је застала и упитала ме :

-Да ли си чуо каква несрећа се дегодила Михајлу?

-Јуче сам сазнао да су га ударила кола.

-Да, тешко је повређен, замало га нису убила.

-Добро је да није десило се најгоре, имао је среће и у несрећи.

-Преживео је правим чудом, то сви кажу- рекла је и кратко заставши у ћутњи потом, неодлучно ме упитала:

-Могу ли на кратко да дођем горе код тебе?

-Наравно да можеш, ја сам требао први да те позовем.

-Дођи ћу убрзо, најпре да уђем у кућу и мало се освежим, потом се враћам.
Обрадовао сам се томе, био сам и узбуђен толико да нисам размишљао о томе постоји ли важан разлог зашто долази код мене.
Сишао сам низ степенице и отишао да отворим гвоздена вратанца на огради, која су се неисправна и некоришћена теже отварала, да би могла лепо проћи кроз њих. Раскрилио сам им целом ширином а затим сам се вратио на терасу.
Иза мене, истом стазом дошла је она, и испела се горе.
Понудио сам је да уђе у собу, која је још само кратко време могла бита моја. Нисам се више стидео што је коначно могла да види њену сиромашку празнину, у којој сам живео пет година.
Добро сам претпостављао да је била у болници, по други пут већ ишла је у обилазак, не желећи да остави настрадалог Микија самог у врло критичним, најтежим тренуцима. Отворено и искрено, као на исповедању, говорила ми је о свом жаљењу и скрханости која је овладала њом целом, толико је његову трагедију осећала на самој себи.
За мене је било страшно што је видим такву, лепу и поражену, да слушам неподношљиве исказе оданости, у тренуцима када понадао сам се преокрету ствари и да ће све бити заборављено. Чему толика туга према некоме ко је не заслужује, привржености и оданост чије значење он чак није у стању да разуме.
Желео сам да се супроставим том сажаљевању, прекинем га доказујући јој колико греши што се допушта обмани, не познаје људе, потпада кривим осећањима.

-Нема потребе за толиким туговањем и очајавањем, тај момак је створен да настрада у некој невољи, да га нису ударила кола он се не би зауставио до неке другачије пропасти. Код њега постоји несвесност како да влада самим собом, он нема озбиљности и одговорности према самом себи, а тако исто са људима који су блиски са њим.
-Код њега постоји блага лакомисленост, због тога што је он неискварени весељак, родио се као такав и то је све -желела је да ме исправи.
-Мени је више личио на малоумника неспособног да схвати ништа сем будалаштина. Таквом се подсмевају и у његовом селу држећи га за сеоску луду, не би му ни козе поверили на чување, једино ти у њему препознајеш доброту и налазиш му вредности којих нема. Треба да се оставиш њега, он је губитник у свему чега се прихвати јер је без мозга, поред њега разочарење би ти било неизбежно. Не заслужујеш да ти он, ни било ко други упропаштава живот, мораш се чувати људи који су безобзирни и незахвални.
-Не бринем се због себе, мени се неће догодити ништа што сама не допустим. Михајло би уз мене постао савестан и пажљив младић ,само да му се није то догодило. Све би било у реду да није тако се десило... -поновила је тужно. Кратко је заћутала а онда додала:
-Знаш ли да у себи осећам кривицу због свега?
-Ти не можеш бити нимало крива, ја те познајем тако добро, да знам како се никакво зло не може повезати са тобом. Ти си другачија, боља од многих нас који се међусобно рвемо борећи се за мало среће, ми се ниучему не можемо успоредити са тобом.
-Постоји нешто чега се плашим и због тога сам дошла овде код тебе...

Тихим гласом, најпре осврћући се око себе, поверљиво ме упита може ли нас неко чути.
Могла је говорити слободно, знао сам да Никола није био у кући. Почео сам га се опасно пазити откако је рекао ми да је сазнао истину о оној ноћи, да ми не би приредио неко ново изненађење.
На потврду да смо сами, сачекала је још мало борећи се са непријатношћу онога што је хтела рећи.
-Оне ноћи кад је Михајло доживео несрећу, видела сам те како пролазиш са колима... Још нису открили ко је то урадио а оно што ме плаши је да си ти можда неком несрећом налетео на њега.
-Када си ме видела?
-Док смо заједно стајали испред моје куће, прошао си поред нас, била је ноћ али под светлом светиљке са стране, у колима сам препознала твоје лице. Имала сам лош предосећај целе ноћи, размишљала зашто си баш тада наишао.
Сутрадан када сам чула шта се догодило, у глави ми је стално била слика из претходне ноћи: Михајло и ја стојимо заједно, док ти пролазиш поред нас са колима. Отишао си напред, не знам када си се вратио, можда си при повратку неком незгодом тада ударио колима у њега.
Желим да ти кажем да ћу бити јако срећна, ако ме разувериш да говорим лудости, ако отераш ме што те оптужујем за тако страшно дело, само нека буде да грешим. Није ми важно да ли ће икада ухватити тог возача, ни ко је он, само да ниси ти.
Ти као да си се противио томе што сам била у вези са Михајлом, и стога ако си то урадио, чак и ненамерно, и ја сам одговорна, зар не? Због тога, бићу потпуно спокојна

само ако од тебе чујем како немаш ништа са тим. То би ми значило да нисам умешана ни ја.
Било је дошло време да напокон будем искрен са њом, без претварања и скривања истине јер је ионако захваљујући предосећају, била сама доста тога схватила. Да МИ смо се заједно нашли се у томе.
-Да сам на твоме месту, не бих плакао над просутим млеком. Рекох ти да би он једном свакако негде настрадао, ти га тога не би спасила и поред свих твојих јаких жеља да га унормалиш. Најбоље би било да ништа не знаш али кад је већ овако, да се потрудиш и све избришеш из сећања, тиме ћеш сигурно помоћи себи којој си најпреча. Не треба да спомињем тешкоће и проблеме које можеш мени створити.
У тренутку, схвативши истинитост најгорих слутњи које су је мучиле, она је скоро повикала:
-Шта је са кривицом, зар је ти у себи не осећаш?!
-Нема сада времена за кривицу, требало је да осетим је пре него што сам то урадио, као што видиш она ме није осујетила.
-Колико сам ја крива, урадио си то због мене?
-Ти никако не можеш бити крива. Нисам могао поднети да те он има, то би ми остао никад пребољени животни пораз. Иако се то десило без твог знања, од тога је све полазило.
Њено запрепаштење због тог сазнања, било је попут удара грома из ведрог неба. Није била спремана да прихвати невероватно сулуду истину, без обзира на то што је понешто већ наслућивала. Једва је дошла до првих одговарајућих речи које је могла изговорити.
-Забога, мислила сам да ти се и не допадам, никада ми ниси рекао ништа слично томе ! Како сам могла очекивати да ћеш тако нешто урадити због мене?

-Хтео сам ти много тога рећи али било је прекасно.
Изабрала си оног који те није достојан а ја га нисам могао заобићи, никако га мирно оставити поред тебе.
-Да ли си Михајлу претио или му можда казао да ти је сметало што је он са мном.
-Ниједну реч, он ништа не би могао схватити. Будала је, очекивано, већ била исувише очарана тобом, да са тиме сигурно ништа не бих постигао.
-Он није знао ништа, ја такође нисам знала. Само си решио да казниш љубомору која се појавила код тебе, је ли то је права истина?
-Углавном јесте, она је у стварности још ружнија него овако кад се прича јер је повезана са суморним животом који сам живео. Осим тога, изгледа да уз све то нисам ни себе добро познавао, нисам знао да могу бити бездушан у мржњи према другом.
-Никоме се ниси поверавао, ни покушао потражити помоћ, ниси био способан за један такав најобичнији корак а починио си тако страшно дело?
-Такав сам, било би боље да нисам али јесам.
-Не могу да се саберем, ово што слушам је невереоватно, као да није део стварности. Не схватам како се све то могло догодити око мене и толико страшно окончати.
Није се ухватила за главу али је руке нервозно померала као да ће њима покрити лице и у тренутку заплакати. Хтео сам да јој олакшам тако што ћу прекинем мучно стање у којом се нашла. Покушао сам је навести, да са друге стране посматра ствари које су већ иза ње.
-Није толико страшно, уосталом сви су на броју, нема мртвих. Мики ће се опоравити, ти можеш да га заборавиш и онда потпуно ослобођена наставиш свој живот, без невоља

и разочарења. Ја ћу бити спреман да те чекам, ако можда некада пожелиш да будем уз тебе. Знај да те никада нећу разочарати, чак и када би ми живот био у питању. Ништа није изгубљено, уколико изабереш да једноставно и практично посматраш ствари.
-Како можеш да говориш да је једноставно? Знаш ли у каквом је он стању, да ће остати непокретан, његов живот је уништен, је ли то за тебе ништа? Како можеш да будеш толико окрутан и безосећајан када од мене очекујеш исто, да као ти мислим само на себе и како да ми буде лепше? Разумеш ли да оправдаваш злочин? Како само можеш помислити да бих ја могла хтети тебе или било кога ко тако свирепо поступа, вас који сте спремни да човека који вам засмета убијете?
-Добро, рекао сам ако будеш хтела, да ћу ти стајати на располагању, ти свој избор имаш у својим рукама. Било ми је важно да сазнаш истину прво о мени, затим и ономе што сам урадио. Због тога сам је целу изнео је пред тебе, можеш да је искористиш како хоћеш.
-Мене та истина унесрећује, волела бих да ништа слично нисам чула. Страшно је шта си због мене ударио, како сада да живим са таквим сазнањем?
-Ти си најдивније биће које сам срео, у томе је моје објашњење. Био сам уверен да си ми ти поклон од судбине, моја награда за стрпљење и исправност јер сам све до тада био безгрешан.
-Прекасно , сад је за то прекасно, схваташ ли?
-...Волео сам те и нисам могао престати, онда када се показало да је узалудно даље те волети.
–Не могу да то слушам, осећам се све више кривом, ја сам у средишту, због мене се то десило...

-...Остави кривицу, немој мислити о томе- говорио сам преко њених речи, као у бунилу, не чекајући да заврши.
-Од мене је почело, могла сам те зауставити да сам знала истину.
-...ја те волим колико не можеш ни замислити, све друго ће се заборавити.
-Са тим речима ме још горе онеспокојаваш, савест ми се никада не би могла умирити- окренула је главу у страну.
Да би повратио њен поглед и пажњу, дохватио сам је руком за раме.
-Ако само пружиш нам обома прилику и покушаш...
-Не- трзнула се нагло- то себи не смем допустити, већ је довољно грозно да ми живот постане ужас. Одлазим, нисам требала ни да долазим овде.
Изашла је брзо на терасу, онда се спустила низ степенице, па прошла кроз двориште и преко улице, не осврнувши се, зачас стигла до своје куће. Нестала је унутра иза затворених врата, тај одлазак је требало да буде последње што видим од ње.
Нисам стигао ни рећи јој да убрзо одлазим одатле, али са тим је сигурно не би растужио, то је бар било јасно.
Велика глупост са моје стране је што сам помишљао да је могло бити другачије. Могао сам само рећи јој да одлазим, лепо би се опростили, а растанак би можда био и дирљив. Иако од тога не бих имао ништа, и толико би ми за крај доста значило.

ПОТКАЗИВАЧ

Успео сам брзо пронаћи леп двособан стан „за уживање“ како се каже, само што сам сигурно знао да ми до тога неће бити. Спремао сам се да изолован у њему, одболујем грозницу која је већ почињала да ме тресе од напора и разочарења која су се десила последњих дана. Постао сам безвољан али ту сам морао и да донесем важну одлуку шта даље да урадим, да ли да се вратим у завичај и оставим посао који је био добро кренуо.

И нови стан се налазио на звездарској општини, али је био довољно удаљен и прикаладно заклоњен, да је било мало могуће сусрести се са Николом и поново узнемирити његову чисту савест, баш како ми је тражио. Због њега сам одлучио да се преселим истог дана, не изазивати га да се још једном премишља, него му омогућити да што брже и лакше утоне у заборав.

Са селидбом нисам могао имати проблема, две торбе биле су ми довољне да у њих покупим мало ствари које сам имао у скромном стану. На одласку требало је да се опростим са Николом, крајем у којем сам провео више од пет година, и ту да буде крај приче. Растанак са Николом ми је требао бити лак због тога што сам га се плашио, неколико захвалних речи било би довољно за опроштај. У другим, срећнијим, околностима можда би он био имао емотивну тежину, ону коју у овим није могао имати.

Растанак са кућом и улицом ће ми бити нешто друго, јер сам се у међувремену навикао на њих. Пет година које су

прошле чини ми се док сам трепнуо, учиниле су да се једним делом вежем за њих мада то дотада нисам примећивао. Нисам очекивао да ћу тамо толико дуго остати, кућу у којој сам становао сматрао сам само пролазним смештајем, једним од оних које сам у почетку стално мењао. Она као и улица није била нимало угледна, без фасаде и околног уређења деловала је незавршено и ружно. Унутра је имала још гори распоред просторија, јер је преграђивањем засебног станчића за издавање, била додатно искварена првобитно замишљена намена простора. У соби сличној монашкој ћелији, водио сам усамљенички живот са свим одрицањима. Ту сам се хранио и одмарао, ту никада никога нисам довео да му покажем где станујем, а када нисам излазио на терасу, једина забава била ми је читање новина.
Више од повученог, ту сам проводио тужан живот, чекајући када ћу се вратити свом правом дому, али тренутак пре растанка увидео колико ме јака осећања вежу за то место. Ту сам време провео сањајући најлепше снове и са непотрошивим стрпљењем чекао да они постану стварност. Само онај ко је доживео да ујутру када се пробуди, види кроз прозор кућу оне коју воли или још боље баш њу испред куће, зна какав је то осећај.
У блиском комшилуку преко пута, срећа и љубав били су ми заиста близу, снови су ми се мешали са стварношћу, понекад ми се чинило да су се већ почели остваривати, да се из тог стана могу преселити само на неко место где ћу бити још срећнији.
И када сам незадовољан постигнутим, процењивао да ће отићи ми године времена пре него што остварим своје жеље, нада ме није напуштала, тад је била највећа и

најснажнија.У почетку, само сам имао жељу да што пре сакупим новац, касније када се она се помешана са чежњом и нежним осећањима умножила, нисам се више могао зауставити. Онда када су обузела ми мисли и сво слободно време, сањарења су постала најлепши део мог живота. Од тада нисам имао жељу да се одселим на ниједно друго место у граду.

На властитим случају схватио сам, да место где осећања вежу човека може постати његов дом, да се због њих велики родни дом лако може заменити малим скромним, само ако ће он бити срећан у њему. Цело време био сам у сукобу са градом, несвестан тога како једно његово предграђе постаје део мене који никада нећу моћи заборавити. Симпатије које ми није могао да придобије толико моћан град, лако је за себе узела једна обична неугледна улица, њен комшилук био ми је већи од целог Београда.

Ниједном нисам стигао да помислим, како ми та кућа постаје драга, али пред присилни одлазак био сам тужан, чинећи то нерадо. Улазећи последњи пут у предграђе и улицу, било ми је жао и криво што одлазим бежећи да би се склонио одатле, без освртања и права да се вратим.

На новој кући кров је коначно био завршен, нови цреп којим је покривена зрачио је на сунцу својом јаркоцрвеном бојом . Нисам ни слутио на почетку њене градње, колико ће она бити повезана са мојом судбином. На њој се и овога пута, који се поклапао са мојим одласком, указао тај знак који је повезивао окончање једног дела њених радова и завршетак једног доба мојега живота.

Никола ме је дочекао стојећи код улазних врата куће, ту је пажљиво ме погледао у лице и очи, и онда позвао да са

њим уђем у његову дневну собу. Унутра у соби налазила су се двојица непознатих људи, који су устали на ноге чим сам ушао. Били су цивилним оделима али сам знао да су полицајци, страх у мени их је предосетио. Представили су ми се као инспектори и затражили личне исправе. Из џепа сам извадио сва документа која сам држао заједно, које они узеше, затим, кад су погледали возачку и саобраћајну дозволу, питали су ме где се кола сада налазе.
Морао сам без изврдавања казати им тачно место, јер ће га свакако проверити. Задржали су исправе код себе и рекли ми да морам поћи са њима у станицу на разговор. На поласку захвалили су се Николи на гостопримству и сарадњи, а мени пред излазом лисицама позади везали руке и повели ка њиховим обичним цивилним колима, која су се налазила недалеко од куће.
Одвезли су ме у полицијску станицу, састављену од ходника и канцеларија, до њихових одаја, у којима користећи вештине свога заната, данонoћно раде на истрагама случајева који су слични мојем или још тежим. Они су из својих искустава добро познавали сву искварeност и опакост људске природе, да их ништа више није изненађивало. У пролазу ходником приметио сам како ми неки од њих загледају у лице, одмеравају већ знајући да сам ухваћен и приведен због тешког кривичног дела.
Није било сумње да ме очекивало напорно и мучно исцеђивање, које је могло трајати сатима, због којег ће бити ми неугодно остати у властитој кожи.
У једној од тих канцеларија намењених за саслушавање, испитивање су вршила она иста двојица која су ме привела. Ослободивши ми руке и посадивши ме на столицу,

отпочели су са обичним питањима о занимању и послу којим се бавим.
Било ми је јасно да они знају шта сам урадио, Никола се сигурно потрудио да им исприча све што он зна. Зашто се у међувремену предомислио, нисам имао када да одгонетам. Морао сам брзо да размишљам и сналазим се како да не сазнају оно што ни он није знао. Требао сам се добро чувати, како би се спасио од оне теже половине кривице за коју ћу одговарати ако је открију.
Полицајци који су веровали да пред собом имају само рутински посао, имали су добро почетно стрпљење, нису се журили. Док је један који је седео са стране само ћутао, други који ме испитивао, тражио је да испричам му где сам био ноћи у којој је Мики настрадао.
-Возио сам се са колима по граду.
-Испричај нам где си тачно био те ноћи, и шта си радио граду.
Ћутао сам као што то ради сваки поштени кривац. Нисам хтео да се поигравају са мном, нека одмах пређу на ствар, био спреман да признам скоро све. После краће тишине, схватили су да желим одмах прећи на ствар и рећи им оно што их занима.
-Недалеко од места где станујеш, у једној улици, колима је ударен пешак, знаш ли нешто о томе?
-Знам, ја сам га ударио.
Изговорио сам то у једном даху, кратко и лако као да сам рекао: „Знам, прочитао сам у новинама“.
-Испричај нам како се то догодило.
Са њима нисам могао лако као са Николом, због тога морао сам испричати им другачију причу, која је била сличнија оној стварној. Рекао сам им како сам те ноћи возио исувише

брзо, у једном тренутку изгубио контролу над колима, због тога излетео са пута и на тротоару налетео на човека који је по њему ходао.
На то је са полицајчеве стране уследио низ питања која су била све непријатнија.
-И онда си побегао да се сакријеш, где си се крио?
-Лутао сам градом, смишљао шта да урадим са оштећеним колима.
-Зашто ниси застао да помогнеш повређеном и позовеш помоћ, њему је сваки минут био драгоцен?
-Хтео сам, али изгледало ми је да му нема спаса.
-Зашто се ниси пријавио?
-Ја сам возач тек однедавно, нисам био спреман да због неискуства завршим у затвору, а почетничка вожња није ме могла оправдати.
-Сигурно је да те она не може оправдати. Чему могу да служе такви изговори, ко би могао да их прихвати? Осим тога да си био неискусан и неопрезан, имаш ли још нешто да додаш?
-Ништа сем појединости од пре и после тог догађаја.
-О детаљима и ситницама ћемо још говорити касније. Да ли си од раније познавао своју жртву ?
-Виђао сам га да ради на кући која се градила у комшилуку.
-Како знаш да је то био баш он?
-Сазнао сам након тога. Никола ми је то рекао, исто као и вама.
-Шта си још знао о Михајлу, пре него што си га прегазио?
-То је све што сам знао.
-Тако значи...
Ту је одједном одустао од интересовања за Микија и започео да опипава са друге стране.

-Испричај ми све што знаш о Мирјани Галић.
То није слутило на добро, они као да су сумњали или можда знали, да посреди није била случајна саобраћајна несрећа. Нисам успео да их заварам и одведем на погрешну страну, непогрешиво су остајали на путу до откривања праве истине.
-Мирјана је девојка из комшилука, живи у лепој и великој кући, има родитеље који су успешни људи, који вероватно добро зарађују. Она није јединица, има брата и сестру који су старији, о њима се говори да су разочарење својих родитеља.
-Да ли је између тебе и ње постојала икаква веза?
-Не, осим обичног суседског познанства, ништа друго није постојало.
Мој одговор је био очајнички покушај да им заметнем везу са истином, која им је изгледа била позната.
-Да ли је Михајло био у вези са Мирјаном?
Они све знају, узалуд се надам.
-Не знам да ли је између њих постојало нешто.
Инспекторово стрпљење је попустило, наступило је време да крене оштрије.
-Потруди се да говориш истину, ништа од истине до сада ниси рекао! Јесу ли њих двоје били у вези?
-Он је ту био кратко време, како бих могао знати да ли је постојало нешто између њих? Због кратког времена, мислим да није.
-Престани да лажеш, између вас троје је постојала повезаност. Ти и Михајло сте били њени удварачи, а она је изабрала њега, је ли тако?
-То није истина- одбацио сам мирно.

-Ми знамо да је то истина, због тога си одлучио да колима збришеш супарника. Да изведеш то тако да изгледа као нехотична саобраћајна несрећа.
Потврдило се најгоре, имали су целу истину откривену и мене ухапшеног. Потребно им је било само да признам, испричам неке ситнице које нису знали и могли су да заврше случај.
Случај су могли да закључе и без моје сарадње, али без личног признања њихов успех није био потпун, нису могли бити сигурни да ће суд ме осудити за покушај убиства. Чврсто сам одлучио да не сарађујем, да ме на то не могу натерати ниједном полицијским методом коју користе. У њиховим очима, мој случај је изгледао као окрутни злочин, за њих сам био немилосрдни убица опасан за људе око себе. Мислили су о мени све најгоре и исувише лоше, стога се никако нисам мирио са тако безосећајним описом своје личности. Нисам имао вољу ништа да им признам, одлучио сам зато да ће мој одговор сваки пут бити „несрећан случај“.
Могли су сваког дана да ме туку и муче, али увек ће добијати одговор да ништа од тога није истина.
И други полицајац се укључио да помогне овом који ме испитивао. Обојица су наставила говорити ми како знају да сам мрзео Микија, да нисам први који је покушао прикрити убиство путем саобраћајне несреће, таква искуства су већ имали. Потребна им је била само једна реч као потврда, или само да им климнем главом у знак признања, али ја нисам пристајао. Нисам схватао зашто су тако упорни и како су, поред мојег одлучног одбијања да им кажем, мислили да ће ишчупати то признање.

-Ако те је неко наговорио или навео да то урадиш, можеш нам рећи то ће ти олакшати кривицу. Како си све сам успео, колико дуго си пратио Михјала?
-Нисам имао разлога ни да га пратим, ни да га убијем.
-Наравно да ниси, и наравно да нико нема право да то ради, али те ипак то није спречило да право узимаш у своје руке.
-Узмимо да сам ја стварно волео Мирјану, како ви тврдите, а да је она била девојка тог Михајла. После се догоди саобраћајна несрећа, коју ја случајно направим, јер станујем у том крају. На који бих начин, вас који сте због посла навикли да непрестално у нешто сумњате, могао вам доказати да она није била намерна?
-Ударићу те преко тих лажљивих уста!- са већ подигнутом руком, запретио ми је полицајац који се касније прикључио испитивању.
-Можда је Михајло умислио нешто такво или да ми се освети, рекао вам да сам намерно покушао убити га колима.
-Са Михајлом још нисмо стигли да разговарамо, али близу смо праве истине: О Михајлу имаш ружно мишљење, признај да си га мрзео.
-Зашто бих га мрзео? Он је могао да се воли са киме хоће, једина веза између мене и њега је несрећа која се догодила са колима.
-Опет лажеш! Много пре његовог појављивања, ти си био снажно заљубљен у Мирјану, која је живела у твојој близини.
-Не можете боље од мене да знате у кога сам био заљубљен. Кажем вам да нисам.
-Итекако јеси, она нам је то потврдила. Мирјана те је и пријавила. Не бих смео то да ти кажем али као што видиш ништа нам није непознато. Узалуд покушаваш да се

одбраниш, време је да нам олакшаш саслушање и све тачно признаш.

Било је узалудно даље се бранити и порицати, у тренутку изгубио сам вољу да се опирем признању. Био сам сломљен, могао сам пристати на сваку оптужбу, да сам га убио иако је жив, да сам немилосрдни убица који не бира и не преза од најстрашнијег злочина, све најгоре што може бити.

Осећао сам се изданим, она ме предала у руке овим полицајцима, намрено отправила са слободе на дуго време. Веровао сам да Мирјана то никад неће учинити, да ме је добро разумела и схватила као другу жртву тих догађаја, у чијем се средишту налазила управо она. Чак ми је и сама приликом оног разговора, рекла да је не занима ко је то учинио, да у кажњавању починиоца не види ни утеху, ни намирење правде, јер то неће променити оно што се догодило.

Очекивао сам да ће ћутањем и чувањем тајне, одужити се успомени дугој пет година којих смо провели једно близу другога, у једном помало чудном односу који сам ја сматрао за љубав.

Остао сам тако и без јединог зрна утехе која ме одржавало, док сам мислио да због преживелих симпатија из ранијих дана наилазим на њено разумевање, она ме заправо замрзела и пријавом полицији се осветила.

Добро је што су полицајци тражили од мене само истину, у том тренутку слома, не бих им се опирао ни да су покушали ми приписати многа туђа злодела.

ПРЕСУДА

Једно време био сам бескрајно очајан и утучен, због тога што сам Мирјани признао истину, након чега је она пренела полицији. Најпре сам био убеђен да је то урадила због Микија, из чисте освете.
Како сам могао бити глуп да попут многих, које је преварило
анђеоско лице и невина природа код жена, дозволим себи да поверујем како ме она неће издати да будем строго кажњен? И то још због бескорисног стварења као што је Мики, да би тиме показала му колико га воли. Због чега сам јој поверовао да она не подноси да неко њеном одлуком буде кажњен, сматрао да ми неће наудити чак и ако је љута на мене?
Колико сам био глуп, када сам посумњао да је Никола пријавио ме полицији, колика будала пред њима док су саслушавајући ме, питали о стварима које је само она могла им казати али и даље не посумљати у њу.
За толику глупост заслужио сам да цео живот лежим у затвору, не треба пустити тако глупог човека на слободу међу нормалан свет.
Касније, са временом које је пролазило, схватио сам да је за њу таква одлука морала бити много тешка и храбра. Познавао сам је довољно дуго и знао у каквом је благостању одрасла, пажена да не осети грубости тешког живота које ми бедни људи сваког дана подносимо или страшних удараца којих нису поштеђени ни људи са богаством. Одједном када је сазнала праву истину, нашла се пред тешким испитом: шта мора урадити са теретом случаја који

се обрушио на њу, куда са њим? Изненада, за њу је наступио тренутак када је из света безбрижности морала прећи у свет зрелости и одговорности, поставити себи питање шта је најисправније урадити.
Имала је и други избор, да ћути ако жели, да побегне назад у свој сигурни свет, и у његовој заштићености и безбрижности брзо заборави на све те ружне ствари, али то није било морално ни одговорно.
Одлучила се за правду, без обзира за напоре и непријатности које је при томе очекају. Сакупила је храбрости, да учини оно што може како би се ствари решиле пред законом, који ће их даље узети под своју одговорност.
На крају испада да је победила правда, што није за занемаривање у данашњем свету где је има тако мало. У овом мојем случају је победила, свидело се то мени или не, за сажаљевање ту места нема.
Правда је и то што она на крају није припала ни мени ни њему, некако ми се тако чини најправедније.
И даље чврсто тврдим, да сам је спасио многих мука и разочарења у животу, да сам учинио јој услугу какву јој нико никада неће учинити.

Одржано је прво суђење, на којем је пред судским већем представљен читав мој случај, за који сам се изјаснио: да нисам крив! Затим отпочело детаљно изношење и разматрање чињеница, ради њиховог тумачења по законским члановима. Као разлог за покушај убиства, тужилац је навео превелику љубомору и ту је био потпуно у праву. Хтео сам да се браним да је љубомора стање

неурачунљивости, али ми је адвокат рекао да суд не признаје љубомору за лудило, већ је строго кажњава, за опомену свим љубомрнима да не покушавају нешто слично. Ту се не могу сложити са њима, јер љубомора јесте болест која обузима целог човека, овлада његовим чулима, дисањем, крвотоком натерује га на лудило, хоће освету, хоће све, само не помирење са поразом.
Адвоката којег сам унајмио за одбрану, плаћам скупо јер важи за врхунског, али то ми ипак није гаранција да ће и у мојем случају бити успешан, нарочито ако му ствари буду лоше ишле за руком, као што му се дешавало. Он ми је објаснио да ће одбрану засновати на одуговлачењу суђења, трудиће се да не дозволи брзу и лаку пресуду. Рекао је, да што суђење буде дуже трајало, пресуда ће бити повољнија за мене. Наравно, због тога је и мени важно да имам што дуже новца за плаћање.
На суђењу, Мики се појавио у инвлидским колицима у којима ће, кажу, доживотно остати са трајним оштећењем кичме. Са њим у пратњи, као помагач, ишао је старији брат који по изгледу и понашању није нимало наличио њему. Био је обичне висине и пуноће тела, деловао је као присебан и врло озбиљан човек који изгледа говори само када мора, хладан и суморан према свему па и самом Микију и његовој судбини.
Био сам у праву када сам за Микија претпоставио да долази из сиромашне сеоске средине, која је имала невероватне сличности са оном из које сам ја дошао.
Мршавији него што је био, упалог жутог лица, недавно подшишане косе, болеснички је седео у колицима и непрестално ме гледао, зачуђено а можда и уплашено.

Вероватно је сад он у мени видео више поремећену и ненормалану личност, него што сам ја раније видео у њему.
-Знам да мислиш да сам био јако окрутан према теби, али није ми било лако да те гледам како се лудираш над мојом несрећом и пропашћу- говорио сам у себи.
  Мирјана се на суђењу појавила у својству сведока. Она је дошла у пратњи оца, који је морао да јој буде ослонац и охрабрење при обавези да се појави пред судом. Не знам како је он поднео када је чуо да се његова кћерка, коју је толико волео и пазио, нашла у средишту једног покушаја убиства, којем је она била повод.
При њеном уласку у судницу, кроз мене је још једанпут прострујала дрхтавица, она са којом сам се раније на слободи стално сусретао. Била је лепша него што сам је икада видео, она је била она слобода без које сам остао, и права казна у виду среће коју сам изгубио.
  У трену што је пролетео, гледајући је, сећање ми се снажно повратило на многе дане заноса, пуне сунца и великих снова.
Њено сведочење, под директним питањима која су јасно указивала и наводила њену повезаност са целим случајем, помињала узроке љубоморе у којој је због ње покушан тежак злочин, било је од почетка сасвим растрзано.
Нарочито незгодно било јој је објаснити однос између мене и ње, у којем није било јасно како да није приметила ништа од љубавних тежњи које сам имао према њој, док је и она раније била сличних осећања.
Питања су постајала нарочито неугодна на при крају сведочења, где сам се и ја осетио се крив, онда када су је питали, да ли мисли да је могла спречити несрећу, да се више потрудила.

После тог питања горко је заплакала, говорећи да она никада никоме није учинила нешто нажао, увек је пазила да ни случајно неког не повреди, а сад јој ни самој није јасно услед чега се одједном нашла. Рекла је да ће увек осећати грижу савести због два упропаштена живота.
Отац који је дошао као њена подршка, у том тренутку одмах се укључио да јој помогне. Тешећи је, рекао је да је она исправну ствар урадила онда када је пријавила полицији мене који сам то урадио, и тиме би за њу ствар морала бити окончана.

Утисци које сам до сада стекао из суђења, говоре ми да могу очекивати најгоре: дугу затворску казну. По редоследу набројано, морам да одговарам за покушај убиства, наношење тешких трајних повреда, бекство и сакривање кривичног дела, све је то склопљено у оптужници од које се тешко одбранити.Сам адвокат који ме заступа, покушава ми посредно указати да не постоји чудо које ме може спасити. Признање које сам дао, стигло је касно и не разликује се пуно од ћутања и несарадње са полицијом и судом.
Жив и у најбољој младости, у колицима непокретни Мики, оставља на суд страшнији и гори утисак, него да је одавно мртав закопан негде на неком далеком гробљу. Његова присутност пред њиховим очима опомиње и тражи задовољење у строгој казни, иначе ће у супротном пресуда, због нове неправде, оставити још већу позледу на његовој души.
Мој заступник није желео да предвиђа колику казну ћу добити, јер је тако нешто неугодно са његове професионалне стране, али ја сам већ сигуран да ће то бити десет година.

Тужилац је тражио и већу казну, ако буде по његовом, онда ће бити додата и која година више.
Ако можда буде и која мање, то ништа значајно неће променити, рачунам десет, да буде округао број.
Заокружени број десет, најбоље говори колики део живота ће ми бити изгубљен, избрисан, јер одлази у ништавило.
Десет година одузетих од живота одраслог човека, убедљиво говоре колико велики део ми је изгубљен. Ништа касније нећу моћи испричати некоме о свом животу, ако на почетку одмах не кажем да сам десет година одлежао у затвору, тамо изгубио важно време због чега нисам стигао испунити захтеве и услове потребне за живот достојан човека. За живот какав сам сањао а никада га нећу успети изградити, најбоље објашњење моће се наћи у последицама затвора, губитку снаге и живаца који су истрошени у њему.
Не знам ни колико ће ме затвор променити. Као обележени робијаш можда ћу постати други човек, који неће имати никаквих сличности са садашњим. Или ће у међувремену настати другачије доба, коме се нећу моћи прилагодити. И насавременијег човека једног дана време претекне и остави иза себе. Никада нисам волео, ни разумео савременост, колико ћу од тада још заостајати за новим временом?
У међувремену било је још лоших вести. Мајка чије је здравље доскора било добро, разболела се од туге и срамоте када је чула да сам у затвору и због чега сам затворен. У селу се раширила велика брука везана за моје име, када се сазнало да сам покушао убити неког младића усред нашег главног града. Тамо је вест да је млад човек остао непокретни инвалид страшнија од сваке смрти. Сеоска средина не опрашта такве грехе, не само ономе ко их

почини, него не разумевање ни за његове најмилије, мајка је тамо сама остала изложена срамоти.
Њена болест је озбиљна, знам то по томе што још ниједном није долазила да ме посети. Сестре су долазиле да ме виде, сигурно би и она дошла, пре њих, да је имала снаге да крене на пут.
Можда се нада, као што се и ја надам, да ће ако јој се здравље мало поправи моћи то касније урадити, али како је у последње време све кренуло ме по несрећи, плашим се онога најгорег. Знам да ми је оздрављење једина танка нада да је видим, прекасно ће бити када изађем из затвора, до одслужења казне сигурно неће бити жива. Догодило се баш оно чега се плашила, изневерио сам је и оставио, то неће преболети. Узалуд се сада кајем, остаћу заувек син који је сломио њено срце, једино на овоме свету које је истински куцало за њега. У времену које је испред мене, то ће ми остати непрежаљена грешка, осећај кривице и туге који нећу моћи заборавити.
Након што сам ухапшен и послови на стоваришту, који су доскоро добро ишли, одједанпут су кренули лоше. Отуда ми у последње време јављају о слабом промету, кажу да је продаја стала, да роба лежи нагомилана у магацину, а новца нигде. Та прича је доста неуверљива, чак и за оне лаковерне, да не претпоставе како се тамо врше непоштени послови. За новац сам поверовао да га нема, али за робу како сва лежи на броју нисам, сигурно је продају и зараду деле између себе. Изгледа да моји, некада вредни и одани радници, новац волели више него њихове жене, када су постали спремни таквим начином да га грабе. Сви они су били старији од мене и вероватно сматрали ме младим и глупим, због тога што сам им дао, на поверење, да сами наставе са

вођењем посла. Одлучио сам да преко адвоката, у најкраћем времену отпустим их све и распродам оно што је остало, да бих бар неки део спасао за себе. Незгодно је што то морам обавити без личног надзора, преко посредника, тако да ће опет део новца залазити у страну и нестајати. На крају ћу добити само ситниш, којим једино могу дати напојницу затворском брици, да ме не унакажава приликом шишања, машиницом стрижући до главе. Он то намерно ради, ако му се након обављеног посла не остави неки динар.

ЗА КРАЈ

Чуо сам да су тамо у затворима, у које након пресуде шаљу на издржавање казне, зидарски мајстори врло пожељни, јер за њих има пуно посла. Раније сам затвор замишљао као место где се цело време иза решетака седи и лежи, само без слободе али он је заправо радни логор, мора стално де се ради, ни тамо ти не дају да се храниш за џабе.
Већ до сада упознао сам тврдоћу и хладноћу затворских зидова, њихову непопустљивост због које се каже да су они најтврђи зидови, од свих који постоје.
Тесноћа простора коју никада нисам подносио, овде у затвору превазилази сваку коју сам раније познавао, претвара се у тескобу мисли у глави, јер као да се и оне одбијају од озиданих баријера. Такав је тамнички живот.

Помало је смешно да ји све оно што сам радио ових година, све што сам покушавао постићи у тешким временима и условима коју су ми се наметали, личило ми опет на годинама дуго зидање (што је очекивано за једног зидара). Изгледало ми је као градња зида сигурности, иза којег сам желео заклонити се од невоље и беде, или још боље на подизање високог заштићеног бедема са којег се све добро види, којем се ниједна несрећа не може привући и неспремног ме изненадити.
Циглу по циглу, стрпљиво и пажљиво слагао сам их у редовима, који су се дизали у висину. Грађевина је добро напредовала у расту, али негде при завршетку нека од цигала, која се налазила у самој основи је попустила, „исчапила“ како се каже зидарским језиком, због чега се свежи неповезани зид цео срушио. Гомила срушених и изломљених цигли, остала је да лежи на месту на коме је требало да се налази нови зид, мрска и за гледање, она одузима човеку сваку вољу за расчишћавањем и кретањем испочетка. И то је све што преостаде од пустих жеља и узалудних надања.

Можда је тачно да је било мало и моје заслуге у том неуспеху, да сам превише оклевао и одуговлачио док је време пролазило, да сам крив што нисам како пословица каже „ковао гвожђе док је још врућe“, пожурио да љубав обавим као добар, повољан посао што пре је било могуће. Нисам то урадио јер сам се надао да ми се барем та жеља може остварити без утркивања и грабљења, како се око свега данас мора, баш зато што је њена природна сврха племенита. Ни укусно јело поједено на брзину не може да прија, желео сам одвојити јој времена и простора колико

год да буде потребно, само да би њен догађај постао незамењиво леп.

Никада нисам ни помислио да би неко због таквих ствари требао да настрада или да буде у било каквом губитку. Када сам схватио да грешим било је прекасно, и уместо грабљивости и себичности на које нисам био спреман, постао сам гори, спреман да мучки убијем. Таква је моја истина.

Постоје већ многе испричане приче о томе како младићи са села страдају због градске девојке, или о девојкама са села које гадно изигравају градски момци, или све ово обрнуто, где на крају увек неко постане жртва оног другог. Можда моја прича личи на једну од њих али ипак је не доживљавам као такву.

Она је више о човековим снажним али и себичним жељама за лепотом и срећом, или уопште о тежњи за нечему сличном.

У дугом, празном затворском времену, којег сам имао на располагњу, од једноставних стихова саставио сам песму о себи.

Назвао сам је „Песма о Црном Сину“ а она изгледа овако:

Пусти нека га ветар одува
Пусти нека га вода однесе
Нека лежи затворен
Нека заврши заборављен

Лепоту је хтео, а достојан није био
Није смео пожелети је, а усудио се то
Он од искушења сачувати се није знао
И обична луда могла га је навести на зло

На шта се само усудио и спреман био
А веровао је да душу племениту има
Зато је у зидовима жив зазидан остао
Ни мајчине молитве нису га могле спасити

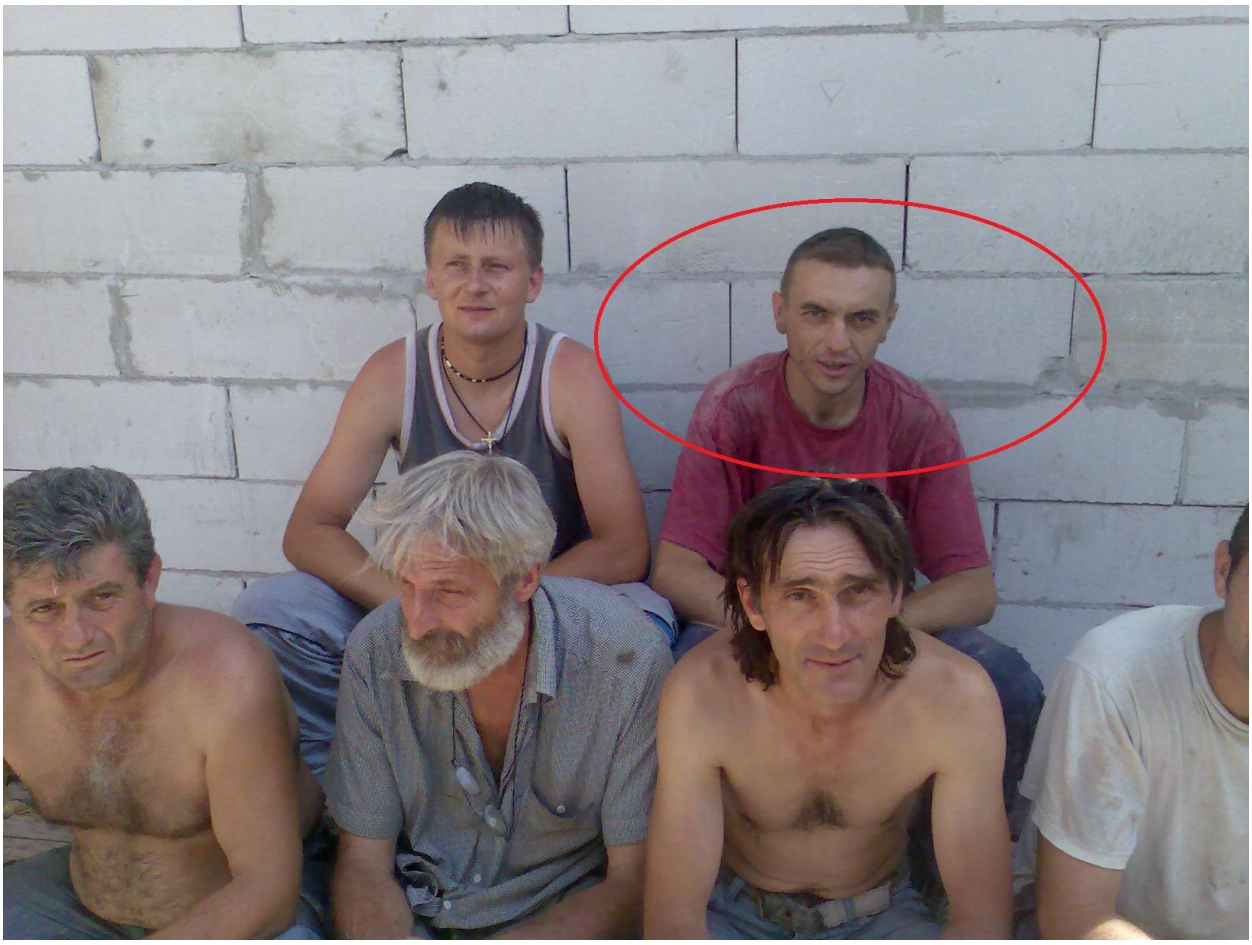
Пронашла је његову слабост, отворила њену страну
Она ће бити његова срећа понадао се
Да је чува ко кап воде на свом жуљевитом длану је хтео
На крају у тешком распамећењу је остао
Изгубио себе, разочаран се предао и настрадао

Не треба га жалити, он то не заслужује
Не треба га жалити, он то највише мрзи
Мрзи године што их је у ниучему потрошио
Све гора од горе а ова му најгора
Сада од њих стално бежати мора

Он мора преболети и заборавити
Једно време и велики град
Али у сећању остаће му само
Оно што се никада неће моћи избрисати у њему
Успомена је на једну посебну девојку
Што као да је на ружиној латици спавала.

Радило се само о неоствареним сновима, који се нису испунили поред свега што сам био спреман да урадим због њих.

Мојој младости...

Негде на Дорћолу 2008 године